

הישיבה השלוש-מאות-ושישים של הכנסת התשיעית

יום רביעי, י' אב תש"ם (23 יולי 1980)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

מסמכים ועדת הכספים — חוק לעידוד השקעות הון
בחקלאות, תש"ם—1980, הצעת חברת-הכנסת אליעזר אבי-טבי.

מסמכים ועדת הפנים ואיכות הסביבה — חוק הר-שויות המקומיות (בחירות) (תיקון מס' 11), תש"ם—1980, הצעת חברת-הכנסת בן-ציון רובין.

מסמכים קבוצת חברי הכנסת — חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 2), תש"ם—1980.

היו"ר מ. ל. מרון :

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נשמע תחילה הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורר :

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום הונחו על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה :
מסמכים הממשלה — 1. חוק המשטרה (נכים ונספים), תש"ם—1980 ; 2. חוק שירות בתי-הסוהר (נכים ונספים), תש"ם—1980 ; 3. חוק אירגון הפיקוח על העבודה (תיקון מס' 2), תש"ם—1980.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אנו עוברים לשאילתות ותשובות.

5846. הקמת המועצה הציבורית לרווחת השוטר

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזילינו שאלה את שר הפנים ביום י' באדר תש"ם (27 בפברואר 1980) :

לפני חצי שנה הבטיח שר הפנים להקים מועצה ציבורית להבטחת רווחת השוטר.

נוכח העובדה שהמועצה טרם הוקמה והדבר גורם להתמרמרות רבה בקרב השוטרים רצוני לשאול את כבוד השר :

1. מה היו הסיבות שגרמו לעיכוב הקמת המועצה הציבורית לרווחת השוטר ?

2. מתי יש בדעתו של שר הפנים לקיים את הבטחתו שניתנה לשוטרים ולמנות את המועצה הציבורית ?

3. מה יהיה הרכב המועצה שתוקם ?

תשובת שר-הפנים י. בורג :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. המועצה הציבורית לרווחת השוטרים והסוהרים מונתה בכ"ד סיוון תש"ם, 8 ביוני 1980.

3. המועצה מונה עשרים איש, בהם אנשי-משטרה לשעבר, ראשי ערים ואישי ציבור נוספים. הרשימה השמית תישלח אליך בנפרד.

6291. התגובה לדיון-השבון מבקר המדינה

על מינהל האוכלוסין

חברת-הכנסת ת. אשל שאלה את שר הפנים ביום י"ח בסיון תש"ם (2 ביוני 1980) :

בדיון-השבון השנתי מס' 30 מצביע מבקר המדינה על ליקויים תמורים במינהל האוכלוסין, המעידים על כך שהמינהל למעשה אינו ממלא את תפקידו. בין השאר

מצביע המבקר על שירות לקוי בלשכות מינהל האוכלוסין, על מידע לקוי על-אודות דרכונים, על חוסר בקרה על כספים שנאספו בלשכות ועל חוסר רישומים מעוד-כנים של "קובץ התושבים". כן כותב המבקר שעל חלק מהליקויים הוא מצביע זה שנים אחדות אולם הוא איננו יכול להצביע על תיקון המצב.

אבקש מאת כבוד השר להשיב לי :

1. האם גובשה תכנית מפורטת להבראת תפקודו של מינהל האוכלוסין מן היסוד ?

2. אם כן, האם הוחל בביצוע תכנית זו ?

3. אם לא, האם גובשה תכנית, האם מתכוונן השר להו-רות על גיבושה ?

3. מה הוא תאריך היעד להשלמת תכנית כזאת ולהתחלת מימושה ?

תשובת שר-הפנים י. בורג :

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—4. בשל השיפורים וההרחבות שנעשו בשנים האחרונות בשירותי העלייה והמרשם הניתנים לקהל הרחב יצא לשירותים אלה מוניטין. יעידו על כך מאות מכתבי הערכה ותודה שנלקבלו באגף. אחת מלשכות האגף לעלייה ומרשם אף הוצעה כמועמדת לקבלת פרס קפלן. אמנם כבקר המדינה הצביע על ליקויים מינהליים שמקורם במבנים בלתי מתאימים ובחוסר כוח-אדם. אולם הצעותיו לא תוכלנה להתבצע בעידן זה של קיי-מוצרים וקיצוצים, כמתחייב ממדיניות הכלכלית של ה-ממשלה.

6358. תפקידו של רחבעם זאבי במשטרה

חברת-הכנסת מ. וירשובסקי שאל את שר הפנים ביום כ"ה בסיון תש"ם (9 ביוני 1980) :

בחדש אוגוסט 1977, בעקבות המערכה הציבורית בנושא הפשע המאורגן, שבה הוזכר שמו של רחבעם

כמה אסירים "טעונים הגנה" נמצאים בבתי-הסוהר בישראל ומה הוא הפירוט לגבי כל אחד מבתי-הסוהר?

תשובת שר-הפנים י. בורג :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

להלן פירוט מספרי של האסירים "הטעונים ההגנה" הכלואים בבתי-הסוהר בישראל — נתונים אלו מעודכנים ל-15 ביולי 1980: אשקלון — 5; כפר-יונה — 3; רמלה — 26; בית-המעצר רמלה — 26; דמון — 9; שטה — 42; תל-מונד — 8; נווה-הצצה — 2; מעשיהו — 2; סך-הכול — 123.

5874. 6045. החקירה בעניין זימון
ברואים בלגיה לתחנת המשטרה

חבר-הכנסת ש. טולידאנו שאל את שר המשפטים ביום י"ז באדר תש"ס (5 במארס 1980):

בתשובה לשאילתה שלי מס' 4204 מיום 3 ביולי 1979 ענית ב-3 בדצמבר 1979 כי "היועץ המשפטי לממשלה הורה למשטרת ישראל ביום 24 באפריל 1979 לפתוח בחקירה בעניין זימון הבדואים בלגיה. דיון וחשבון החקירה הגיע ביום ה-1 ביולי 1979. היועץ המשפטי לממשלה מצא כי יש מקום להשלמתה. ביום 30 באוגוסט 1979 נתבקשה המשטרה להשלים את החקירה וזאת טרם נסתיימה".

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לי:

האם סיימה המשטרה את החקירה כפי שנתבקשה עלי-ידי היועץ המשפטי לממשלה?

חבר-הכנסת ש. טולידאנו שאל את שר המשפטים ביום י"ז בניסן תש"ס (3 באפריל 1980):

בתשובה לשאילתה שלי מס' 5455, בנושא סיום חקירתה של פרשת לגיה, ענית ביום 12 במארס 1980: "החקירה טרם נסתיימה. ביום 15 בפברואר 1980 הודיעה משטרת ישראל ליועץ המשפטי לממשלה כי דוח החקירה יועבר אליו תוך שבועיים".

מאחר שחלפו כבר כחודשיים אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם הועבר דוח החקירה ליועץ המשפטי לממשלה?
2. אם כן, מה היא תחילת היועץ המשפטי לממשלה בנדון?

תשובת שר-המשפטים ש. תמיר :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשתי השאילתות: כן.
2. בשאילתה 6045: — מסקנות היועץ המשפטי לממשלה בעניין זימון הבדואים בני משפחת אבו גרין מלגיה, לתחנת המשטרה, במטרה להרחיקם משטח העבודה בלגיה, פורטו ביום ה-19 ביוני 1980. במכתב היועץ המשפטי לממשלה אל מפקד משטרת ישראל. נוסחו המלא מצורף בוה. ביום ה-24 ביוני 1980 הודיעו המפקח הכללי של המשטרה כי קיבל את קביעתו של היועץ המשפטי לממשלה. לפיכך יינקטו אמצעי משמעת כלפי מפקד מרחב הגב וכן תוצא הנחיה לקציני ה-משטרה למניעת מקרים דומים.

זאבי בסמיכות לראשי הפשע, הכרות על הקמת צוות חשיבה בנושא הפשע המאורגן בארץ. באותה תקופה העיד רחבעם זאבי על ידידותו העמוקה עם אנשים הח' שודים בקשרים עם מוקדי פשע מאורגן. כיום, עם ההתארגנות מחדש של משטרת ישראל בניצוחו של המפקח החדש, רב-ניצב הרצל שפיר, מתברר כי הטלת על רחבעם זאבי את משימת-העל של בדיקת מערכת יחסי הגומלין משטרה-משרד הפנים וכן של בדיקת ההתארגנות מחדש של המשטרה, אשר אחד מיעדיה המועדפים הוא הלחימה בפשע המאורגן.

אבקש להשיב לי:

1. מה היו הקריטריונים שעל-פיהם בחרת את "גנדי" לתפקיד זה של מבקר ובוחן?
2. מה היה חלקו של המפקח החדש במינוי זה והאם הוא בוצע תוך תיאום עמו ובהסכמתו?
3. האם נוכח קשרי ידידות של "גנדי" עם חשודים כאמור תבטל את המינוי הנ"ל?

תשובת שר-הפנים י. בורג :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד הפנים ביקש עבודת ייעוץ מוגדרת מ-אלוף (מיל') זאבי בדבר תפקידי המשרד וחובותיו בי-נושאי משטרה ובתי-סוהר. השיקול בקביעת המינוי היה ענייני בלבד ולא קשר עם ויכוחים המתנהלים במישור רים אחרים. אלוף (מיל') זאבי הוא אדם מנוסה המכיר היטב את מערכת הבטחון ואת סדרי עבודת המטה שבין משרד הבטחון למנכ"ל מנסיגונו כראש אגף המטה ב-מטכ"ל, כאלוף הפיקוד וכיועץ ראש הממשלה שתיאם במשך שנים את עבודת קהיליית הבטחון במלחמה ב-טרור, לרבות משטרת ישראל. בשעתו הוא הכין לפי בקשת שר הבטחון עבודה מקיפה על אירגון משרד הבטחון ויחסי הגומלין עם צה"ל. אלוף (מיל') זאבי נתבקש להגיש לנו חוות-דעת וייעוץ בנושאים אחרים, בטרם תתגבש במשרד הפנים עמדה מסכמת.
2. המינוי נעשה עלי-ידי שר הפנים. מאחר שמדובר ביועץ בשביל משרד הפנים נמסר הדבר למפקח המשרה ולנציב שירות בתי-הסוהר לפני תחילת עבודתו של אלוף (מיל') זאבי.

3. האלוף (מיל') זאבי לא הורשע מימיו עלי-ידי בית-משפט ולא הוגשה נגדו מעולם תביעה עלי-ידי המדינה מבחינה ציבורית דווקא חבר כנסת היה צריך לגלות זהירות בהגשת שאילתה שכזוהי כהטלת אשם באדם. לא כאן המקום לשפוט או לפסוק בתביעת הדיבה של אלוף זאבי (מיל') נגד חבר-הכנסת אולמרט או בתביעות אחרות. ברור שאין מקום לדון בביטול הזמנת הייעוץ, שכן דבר זה עלול לפגוע קשה באדם ובזכויותיו כאזרח, ובוודאי לא לכך היתה כוונתך. אלוף (מיל') זאבי כבר החל בעבודתו ומשרד הפנים מפקח ממנה תועלת מרובה.

6045. פרטים על-אודות אסירים הטעונים הגנה

חבר-הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר הפנים ביום ב' בתמוז תש"ס (16 ביוני 1980):

בהמשך לתשובת כבודו לשאילתה שלי מס' 5975 הנני לשאול את כבודו:

נספח לתשובה לשאלות מס' 5874 ו-6045
משרד המשפטים

היועץ המשפטי לממשלה

ירושלים, ה' בתמוז תש"ס
19 ביוני 1980

אל: המפכ"ל, משרת ישראל

הנדון: פרשת לגיה

3. על יסוד דין-וחשבון זה הוגשו תובענות נגד ארבעה עובדי מדינה לבית הדין למשמעת של עובדי המדינה, הדיון בתובענות אלה טרם נסתיים.

4. ביום 24 באפריל 1979, ולאחר מכן ביום 30 באפריל 1979, כתבתי אל מפכ"ל המשטרה, העברתי אליו העתק של הדין-וחשבון וכן את כל החומר שהיה מצוי ברשותי בקשר לפעולת המשטרה בפרשת לגיה, ובקשתי ממנו כי יורה על עריכת חקירה בדחיפות.

5. רב-ניצב תבורי, מפכ"ל המשטרה, מינה ביום 4 במאי 1979 ועדת חקירה לענין זה בהרכב נצי"מ יגאל מרקוס (יו"ר) וסנ"צ יצחק רוון. ועדת החקירה הגישה למפכ"ל דין-וחשבון על ממצאי החקירה ביום 19 ליוני 1979. (להלן: דו"ח המשטרה). לאחר עיון בדו"ח המשטרה בקשתי, במכתב מיום 30 באוגוסט 1979, להשלים את החקירה. החקירה הושלמה כמבוקש. עליידי סנ"צ בני-יצחק, דין וחשבון על חקירה זאת הועבר אלי על-ידי ראש אגף החקירות ביום 20 בפברואר 1980 (להלן: הדו"ח המשלים).

6. להלן הממצא העיקרי, בנוגע לענין בו אנו עוסקים, מתוך דו"ח המשטרה (עמ' 1):

"(ג) סוכם כי המשטרה תעשה להרחקתם של הגברים ממשפחת אבירגון ביום ביצוע העבודה וזאת לאור מידע כי בעבר הפריעו הנ"ל לביצוע העבודות, איימו על העובדים בשטח וגרמו נזק לכלי עבודה והערכה כי גם הפעם עלולים בני משפחת אבו גרן להפריע בביצוע העבודות ב-שטח.

(ד) משהוברר כי קיים סיכוי קלוש שתוגשנה תלונות עליידי העובדים האזרחיים בגין ההפרות בעבר עליידי בני משפחת אבו גרן, הוחלט כי תוגש למשטרה תלונה על ציור צלבי קרס, אשר צוירו במקום הסמוך למגורי משפחת אבו גרן, ואשר היה יסוד להניח כי צוירו בידי בני משפחה. סוכם, שלאחר קבלת התלונה תומן ה-משטרה את החשודים לבירור ביום ביצוע הע-בודה".

7. דו"ח המשטרה מתאר בהמשך את השתלשלות הדברים שהיתה בעיקרה כפי שסוכם באותה ישיבה. ה-פרטים, כפי שהם מוצגים בדו"ח המשטרה ובדו"ח המש-לים, אינם בעלי חשיבות רבה ולכן לא אחזור עליהם. אתרכו באותה ישיבה שנערכה אצל מפקד מרחב הנגב, נצי"מ יצחק ברקוביץ, ביום 15 במרץ 1979, ובה הוחלט, כאמור, כי עובדי מינהל מקרקעי ישראל יגישו תלונה למשטרה בגין ציור צלבי קרס, ובהסתמך על תלונה זאת יוזמנו הגברים ממשפחת אבו גרן לתחנת המשטרה ב-ערב ביום המיועד לביצוע העבודה, כדי למנוע הפרעה אלימה למהלך העבודה.

8. בענין זה קובע דו"ח המשטרה כדלקמן (בעמ' 4):

"18. הרעיון הנ"ל (כלומר, הגשת תלונה למש-טרה בגין ציור צלבי קרס כמעילה להרחקת הגב-רים ממשפחת אבו גרן מקום העבודה) קיבל את אישורו של מפקד המרחב ואנשי המשטרה פעלו על פיו.

1. ביום 4 באפריל 1979 עלו כלים מכניים על ה-קרקע בלגיה שבנגב, בשטח שנועד להקמת עיירה עבור בדואים, לצורך סלילת כביש. בשל חשש להתנגדות אלימה מצד התושבים נתבקשה המשטרה, על-ידי הגור-מים הממשלתיים שהיו אחראים לעבודה, לאבטח את העובדים בשטח, ונענתה לבקשה. אכן, הבדואים המתגו-רים בשטח התנגדו לביצוע העבודה, ובשטח פרצה תיגרה. למחרת היום הוגשה עתירה לבית המשפט הג-בוה לצדק מטעם משפחת אבו גרן המתגוררת בשטח. בעתירה נטען, בין היתר, כי העבודות מתבצעות בניגוד להתחייבות שניתנה מטעם המדינה בפני בית המשפט הגבוה לצדק כחודש ימים קודם לכן. אגב דיון בעתירה השמיע בית המשפט ביקורת על אי-קיום ההתחייבות האמורה, ונתן צו-על-תנאי כפי שנתבקש (בג"צ 217/79).

2. בעקבות הדיון והצו-על-תנאי ערכתי חקירה כדי לברר מה שאירע, ועל יסוד החקירה הכנתי דין וחשבון. לגבי עובדי המדינה שהיו אחראים לאירועים הגעתי ל-מסקנה כדלקמן: "אף כי שוכנעתי כי איש מן המעורבים בדבר לא פעל במזיד או בידועין להפרת ההצהרה (שניתנה בשם הממשלה לבית המשפט הגבוה לצדק), לא אוכל לומר כי שוכנעתי גם שכולם נהגו במידת ה-ערנות והזהירות שנדרשו בנסיבות הענין, כדי להימנע מהפרת ההצהרה". לפיכך הולטתי להגיש קובלנה לפי חוק שירות המדינה (משמעת), תשכ"ג-1963, נגד אר-בעה עובדי מדינה בכירים. לגבי חלקה של המשטרה כתבתי בדיון וחשבון (סעיף 38) כן: "(א) בישיבה אצל מפקד מרחב הנגב ביום 15.3.1979, לאחר שהוחלט לע-לות על קרקע העותר בתחילת חודש אפריל, נדונה שאלת האבטחה המשטרית. בגלל החשש שבני משפחת העותר יתנגדו בכוח לביצוע העבודה, הועלה הרעיון כי רצוי להרחיק מן השטח, בבוקר היום בו תתחיל העבודה, את הגברים של משפחת העותר. בהתאם לכך ולצורך זה הוגשה במשטרה תלונה ביום 2.4.1979 נגד משפחת ה-עותר. על יסוד תלונה זו נתבקשו הגברים של משפחת העותר, ביום 3.4.1979, לבוא לבירור בתחנת המשטרה של ערד בבוקר יום 4.4.79. (ב) הדיון וההחלטה בדבר זימון הגברים של משפחת העותר לתחנת המש-טרה ביום 4.4.79, והדרך בה בוצעה החלטה זאת, נראים בעיני תופעה חמורה ביותר מבחינה עקרונית ומוסרית, והם מעוררים חשד על ביצוע עבירה פלילית של שימוש שלא כדין בסמכות ושל קשירת קשר לשימוש שלא כדין בסמכות. לפיכך אעביר את כל החומר המצוי בידי בענין זה אל מפכ"ל המשטרה ואבקשו לערוך חקירה יסודית של כל מי שהיה מעורב בפרשה זאת. על יסוד ממצאי החקירה אחליט על הצעדים שאנקוט בענין זה". דין וחשבון זה הוגש לבית המשפט הגבוה לצדק (ראה בג"צ 217/79, אבו קרן סלימאן נגד מינהל מקרקעי ישראל, פ"ד ל"ג (2) 250).

(ג) מפקד מרחב הנגב העריך כי לשם שמירת חוק והסדר בעת העבודה, וכדי להגן על העובדים בשטח מפני פגיעה על-ידי בני משפחת אבו גרן, יהיה זה יעיל ונכון להרחיק את בני המשפחה ממקום מושבם בעת ביצוע העבודה.

(ד) בדו"ח המשטרה נאמר לענין זה (בסעיף 16) כי "הועדה סבורה כי השיקולים אשר הנחו את מפקד המרחב בקבלת ההחלטה העקרונית היו שיקולים כשרים וענייניים".

(ה) מסתבר שקיים נוהג במשטרה לגבי מקרים מעין אלה. לפי נוהג זה, אם מצוי בידי המשטרה מידע האומר כי אנשים מסוימים עלולים להפריע לביצוע פעולה משטרתית, או לשבש אירוע ציבורי מסוים שלא כחוק, ניתן לזמן אנשים אלה לתחנת המשטרה, לשעה המיועדת לפעולה או לאירוע, כדי למנוע במידת ה" אפשר הפרת החוק והסדר.

(ו) מן החומר שנאסף עולה כי מפקד מרחב הנגב לא נתכוון במקרה זה אלא לבצע את תפקידו כהלכה וביעילות.

14. שיקולים אלה הינם רק צד אחד של הענין. מן הצד השני ברור, כפי שקבעה ועדת החקירה של המשטרה, כי הזימון של בני משפחת אבו גרן בעילה של ציור צלבי קרס היתה מעשה פסול, כי מפקד מרחב הנגב נושא באחריות למעשה זה, וכי הוא שגה בכך (לעיל פסקה 8). לדעתי, משגה זה יש בו חומרה, אף שנבע מכוונה חיובית, כפי שאסביר :

(א) הגשת התלונה באשר לציור צלבי הקרס תוכן נגה בישיבה, בראשותו של מפקד מרחב הנגב, כתירוץ להרחקתם של בני משפחת אבו גרן מביתם. המהלכים תוכננו כך שהתלונה תוגש זמן קצר לפני המועד שנקבע לביצוע העבודה, שהגברים ממשפחת אבו גרן ייומנו לתחנת המשטרה בשעה מוקדמת של היום שנועד לביצוע העבודה, ושלא יחקר במהירות אלא יוחזקו ב" תחנת המשטרה עד להודעה מתאימה. אכן, החקירה שנערכה בתחנת המשטרה לבני משפחת אבו גרן היתה, בסופו של דבר, שטחית ביותר, וברור מדו"ח החקירה שלא נערכה אלא כדי לצאת ידי חובה, ולכן אף נסיימה בלא כלום. מבחינת המשטרה יש בכך, לדעתי, שימוש בסמכות שלא כהלכה. החוק נותן בידי המשטרה סמכות לזמן חשודים בביצוע עבירה לחקירה בתחנת משטרה. אך אין הסמכות נתונה כדי שתשמש כתירוץ או כתכסיס למטרה אחרת.

(ב) מבחינת האזור, זימון למשטרה כדי להחקר על ביצוע העבירה, כאשר כוונת המשטרה אינה אלא להרחיקו מביתו, יש בה פגיעה בלתי-דרושה ובלתי-מוצדקת, אפילו אם יש טעם טוב להרחיקו מביתו כדי שלא יפר את החוק או את הסדר, שכן השלת חשד בביצוע עבירה יש בו משום פגיעה בכבוד ואולי גם בשם הטוב. בנסיבות המקרה ניתן להניח, על יסוד העדויות, שאי-לולא הרצון להרחיק את בני משפחת אבו גרן מביתם ביום שנועד לביצוע העבודה, לא היתה מוגשת התלונה למשטרה ולא היתה מבוצעת החקירה של בני משפחת אבו גרן כפי שבוצעה.

לדעתי, המסקנה היא שהזימון של בני משפחת אבו גרן לחקירה במשטרה, כפי שסוכם ובוצע, היה בגדר

19. הועדה בדיעה כי מפקד המרחב שגה כאשר נתן את אישורו לרעיון הנ"ל. זימון בני המשטרה לתחנת המשטרה בעילה אשר אין לה כל קשר ישיר לעבירה אותה ניסו אנשי המשטרה למנוע ולאונטרס עליו ניסו להגן היה מעשה פסול".

9. על יסוד הממצאים ממליץ דו"ח המשטרה ב" עניין זה כדלקמן (עמ' 7) :

"הועדה ממליצה להעיר למפקד המרחב על אופן טיפולו במקרה זה".

10. עיינתי גם בחומר שנאסף במהלך החקירה, ואני מקבל את הממצאים והמסקנות של דו"ח המשטרה בענין זה, אך אין אני יכול להצטרף להמלצה האמורה, ולראות בה תשובה הולמת ומספקת למעשה שהיה, כי דברי דו"ח המשטרה, פסול.

11. בדיון וחשבונו שהגשתי לבג"צ בענין זה כתבתי, בין היתר, כי ההחלטה בדבר זימון הגברים של משפחת אבו גרן לתחנת המשטרה ביום שנועד לביצוע העבודה והדרך בה בוצעה ההחלטה מעוררים חשד על ביצוע עבירה פלילית של שימוש שלא כדין בסמכות ושל קשר רת קשר לשימוש שלא כדין בסמכות (לעיל פסקה 2). דו"ח המשטרה התייחס לחשד זה ובדק את סעיף 280(1) לחוק העונשין, תשל"ז—1977, הקובע כי עובד הציבור עובר עבירה אם "תוך שימוש לרעה בסמכות הוא עושה או מורה לעשות מעשה שרירותי הפוגע בזכותו של אחר". בדו"ח המשטרה נאמר (סעיף 23) כי "הועדה סבורה כי במקרה זה לא נתקיימו כל האלמנטים של העבירה הנדונה. גם אם קבעה הועדה כי זימון בני משפחת אבו גרן לתחנת המשטרה, ביום ביצוע העבודה בעילה של ציור צלבי קרס היה בבחינת מעשה פסול, הרי שאין די בכך ויש להוכיח כי מעשה זה פגע בו-כותם של בני המשפחה".

12. בנסיבות המקרה אין אני רואה צורך להכריע בבעיה משפטית זאת ולקבוע אם, לדעתי, נעברה כאן עבירה של שימוש לרעה בכוח המשרת, לפי סעיף 280(1) לחוק העונשין. בהתחשב בנסיבות המקרה, כולל הבעיה המשפטית, ובמניעים של מפקד מרחב הנגב, עליהם עוד אעמוד, החלטתי כי אין הצדקה להגשת אי-שום פלילי נגד מפקד מרחב הנגב או אדם אחר בגין הזימון של בני משפחת אבו גרן לתחנת המשטרה.

13. עם זאת מתעוררת השאלה אם אין הצדקה להעמיד את מפקד מרחב הנגב לדין משמעתי על התנהגות שלא כהלכה בשעת מילוי תפקיד, לפי סעיף 2 לתוספת לתקנות המשטרה (הגדרת עבירות על המשמעת), תשט"ו—1955, או על עבירה משמעת אחרת. בהקשר זה מן הראוי לקחת בחשבון שיקולים אלה :

(א) לפני שהמשטרה החליטה לאבטח את ביצוע העבירה בלגיה, שאל מפקד מרחב הנגב אם העבודה חוקית, ונענה על-ידי עובדי מדינה בכירים בחיוב.

(ב) בפני המשטרה היה מידע על כך שבהודמנות קודמת התנגדו בני משפחת אבו גרן בכוח לביצוע העבודה בשטח המוחזק על ידם, יהיה יסוד לחשוש כי גם הפעם יתנגדו בני המשפחה ויפריעו למהלך העבודה.

תשובת שר המשפטים ש. תמיר :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא.
2. לנוכח התשובה לשאלה 1 אין מקום לכל פעולה בנדון.

6497. הצעה לגייס עורכי-דין מתנדבים לביצוע פעולות הסדר קרקעות ביהודה ובשומרון

חבר הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר המשפטים ביום ט"ז בתמוז תש"ם (30 ביוני 1980) :

בדברי תשובתו בדיון שהתקיים בכנסת בנושא משרד המשפטים להצעה, שהעליתי בעת הדיון, לגייס מתנדבים לביצוע פעולות הסדר הקרקעות ביהודה, שומרון וחבל עזה, אמר כבודו כי פעולה זו דורשת מיומנות מיוחדת ולכן לא התקבלה הצעת גיוס המתנדבים, שהעליתי כבר בעבר לא פעם.

שאלותי לכבוד השר :

1. הידוע לו כי אי-הסדר המקרקעין מביא לכך ש'אנשים בלתי מוסמכים תופסים קרקעות מדינה והופכים אותן לחוקה פרטית שלהם ?

2. הידוע לכבודו כי הפעולות הנ"ל מחבלות ביישוב ארץ-ישראל ובהפרחת שממותיה ?

3. הידוע לכבודו כי יש בישראל מספר ניכר של עורכי-דין בעלי ידע רב ונסיון מעשי עשיר בפעולות מקרקעין, בנוסף למשפטים העובדים בשירות המדינה ?

4. מדוע לא יוכלו עורכי-הדין המוזכרים בשאלה 3 לעיל, בעלי הנסיון המקצועי העשיר, לפעול להסדר המקרקעין כנאמר לעיל ?

5. הישקול כבודו מחדש את הבעיה, ואם ישנה את דעתו, האם יאפשר לי לפעול לגיוס המתנדבים הנ"ל ?

תשובת שר המשפטים ש. תמיר :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. המידע הנזכר בשאלות אלה אינו בידי.

3—5. א. המשכת הליכי ההסדר של זכויות הרקנין במקרקעין שבאזורי יהודה, שומרון וחבל עזה — בהתאם לדינים החלים באזורים אלה — כרוכה הן ב'מעמסה' תקציבית על אוצר המדינה, שרק בקושי רב הקצה את המינימום הנדרש להשלמת הסדר הזכויות במקרקעין שבתחומי הקו הירוק, והן בקשיים אופראטיביים בלתי רגילים עקב העדרם של תובעים שנטשו את מקומות מגוריהם ולא יהיה אפשר להגיש את תביעותיהם בהעדרם. מה עוד שחלק רב של מסמכים, שהוגשו לפני יוני 1967 לפקיד ההסדר המקומיים בתמיכה לתביעות בעלות, אינו נמצא ואי-אפשר כיום לרכוש מסמכים אלה — כיסוד להמשכת הסדר הזכויות — דבר שיוסיף לסירבול ההליכים ולטענות על עול לרבים שנבצר מהם להוכיח את תביעותיהם ; ב. במצב דברים זה, גם מבלי להביא בחשבון את המעמסה ה'תקציבית', תהא המשכת ההסדר באזורים האמורים עניין לשנים רבות. וזאת לא רק בשל האופי המיוחד של הליכי ההסדר — שהם בדרך כלל סבוכים וממושכים ומצריכים שיתוף פעולה מצד גורמים שונים, שספק רב

התנהגות שלא כהלכה במילוי תפקיד. לפיכך, לו הוס'מכתי לכך על-ידי פקודת המשטרה, הייתי גוקט אמצעי משמעת נגד מפקד מרחב הנגב, ולא הייתי מסתפק ב'הערה על אופן טיפולו במקרה זה, כפי שהומלץ בדו"ח המשטרה.

נראה לי כי מן הראוי להוציא הוראה או הנחייה לקציני המשטרה במטרה למנוע זימון אזרחים לחקירה בתחנת משטרה בנסיבות שיש בהן משום שימוש שלא כהלכה בסמכות זאת, כפי שהיה במקרה זה.

בכבוד רב,

יצחק זמיר

היועץ המשפטי לממשלה

העתק : שר הפנים
שר המשפטים

6389. טיפול בהצהרות הודעות של סטודנטים ערבים עם אש"פ

חברת הכנסת ג. כהן שאלה את שר המשפטים ביום ב' בתמוז תש"ם (16 ביוני 1980) :

אודה לכבודו אם ישיב לי :

האם יינקטו צעדים משפטיים נגד סטודנטים ערבים, הלומדים באוניברסיטה העברית בירושלים, שנשאו כרוה ובה הצהרת הודעות עם אש"פ : "אש"פ הוא נציגנו הבלעדי" ?

תשובת שר המשפטים ש. תמיר :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אין היועץ המשפטי לממשלה נוהג להודיע מראש על החלטותיו בדבר נקיטת צעדים משפטיים.

6456. התפתחות בחקירת התמוטטות בנק ארץ-ישראל — כריטינה

חבר הכנסת א. רון שאל את שר המשפטים ביום ט' בתמוז תש"ם (23 ביוני 1980) :

בעתונות נמסר כי בית-המשפט העליון קיבל את עירעור המדינה והרשיע את רואי החשבון של בנק ארץ-ישראל-בריטניה בעבירות משמעת "בשל אי-הפעלת מיטב שיקול הדעת המקצועי בטיפולים בדוחות הכספים של הבנק, ערב התמוטטותו בשנת 1974". שמו' תיהם של שלושת רואי החשבון, אשר מועצת רואי הר' חשבוני זיכתה אותם קודם לכן ולאחר ארבע שנים הור' ש'עו, נאסרו לפירסום עד תום ההליכים המשפטיים. אך, כידוע, האיש אשר הורשע בביצוע הגניבה עצמה, הג' דולה והחמורה בתולדות המדינה — 47 מיליון דולר שהם כ-2.5 מיליארד לירות היום — מסתובב חפשי.

אבקש להשיב לי :

1. האם נתגלו, תוך ההליכים המשפטיים נגד רואי החשבון, עובדות חדשות אשר לא נכללו בשעתן בכתב האישום נגד יהושע בן-ציון ?

2. אם כן, מה בדעת השר לפעול בנדון ?

שאלתי לכבוד השר :

האם להערכתו נותרו בפרשה זו נושאים שלא התבררו במשפט היועץ המשפטי נגד מנקס, שמר ואק-שטיין ?

תשובת שר המשפטים ש. תמיר :
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אין ולא היה, כמובן, בדעתי להטיל ספק בממצאים ובמסקנות של בית המשפט המוסמך בעניין זה. את הנושאים בפרשה זו — שאירעה לפני עשרות שנים — אשר לא נדונו בפני בית המשפט אין זו השעה לברר.

היו"ר מ. ל. מרון :

שר החקלאות טרם הגיע, על כן נעבור לנושא הבא.

אם ייענו לכך — אלא גם משום שיתלוו להסדר הזכויות משפטים רבים, עקב תביעות נוגדות שהסמכות להכריע בן תהיה נתונה לבתי המשפט המקומיים ; ג. לעומת זאת פתוחה האפשרות לאתר קרקע ממשלתית בדרכים ובאמצעים שהם הרבה יותר מהירים ויעילים מהליכי ההסדר, ובכיוון זה אכן פועלים הלכה למעשה.

6539. דברי שר המשפטים בעניין רצח קסטנר

חבר הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר המשפטים ביום ט"ז בתמוז תש"ם (30 ביוני 1980) :

בדבריו בכנסת רמז כבודו כי פרשת רצח קסטנר עוד תתברר ביום מן הימים במלואה.

ג. הטלוויזיה במשכן הכנסת *

דיון

היו"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום : הטלוויזיה במשכן הכנסת. רשות הדיבור לחברי הכנסת אליקים גוטסב בדאן.

אליקים גוטסב בדאן (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נבבדה, להצעת לסדר-היום על סיקור הכנסת על-ידי הטלוויזיה היה הד רב. הגיעו אלי מאות תגובות חיוביות וגם תגובות שליליות בודדות. התגובות השליליות הדגישו את חופש הביטוי ואת הצורך "להציג את הכנסת כפי שהיא, ואת חבריה כפי שהם."

בכנסת השמינית, ב-1975, נערך דיון מקיף בעניין הטלוויזיה ובמיוחד בעניין השידורים הפוגעים במוראל הציבור. ההתבטאות הרחבה נגד הטלוויזיה מצד דוברים מסיעות שונות, ובעיקר הסיעות הראשיות, הציגה את התמונה כפי שהיא. גם הדיון בוועדת הכנסת ובוועדת החינוך והתרבות הדגיש את הצדדים השליליים של הסיקורים השונים, אך לא היתה שום מסקנה אופרא-טיבית, רק מסקנות דקלרטיביות. הדגישו את חוק רשות השידור שלפיו צריכה הטלוויזיה לפעול, בין היתר, לחינוך לאזרחות טובה ואת חובתה לשקף את חיי המדינה, מאבקה, יצירתה והישגיה. ואכן העידו הדוברים שהטלוויזיה לא פעילה בתחומים חיוביים אלה.

ברצוני להתחיל את דברי בציטוט ממאמר שפורסם שלשום, מאמר של מר ירון, יושב-ראש רשות השידור. הוא אמר : "אתחיל בנושא שבו מצאה הרשות את עצמה מול חזית רחבה, קואליציה מקיר אל קיר. באתי למס-קנה כי יש מידה רבה של צדק בטענות המושמעות על אופי הדיווח של הטלוויזיה מן הכנסת וכי אין היא מצליחה לסקר בצורה המניחה את הדעת את הנעשה שם. שומה על המנכ"ל והוועד המנהל לנצל את פגרת הקיץ של הכנסת כדי לגבש הצעות מעשיות לשינויים ולשיפורים. אם דבר זה לא יעלה בידנו יהיה מקום לקבל את יומתו של חבר הכנסת בדאן לאסור על הטלוויזיה לסקר את הקורה במליאת הכנסת." מאידך גיסא, באותו מאמר, התבטא מר ירון גם נגד ביקורת כוללת גורפת. במקום אחר התבטא מנכ"ל רשות

השידור, מר לפיד, נגד שבירת הראי. ברצוני לשאול : על איזה ראי מדובר כאן ? על ראי אמת או על ראי עקום ? הביקורת שלי לא היתה ואיננה גורפת, אני לא מתחתי שום ביקורת על העתונות והראדיו.

נכון, לעתונות ולראדיו יש יותר מקום ויותר זמן לסיקור אירועים ולטלוויזיה אין זמן אלא דקות ספורות. אך היא מונופוליסטית ובסיקור האירועים, לרבות דיוני הכנסת, באותן דקות ספורות היא מנצלת את הזמן המועט לחיפוש שיטתי אחרי השלילי. למדיום האודיו-ויזואלי יש כוח השפעה רב על ההמונים. השיטה הפסולה של הטלוויזיה מתחילה ברצון לתפוס את הפארא-לאמנט ואת חבריו במצבים מקריים מביכים. נכון שמצ-למת טלוויזיה איננה משקרת אך ניתן להשתמש בה באופן סלקטיבי כדי לקבל תוצאות רצויות שאינן משקפות את המציאות נאמנה, ולכן אין הציבור מקבל עמדה בלתי משוחררת. לאחר הצילום הסלקטיבי שאינו מבוסס על אובייקטיביות ואיוון ושהחריג, השלילי או המגוחך מקבלים בו הדגשה יתר, באות העריכה והפרשנות. מצ-למה, כידוע, איננה יכולה לערוך. היא רק מראה קטעים קצרים. העריכה, הן של הכתב והן של העורך בראדיו, מוסיפה מנה גדושה של שלילה וקיסטרוג, גם אם הדבר מקבל קוסמטיקה של אובייקטיביות, כביכול. אך לא די בכך. לפעמים מוסיפים הקריין או הקריינית הערות אגב הבאות לקשט את הכתבה בצבע שחור ובציניות מיותרת. לא פעם, לאחר שהכתב מסיים את הסקירה והקריין עובר לנושא חתש, הוא מקדים את הנושא במין ציטוט של כמה מלים הבאות להמצת, כביכול, את הנושא הקודם ולהדגיש את הלעג. לעתים הוא גם מקדים את הכתבה בהערת אגב עוקצנית. אין אח ורע בטלוויזיה בעולם לשיטה פסולה זו שבה הקריינים מר-שים לעצמם להמצת בכמה מלים כתבה קודמת.

באשר לפאראלאמנטים בעולם, לא אחזור על מה שכבר אמרתי בהצעת לסדר-היום ולא אפרט. בין המדינות הבודדות המאפשרות חופש כזה נמצאים אנו, בישראל, אך אנו בוודאי ובוודאי המדינה היחידה בעולם בעלת טלוויזיה מונופוליסטית של ערוץ אחד המאפשרת הפקרות.

על חופש עתונות מזה ועל שלילת האנארכיה ושרי-רות הלב מזה. ומה אמר שר החינוך והתרבות לשעבר, אהרן ידלן? הוא דיבר על "היצר הרע" של הכתב המחפש דראמה ומתפתה שוב ושוב לצלם התפרצות של סיעת מיעוט קטנה סביב חבר כנסת חריג זה או אחר. באחד המכתבים הציע לי אורח לכנות את הטלוויזיה "שלי-ויזיה". ואני חושב — בצדק רב.

אשר לחיטוט באולם הכנסת וצילום הספסלים הרי-קית, מדוע אין הטלוויזיה מתפנה לערוך כתבה וסקירה על עבודת הכנסת? ואני מתכוון לסקירה רצינית. כי אז היא תגלה אולי שיש צורך ברביוניה בעבודת הכנסת, וייתכן שלאחר הרביוניה הספסלים לא יהיו כל-כך ריקים. מדוע לבזבז שוב ושוב את הזמן היקר והקצר של ה-מצלמה ולהראות שהספסלים ריקים? אולי השיטה דור-שת שיפור. אבל האם הטלוויזיה מחפשת שיפור? היא מחפשת רק פיקאנטיות.

יצחק יצחקי (הליכוד):
זו עובדה שהם ריקים גם עכשיו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
באמת, מדוע הם ריקים עכשיו?

אליקים גוטסב בריאן (הליכוד):
אני רוצה לסכם את דברי הפתיחה. אני רוצה להגיד שיש בידי העתק של מכתב ממאי 1968, כאשר מנהל החדשות ו"ענייני היום" דאז כתב ליושב-ראש הכנסת דאז: "לקראת הפעלת הטלוויזיה הכללית נבקש להועיד לבו פגישה כדי לדון על השתקפות עבודתה של הכנסת בטלוויזיה". אם אותו דיון לא התקיים עד עצם היום הזה — והוא לא התקיים — מדוע זה פסול שהוועד מנהל יקיים אותו עם ועדת הכנסת ויעבד כללים מפורטים שיאפשרו לטלוויזיה לסקור נאמנה את עבודת הכנסת, ברוח חוק רשות השידור? ולא כמו ברוסיה, חבר הכנסת אבנרי, שם מציגים רק חיוב, חיוב משעמם, חיוב לא אמיתי. וכי אנחנו דורשים בישראל רק חיוב? אבל גם לא רק שלילה.

בפעם האחרונה דיברתי בדיון על ה"אהלים". אולי אזכיר גם דיון שהיה שבוע לפני כן על הירידה. זה היה דיון ממצה וארוך. עשרה או שנים-עשר נאמנים דיברו בנושא הזה. האם הטלוויזיה הקדישה, ולוא רק דקה או דקותיים, לאותו דיון? לא. היא תפסה בתום הדיון שני חברי כנסת שהעליבו איש את רעהו ואחרי כן השלימו והתנצלו איש בפני רעהו, וזאת היא התמצית שהטלוויזיה הועידה לאותו דיון על הירידה. האם זה הולם את רוח חוק רשות השידור שלפיו הטל-וויזיה, גם הראדיו אבל גם הטלוויזיה, חייבת לחנך את העם לאורחות טובה, חייבת להיות מאוזנת ובלתי משוחדת?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
השאלה היא מי קובע מה זה "בלתי משוחדת", האם השלטון או כלי התקשורת?

אליקים גוטסב בריאן (הליכוד):
אתה נשארת חבר כנסת יחיד בשלי כעת אבל לפ-ניך היו בשלי שני חברי כנסת: חברי-הכנסת פעיל ועוד חבר כנסת שהתחלף, חברי-הכנסת אליאב. אני מודיע לך שכאשר שאלו פעם תלמידי בית-ספר תיכון מי הוא

השוללים הבוודים מבין אלה שהתייחסו להצעת לסדר-היום דיברו על חופש ביטוי. חופש ביטוי של מי? חופש ביטוי של אנשי התקשורת, של אותם אנשי התקשורת מהאסכולה האומרת שמי שמגלה יותר פצעים ומצליל לחטט בהם יותר הוא האמין יותר, הוא המוצלח יותר במקצוע? אך היכן חופש הביטוי של נבחרי העם? אם אותה אסכולה אינה מעבירה את חופש הביטוי להמונים, בניגוד לרוח חוק רשות השידור, האם זו איננה שלילה, האם אין זה ביטול של חופש הביטוי? ומדוע חופש הביטוי של נבחרי העם זול יותר מאשר חופש הביטוי של אנשי התקשורת? טועה מר ירון כאשר הוא אומר באותו מאמר, שבו הוא מסכים אתי שיש לשפר, כי אני רוצה לבטל את צילומי ה-טלוויזיה בכנסת. דרשתי לבטל את הטלוויזיה השערורייתית בכנסת, את זו המחפשת רק פצעים וגירוד ב-פצעים.

בדיון שהתקיים ב-1975 הציע חברי-הכנסת יוסף תמיר לשנות את החוק ולהטיל פיקוח. אני אסתפק ב-מסקנות שאציע ושתייחסנה לטלוויזיה בכנסת, בהתאם להצעתי לסדר-היום, שוועדת הכנסת, בהתייעצות עם הוועד המנהל של רשות השידור, תעבד כללים מפורטים לגבי הסיקור הטלוויזיוני של הכנסת, וזאת לשם מימוש עקרונות חוק רשות השידור הקיים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אפשר לקחת דוגמה מברית-המועצות, שם יש כל-לים כאלה.

אליקים גוטסב בריאן (הליכוד):
הטלוויזיה הצליחה להחדיר בעם תדמית שלילית ביותר של הכנסת.
(חברי הכנסת ע. נוף קורא קריאת-ביניים)

אורי אבנרי (מחנה שלי):
גם בצילה יש כללים כאלה.

אליקים גוטסב בריאן (הליכוד):
גם אם מגדירים את הכנסת כמוסד אחד מני מאות מוסדות ציבוריים במדינה אין זה נכון להראותה כמוצג יוצא דופן שעליו יש להוציא דיבה ולו יש ללעוג. גם אם בין 120 חברי הכנסת נמצאים חברי כנסת כמו פעיל, מרציאנו, אבנרי או בודדים אחרים, אין זה טוב להציגם שוב ושוב כדגם של נבחרים.

אם לצטט מלים ספורות בלבד מהתבטאות חברי הכנסת בדיונים בכנסת השמינית לגבי עבודת הטלוויזיה הרי אני מוצא ביטויים כגון אלה של חברי-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזליגו בדבר "גישה גיהליסטית", "סלקטיביות מגמתית", "עירעור המוראל", "עזרה למל-חמה פסיכולוגית של האויב", "הבלטה מופרזת של כיעור ורשע", ביטוי הלך רוח כוללני השורר בטל-וויזיה, ולא כתקלה טכנית. מוצא אני ביטויים כגון אלה של חברי-הכנסת יוסף תמיר בדבר "הלקאה עצמית", "חיטוט מופרז בפצעים" ו"חוסר טיפוח אורחות טובה". על חברי-הכנסת חייקה גרוסמן ארצה להגיד כמה מלים. בדרך כלל היא סינגרה על הטלוויזיה אך אמרה שהטלוויזיה אינה שייכת רק לעובדיה; היא רשות ממי-לכתית החייבת לשמור על איוון בין הבלטת החיוב במדינה לבין ביקורת השלילה. היא דיברה על הקפדה

אליקים גוסטב בריאן (הליכוד):
אני לא מוכן לזה עכשיו. אתה רשום.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
האם ערכת סקר שתפקידו לקבוע מהו אחוז החיוב
שמופיע בטלוויזיה?

אליקים גוסטב בריאן (הליכוד):
הנה הביאה הטלוויזיה תכנית חיובית, כביכול, על
חינוך גבוה לקשישים. המצלמה חיפשה באותה תכנית
את הגברות הישישיות ביותר, שהולכות לאוניברסיטה
בהישענן על מקל, והיא ליוותה את התכנית הזאת כי
פומון "אני זוכר אותך בדרך לגימנאסיה". מובן שה-
שילוב הזה של ישישה ההולכת לאוניברסיטה ביחד עם
הפומון על גימנאזיסטית צעירה היה שילוב גרוטסקי,
שילוב מחפיר, שילוב שהוא בהתאם לאסכולה של ה-
טלוויזיה.

כאשר כתב צעיר נכנס טלוויזיה הוא יודע מראש
שהמוניטין שלו יגדל ויירבה ככל שהוא יגלה יותר
סאראקאס, יותר ציניות ולעג, יותר פצעים לגרד. זוהי
האסכולה של הטלוויזיה. ואם אנחנו דואגים לחופש
הביטוי של אותה אסכולה מדוע אנו, נבחרי העם, לא
נדאג גם לחופש הביטוי שלנו? לאיזה חופש ביטוי
שלנו אני מתכוון? — אני מתכוון לזה שהטלוויזיה תמסור
נאמנה את סיכום ישיבת הכנסת ודיוניה. ואם לא, שתס-
תלק מכאן.

אי לכך אני מסיים ומבקש מהכנסת שלא להסתפק
היום בסיכום דקלאראטיבי. אני אתכבד להציע בסיכום
שלי שני סעיפים, האחד דקלאראטיבי והשני אופראטיבי.
הסיכום: האופראטיבי שלי ידבר על הטלת חובה על
ועדת הכנסת לבוא בדברים ובהתייעצות עם הוועד ה-
מנהל של רשות השידור ולעבד ביחד נהגים וכללים
שלפיהם ייערך בעתיד סיקור עבודתה של הכנסת, לר-
בות דיונית, וזאת ברוח חוק רשות השידור הקיים וללא
כל צורך בשינויים תחקיקתיים.

הי"ר מ. ל. מרון:

חברי הכנסת, אנחנו פותחים את הדיון. רשות הדין
בור להברת הכנסת אורה נמיר, ואחריה — לחברת הכנסת
מיכאל דקל. אני מבקש מהמשתתפים בדיון לשמור על
מסגרת הזמן.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, בבואנו לדון היום
בהצעתו לסדר היום של חברת הכנסת בדיאן על הטל-
וויזיה במשכן הכנסת איננו יכולים להשתחרר מאווירת
הלינץ' וממחול השדים המתנהל בפומבי ובעזות מצח
על-ידי חלק משרי הממשלה וחלק מחברי הכנסת נגד
הטלוויזיה, ובמיוחד נגד מחלקת החדשות והאחראיים
לתפקודה.

חברי הכנסת, מוצאת אני עצמי, במיוחד בחודשים
האחרונים, ולעתים למורת רוחי, למגינה קנאית על
עובדי הטלוויזיה וכתביה, ובהחלט לא תמיד משום ש-
חשה אני בצדקתם או בצידוק התנהגותם כמורמים מעם
אלא משום שלא מקובל עלי וור לי מאוד צליל קולם
של העומדים בראש המתקפה המאורגנת, במיוחד על
אנשי החדשות בטלוויזיה. דומני, רבותי מתקפי הטל-
וויזיה, כי לא הטלוויזיה מפריעה לכם; הדמוקראטיה
מפריעה לכם. נכון, ישנה והיתה הגומה בסיקורי הטל-

חברת הכנסת הפעיל ביותר והמוצלח ביותר בכנסת הם
השיבו: מאיר פעיל. מדוע? משום שלטלוויזיה יש
השפעה מכרעת על ההמונים והטלוויזיה בחרה להראות
שוב ושוב, כמעט בכל דיון, את ההסתייגות שלפי תקנות
הכנסת יכולה להסתייג כל סיעת יחיד או סיעה בת
שני חברי כנסת, וחברת הכנסת פעיל נראה עולה לדוכן
שוב ושוב ומעלה הסתייגות. הטלוויזיה בחרה בו כנציג
הכנסת. מובן על כן שבין החיכוניסטים, בין אנשי הצבא
ובין העמלים וכל אלה שאתה, חברת הכנסת אבנרי,
מתיימר לייצג אותם בסיעת יחיד כעת, נוצר הרושם
שחברת הכנסת מאיר פעיל הוא הפעיל ביותר בכנסת.
האומנם יש בזה איוון? האם זאת היא אובייקטיביות?
ואם נשנה אותה, האם זה יגלוש לברית-המועצות?
האם אינך רואה שברית-המועצות זה קצה אחד והטל-
וויזיה שלנו היא קצה שני? האם אי-אפשר למצוא
את שביל הביניים, את שביל הזהב בין שני הקצוות
הללו? — אפשר ואפשר.

(חברת הכנסת א. אבנרי קורא קרי-
את-ביניים)

(חברת הכנסת מ. וירשובסקי קורא
קריאת-ביניים)

חברת הכנסת וירשובסקי, אני יודע שאנסתם כעת
את חברת הכנסת יוסף תמיר להוריד את ההצעה שלו,
שהיתה גם ביד, ושהייתי מוכן לחתום עליה כמסקנה
סופית.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
אנחנו אונסים אותו? שאל אותו.

אליקים גוסטב בריאן (הליכוד):
כעת הוא אנוס להוריד אותה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
אונסים אולי רק במפלגה הליברלית. יושב כאן
חברת הכנסת תמיר, שאל אותו.

אליקים גוסטב בריאן (הליכוד):
מדוע אינכם מאפשרים לו לחזור על הדברים ש-
אמר ב-1975?

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
נחזור, אל תדאג.

אליקים גוסטב בריאן (הליכוד):
כתב לי אורח וסיפר במכתבו: כתבתי לראש מח-
לקת החדשות בטלוויזיה ושאלתי: מדוע אינכם מביאים
גם תכניות חיוביות? וקיבלתי את התשובה בכתב: כן,
הבאנו את מיכעצ אנטבה והבאנו את אירועי יום ה-
עצמאות. יותר לא יכלו להביא. כך כותב האורח באי-
רונה.

אני רוצה להעיר על כך שלפעמים הטלוויזיה מביי-
אה, מדי פעם, עוד תכנית חיובית, אבל גם התכנית
החיובית הזאת טבולה בסאראקאס, בציניות ובלעג. אפ-
שרו נא לי בסיים דברי להביא בפניכם דוגמה. לפני
כשבועיים הביאה הטלוויזיה —

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אני רוצה לשאול שאלה.

מרט: "אני תמיד טוען שהרבה מאוד בעיות היתה יכולה לפתור ממשלה טובה, ולא טלוויזיה שנאמר בה דבר זה או אחר." לאיוו ממשלה התכוון חברי-הכנסת אולמרט? וממשיך חברי-הכנסת אולמרט ואומר: "לא הטלוויזיה הישראלית ולא רשות השידור בכלל הן ש־ממוטטות את המוראל הלאומי, לא הן הגורמות לאותה תחושה של אבדן דרך הקיימת בציבור." ועוד ציטוט מדבריו: "אם מדובר על הצורך בוועד מנהל ציבורי, זה מגוחך שנשלחים אליו אנשים חסרי כל כישורים, לפע־מים חסרי כל ידע ועניין בנושא הזה, כאשר הקואליציה־קאציה היחידה שלהם בעצם היא המינוי לשרת אינטרס מפלגתי." האם למר פאפו התכוון חברי-הכנסת אולמרט? ועוד אמר חברי-הכנסת אולמרט: "אני בעד חופש הי־צירה. אני נגד הטלת פיקוח פוליטי ופארלאמנטארי. אני מתנגד לנסיון למר לכתב מה ישרד ואיך ישרד. אני נגד שיטת האיוונים הנוהגת בראדיו ובטלוויזיה." וצי־טוט אחרון: "השאלה היא, כמובן, מה הפתרון. אני חוזר ומדגיש שאינני מציע פיקוח פוליטי ולא צנזורה פוליטית." עד כאן ציטוטים מדבריו של חברי-הכנסת אולמרט בכנסת המינית. חברי הכנסת, הבאתי ציטור־טים אלה מהסיבה הפשוטה ביותר: בבואנו לדון על הטלוויזיה בכלל ועל הטלוויזיה במשכן הכנסת בפרט, חשוב שנזכור באיוו טלוויזיה אנו רוצים גם בהיותנו בקואליציה וגם בהיותנו באופוזיציה.

היום, לאחר שהוכנסה הטלוויזיה למליאת הכנסת — ואינני בטוחה שההחלטה שנתקבלה בשעתה היתה נבונה — אין להעלות על הדעת את הוצאתה מהמשכן. אך כל פיקוח שיעשה על שידורי הטלוויזיה מהכנסת על־ידי חברי הכנסת לא יוכל להיות אוביקטיבי. עם כל ה־ט־נות, המוצדקות ביותר, של רבים מחברי הכנסת, ה־נוגעות לסיקורי הטלוויזיה את הכנסת, על העדפת החרי־גים שבחיי הכנסת ועל התעלמות מוחלטת מעבודתה האפורה של הכנסת, כדאי שנזכור בשעת עשיית חשבון עם עצמנו כי לא תמיד אנו נראים יפים.

אליקים גופטב בריאן (הליכוד):
גם לא מכוערים.

אורה נמיר (המערך):
בהחלט.

אם, לדוגמה, סיקור הוועדות יעשה בדרך קבע על־ידי הטלוויזיה לא תוכל הטלוויזיה להסתיר מהציבור את העובדה שלא כל חברי הוועדות באים לשיבות, שבמשך דיוני הוועדות יוצאים החברים פעמים רבות לקבל שיחות טלפון, שלעתים נזרקות פיתקאות, שבזמן הדיון עוברים על דואר וחותרים על מכתבים, שקוטעים לעתים איש את דבריו רעהו, ולא תמיד בנימוס. את כל זאת תצלמנה המצלמות. וגם אנו נטען שאורח זה הוא חלק מעבודתנו, הציבור לא יבין זאת, ודומני כי גם לא יקבל טיעון זה. לכן הדרך היחידה היא להשאיר את השיקול בידי אנשי הטלוויזיה, אך לקיים אתם דרישה מתמיד —

אהור אולמרט (הליכוד):

האם יורשה לי לשאול את חברת־הכנסת נמיר?

אורה נמיר (המערך):
לא על חשבון זמני, שהוא מוגבל.

וויזיה; ישנה והיתה הבלטת השלילה, המכוער, החריג. אך כין גדולי המלומדים בנושאי תקשורת יש רבים הגורסים כי הדגשת השלילה היא שליחות האמת של אמצעי התקשורת בממשל דמוקרטי. כחסידי גדולה של ממשל דמוקרטי מודעת אני לחסרונותיו הגדולים, וביניהם צמיחת כוחם של אמצעי התקשורת ההופכים לעתים מזומנות מדי, לטעמי, לגורם המשפיע ביותר על עיצוב דעת הקהל ודעת הממשל. אך אם אבחן את הביררה האחרת, מדיניות טוטאליטאריות המשתמשות בכוחם האדיר של אמצעי התקשורת כדי להביא לא־רתיחה רק מה שרצוי וחשוב להן, ולהסתיר כל דבר שאינו משרת את השלטון, לא אפקפק — כל עוד ה־משטר בארץ מאפשר לי זאת — לבחור באורה החיים הדמוקרטי, על חסרונותיו הקשים.

חברי הכנסת, מייד עם עליית הליכוד לשלטון הכירו מגהניו בחשיבות שידורי הטלוויזיה ובעוצמתם. אתגרים הראשון היה "טיהורה" של הטלוויזיה והבאת "אנשי שלומם" לניהולה. הוועד המנהל, יושב־ראש הרשות, מנכ"ל הרשות, ששימש תקופה ארוכה מנכ"ל הטלוויזיה, והאחראים לתכניות — הוחלפו. ומה קרה מאז, רבותי חברי הכנסת מסיעות הקואליציה — הניהול טוב יותר? יש פחות אבטלה סמויה או גלויה בטלוויזיה? יש חסכון בהוצאות? בשעות נוספות? יש ניצול יעיל יותר של 800 עובדי הטלוויזיה? יש יותר הפקות? יש יחסי אנוש טובים יותר? יש הקלה בתנאים הפיסיים הקשים? יש שיפור בציור הדל? ואיך זה קרה שעקב שביתת 30—40 "פרי־לאנסרים" עומדת הטלוויזיה בפני שיתוק מוחלט? האם משהו מהמנהיגות החדשה של רשות השידור והטלוויזיה עוסק בטיפול בבעיות היסוד של הטלוויזיה? הרי השלטון גם בטלוויזיה הוחלף כדי שיהיה יותר טוב ולא כדי שיהיה יותר רע. האם מי־ם שנשלחו מהטלוויזיה ברעש גדול יצחק לבני, ארנון צוקרמן, מוטי קירשנבאום, ג'וגדי לוי, עלתה רמתה של הטלוויזיה? הרי אין זה סוד כי חלה ירידה תלולה ברמת תכניות הטלוויזיה ויש הגורסים כי הטלוויזיה הישראלית הפכה לחיקוי לא מוצלח של התחנה הירדנית. האם גם בכך אשמה מחלקת החדשות? מה עוד נעשה, מאז החלפת השלטון, ברשות השידור ובטלוויזיה, מלבד פטוריהם של בכירי וטובי עובדיה והתקפות המזולות, הפוגעות, המעליבות, הבלתי־פוסקות על עובדי מחלקת החדשות וראשיה? מאין המידה הל־כך גדושה של שנאה? ומאין הבטחון שאם יוחלף חלק מבכירי מח־לקת החדשות תיראה הממשלה יפה יותר? הטלוויזיה היא שעושה ממשלה זו לכל־כך בלתי אטראקטיבית?

עיינתי, חברי הכנסת, בדברים שנאמרו בדיון שנ־ערך במליאת הכנסת השמינית, לפני כחמש שנים, על "שידורים בטלוויזיה הפוגעים במוראל הציבור". וכדי לרענן את זכרוננו אדגיש כי המדובר היה או בטל־וויזיה שסיקרה פעולות ממשלת המערך, בחתרי לצטט משפטים אחדים מדבריו של חברי־הכנסת אולמרט דווקא, בשל היותו חבר סיעתו של מידוענו פאפו, מאבות הד־מוקראטיה וחופש הביטוי. וכך אמר חברי־הכנסת אולמרט באותו דיון, ואני מצטטת: "נדמה לי שהדבר מתחיל בכך שאנו נוטים בדרך כלל לחפש 'שעיר לעזאזל' לכל מיני עוויתים וליקויים הקיימים בחברה ובמדינה, ומב־חינה זאת הטלוויזיה הישראלית או רשות השידור בכלל היא אחד מהמוסדות שבקלות יתירה תופשים אצלנו מקום כ'שעיר לעזאזל'." ועוד אמר חברי־הכנסת אול־

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני נגד פיקוח ואינני חוזר בי משום מלה שאמרת. האם את סבורה שמנכ"ל הטלוויזיה יש לו סמכות לפקח על השידורים? אם כן, מדוע כאשר מנכ"ל הטלוויזיה, על-פי שיקול מקצועי, אמר שיש לפסול דברים מסויימים, לא הבעת התנגדות ומחאה נגד ההתמרדות של עובדי הטלוויזיה — לא נגדי, לא נגד פיקוח של יושב-ראש הכנסת — נגד פיקוח של איש מקצוע המוסמך לפקח? נגד האנארכיה הזאת אני יוצא.

אורה נמיר (המערך):

חבר-הכנסת אולמרט, בוא לא נסיט את ההויכוח ממה שכל אחד אומר. כל אחד מאמין שמה שהוא אומר זה הוויכוח. אני בעד ויכוח, אני בעד דיון עם אנשי הטלוויזיה, אבל אינני מקבלת את הסגנון הנקוט היום.

לכן הדרך היחידה היא להשאיר את השיקול בידי אנשי הטלוויזיה אך לקיים אתם דו-שיח מתמיד, ולא בסגנון של עלבונות, פגיעות ומניעה גסה מהם לבוא אל ועדת הכנסת, שעל-פי החוק היא הדנה בנושאי רשות השידור — ואתה יודעת זאת, חבר-הכנסת אולמרט. גם לאנשי החדשות יש מה לומר, מה להשמיע ומה להשיב. הם אינם עוכרי ישראל. אך ברוזמנית חובה עליהם להקשיב בצורה מסודרת ובדרך קבע למה שיש לנו, חברי הכנסת, להשמיע, למה שמחובתנו הציבורית לה-השמיע. דומני, חברי הכנסת מסיעות הקואליציה, כי השיטות שנקטתם בנושא רשות השידור מיום עלות-כם לשלטון, גם המינויים שמנייתם, גם האנשים ששי-לחתם — לא מילאו את הציפיות שתליתם בהם. המצב גרוע יותר ממה שהיה בעבר הנושאים באחריות למ-ערכת היום חייבים ליתן על כך את הדין. נראה לי כי טוב יעשו אנשי הטלוויזיה ובחברי הציבור אם יפ-תחו היום דף חדש בכנסת ומחוצה לה; ובתנאי אחד: שדו-השיח ודו-הקיום ביניהם יתנהלו באורח תרבותי, מתוך כבוד הדדי ומתוך אחריות ציבורית של שני הצדדים.

האלטרנטיבה המוצעת על-ידכם היום, של סג-ירת הטלוויזיה ו/או פתיחת טלוויזיה-מטעם, דומה להצעת החלטה אבסורדית של סגירת המדינה והקמת מדינה אחרת, מצד רבים הסבורים כי אינה מנוהלת כהלכה.

אליקים גופטב בדיאן (הליכוד):

אף אחד לא הציע זאת.

אורה נמיר (המערך):

תסלח לי, חבר-הכנסת בדיאן, אני אינני מתווכחת רק אתך.

אהוד אולמרט (הליכוד):

השאלה היא עם מי את מתווכחת. אף אחד לא מציע זאת.

אורה נמיר (המערך):

אני באיזה מקום שמעתי זאת. אני יודעת ואתה יודע בדיוק איפה. לא לפתרון הזה ניצל, לא האופור-יזציה ולא הקואליציה.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיכאל דקל, ואחריו — לחברת-הכנסת שרה שטרן-קטן.

מיכאל דקל (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, על בסיס הצעתו של חבר-הכנסת בדיאן מקיימת מליאת הכנסת היום דיון זה. חבר-הכנסת בדיאן אשר העלה את הצעתו התייחס למקרה קונקרטי מסויים. המקרה הזה לא היה חריג. הוא מסמל את הקו הכללי, המשותף לשידורי הטלוויזיה בכללותם. עובדי הטלוויזיה נטלו לעצמם סמ-כות בלעדית, ללא ביקורת ציבורית, ללא פיקוח, ללא התייעצות — אוורפאציה מוחלטת של סמכויות — לק-בוע מה ראוי לשידור ומה פסול, מה טוב ומה רע.

תופעה מזוהה: אדם כפרט — לאו דווקא חוגי דעות ולא דווקא פילוסופים, שגם אלה טעו — החליט שהדבר שמוצא חן בעיניו הוא הטוב המוחלט ומה ש-אינו תואם את תפיסתו האסתטית, הפוליטית, התרבותית והאחרת — הוא רע. הוא אינו מסתגר בד' אמותיו עם תפיסותיו ודעותיו. הוא בטוח ומשוכנע, ללא פיקפוק וללא ספקנות, שהדברים שבחר בהם ראויים לכל עם ישראל, לכל אזרחי המדינה ולכל העולם.

חבר-הכנסת בדיאן הבליט את האירועים. אני רק אוסיף נדבך. בדיון מסויים — חשוב לפי דעתי וגם לדעת הטלוויזיה — אשר שודר מהכנסת היה אולם המ-ליאה מלא. גם אני אישית נטלתי חלק בדיון זה. הטי-לוויזיה צילמה והקרינה. מה הקרינה? — מליאה ריקה. גדהמתי. התברר שהצילום שהוקרן על המסך לא היה אותנטי, כנראה מאירוע אחר. למה? מה היתה מטרת המשדר? להביא צילום לא אותנטי, לא נכון? מטרה מקצועית? אולי מטרה אחרת שאינה קשורה לתפקידו. אולי?

חברי הכנסת, אילו כל עובדי הטלוויזיה היו כולם חכמים, כולם נבונים, כולם יודעים את התורה — גם אז לא היתה צריכה הכנסת להפקיר את סמכותה ולהפ-קידה בידי אחרים. הכנסת באמצעות מוסדותיה, היושב-ראש שלה או ועדת הכנסת, או שניהם גם יחד, זכאית לקבוע אילו דינים ראויים לשידור. הכוונה של ועדה טובה יותר מאשר צנוורה של יחיד. האם ועדה פאר-לאמנטארית, המורכבת מנציגי כל מיגוון הקשת הפו-ליטית, אינה בעלת שיקול רחב יותר, אחראי יותר, מעמיק יותר לגבי השידור מאשר פרט אחד?

האם הצעתו זו מהווה חריג ביחס לפארלאמנטים אחרים בעולם התפשי? לא ולא. דומני שחוק מאשר בגרמניה ובישראל אין בכל העולם התפשי מדינה אשר בה קובעת הטלוויזיה מה ומתי לשדר. ועדה של הפאר-לאמנט או היושב-ראש קובעים זאת, יחד עם הטל-וויזיה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

למה מהנדסים אינם קובעים במה שנוגע למנה-דסים?

מיכאל דקל (הליכוד):

אמנם אנו דנים על פעולות הטלוויזיה במשכן הכ-נסת אולם הדיון יהיה לוקה בחסר אם ננתקו מההקשר הכללי, מהבעיה בכללותה. כל מה שקורה בכנסת, צורת הגשת השידור, הבחירה הסלקטיבית של האירועים — הוא בבואה של הטלוויזיה הכללית, בבואה משופרת. הבעיה חריפה שבעתים מחוץ לכתלי הכנסת.

חברי הכנסת, חוק רשות השידור, תשכ"ה—1965, מגדיר את תפקידי הרשות: (1) לשדר תכניות ... ב-

אות הבחירות. לפעמים מפלגה זו אינה מרוצה ולפעמים מפלגה אחרת. זהו הגלגל. המפלגות פועלות בדרכים לגיטימיות לשינוי התוצאות בבחירות אחרות ובבחירות הבאות. במדינת ישראל קיים גורם נוסף שאינו מרוצה מתוצאות הבחירות, במיוחד מתוצאות הבחירות ב-1977. לא מוסד נבחר המה; עובדי מדינה, עורכים ברשות השידור. הם גמרו ואמר "שקלה" כזאת לא תקרה שוב. והם עושים כל אשר לאל ידם שכן יהיה הדבר. מש-תמשים במכשיר הרגיש ובעל העוצמה בחוסר אחריות מובהק להשגת המטרה. דוגמאות לכך — למכביר. אפי' לו את כבוד נשיא מדינת ישראל עירבבו ביום ו' האחרון בפולמוס הפוליטי. חברי-הכנסת שובל הציע שנשיא המדינה, כאשר יקבר במצרים, לא ינאם בפאר-לאמנט המצרי נוכח מסע ההשמצה המתנהל במצרים נגד ישראל ונגד ראש ממשלתה הנבחר. הטלוויזיה הזדרזה להביא, "כאילו", את תגובת בית-הנשיא, מסר-לפת ובלתי נכונה, כאילו הנשיא מנהל מדיניות עצי-מאית, לא מתואמת עם הממשלה. עוד "נוק-אאוט" לממ-שלת הליכוד. תודה לבית-הנשיא על שהעמיד את המסל-פים על מקומם. באותו יום, בגמר השידור, הם נאלצו לתקן את דבריהם, בקול ענות חלושה — נעלמה הצהלה אשר אפפה אותם חצי-שעה לפני תגובת בית-הנשיא. חברי הכנסת, כל זה נעשה כמלחמה אידיאית פרטית נגד "הטעות" שטעה העם שבחר בממשלה זו, נגד ההעזה של העם הזה; איך העזו אורחי ישראל לבחור בחירה בלתי שקולה כזאת בניגוד לדעתם השקולה של עורכי הטלוויזיה למיניהם.

אדוני היושב-ראש, בתשכ"ט, ב-1969, תוקן חוק רשות השידור. כבר אז הועלתה דרישה לכלול בחוק את ההוראה שהשידורים יהיו "בנאמנות". נראה שכבר בתשכ"ט היו דברים בגו. לא אחזור לאותה שנה. את-ייחס לתקופה האחרונה. חברי הכנסת, כולנו זוכרים את אלון-מורה והשידור המפורסם של השדר ראפיק חלבי, את הגורן ואת חלקת התירים של רוג'יב. כל זה הוגש לאוכלוסייה, כאילו עליידי הקמת אלון-מורה פגעו בחלקת תירים רצועה ונהרס הגורן. וכידוע לא היו דבי-רים מעולם. הצילום כלל לא נערך בשטח אשר הוכן להקמת אלון-מורה. בעתון "מעריב" מיום 19 ביולי השנה הופיעה כתבה שבה מואשמת הטלוויזיה בכך שבחכנית "מבט" רואיין, בקשר להקמת שדה התעופה בתל-מל-חתה, ערבי אשר בכלל אינו גר בתל-מלחתה והצילומים אשר ליוו כתבה זו בכלל לא צולמו בתל-מלחתה. ב-מושבה קדימה ראינו אדם שצעק: אין לי ממה לה-יות. אותו אדם עבד בתחנת סיכה עלי-יד ביתו. הוא אמר: בעד פרטות אינני עובד. מצאו אותו כדי להד-גים את "הענין המשוער". בל נשוא ובל נדבר אלא אמינות, הבלטת החריג, הדגשת השלילה, אינדוקטרי-נאציה פוליטית.

אדוני היושב-ראש, הטלוויזיה מתנהגת כאופוזיציה חוץ-פארלאמנטארי, שלא העמידה את עצמה מעולם במבחן לפני העם, בכלים מלכתיים אשר הפקדנו ב-ידיה. "שלום עכשיו" היא אופוזיציה חוץ-פארלאמנטא-רית. הם קבעו לעצמם שהם נשגבים ונעלים מעם והם יודעים את צרכי העם והמדינה. אולם לזכותם יאמר שהם לא השתלטו על מכשירים מלכתיים ואינם מש-תמשים בהם כנכנסים אביהם. אבל אין להם על מה להתלונן. הם מקבלים שירותים נהדרים וטובים מחב-ריהם לדעה, עובדי רשות השידור.

מגמה — (א) לשקף את חיי המדינה, מאבקה, יצירתה והישגיה; (ב) לטפח אורחות טובה; (ג) לחזק את הקשר עם המורשה היהודית וערכיה ולהעמיק את ידי-עתה; (ד) לשקף את חייהם ונכסי תרבותם של כל שבטי העם מהארצות השונות; (ה) להרחיב השכלה ולהפיץ דעת; (ו) לשקף את חיי היהודים בתפוצות הגולה; (ז) לקדם את מטרות החינוך הממלכתי כמ-תואר בחוק החינוך הממלכתי, תשי"ג-1953. כאשר אנו מתמצתים את שבעת אלה הרי ברור שהמחוקק — הכנסת — הטיל על הטלוויזיה מטלות אלו: חינוך לערכי ציונות, טיפוח הממלכתיות וביסוס הדמוקראטיה. אדוני היושב-ראש, איך מתמודדת רשות השידור עם הנושאים הללו? הדברים ידועים. כל אחד יודע — העם, נבחרי, המסתכ-לים בתיבת הקסם, והמאזינים, במיוחד המסתכלים. אביא דוגמאות מספר: תש"ח — מלחמת השיחור, למעשה מלחמת הקיום של עם ישראל בארץ-ישראל. והמלחמה כמלחמה, אין בה יופי ואין בה הוד. הכרח בה. וגבורה מתלווה להכרח וההכרח מכתוב לפעמים את ההתנהגות ואילו אשר השתתפו במלחמות יודעים זאת. וגם דברים חריגים בה, של הפרט ולפעמים של המערכת, שבתנאים אחרים לא היינו משלימים אתם. כאשר לוקחים נושא כזה ומנתקים אותו מההקשר הכללי, מהרקע הכולל, ומביאים אותו לשידור, את החריג שנובע מההכרח, אולם החריג, הוא אינו נראה שובה לב על המסך. לדוג-מה: חירבת חיזעה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
גדול סופרי המדינה של אותו דור כתב את הספר הזה.

מיכאל דקל (הליכוד):
פרשנות מיותרת. אולם העובדה היא עובדה, על-ידי הדגשת החריג עיוותו את התמונה הכללית.

תש"ם — המצב הבינ-לאומי ידוע, נשק הנפט והפטרודולרים פועל ביעילות. מספר תומכינו אינו מת-רבה. פחד הנפט נפל עליהם, גם במערב אירופה וב-מזרח הרחוק, וגם בארצות-הברית. מבקר בישראל הס-נאטור מוניהאן ומתראיין בטלוויזיה. אנו את השידור לא ראינו. יש להניח שהסנאטור אינו משבח את אש"פ — כפי שהדבר כה אהוב על הטלוויזיה; כנראה הוא גם קבע שההתנהלויות הם הגורם המונע שלום, וזה לא סביר, הרי הטלוויזיה כבר קבעה מזמן שהגורם המפריע לשלום הוא ההתנהלויות — אלון-מורה והגורן ברוג'יב הוכיחו זאת. מה עשתה במקרה זה השל-וויונה? איך היא מפעילה את הצנזורה הפוליטית שלה? פשוט, מחליטים שהראיון לא ישודר. דבר לא ראוי להשמעה. חד וחלק. —

אורי אבנרי (מחנה שלי):
מנכ"ל רשות השידור שאתם מיניתם הוא האיש שלכם במאה אחוזים.

מיכאל דקל (הליכוד):
— על-ידעת אדם אחד או כמה אנשים שהחליטו כך.

במדינה דמוקראטית מתקיימות בחירות דמוקראטיות. העולם הדמוקראטי עדיין לא מצא מכשיר טוב יותר לביטוי דמוקראטי. אולם לא תמיד כולם מרוצים מתוצ-

של קבוצה או חברה דמוקרטית הוא אמון הדדי. ללא אמון הדדי, ללא נאמנות הדדית, לא ייתכן קיום חברתי תקין. עירעור כלשהו מצד אחד פוגע גם בצד השני וכך מתערערת המערכת החברתית כולה. כלי התקשורת והטלוויזיה במיוחד, הם הכלים המתוכנים שבאמצעותם ניתן לטפח ולייצב, או חלילה להחליש ולערער, את האמון החברתי שהם עצמם חלק ממנו. לצערי כבר היום אנו שומעים בקרב חלקים רבים בעם סימני שאלה והירהורים רציניים לגבי מהימנותה, נאמנותה וכוונותה של הטלוויזיה. אינני מתכוונת כרגע לאירוע זה או אחר, שהוא בוודאי חשוב לגופו. כוונתי למשמעות המהותית של הדברים והיא תחושת חלקים רבים בקרב העם, תחושה של אי ודאות, סימני שאלה ופיקפוק מה מתעוררים בעקבות שידור ששודר או לא שודר, בנוסח "זה נכון או לא נכון?", "היה או לא היה?" והעירעור בתחום אחד יש בו כדי להתפשט על פני תחומים רבים עד שאתה מאבד את כושר האיוון והמערכת נפגעת.

אמרתי דברים אלה לפני שאתייחס לדוגמאות מעטות, כדי שנראה את הבעיה בממדיה הנכונים והאמיתיים, כי דברי אינם מכוונים למקרה אחד או שני. אני יכולה לוותר על מקרה זה או זה. אנו דנים במהות קיומנו והמקרים רק באים ללמד על הכלל כולו או בעירעורו חלילה.

האם בכך אתם מעוניינים, עובדי הטלוויזיה? האם נחתם דעתכם להשפעת מהדורות החדשות מדי יום, המשאירות את העם לרוב מדוכא ונבוך לקראת המחר? לא פעם פורצת מאליה השאלה, מפי רבים, כלפי עובדי הטלוויזיה: אזרחי ישראל, האם זוהי המדינה שלכם? האם כך אתם נוהגים כלפיה? אני יודעת שגם בקרב רבים מבין עובדי הטלוויזיה — אולי בדרגים הנמוכים יותר — רבים, ואני מעיזה לומר הרוב המכריע, התחושה קשה ביותר, אבל האם מישוה מקשיב להם? הטלוויזיה צריכה לשמש שופר וכלי ביטוי לכל העם, לערבים וליהודים, והיא צריכה לדווח באופן אובייקטיבי ומאוזן. אני מודעת לקושי לגבי האובייקטיביות, כי האדם איננו מסוגל לנטרל עצמו מהשקפת עולמו ומגישתו לנושא זה או זה, אבל דווקא משום כך, עובדי הטלוויזיה המכוונים והמלומדים, אתם חייבים בוהירות יתרה ובביקורת עצמית כדי לשמור, להקפיד ולהיזהר ממעורבות סובייקטיבית יותר ויותר. גם הי מתוואי מחויבים באובייקטיביות, גם אם הוא עובד בעתון מפלגתי או בעתון פרטי. אבל אם הוא איננו נוהג כך יש לקרוא חתרנות לבחור בעתון אחר. לא כך הטלוויזיה. לה כולנו נתנו את המינוי, אותה כולנו מממנים, ולכן כולנו רשאים לדרוש ממנה, ולה שבעתים מחייבות לביקורת עצמית. האם היא נוהגת כך? לא. בשום אופן, לצערי ולכאבתי, לא, אלא היא מנסה לכסות עמדתה בשם חופש העיתונות, חופש הביטוי, מגינת חכמים ותיבים והאמון שאנחנו הענקנו לה. צחוק הגורל.

ומה בדבר אלה שאינם בדעתכם, רבותי עובדי הטלוויזיה? אתם המיעוט. האם מותר לסתום פיותיהם של התיים ולכא את דעותיהם? האם אין להם זכות לדרוש רש כן גם הם יגיעו לידי ביטוי? האם אין לאזרח רשות לקבל חדשות עובדתיות אמיתיות שאינן מדכאות כל-כך? האם אין לו זכות לראות ולשמוע את האמת החיובית שבמדינה? כמה קשה היא המטננת, מה סוקרים ומה אין סוקרים. לדוגמה, לגבי הכנסת ועודותיה,

מדוע הם עושים זאת? לפי עניות דעתי, התשובה היא גם פוליטית וגם סוציולוגית. פוליטית — הם לא אהבו את המערך, והם שונאים את הליכוד. והכול כשר על-מנת לשנות את רצון המצביעים. סוציולוגית — הטלוויזיה היא מערכת קונפורמית לערכים נון-קונפורמיים השולטים בעולם והנוגדים את צרכיה של ישראל וערכיה. בעולם הגדול והנאור הטלוויזיה היא "מתקן דמתי", "אנטי-ממסדית". גם הם כך. איך הם יכולים לוותר על תג הקידמה המלווה את "נאורי" העולם?

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מצטער, עליך לסיים.

מיכאל דקל (הליכוד):

אפסיק דברי באמצע ואסכם.

אדוני היושב-ראש, על החברה בישראל ועל בית הנבחרים לפעול נגד מגמות אלו, שלא את כולן פירטתי. אם יושב-ראש הרשות ומנכ"ל אינם מסוגלים לבצע את תפקידם עליהם להתפטר ולתת לאחרים לעשות את העבודה.

חברי הכנסת, יש להקים בהקדם את הערוץ השני.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי יוזמה):

מאה אחוז.

(חברי הכנסת א. אבנרי קורא קריאת ביניים)

אתה בעד מונופול?

מיכאל דקל (הליכוד):

יש להקים בהקדם את הערוץ השני הגורם תחרות. כל תחרות תרבה שירות, ובמקרה דנו גם דעה. אולם לא זה הפתרון. חובת מוסדות המדינה להחזיר לעצמם את השליטה על מכשיר ממלכתי זה, להוציא מידי אלה אשר השתלטו עליו כאילו היה נכסם הפרטי, ויפה שעה אחת קודם.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברת הכנסת שרה שטרן-קטן, ואחריה — לחברת הכנסת יוסף תמיר.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, כאזרחית, כחברת כנסת, לבי מלא דאגה כאשר אני מעלה היום את דברי על הטלוויזיה הישראלית ובפניה. אני היתיי רוצה כי אנשי הטלוויזיה יראו את הדיון היום כדושיה גלוי ופתוח, ישמעו ויאזינו לדברים הנוגעים לענייני המשותף לעם כולו. ואני אומרת את דברי לא מתוך כעס אלא מתוך צער ודאגה.

העם, הכנסת, הממשלה, העניקו לטלוויזיה, כשירות ממלכתי בלעדי וייחודי, אמון כמעט בלתי מוגבל. נדמה לי כי אין עוד מוסד בעל עוצמה סמכותית והשפעה רבה כל-כך שזכה למידת אמון רבה כל-כך כמו הטלוויזיה, כאשר המטרה העיקרית שלמענה היא הוקמה היא לשמש דוברים של העם והמדינה, שופרה של המדינה כלפי פנים וכלפי חוץ. חשוב כי נזכור ונזכיר זאת לעצמנו שוב ושוב. כל העם קיווה והאמין אז כי אכן יזכה לשירות הגון של הטלוויזיה. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני בוודאי אינני צריכה להסביר כאן, ואף לא לאנשי הטלוויזיה, כי תנאי בסיסי לקיומה

אחת מטקס אזכרה שנערך לזכרו של מנהיג כו'בוטינ-סקי, טקס שהשתתפו בו גם נשיא מדינת ישראל וממלא מקומו של ראש הממשלה. כך, גם כאשר ברור כי רבים מאוד מבין אזרחי ישראל רצו לראות זאת.

רבתי אנשי הטלוויזיה, היכן הגישה הממלכתית שלכם? לעתים נדמה לי כי במקום שהטלוויזיה תשרת את העם היא משרתת את השקפות המשרדים; ואף יותר מזה: היא לא רק משרתת אלא אף יוצרת חדשות. האירו-עים נבנים בהתאם להכוונתה ולהשקפותיה של הטלוויזיה, של המיעוט שבה. היא עושה את המציאות. וההיערכות של התכנית באה בעקבות ההחלטה את מי, את מה ומתי לצלם. עד כמה שזה מוזר וכואב, זו האמת, הלוואי ושהיה אחרת. ואדיגם אותה: אחרי הרצח הנורא ב"חברון, מה הגישה הטלוויזיה לעם? בית ערבי הרוס, מסכן. אמנם הבית נהרס על-יפי הוראות השלטונות אבל הטלוויזיה רצתה להראות לעם ולעולם את מסכנותו של הרוצח ואת אכזריותו של המתגונן. האפקט הוויזואלי עשה את שלו, אבל האם זו אמת מאוזנת ואובייקטיבית? בית? כאשר מאות אלפי אזרחים מבכים בנים שנפלו על לא עוול בכפם ואין רואים בטלוויזיה דבר על כך, לבם של אזרחים אלה מתמלא מרירות לגבי המדינה ושירותיה. מי שרצה לבחון את מידת האובייקטיביות של הטלוויזיה, או ללמוד פרק בפסיכולוגיה תעמולתית הקרובה לשטיפת מוח, יכול היה לקבל השבוע דוגמה טובה בעת שידור מהדורת החדשות שבה נמסרה הודעה על העמדתם לדין של גוגבי חומר הנפץ ממחסני צה"ל, מלווה תוספת ש"ככוונתם היה לפוצץ מסגדים". אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שימו לב לתוספת שבאה על דבר שבכוונה, שהיתה או לא היתה, לעומת רצח שבוע והיה. ומכאן הנקודה העיקרית: ברקע לאותה ידיעה לא הופיע דבר שיוכיח את מעשה הרצח והנרצחים, אבל הווכר מסגד "אל אקצה" שעל הרה"בית. כל מי שמתמצא מעט בנושא הירוע, המתחייס להשפעה תת-הכרתית של תמונות המוקרנות ברקע, יכול היה לראות את הממגמה הברורה שבאה לרמוז על קשר אסוציאטיבי בין הגניבה והמעשה החמור, הרס מקומות מקודשים לאיסלאם.

הי"ר מ. ל. מרון:

חברת-הכנסת שטרן-קטן, אני מבקש לסיים.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

רבתי אנשי הטלוויזיה, אינכם ערים לכך שזאת דרך המובילה לזריעת שנאה? וכלפי מי?

הי"ר מ. ל. מרון:

אני מבקש לסיים.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

עוד דקה אחת.

הי"ר מ. ל. מרון:

לא, אני מצטער מאוד. חברת-הכנסת שטרן-קטן, זה לא ייתכן שכל אחד מכין לעצמו נאום של 20 דקות במקום 10. אני "לארג'" מבחינת הדיון, אבל לא ייתכן, יש עשרות נאומים. כל אחד רוצה להגיע.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):

זה מה שמוציא שם רע לכנסת.

האומנם מנסה הטלוויזיה למסור לעם מה עושים נב"חריה בוועדות, לחיוב, ועל פעילותם הענפה לטובת האזרח והמדינה? אלה כנראה אינם נושאים המעניינים את עורכי החדשות, ומכאן שהם גם לא צריכים לעניין את הציבור ואת העם. רבתי עובדי הטלוויזיה, מדוע אתם מונעים מהעם לדעת?

אורי אבנרי (מחנה שלי):

תפתחו את הוועדות לסיקור.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

אני מבקשת שלא להפריע, אינני רוצה לשמוע את דעתך, אני מכירה אותה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

את לא צריכה להיות בכנסת אם את לא יכולה לענות לשאלות.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

אני לא מוכנה. לא על חשבוני, אדוני היושב-ראש.

יוסף רוז (הליכוד):

אתה קובע מי יכול להיות בכנסת ומי לא?

הי"ר מ. ל. מרון:

חברת-הכנסת רוז, אני מבקש.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

מי שאינו יכול לעמוד בוויכוח לא יכול להיות כאן. זה פארלאמנט, זה מקום לוויכוח ולא למונולוגים.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

רבתי עובדי הטלוויזיה, מדוע אתם מונעים מהעם לדעת?

לפני שבועות מספר ביקר בארץ ידיד אמיתי של מדינת ישראל, מויניהאן. הוא רואין וצולם על-ידי הטלוויזיה בשביל תכנית "מוקד". מדוע לא שודרה התכנית? היכן שיקול הדעת לגבי פגיעה בידר, עניין לציבור וטובת המדינה? כל אלה אינם שווים ולא כלום? לעומת זאת מצאה הטלוויזיה זמן ומקום נרחב "לכנס" בפומבי את מסכת מרציאנו — פעיל, מתובלת במטבעות לשון שהן בושה למי שאמר אותן, למי ש"שמע אותן, ובוודאי למי שציטט אותן. האם את אלה נגדיר חדשות ממלכתיות? האומנם יש לעם עניין בהן יותר מאשר בביקורו של מויניהאן? מדוע נאלץ מנכ"ל רשות השידור לבטל תכנית שנועדה לט' באב? היית רוצה שמישהו יסביר ויגיד לי מדוע. אז אולי הדברים היו מקבלים את ממדיהם האמיתיים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הרי הוא לא יכול לענות כאן. איוו צורת ויכוח

זו?

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):

ועוד באותו עניין. האם אירועים הקשורים באש"פ ובאויבי ישראל למיניהם קודמים לידיעות הקשורות בנשיא מדינת ישראל ובלשכתו? לצערי כך קרה לפני שבוע, כאשר הטלוויזיה מצאה זמן ומקום להציג ולר-אין את מנהיג הסטודנטים הערבים — שאגב, אף פעם לא היה סטודנט — המזדהה עם אש"פ, ושכל פעילותו מכוונת לכך, אבל היא לא מצאה מקום להקרין תמונה

כנסת שפעילותו בבית הזה התחילה לפני כניסת המצ" למות למליאה אני יכול להגיד שהצבת המצלמות ביצע העתונות וכל מה שהתלווה לתופעה זו לאחר מכן הש" פיעו על עבודת הבית, בדרך כלל, בצורה שלילית.

שלמה אליהו (אחווה):
מי אשם, המצלמות או האנשים בבית?

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
אם תשמע את דברי בסבלנות תגיע למסקנה שאני הגעתי אליה.

לתופעה שני אספקטים: האספקט הראשון הוא שה" סיקורים והדיווחים בטלוויזיה מעבודת הכנסת, מפע" ליותיה הענפות, מהיזמות הרבות של חברי הכנסת ומ" אבקהם, ממלאכת החקיקה הפרטית של חברי הכנסת וממלאכת החקיקה של הממשלה, מהעיסוקים בוועדות הבית, בצילומים החד-גוניים של דיוני המליאה, היו והינם שידורים מרפרפים, חסרי התייחסות רצינית וענ" יינית לבעיות, לגופם של דברים. הטלוויזיה התגלתה בחוסר עומק מקצועי ובהעדר אומץ אינטלקטואלי לב" רור את העניינים החשובים והמרכזיים בחינן, המענ" יינים את הציבור הרחב, ולא את הדברים העומדים ב" שולי הנושאים. הטלוויזיה הפכה להיות סוגדת לתופעות שאין מקומן בכנסת. זו התשובה, חברי הכנסת אליהו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אז הן לא צריכות להיות.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
אם הן ישנן אין הן אלא אחוז מבוטל של עבודת הבית והן מקבלות את מירב הכיסוי בטלוויזיה. זו ה" טראגדיה של הטלוויזיה. היא נתפשה לסנסאציניזם. היא מיקדה לרוב את שליחותה באירועים יוצאי דופן, בעיקר המגרים את היצרים, כי הטלוויזיה במהותה סוגדת לחזותיות.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
מה ההבדל בין הטלוויזיה לבין שאר העתונים?

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
יש הבדל גדול. אתה כאיש פרטי יכול לעשות ככל העולה על רוחך ב"העולם הזה". הטלוויזיה היא מוסד ממלכתי-לאומי הפועל על-פי חוק רשות השידור, יש בו כללים מסוימים, היא צריכה לשרת את כל האומה מתוך איוון מרבי של השימוש באמצעי האדיר המצוי בידי הרשות, בידי העובדים, ולא להיתפס לעניינים מק" ריים שוליים בהחלט.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
כל העתונים פועלים בדיוק לפי אותם קריטריונים. הטלוויזיה פועלת לפי אותם קריטריונים כמו העתונות הישראלית. תיקח את "דבר", אותם קריטריונים כמו בטלוויזיה.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
יש לתופעה אספקט שני: האיכות נדחתה מפני התוקפנות. למה היינו עדים, חברי הכנסת אבנרי? היינו עדים לכך שאירועים שבמקרה היו נושא לשיחת רכי" לות, שחילופי דברים בלתי נעימים, הערות, אולי גם השמצות, הם שזכו לכיסוי נרחב בטלוויזיה. נושאים שחברי כנסת מקדישים להם את מיטב שנות חייהם

היח"ר מ. ל. מרון:
אני מבקש שלא לעזור לי, חברי הכנסת רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
חברת הכנסת שטרן-קטן, העובדה שחברי כנסת אינם גשמיים להוראת היושב-ראש היא שפוגעת בכבוד הכנסת.

היח"ר מ. ל. מרון:
חברת הכנסת רובינשטיין, אני מבקש שלא לעזור לי. חברת הכנסת שטרן-קטן, אני מבקש ממך להגיד את משפט היום.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
כולנו מעוניינים לשמור על הנכס שנקרא דמוקראטי" יה, ומשום כך גם על עצמאות הטלוויזיה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
זו הפקרות.

היח"ר מ. ל. מרון:
חברת הכנסת שטרן-קטן, אינני מסכים לכך. זה לא עניין לוויכוח. את מדברת רבע-שעה. הסכמתי לתת לך עוד דקה או שתיים. זה לא ייתכן. יש לנו עשרות גר" אמים, תגידי את המשפט האחרון. אנחנו חייבים להכניס סדר גם בדיונים.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
קודם כול בדיונים.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
על הכנסת מוטל לתקן את החוק ועל השר הממונה לקבל סמכויות נוספות לשם בדיקה יסודית של המערכת. יחד עם המנכ"ל והנהלה, כדי לחזק ולהבריא את המ" ערכת שהיא חולה.

היח"ר מ. ל. מרון:
אני מבקש לחזור ולומר שהדיון חייב להיות במס" גרת הזמן שהוקצה על-ידי הסיעות. אם סיעה רוצה היא יכולה להגדיל את הזמן. כך זה לא ייתכן. רשות הדיבור לחברת הכנסת יוסף תמיר, ואחריו — לחברי הכ" נסת אהוד אולמרט.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לי זה לא קרה, חברת הכנסת שטרן-קטן. לי זה לא קרה שהיושב-ראש פנה אלי ואני סירבתי לקבל את הוראותיו. מה שעשית פוגע בכבוד הכנסת ומסלף את דמותה האמיתית. אני מצטער על כך.

חברי הכנסת, הנושא העומד היום על סדר-יומה של המליאה מטריד את הכנסת כמניין השנים שהטלוויזיה הישראלית קיימת. אינני מגזים בכך. אני חייב לומר שעלינו להוציא מכלל הגדרה והנחה זו את הטלוויזיה בשפה הערבית, ולטובה. בצדק מייחסים לטלוויזיה עוצ" מה שאין דומה לה. נאמר עליה שהשפעתה חורגת מ" אמצעי התקשורת שקדמו לה. שימוש בלתי נכון, בלתי שקול, כראוי לאמצעי זה, עלול לשבש את מערכות ה" חברה והמדינה, ואין בכך משום הגומה. דוגמאות אינן חסרות, ולא בארץ ולא בחוץ-לארץ. התופעות השליליות של ניצול הטלוויזיה בדרך בלתי מחושבת ממיטות על התחברה החפשית צרות צרורות ואף יותר מכך. כחבר

פארלאמנט. אורי אבנרי, אתה לא תסכים לזה, כי אתה נהנה מעדיפות רבה על חשבונך.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
בברית-המועצות זה מחולק לפי — — —

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
בברית-המועצות יש מפלגה אחת ושדור של מפלגה אחת. הולאנד איננה ברית-המועצות, הולאנד היא מדינה דמוקרטית.

שר-הבריאות א. שופטק:
"שלי" מקבלת יותר כיסוי מכל המפלגות.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
בהולאנד יש חלוקה והדבר הזה מתפקד יפה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
גאולה כהן מקבלת יותר זמן מכל הליכוד, ובצדק, כי היא פעילה יותר מן הליכוד.

שר-הבריאות א. שופטק:
"שלי" עכשיו בחדשות.

היו"ר מ. ל. מרון:
אני מבקש להפסיק את הדו-שיח, אדוני השר ואדוני חבר הכנסת.

אהוד אולמרט (הליכוד):
הוא גוזל את הזמן של כולם ומתאונן. הוא מפריע לכולם.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
אני רוצה לעמוד על שתי תופעות נוספות. בצער רב ובכאב אני אומר זאת: נוצר מעגל קסמים בבית הזה. יש חברי כנסת שדעתם ממש נטרפת אחרי תופעה בטלוויזיה. אני לא אומר שלא הייתי רוצה להופיע בטלוויזיה, אבל אף אחד מהכתבים כאן ומראשי רשות השידור לא יבוא ויצביע שאני פניתי אי פעם אליהם בבקשה במה שנוגע אלי, ולכן אני חפשי לומר זאת.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
גם אני לא.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
יפה.

זה מעגל קסמים. יש שיוצרים חדשות למען הטל-וויזיה ויש טלוויזיה היוצרת מצבים, שהחדשות נוצרות למענה; והסובלת והמפסידה היא הכנסת. את הדבר הזה צריך להפסיק.

ארצה לסיים ולומר, אדוני היושב-ראש: אין להתעלם מן העובדה שכל הפארלאמנטים בעולם — בית המחוקקים בוויינגטון והפארלאמנט ואבי אבות הפארלאמנטים בעולם, אם נוציא את איסלאנד, הפארלאמנט בבריטניה, בלונדון — אינם מרשים שידורים מן המליאה של הבית. אני יודע שבזמננו, לפני חמש-שש שנים, היו פניות לחקור את הסוגיה הזאת, אם לא כדאי להכניס את המצלמות לפארלאמנט הבריטי. ואני מצטט את ה"בריטיש גארדיין" האומר שהקביעה לפסול את השידורים מן הפארלאמנט נבעה, ואני מצטט: "מפני שהשידורים הללו עלולים לשרת את התופעות שהן תור-

בות, הן, יוזמות חקיקה פרטיות שיש להן משמעות עמוקה ביותר לחיי העם הזה, בתחומים של שירותים, של מינהל, בריאות, איכות חיים ואיכות סביבה, עבודה ורווחה וחינוך, אינם זוכים לסיקור בטלוויזיה. הרושם שמתקבל בציבור הוא שיושבת פה קבוצה של 120 ב"ננים, וזאת מפני שתמיד מציגים את הבית הזה כמעט ריק. אנשי הטלוויזיה, אין כל חובה על חברי הכנסת לשבת במליאה ולהקשיב לנאומים אם זה לא מעניין אותם. חובתם לבוא לוועדות. להשפיע ולהכריע ולקבוע בחקיקה. חובתם לבוא להצביע. אם הם נעדרים מהצבעות הם שוגים בעבודתם הציבורית. אבל לשבת ולשמוע נאומים, ויכולים להיות גם נאומים משעממים, את מי זה מחייב בכלל?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
מדוע אין פותחים את הוועדות?

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
אין על הפארלאמנט להיות מלא וגדוש. בפארלאמנט הבריטי אין מקומות ישיבה כמספר חברי הפארלאמנט, כי מראש יודעים שאין חייבים לשבת בבית. ואצלנו, ומדי פעם, כאילו מתוך כוונה ברורה, מצלמים את הכיסאות הריקים. אחר כך אתה בא לפני הציבור ואומרים לך: איזה בית זה, אתם אינכם נמצאים בכנסת. צאו ולימדו: בלוח האלקטרוני תמצאו שנמצאים כאן 90% מחברי הבית.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
בזמננו.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
בזמננו זו גם כן עבודה. אתה אינך יושב בוועדות הכנסת, אני יושב בוועדות הכנסת, אני יושב בישיבת סיעה לפעמים בתוך מהלך הישיבה של המליאה ואינני נוכח באולם. האם זה פגם? האם על זה צריכה הטלוויזיה למקד את שידוריה? לא ולא.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
פתח את הוועדות לסיקור.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
רוב רובם של חברי הכנסת אינם מסוגלים, אינם יכולים, אינם רוצים ואינם זכאים להשלים עם התמונה הזאת. הם עושים עבודה פארלאמנטאית מעולה ובעלת חשיבות רבה בכל מה שנוגע לבעיות המדינה. אולם הצילומים החוזרים ונשנים של אותו נוף חד-גוני, של התנגשויות או מריבות או של תופעות חריגות, הם ש"למעשה מעוותים את דמות הכנסת. כי מי עושים את המעשים האלה? — הלוא אנחנו יודעים את שמותיהם.

יצירת החדשות בטלוויזיה היא בעיה קשה. יש הר"ב דברים טובים שהיא עושה, לא צריך להתעלם מהם. אבל בנושא הכנסת, עבודתה, תפקודה, שליחותה הציבורית, מהותה — לא חקרו ביסודיות את הבעיה הזאת. לכן אני מקבל את הצעת יושב-ראש הרשות שתהיה סקירה חודשית, שמדי פעם בפעם תהיה אולי סקירה תקופתית בנושאים שהכנסת מתעמקת בהם, עוסקת בהם, שלציבור יש עניין בהם, שיש להם השפעה על חיינו היומיומיים. אני הייתי מרחיק לכת, הייתי מאמץ את מנהג הטלוויזיה בהולאנד. בהולאנד מחלקת הטלוויזיה את זמן שידוריה הפוליטיים לפי כוחן של הסיעות ב-

סמכויות, או שכל אחד קובע לעצמו? הדיונים שאנחנו קיימנו בשנה־שנתיים האחרונות היו על אותם נושאים שבהם יושב־ראש רשות השידור פסק, מנכ"ל רשות השידור פסק, מנהל הטלוויזיה פסק, אבל העתונאים אמרו: לא, זו פגיעה בחופש העתונות, משום שכל כתב הוא הסמכות העליונה להחליט אם משהו ראוי לשידור או אינו ראוי לשידור. על זה הוויכוח, אדוני היושב־ראש, והנסיון להסית את זה לטענה שכאלו יש פה אנשים שרוצים להכתוב יום יום את תוכן השידורים היא טענת סרק שמסיטה את העניין ומגתכת אותו.

אנחנו קיימנו פה דיון כאשר מנכ"ל רשות השידור, על־פי סמכותי, על־פי דין ועל־פי חוק, כעורך ראשי קבע שיש לפסול דבר מסוים. מה עשו אנשי רשות השידור? — האפלה, מרד, ועד מקצועי, מלחמה. על מה? — על חופש העתונות. מדוע? — משום שה־מנכ"ל החליט שצריך לפסול דבר מסוים. ומחר מנהל מחלקת החדשות יחליט והכתבים יתמרדו. אחרי זה ראש "דסק" יחליט והכתב בשדה יגיד: אתה לא מוסר מך. על זה הוויכוח, ולכן כל הטענה שפה מדובר על חופש העתונות אין לה שחר, אדוני היושב־ראש. יש כאן מאבק, יש כאן ויכוח, יש כאן דיון לגיטימי על השאלה אם הטלוויזיה מנוהלת ואם במסגרת הניהול הזה יש למנהל סמכות להחליט ולא לכל אחד יש סמכות להכתוב תוך שימוש בטענה שהוא מדבר בשם העקרון המקודש של חופש העתונות. אני יודע שהיום כמה מעובדי רשות השידור מודיעים שצריך לצאת לה־גנתו של מנכ"ל רשות השידור. אני רוצה להציע ש־אנחנו נברך על התופעה הזאת. אבל נאחל להם שית־מידו בכך גם כאשר מנכ"ל רשות השידור, על־פי סמכותו, יחליט שדברים מסוימים שהם מביאים לשידור אינם ראויים לשידור. האם גם אז אותם עובדים, ש־היום יוצאים עם גס ההגנה על מנכ"ל רשות השידור, יתמידו בכך? אינני בטוח. לדעתי זו הבעיה.

חופש העתונות אינו דבר בלתי מוגבל. הוא דבר מוגבל ואנחנו קבענו באמצעות איגודים ובאמצעות חוקים מסגרות כדי לפקח עליו. ומסגרת רשות השידור נקבעה, בין היתר, לפקח על מה כן ומה לא. והעובדה היא שיש גישה שקובעת, בתוך רשות השידור הנוכחית, שאין סמכות אף לאיש אחד. למה? — כי מנכ"ל רשות השידור מונה, בעצם, מתוך שיקולים פוליטיים ויושבי־ראש רשות השידור הוא איש פוליטי ולכן אנחנו נח־לשים. וזאת הבעיה.

אני רוצה לומר פה, בקשר לדבריה של חברת־הכנסת נמיר: יכולתי להשיב לה בבשקה היא, ולהביא ציטוטים. אביא רק ציטוט אחד כדי להראות שכאשר מוציאים דבר מהקשרו אפשר ליצור רושם לא נכון. אני קורא כאן הצעה לדיון בכנסת, מ־14 במאי 1975, ואני שומע קולות מתוך מפלגתה שלה על סלקטיביות מגמתית והפרזה מוגזמת של שלילה, תחרות להבליט רק את השלילה, רק את המכוער בחיינו. זה לא היה בתקופת ממשלת הליכוד, זה היה בתקופת המערך, והנה מה שאומר, לא פחות ולא יותר, ש־החנינויות והתרבות אהרן ידלין: "נושא זה של אחריות שירותי השידור, ובעיקר הטלוויזיה, למוראל של אומה התנונה במצור, שאין אח דוגמה בעולם למצבה, אומה במדינה מוקפת אויבים מכל עבר", וכו' וכו' — נושא זה הוא נושא שרשות השידור אינה רשאית להתחמס ממנו. והוא

פעות סרק ואת הליצנים שבין חברי הבית" — דברי ה"בריטיש גארדיין". רבותי, אם תרצו לצלם את המצב בכנסת, יש דמיון רב בינו לבין הנאמר בציטוט. אם אין בכוחה של רשות השידור לגבור על חולשותיה המ־סוכנות ולהוכיח בגרות, שפיות ושיקול דעת בבחירת הנושאים המיועדים לשידור מהכנסת — נושאים חשובים באמת — ולטפל באופן מעמיק ויסודי בבעיות ולא לע־סוק בתופעות שוליות, כפי שאנחנו קוראים, אין המוסד הזה ראוי לאמוננו. הייתי רוצה לראות את המצב שונה. אני לא בעד ערץ שני. אני חושב שבזה יחמירו ויסבכו את המצב עוד יותר. אני בעד תיקון הגישה של הטלוויזיה לבעיות השידורים מן הכנסת. באשר לב־עיות השידורים מהנעשה במדינה — זו סוגיה בפני עצמה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
מה ההבדל?

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
ההבדל מתחייב מהתוכן.

לסיום, אדוני היושב־ראש, נקים מעקב רצוף אחרי השינויים והתמורות שיבואו אחרי הדיון הזה ואני מציע שבמושב הבא, בכנס החורף, נמשיך בדיון מתוך הנחה שאכן הדברים יבואו על תיקונם.

היח"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחברת־הכנסת אהוד אולמרט, ואחרי — לחברת־הכנסת חייקה גרוסמן.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הנושא הראשון שיש להתייחס אליו בדיון היום הוא: מהי בעצם המ־מעו של אותו עקרון, שכל־כך מרבים להתייחס אליו, כמעט מכל הכיוונים, בדיון הזה ובנושא הזה — עקרון חופש העתונות? שמענו כאן ועקת שבר של דוברים שונים על המגמה הקיימת היום בממשלה ובכנסת לה־ש־תיק, למנוע אפשרות של ביטוי, בלום את הטלוויזיה או את הראדיו, את כלי התקשורת הרוצים להתבטא ב־אופן חפשי ומאוון; לשלול את החופש מהעתונות. והש־אלה שלדעתי צריך לשאול היא לא אם יש מגמה כזאת אלא מן הכיוון ההפוך: האם יש איזה שהוא גבול לאותו דבר שאנחנו קוראים לו חופש העתונות? ואם כן, מי צריך להגדיר את הגבול הזה ומי מוסמך לבדוק זאת?

אדוני היושב־ראש, השאלה איננה אם אנחנו, הכ־נסת, רוצים להכתוב לטלוויזיה מה יהיה תוכן השידורים. לדעתי לא על זה הוויכוח. השאלה היא אם יש בכלל איזו שהיא סמכות — גם בתחום המקצועי, גם בתחום ההיירארכיה המקצועית — בתוך רשות השידור שעובדי הרשות מקבלים אותה כסמכות פוסקת עלינו, כאשר מדובר בשידורים כאלה או כאלה. לדעתי, עיקר הבעיה היא בתחום הזה. אינני תובע בשום פנים ואופן שאיון שהיא ועדת כנסת תכתוב את תכנם של השידורים ואי־אבק בכל כוח כדי שהכנסת לא תקבע את תוכן השידורים, דבר שהיא גם לא מתממרת לעשות. בשום דיון של ועדת התינוק והתרבות שהשתתפתי בו בשנים הן־אחרונות על נושא השידורים לא זו היתה הבעיה. הש־אלה היא: האם בתוך רשות השידור, זו שפועלת על־פי חוק, שהכנסת כולה ממנה אותה, יש איזו שהיא חלוקת

המושבעות לגבי עקרון האיוון היא: אם תבדקו את העניין לאורך תקופה מסוימת תראו שבמשך שנה הופיעו נצים ויונים פחות או יותר באותה כמות בווי כוחים פוליטיים. זה נכון, אפשר לעשות זאת, אבל מה קורה לא אחת? כאשר יש נושא אקטואלי, בוער, ש צריכים להכריע לגביו דעת הקהל נסערת לגביו, כִּי־אז הפרופורציה לא נשמרת. אחרי שהדברים נחתכים והופכים לנושא אקדמי והבעיה כבר אינה בעיה קריטית לפני הכרעה, כִּי־אז נוצר איוון מספרי. העניין של הר איוון המספרי הוא חסר שחר.

אדוני היושב־ראש, אחת הבעיות החמורות ביותר של הטלוויזיה היא, לדעתי, הבעיה של עירוב הצד הדיוחי עם המגמה להציג שיפוט ועמדות של אלה ש־משדרים. ושוב אתן דוגמה: לפני שבוע, כאשר היתה הודעה על עלייה של המדד ב־4.6%, לא פתחה הטל־וויזיה את השידור בהודעה: "רבותי, היום הודיעו ש־המדד עלה ב־4.6%" אלא התחילה כך: "המדד הגבוה ביותר בתולדות חודש יוני — 4.6%". כלומר, אין מוסר רים רק אינפורמציה אלא מציגים מייד את המידע הזה בצורה המסיטה את ההערכה כלפיו לכיוון מסוים. אין אומרים שהמדד הגבוה ביותר בחודש יוני הוא בתקופה של מחירי נפט גבוהים ביותר, בתקופה של אילוצים מדיניים גדולים ביותר, אלא מציגים את העניין בצורה היוצרת מראש חוסר איוון. ועל זה הוויכוח. תפיסה קידה של הטלוויזיה הוא להודיע קודם־כול שיש עלייה של המדד ב־4.6%. נקודה. ולהוסיף אחר כך שחיים יענקל טוען שזה המדד הגבוה ביותר ואחר טוען שזה המדד הנמוך ביותר. אין זה עניין שאפשר להציג אותו כאינפורמציה בראש החדשות, באופן שיוצר מייד עמי־דה של הציבור לגבי הידיעה עצמה.

(קריאה: זה חודש מיוחד.)

כל חודש הוא חודש מיוחד. הרשה לי לסיים. השאלה היא איך מציגים את המידע והאם מפרי־דים בינו לבין העמדה או שמציגים את המידע יחד עם העמדה.

לסיים, אדוני היושב־ראש, עניין זה אינו נובע, לפי הערכתי, מכך שיש בהכרח מאפיה שמאלנית או מאפיה ימנית. הוא נובע בראש וראשונה מכך שיש בתוך ה־טלוויזיה תופעות חמורות ביותר של התנשאות, של יהירות ושל תוצפה לשמבה של תחושה ש"אנו בעצם מנהלים את העניינים, אנו קובעים, אנו בעלי הסמכות, לנו יש שיקול הדעת העליון להחליט מה נכון ומה לא נכון, מה טוב ומה לא טוב", וזה מעבר לעניין של מאפיה זו או זו. זה היה קיים כאשר המערך היה ב־שלטון וזה יהיה קיים אם, חלילה, הליכוד לא יהיה בשלטון. צריך בהחלט לשים סכר בפני תופעה זו וה־סכר היחיד שאפשר לשים הוא יצירת איוון, ואיוון מושג, בין היתר, על־ידי יצירת רשת מתחרה. שמענו את כל הדיבורים המתחסדים האלה של עורכי עיתונים. יושב כאן עורך עיתון, הדואג רק לאינטרס של המיר דעות המסחריות בעיתון, ומדבר גבוהה גבוהה בשם ה־צורך שלא לפתוח ערוץ נוסף של טלוויזיה מסחרית, חס וחלילה, כי זה יפגע באינטרסים המסחריים של מישור מסויים. אנחנו חושבים שהטלוויזיה המסחרית היא בהחלט אמצעי לא פוליטי, לא בסיקוח פוליטי, אבל בהחלט אמצעי לגיטימי. פתיחת ערוץ שני מתחרה תיצור אותו איוון שלעצמנו לא ניתן להגיע אליו במתכונת הנוכחית.

ממשיך ומותח ביקורת חמורה ביותר על הדרך שבה התנהלו הדברים. זה שר־החינוך־והתרבות אהרן ידלון. אין זה יגאל הורביץ, שלכאורה מה שמעסיק אותו זה רק למחוק את החופש של רשות השידור. זו בעיה שנתקלנו בה כאשר כיהנה הממשלה הקודמת ושאלנו נתקלים בה כאשר ממשלה זו קיימת. זו בעיה שהיא מעבר לשיקולים מפלגתיים. הבעיה היא: מהו קנה המידה שעל־פיו פועלת רשות השידור ממלכתית.

שלמה אליהו (אחווה):

אתה באמת מאמין שאין פה שיקולים פוליטיים?

אהוד אולמרט (הליכוד):

חבר־הכנסת אליהו, אני אינני מדבר בשם שיקולים מפלגתיים.

חייקה גרוסמן (המערך):

זך כבדולה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אינני זך כבדולה ואני משוכנע שכאשר את תדברי תהיי זכה כבדולה.

חייקה גרוסמן (המערך):

לא, בהחלט לא.

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני רק רוצה לומר דבר אחד: אני מאחל לך שאת לא תהיי במצב שבו אצטרך לצטט את דבריך בעוד שנתיים, וזאת משתי סיבות: ראשית, אינני רוצה שתהיי בשלטון; שנית, גם אינני מאחל לך מבחינה עניינית שתהיי במצב שבו אצטרך לצטט מה אמרת כשהיית באופוזיציה.

חייקה גרוסמן (המערך):

אתה כבר היית במצב הזה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

לא, אני לא הייתי במצב זה כי אינני חוזר בי משום מלה שאמרת על נושא הפיקוח הפוליטי, אבל אין זה העניין העומד לדיון.

יש בהחלט טענה מזויפת לגבי הנושא של איוון בשידורים. אדוני היושב־ראש, לכאורה זה רעיון מצויין, אתה זורק את הרעיון של איוון בשידורים ואתה יוצא ידי חובתך. אולם לדעתי יש ניצול רעה של עניין זה ואני רוצה להביא דוגמאות: למשל, כאשר יש ויכוח ציבורי בין שני בעלי דעה, יש דעה נצית ויש דעה יונת, מה עושים לא אחת? לצורך הצגת הדעה היונית אמנם מביאים יונה, אבל מהשוליים הקיצוניים ביותר שאינם מייצגים את מרכז העמדה הזאת, וכך יוצאים ידי חובה כלפי אותו גוש בכך שאומרים: הבאנו יונה, בעוד שלמעשה מביאים מישור שמייצג את העמדה היונית בצורה השולית והמגוחכת ביותר. כנ"ל גם לגבי הכיוון השני. לא ישכנעו אותי בכך שיש איוון כאשר מביאים מול בעל עמדה יונת את הרב כהנא, למשל, ואומרים לי: "מה אתה רוצה? הבאנו נץ". מי זה הנץ? האם הוא מייצג את העמדה של הגוש המרכזי בדעת הקהל או את העמדה הקיצונית, הנצית והתקיימת יותר שלו? אם כן, לכאורה, נשמר עקרון האיוון אבל למעשה יש כאן סילוף של העקרון הזה. אחת הטענות

היחסים בין ישראל לתפוצות — כאשר מר ירון לונדון אמור היה להיות המנחה, ובין המרואיינים — שמו שמיים — הרב ארתור הרצברג, לנאד פין, הרב עמנואל שושני, הגברת אלה בלפר מאוניברסיטת בר-אילן, יעקב חסדאי ועמוס עוז. זו עלולה להיות תכנית אפוקליפטית, טוענים "הממונים" על המוראל הלאומי. אחד הממונים הוא אהרן פאפו. ראשי הליכוד אינם מסתירים את אכזבתם מ"הממונים". הם מתקשים להשלים עם דמותם הנשקפת מן המקור.

רבנות, שמעתי אתמול את מר לפיד. עכשיו הוא המתגונן בפני שר האוצר. הוא טוען כי המתקפות הן כוללניות וקשה להפריחן. בסך-הכול משקפת הטלוויזיה את המציאות. אנא, אל תאיימו בפטוריון.

רבנות, בגלל ההתקפות הכוללניות — הו'דאנוביס-טיות — אי-אפשר לבקר את אשר צריך לבקר. נסוגותי מהביקורת שמתחתי על השידור מן המליאה בנושא ה"אהלים". יכולתי למחות ביקורת רבה. אינני רוצה להצטרף לעדת זאבים. חברה-הכנסת בדיאן, לשווא מא-מציד. כאשר בצד שבו אתה עומד שואגת ההיסטוריה אל תצפה ממני להצטרף לדיון ענייני. כאשר יעד הדימוקראטיה עומד בלהבות, מה טעם להציל כמה פרחים נגועים?

בצר להם מצאו אבירי המוראל הלאומי פאטנט ל-פתרון חד וחלק: נקים ערוץ שני, הוכיחו יימסר לידים פרטיות על בסיס מסחרי, כך לא נהיה עוד תלויים בתומכי אש"פ. הערוץ השני יימסר לפי בקשת שר ה-תקשורת על-פי צו. לא צריך חוק ותקון בחוק רשות השידור — כך הוא סבור — די לו בפקודה המאגדת טורית. בצד היורדי של הנושא אולי נדון בהזדמנות אחרת. אני עדיין מקווה וחושבת שיש דמוקראטיה ביש-ראל וכאשר צריך לתקן חוק ולהגיע לכנסת לא לפי צו אלא לפי חוק — כך יהיה. הערוץ השני יימסר כמובן למי שהמשלה תרצה ביקרו ומי שיחזיר לממשלה טובה תחת טובה. הערוץ השני יימסר בצבע ויממון משידורי פירסומת. מבחינה טכנית ניתן — לפי דעת שרים מסור-יימים — להפעיל את הערוץ תוך זמן קצר, תוך שימוש במשרדי הטלוויזיה הקיימים השייכים למשרד התקשורת. כך השר מודעי. אין לו לשר מודעי בעיות יורידיות. הוא ימצא את הדרך. החוק יונח מיד עם החלטת ה-קאבינט הכלכלי על שולחן הכנסת. החוק ודאי ישוחרר, כפי שנהוג בזמן האחרון, על-ידי רוב בוועדת הכנסת מחובת ההנהגה מוקדמת על שולחן הכנסת. השר הממונה על הפעלת הרשת יהיה ודאי השר שבדיו תיק מסחרי והוא יוכל למנות את אנשיו כחברים בוועדה המקפת ובדרך זו יוכל גם לכוון את שידורי הטלוויזיה. אם מישוה ינסה לשכנע כי שיקולי הממשלה להקים בצורה מדהימה בריאותה ערוץ שני, מסחרי, הם משותרים לחלוטין מחשבונות פוליטיים ומהדחיפות של הבחירות הקר-בות — שיקום, בבקשה. התחולן הוא ההוכחה הנחרצת כי רק שיקולי בחירות מנחים את מציעי ההצעה. כל המדיניות המבוססת על הצורך להוריד את הביקוש תמות פתאום מיתה משונה. לא צריך להדק יותר את החגורה? או שמא פירסמו בערוץ זה רק מצרכים עמ-מיים, זולים יותר, דיאטטיים, דלי שומן? אולי ילמדו בטלוויזיה המסחרית את אורחי ישראל כיצד לצרוך פחות ולייצר יותר? האם זה מה שיהיה? מה תעשה הפירסומת? האם היא תקרא לריסון?

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת חייקה גרוסמן, הנואמת האחרונה בדיון זה.

חייקה גרוסמן (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חסד עשה עמנו חברת-הכנסת בדיאן שהוא פתח היום את הדיון על ה"טלוויזיה, אבל שרי הממשלה עשו עוול לחברת-הכנסת בדיאן וקילקלו לו את ההצגה. יכול היה להיות דיון על קטע מסוים של פעילותם של המדיה: השידורים מן הכנסת. יכול היה להיות דיון ענייני, פורה ומתקן מה שניתן לתיקון, והאמינו לי, רבותי, יש מה לתקן ואני הייתי מצטרפת לביקורת. אבל הנה באה הממשלה ואומרת משהו בנוסח זה: "מה נעשה עוד לכלי התק-שורת, ובעיקר לטלוויזיה, ולא עשינו לה? טיהרנו, ערפנו ראשים, השמצנו, הסתנו, הטלנו דופי. אמרנו: סוכני אש"פ. והנה היא מסדרת אותנו. היא עדיין קיימת. אמנם בגלל הפיטורים והלחצים ירדה הרמה, אבל בכל זאת מפצים בחדשות, בחוצפה שאין דוגמתה, כי בישראל ישנה אינפלציה שהגיעה לשיא עולמי, שהחלב והלחם מתייקרים חדשות לבקרים בעשרות אחוזים ואף מתייקרים ב-100% ממעלה בבתי-אחא, ואנה אנו באים?" מי טוען כי זו הצגת דברים המעוותת את המציאות? לא אחר אלא מיועני שר האוצר. יש לו פאטנט: הבה נחליף את העובדים, יבואו עובדים אחרים ויבשרו לכל עם ישראל כי המשאיומתן על האוטונומיה מתקדם יפה, כי האינפלציה ירדה, כי העשירוניים התחתונים התעשרו, כי מספר המובטלים ירד כליל, בעיקר ב"עשיה, וכי הצלחנו להפחית את מספר הנקלטים בשי-רותים לטובת הנקלטים בעבודה בייצור. גם אצלנו יוכלו אז לומר לאיש הקטן הממורמר: בגלל היוקר-בגלל סכנת הפיטורים, בגלל השפל במשק, אנא, אל תסתובב בשכונות, אל תלך ליקנעם, לבית-שאן או ל-עפולה, אל תשמע למה שאומרים ראשי מועצות הפו-עלים, אל תסכים למה שאומרים, אל תסכים גם למה שאומרים לך הזקנים החיים רק מהביטוח הלאומי. תראה חדשות בטלוויזיה ותדע את האמת וירווח לך. אני מכירה את הפאטנט הזה מאזיה מקום.

מה רצינו, שבטלוויזיה יגהצו את הקמטים מעל הפנים של המדינה? שיראו פנים צוהלות של גשים בסופרמארקט לרגל העלאת המחירים? כמה חטא מנהל החדשות בטלוויזיה אם שרי הממשלה מוסרים — לא מדליפים, חס וחלילה — את אשר אירע בישיבת הממ-שלה, את ה"קומפלימנטים" שמחליפים השרים ביניהם? הרי מינה הנהלת חדשה כמעט על טהרת "אנשי שלו-מנו" והנה המנכ"ל החדש טוען כי במאי התכנית על היחסים בין ישראל לתפוצות הוא שמאלן שרוצה לה-רוס את המדינה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

בהנהלה החדשה יש נציגים למפלגתך.

חייקה גרוסמן (המערך):

אמרת: כמעט.

אהוד אולמרט (הליכוד):

זה בדיוק באותה פרופורציה.

חייקה גרוסמן (המערך):

כיצד העז אותו במאי להכין תכנית על הנושא —

החברים. לכן אני מציע להמשיך בדיון. אם יהיה המשך רק אחרי הפגרה לא יהיה טעם לדיון.

הי"ר מ. ל. מרון :

שמעתי את ההצעה. הודעתי קודם שהדיון יימשך בשבוע הבא. הודעתי קודם שהנואמת האחרונה היא חברת-הכנסת חייקה גרוסמן. אנחנו נמשיך בדיון בשבוע הבא. הדיון בשבוע הבא לא יגרע משום סיעה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
מה הסיבה ?

הי"ר מ. ל. מרון :

הסיבה היא שבשלב זה נפסיק את הדיון ונמשיך בשבוע הבא. יש לנו היום 18 סעיפים על סדר-היום.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
צריך היה לחשוב על כך קודם.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

מה היה הטעם להעמיד את הנושא על סדר-היום כאשר אין זמן לדיון הזה ?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
עושים הצגה ובאמצע מפסיקים.

אליקים גוסטב בריאן (הליכוד) :

הצעה לסדר : אם הדיון יימשך בשבוע הבא יוקצב לו זמן מספיק כדי שהוא גם יסתיים בשבוע הבא. קיימת סכנה שאם נעביר את הנושא הזה למושב החורף או למושב האביב יתערבבו בו גם שיקולים פוליטיים, וזה כבר בא לידי ביטוי בדברי כמה מהנואמים כאן, ורחוקה ממני הכוונה להפוך את הנושא הזה לפוליטי.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

האם אפשר לשאול את כבוד היושב-ראש מה היה השיקול לפתוח בדיון היום ? מה היתה הדחיפות ? האם זה מוכרח היה להיות היום ?

הי"ר מ. ל. מרון :

הנושא נכנס לסדר-היום והדיון בו יימשך בשבוע הבא וכל אחד יכול לומר את דבריו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אולי אפשר לערוך הצבעה ?

הי"ר מ. ל. מרון :

לא צריך להצביע.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
הרוב רוצה להמשיך היום.

הי"ר מ. ל. מרון :

יש לנו היום סדר-יום עמוס מאוד. הסברתי זאת כבר קודם לכן.

עמוס הררי-הורביין (המערך) :
האם בטלוויזיה הנוכחית מלמדים זאת ?

חייקה גרוסמן (המערך) :

אולי יקראו שם פרקי תהילים ? מנהל רשות השידור הבין לאן מובילים את הטלוויזיה הממלכתית בתכנית הזאת. הוא יודע שלא יהיה שוויון בין שני הערוצים מבחינת היכולת הכספית. הערוץ הממלכתי יישאר כבן-משפחה עני, כאבר מדולדל. יוכלו לחדש את הסדרה "העשיר והעני" בהמחשה טלוויזיונית נהדרת. מה יהיה על חינוך העם ? על הענקת ערכי תרבות וערכי יהדות ? ברצוני לפנות לשר החינוך והתרבות — כנראה אין זה מקרה שהוא איננו נוכח כאן — ולשאול אותו מה דעתו על כל המהלך המסחרי המהיר הזה.

הצעתי כי הכנסת תסכם את הדיון בערך כך : א. להפסיק את הקאמפאניה נגד כל עובדי הטלוויזיה ובמיוחד נגד מחלקת החדשות. ביקורת עניינית — כן, התקפה כוללנית — לא ; ב. לחזור לטלוויזיה ערכית ולתכנים של העשרה בתחום התרבות בכלל והתרבות המדעית בפרט. —

בן ראש הממשלה י. ידן :
לעמוד על שידור "בועות".

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
מה הרע ב"בועות" ?

חייקה גרוסמן (המערך) :

תסלח לי, בזמן האחרון חוזרים על סרטים כאלה. פעם אחת זה לא מספיק. אני צריכה לראות זאת פעם שנייה ?

שלמה הלל (המערך) :

כל המדינה עומדת על בועות.

חייקה גרוסמן (המערך) :

— ג. לא תופעל תכנית הערוץ המסחרי בטלוויזיה כאשר היא תכנית פוליטית וכל כוונתה לחפות על כש-לונות הממשלה הזאת.

הי"ר מ. ל. מרון :

רשות להצעה לסדר לחברת-הכנסת מאיר וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להציע שהדיון יימשך. איך יכול להיות מצב כזה שסיעות רבות אינן באות לידי ביטוי בדיון הזה ? יש לתכנן את הישיבה כך שמעלים נושא לסדר-היום, דנים בו, ומסיימים את הדיון בו. הרי מדברים כל-כך הרבה על איוון — היכון האיוון כאשר בכלל לא נותנים לדבר ? אם לא נסיים את הדיון היום, אחר כך לא יהיה ערך לדברים של

ד. שאילתות ותשובות

התכרת את חוותך למר מוטי לוי וכי החל מאותו יום אין אתה מחזיק עוד בחווה.

אבקש להשיב לי :

1. האם פנית למינהל מקרקעי ישראל וביקשת לאשר התכרת-משנה זו ?

2. אם כן — האם אישר המינהל את בקשתך ?

הי"ר מ. ל. מרון :

אנו אוברים לשאלות ותשובות.

5805. התכרת חוותו של שר החקלאות

חברת-הכנסת ש. מולידאנו שאל את שר החקלאות ביום י' באדר תש"ם (27 בפברואר 1980) :

ב-17 בפברואר 1980 הודעת לכלי-התקשורת כי

ארוכת-הטווח של המשרד. ביתר, הגידולים אין למשרד השפעה ישירה, ותנאי הסחר נקבעים על-ידי גורמים אקסוגניים.

6253. פעולות הסיירות-הירקות

חברת-הכנסת א. הרליץ שאלה את שר החקלאות ביום י"א בסיון תש"ס (26 במאי 1980):

אבקש לדעת:

1. האם לכבודו האחריות המיניסטריאלית לסיירות-הירקות?

2. אם כן — מתי הוקמו הסיירות-הירקות?

3. בתוקף איזה חוק או איזו תקנה קיימות סיירות אלה?

4. באיזו מסגרת ממשלתית-מינהלית קיימות סיירות אלה ומי ממונה עליהן?

5. מה מספר המועסקים בסיירות-הירקות, מה כיוורונם, ציודם ומה שכרם?

6. מה תקציב הסיירות-הירקות בשנת הכספים הנוכחית?

7. מה תפקיד הסיירות-הירקות?

שר-החקלאות א. שרון:

1. כן.

2. אין סיירות-ירקות. קיימת יחידה לפיקוח בשטחים פתוחים אשר כינויה הסיירת-הירוקה. היחידה הוקמה בינואר 1977.

3. פקחי היחידה מונו ופועלים במינוי אישי לצורך אכיפת חוקים הנוגעים לאיכות החיים והסביבה בשטחים הפתוחים.

4. המסגרת האירגונית הינה רשות שמורות הטבע הכפופה לשר החקלאות.

5. מספר המועסקים — 26. כישוריהם וציודם — כנדרש לצורך הפיקוח בשטחים פתוחים (רכב, קשר, ידע רב בטופוגרפיה). שכרם הממוצע — על-פי דרגה ט' בדירוג האחד.

6. התקציב הכללי — 29 מיליון לירות לשנה הנוכחית.

7. היחידה לפיקוח בשטחים פתוחים עוסקת במניעת פלישה, הסגת גבול ותפיסת חוקה באדמות המדינה, מניעת חבלה בצינורות וגניבת מים, מניעת פלישה ותדירה משטחי יהודה ושומרון, עזה וסיני לתחומי מדינת ישראל, פיקוח וטרינארי על בעלי-חיים, פיקוח ואכיפת חוק ההתיישבות החקלאית, חוק הגנת הצומח (נזקי עיזים), התש"י, חוק שמורות טבע וערכי טבע מוגנים, חוק הצייד, חוק הפיקוח על שימוש ברעלים, ועוד חוקים הקשורים לאותם נושאים.

היורר מ. ל. מרון:

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת הרליץ.

אסתר הרליץ (המערך):

כבוד השר, האם הקאטאלוג של התפקידים של הסיירת שמנית כרגע מתיישב עם חוק שמורות הטבע?

שר-החקלאות א. שרון:

כל פעולות הסיירת הן לפי חוק ותואמות את כל החוקים שהוכרתו.

3. אם לאו — האם לא הפרת את תנאי החכירה בכך שהחכרת את הקרקע ללא קבלת אישור של מינהל מקרקעי ישראל?

תשובות שר-החקלאות א. שרון:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא.

2. המינהל אישר לגורם שפנה אליו.

3. ראה תשובה על השאלה 2.

6220. עליית התשומות והפדיון בחקלאות

חברת-הכנסת א. כ"ץ-עזר שאל את שר החקלאות ביום ד' בסיון תש"ס (19 במאי 1980):

לאור ממצאי הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה, הקובעת עליית תשומות בחקלאות ברביע הראשון של תש"ס — 110% בממוצע, ועליית הפדיון ב-84% בלבד, אודה לשר אם ישיב לי:

1. מה הם הנתונים של עליית תשומות ופדיון בכל אחד מן הענפים האלה: ירקות, פירות, חלב, תוצרת לול, פרחים וגידולי שדה?

2. מה היתה עליית מחירי המים והמספוא בתקופה הנ"ל?

3. מה בדעת משרד החקלאות לעשות כדי שיוטבו תנאי הסחר של החקלאות ולא יורעו — כהמשך לנתוני הרביע הראשון של תש"ס?

תשובות שר-החקלאות א. שרון:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. להלן נתונים (באחוזים) על עליית התשומות החקלאיות לתקופה אקטובר-דצמבר 1979, לעומת אוקטובר-דצמבר 1978:

סך-כולל — 83.2; גידולים, סך-הכולל — 76.9; ירקות, תפוחי-אדמה ומקשה — 94.3; הדריס — 108.4; פירות אחרים — 20.1; פרחים וצמחי נוי — 71.4; בעלי-חיים ותוצרתם, סך-הכולל — 89.2; עופות — 82.6; ביצי מאכל — 68.7; אפרוחים וביצי דגירה — 114.5; בקר לבשר — 66.9; חלב בקר — 117.7; בעלי-חיים אחרים — 24.6; דגים — 83.6.

2. עליית מחירי המים היתה 124.7% ומספוא ותע-רבות — 128.4% (בתקופה שצויינה לעיל).

3. (א) בחלק מהמוצרים שינוי תנאי הסחר הוא אקסוגני לפעילות שוטפת של המשרד. הדבר אמור בי עיקר לגבי מוצרי היצוא, כמו פרחים, גידולי שדה, חלק מפירות וירקות, שבהם מושפעים תנאי הסחר מהמחירים בחוץ-לארץ ומעליית מחירי תשומות שלא בש ליטתה של ישראל, כמו דלק, אם מדובר בגורמים הקשורים במדיניות הממשלה, כמו היחס בין האינפלציה המקומית ושינוי שער החליפין, הדבר נמצא כעת בדיון בוועדת המנכ"לים, שמינה ראש הממשלה, לבדיקת המצב בחקלאות במטרה למצוא דרך לפיצוי התקלאים אם יהיה צורך בכך, ויש כבר סיכומים חיוביים בעניין זה.

(ב) במוצרים שבהם מופעל מנגנון התיכנון, בעיקר מוצרי בעלי-החיים, התאמת תנאי הסחר תלויה בוויסות בין ההיצע והביקוש, והדבר מבוצע במסגרת מדיניות

6387. מתן פירוש למושג אביבים

הכריזת הכנסת 1. שילנסקי שאל את שר החקלאות ביום ב' בתמוז התש"ס (16 ביוני 1980):

1. כשהוחלט על הקמת הישוב אביבים נשלחו לשם אנשים שונים, אך בגלל תנאי החיים הקשים לא החזיקו רבים מעמד ונטשו את המקום, עד שבאו אותם היושבים בישוב עד היום. הם נאחזו בקרקע הצחיחה, עיבדוה ומחזיקים בה באהבה ובנאמנות עד ליום זה.

2. ימים קשים עברו על הישוב, אך הם לא נטשוהו אלא להיפך, נאחזו בו עוד ועוד.

3. אף שהתפתח זקוק הישוב עדיין לעזרה ולעידוד.

4. צורף תצלום של מכתב ועד אביבים לכבוד ראש הממשלה, ואני שואל: מה בדעת השר לעשות לפתרון הבעיות המתייחסות לישוב זה והנוגעות למשרדו?

תשובת שר החקלאות א. שרון:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

משרד החקלאות מודע לבעיותיו הכלכליות של מושב אביבים. אנו בדעה כי מצבו של ישוב זה אינו שונה עקרונית ממצבם של מרבית מושבי ההר הגבוה, שהם חסרי אמצעי ייצור חקלאיים המספקים לקיום.

הנושא בכללותו נבדק עתה על-ידי משרדי האוצר והחקלאות.

בימים אלו מתקיים דיון משותף ובו יסוכמו הדרכים שבאמצעותן ייעשה מאמץ לסייע לישובי ההר.

6474. אייזנברגים בחברה "מקורות בינוי ופיתוח בע"מ"

הכריזת הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר החקלאות ביום ט"ו בתמוז התש"ס (30 ביוני 1980):

ביום שבת 7 ביוני 1980 שודרה ב"קול ישראל", במסגרת התכנית "הנושא בטיפול", כתבה על החברה הבת של "מקורות" — "מקורות בינוי ופיתוח בע"מ", ולפיה מתקבלת תמונה של איסדרים, מעילות באמון ושחיתות, בעיה שעליה קיבלתי פרטים גם בנוסף על מה שנאמר בתכנית הנ"ל.

שאלתי לכבוד השר:

1. מה הפרטים הידועים לו בעניין הנ"ל?
2. מה המסקנות שהוציא?
3. מה יעשה כבודו כדי שעניינים מסוג זה לא יישנו?

תשובת שר החקלאות א. שרון:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הטענות על איסדרים הועברו כולן לטיפול מבקר המדינה.
2. רק על-פי ממצאי המבקר אוכל להסיק מסקנות, אם אמנם יתברר כי אכן היו איסדרים.
3. כנ"ל. הנושא הועבר לביורור בוועדת הכספים.

6453. הייצור במועצות האזוריות גולן ובקעת-הירדן

הכריזת הכנסת ז. כ"ן שאל את שר החקלאות ביום ט' בתמוז התש"ס (23 ביוני 1980):

אודה לשר אם ישיב לי:

1. מה היה היקף הייצור החקלאי, בלירות, בכלל

אסתר הרליץ (המערך):
אבוי לנו.

6280. הקצאת שטח בקריית-אריה בשכיל בית-החרושת "סרדניה"

הכריזת הכנסת י. תמיר שאל את שר החקלאות ביום י"ח בסיון התש"ס (2 ביוני 1980):

כבר יותר מ-3 שנים מתנהל משא-ומתן להקצאת שטח קרקע מתאים באזור תעשייתי כדי לפנות את המפעל "סרדניה" השוכן בלב הישוב בגבעת-שמואל. למרות המלצות משרד התעשיה, המסחר והתיירות והסכמת העקרונית של מינהל מקרקעי ישראל אין הנושא מתבצע.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם הוקצתה קרקע למטרה זו?
2. אם כן — מתי ניתן יהיה להעביר את המפעל?
3. אם לא — מדוע משתהה הביצוע למרות ההסכמה העקרונית?

תשובת שר החקלאות א. שרון:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

משרד התעשיה, המסחר והתיירות המליץ בתאריך 6 ביוני 1979 בפני מינהל מקרקעי ישראל על הקצאת שטח בגודל 2 דונאם באזור התעשיה סגולה — פתח תקווה.

האזור מיועד למטרידים. היות שמינהל מקרקעי ישראל לא תוקצב למטרה זו, הפיתוח אמור להתבצע על-ידי הרשות המקומית ומינהל מקרקעי ישראל הציע מספר דרכים לסיוע בפיתוח.

עד כה טרם נעשה דבר, ועל-כן לא ניתן להקצות את המגרש בפועל. המצב דומה באזור התעשיה קריית-אריה — פתח-תקווה. גם באזור זה לא תוקצב המינהל, והפיתוח אמור להתבצע על-ידי הרשות המקומית. גם כאן הרשות המקומית טרם החלה בכך.

לאור האמור לעיל בדק מינהל מקרקעי ישראל אפשרות אלטרנטיבית להקצאת מגרש בבני-ברק, באזור האחסנה ליד המשטחה של העיריה, ובתאריך 11 בנובמבר 1979 סוכם עם משרד התעשיה, המסחר והתיירות שבעלי המפעל יבררו בעיריית בני-ברק אפשרות הקמת המפעל באזור האחסנה.

עד היום לא קיבל המינהל לא את המלצת משרד התעשיה, המסחר והתיירות ביחס לשטח האמור ולא את הסכמת עיריית בני-ברק והוועדה המחוזית לתיכנון ולבנייה.

הסכמת הרשות המקומית והוועדה המחוזית נדרשת בהיות המפעל מטרד בריאותי וסביבתי ועליו לעמוד בקריטריונים שנקבעו על-ידי משרד הבריאות.

לסיכום, ניתן יהיה להקצות את הקרקע בפתח-תקווה אם אכן יבוצע הפיתוח על-ידי הרשות המקומית או, לחלופין, בבני-ברק אם תתקבל הסכמת הרשות המקומית והוועדה המחוזית כאמור לעיל.

טונאי מדי יום מאז אמצע השבוע שחלף. ביום א' הושמדו, לדוגמה, 12 טונות קישואים, מלפפונים, מלונים ועגבניות. יש לציין שהעגבניות המושמדות הן מטיב מעולה מאוד.

רצוני לשאול את כבוד השר :

1. האם הפירסום בעתון תואם את המציאות ?
2. אם כן — מי מחליט על השמדת עודפי ירקות ?
3. האם יש תכנית לחלוקת עודפי ירקות במחירים מוזלים לאוכלוסיה הנזקקת ?
4. אם כן — המוכן שר החקלאות לפעול למניעת השמדתם של עודפי ירקות ולדאוג להפחיתם במחיר מוזל למוסדות סעד ולאוכלוסיה נזקקת ?

שר-החקלאות א. שרון :

1. לא.
2. לא רלבאנטי לאור התשובה על השאלה 1.
3. כל האספקה בחודש יוני הסתכמה ב־34,000 טונות ירקות מכל המינים. אספקה שופעת זו גרמה לעודפים. העודפים יועדו בעיקרם לתעשייה, וכל מה שלא נקלט על-ידי התעשייה הועבר למוסדות, כמו בתי-סוהר ומוסדות מוכרים על-ידי משרד העבודה והרווחה, ולהספק למשפחות ברוכות-ילדים באמצעות זב"י. כל זאת במחיר סמלי של 2 לירות קילוגרם.

סך כל הכמות שסופקה — כ־300 טונות. כל מוסד שביקש לקבל עודפים נענה בחיוב. הוצע למשרד החינוך לספק מן העודפים למפעלי הזנה בבתי-הספר במחירי מינימום. לדאבוננו ההיענות היתה אפסית. העודפים ש־נותרו לאחר ההפניה לתעשייה ולמוסדות הועברו לצריכה האבסת בעלי-חיים, בסך-הכול 881 טונות. רק כמות של 1.8 טונה, המהווה 0.05 פרומיל, הושמדה. כמות זו לא היתה ראויה למאכל אדם.

הי"ר מ. ל. מרון :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת ארכלי-אלמוז-לינו.

שרשנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך) :

אדוני שר החקלאות, האם הובא לידיעת הציבור הרחב, במיוחד הציבור הזקוק לכך, איך אפשר ליהנות מעודפי ירקות ופירות במחירים מוזלים, כפי שציננת ? איך הובא הדבר הזה לידיעתו של הציבור הזה ?

שר-החקלאות א. שרון :

חברת-הכנסת ארכלי-אלמוזלינו, ראשית הייתי רוצה לומר כאן, באוני חברי הכנסת, שבמשך שנים שבהן אנחנו מנהלים מעקב מדויק של הנושא אנחנו עדים לתופעה מעניינת — כאשר מחירי העגבניות היו השנה נמוכים מאלה שלפני שנה ירדה צריכת העגבניות ב־15%, בערך, בהשוואה לחודש הקודם שבו נקנו עגבניות במחיר של יותר מ־100 לירות הקילו. לצערי אנחנו עדים לתופעה, ההולכת וחוזרת על עצמה, שכאשר מחיר הירק קוט נמוך, אין קונים אותם ; כאשר מחיר הירקות עולה, קונים אותם ללא הרף.

בתשובה על שאלתך אני רוצה לומר שיש הרבה מאוד אנשים שאינם מוכנים להטריח עצמם ללכת לחנות זולה יותר כשהם צריכים ללכת מרחק של 100 או 200 מטרים נוספים. הירקות בעונה זו מצויים בשפע. ובכלל

הישובים הכלולים במועצה האזורית גולן, בכל אחת מן השנים התשל"ח, התשל"ט ואומדן התש"ס ?

2. מה היה היקף כל הייצור, לרבות זה שאינו חקלאי ?

3. מה הם הנתונים לגבי הישובים הכלולים במועצה האזורית בקעת-הירדן ?

שר-החקלאות א. שרון :

כל הנתונים הם במחירים שוטפים, במיליוני לירות : רמת-הגולן :

1. התשל"ח — 268 ; התשל"ט — 434 ; התש"ס — 880 (אומדן).

2. התשל"ח — 331 ; התשל"ט — 543 ; התש"ס — 1,154 (אומדן).

3. בקעת-הירדן :

ייצור חקלאי : התשל"ח — 16 ; התשל"ט — 141 ; התש"ס — 359.

סך כל הייצור : התשל"ח — 70 ; התשל"ט — 158 ; התש"ס — 391.

אני שמח כאשר שומעים עכשיו על המצב שהוצג, בהמשך לדיון שהיה קודם. שמעתי את התיאור שניתן אתמול בכלי-התקשורת, באמצעות הטלוויזיה, כאשר איש לא טרח אפילו לבדוק את העובדות המהותיות. אילו היו טורחים לבדוק את המצב היו מציגים תמונה אחרת. אבל זה דומה למקרים אחרים. אשר לבקעת-הירדן, אילו אנשי בקעת-הירדן היו עושים מה שסוכם אתם ומשווקים את התוצרת שלהם בהתאם להסכמים שחתמו, במקום למכור אותה בשוק המקומי, כי-אז מצבם היה יותר טוב. לצערי הם לא עשו זאת, וחבל מאוד.

הי"ר מ. ל. מרון :

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת זאב כ"ץ.

זאב כ"ץ (המערך) :

האם שר החקלאות רואה בהשקעות שנעשו בבקעת-הירדן ובגולן נכס לכלכלה הישראלית או נטל ?

שר-החקלאות א. שרון :

אני רואה בכל מה שהושקע ברמת-הגולן, בבקעת-הירדן, בגליל, בשומרון, ביהודה, בחבל עזה, בהר-הנגב ובערבה נכס ממדרגה ראשונה, לא נטל אלא נכס. אני חושב שזו היא הציונות האמיתית בהתגשמותה.

משה שמיר (התחיה — בנא"י) :

גם בסיני, אדוני שר החקלאות ?

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

ובימית, למשל ?

שר-החקלאות א. שרון :

יש נוהג מסוים לגבי שאילתות. תגיש שאילתה, ותמיד אשמח להשיב עליה.

6475. ניצול עודפי ירקות למען הנזקקים

חברת-הכנסת ש. ארכלי-אלמוזלינו שאלה את שר החקלאות ביום ט"ז בתמוז התש"ס (30 ביוני 1980) :

בעתון "הארץ" מיום רביעי 18 ביוני 1980 פורסם שעשרות טונות של ירקות עודפים מושמדים בשוק הסי-

- לשאלה 4: אני מודע לכך שהדבר לא נראה לך.
לשאלה 5: לא נוצרות כל תסבוכות.
לשאלה 6: לא ייגרם.
לשאלה 7: אין נזקים.

היו"ר ב. הלוי:
רשות לשאלה נוספת לחבר-הכנסת עמאר.

משה עמאר (המערך):
האם יש דרך אחרת להשיב על שאלה? האם יש דרך נאותה להשיב על שאלות ענייניות, לא בתשובות בלתי-ענייניות? האם יש דרך או אין?

שרי-החקלאות א. שרון:
חבר-הכנסת עמאר, אתה כמשפטן הבקיא בתקנות הכנסת בוודאי יודע שאפילו תשובה בת מלה אחת היא תשובה בכנסת.

משה עמאר (המערך):
היא לא לכבודו של השר.

שרי-החקלאות א. שרון:
שאלת שאלה ואני רוצה לענות לך.

משה עמאר (המערך):
— — — לא לפי אחריותו של השר. לא יעשה כך שר בישראל.

שרי-החקלאות א. שרון:
חבר-הכנסת עמאר, יש לי אליך הערכה רבה, תרשה לי לומר שכל שאלה עניינית שנשאלת זוכה אצלי לתשובה ארוכה ומפורטת. יש חברי כנסת מספר ששאלו שאלות בנושאים אחרים ולא נכחו באולם בעת מתן התשובה. על שאלותיהם ניתנות תשובות המשתרעות לעתים על דפים רבים. על שאלה עניינית אני נותן תשובה עניינית, מעבר למה שכתוב, ומוסיף פרטים כהנה וכהנה, כי לפי דעתי המוסד של השאלות הוא מכובד וכך צריך לנהוג בו.

כאשר מדובר בשאלות — ואני מתנצל על שאני אומר לך זאת — יש בהן מן הקנטרנות, הבהרתי לא אחת — ולא עשיתי זאת בסתר אלא אמרתי את הדברים מעל וזיכון זה — שעל שאלות קנטרניות שמטרתן לפגוע אענה באותה צורה.

מאחר ששאלת תרשה לי להוסיף ולומר בנושא, שרק לפני ימים מספר, לפני כעשרה ימים, ביקרה אצלי משלחת של חברי משקים מהתנועה שלך והביעה דאגה רבה מפני מה שיקרה אם וכאשר, לפי ציפיותיך שלא התגשמו, יוחלף שר החקלאות בעוד שלושה-ארבעה חודשים — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):
קודם.

שרי-החקלאות א. שרון:
הם ביקשו ממני לנקוט שורה של צעדים כדי להבטיח שהם לא ייפגעו אם אמנם יקרה כדבר הזה שהתפקיד של שר החקלאות יחזור למפלגת העבודה ויכהן בו חבר מתנועת המושבים. הם דנו אתי בצורה רצינית על מה לעשות כדי שהם לא ייפגעו.

6486. הגבלת סמכויותיו של שר החקלאות

חבר-הכנסת מ. עמאר שאל את ראש הממשלה ביום ט"ו בתמוז התש"ם (30 ביוני 1980):

קביעותיו של מבקר המדינה בדבר "כשרות" החכרתה של החווה "שקמים" והיותה תואמת את כללי ועדת-אשר כללו הגבלות חמורות ומרחיקות-לכת לגבי היקף סמכויותיו ותפקידיו של השר שרון כשר החקלאות. הוטלה עליו חובה להביא לוועדת שרים כל החלטתה או פעולה שבתחום סמכותו או בסמכות משרדו ויש לו בהן עניין או נגיעה אישית.

אבקש להשיב לי:

1. מה הן המגבלות המוטלות על השר שרון על-פי קביעותיו של מבקר המדינה?

2. איך ובאיזו דרך יבצע את תפקידיו כשר החקלאות ובין היתר בנושאים האלה:

— מיכסות ומחיר המים;

— תכנון ומחיר מוצרים חקלאיים;

— שיעורי דמי חכירה לקרקע ומדיניות החכרת קרקע; — מדיניות מתן אשראי לחקלאים וקביעת הקריטריונים למתן הענקות.

3. שר החקלאות אינו רשאי, במסגרת הדינים הקיימים, להעביר את סמכויותיו לשרים אחרים (ראה סעיף 30 לחוק-יסוד: הממשלה). האם הינך מתעתד להציע ל-כנסת דבר חקיקה מיוחד שיפתור בעיה זו?

4. לא נראית לי דרך משפטית שבה יתקין שר החקלאות תקנות על-פי הסמכות המוענקת לו בסעיף 8 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948, הן אלה בנות פועל תחיקתי והן אלה הכלולות בהגדרת "תקנה" שבסעיף 1 לפקודת הפרשנות (נוסח חדש). האם הינך מודע לכך?

5. האם הינך מודע לתסבוכות ולקשיים משפטיים ומינהליים אשר ייווצרו מדי יום ביומו בשל כך?

6. האם הינך מודע לעיוות נהלי הממשל התקינים אשר ייגרם?

7. האם הינך מודע לנזקים ולהפסדים אשר ייגרמו לציבור וליחידים בשל כך?

8. האם לא יהא מן הנכון כי יימצא פתרון קל ופשוט אחר שימנע כל אותן בעיות המפורטות לעיל?

9. האם הינך נכון לשקול פתרון על-פי הוראות סעיף (א) לחוק-יסוד: הממשלה?

שרי-החקלאות א. שרון:

נתבקשתי על-ידי ראש הממשלה להשיב על השאלות.

לשאלה 1: בהתאם להמלצות ועדת-אשר.

לשאלה 2: ראה תשובה על השאלה 1.

לשאלה 3: לא.

עמוס הדר-הורביץ (המערך):
ומה סיכומם?

שר-החקלאות א. שרון:

קודם-כול הרגעתי אותם. אחר כך אמרתי להם שהם יכולים להצביע בעד האנשים המתאימים, ואז הסכנה הזאת לא תבוא עליהם. בשיחה אישית אוכל להגיד לך מי היו חברי המשלחת.

עמוס הדר-הורביץ (המערך):
תעשה אתם חסד ואל תאמר את שמותיהם.

שר-החקלאות א. שרון:

הם היו חברים מתנועתך, חברי-הכנסת עמאר. כולם אנשי משקים מתנועתך. הם באו אלי והביעו דאגה עמוקה. אם תרצה, תוכל לקבל פרטים נוספים. לידך יושבת חברת כנסת שהיא חברת משק, חברת-הכנסת חייקה גרוסמן. אולי תתייעץ גם אתה בנושא ותשאל אם זה מפריע לקיבוץ שלה שאני שר החקלאות, חרף כל השאלות ששאלת.

6580. המחזור במים באופירה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר החקלאות ביום כ"ט בתמוז התש"ם (13 ביולי 1980):

בעתון "מעריב" פורסם על מרירות הקיימת בקרב תושבי אופירה בעקבות ההגבלות שהטילו המצרים על כמות המים המסופקת למקום מאטור, שהותורה למצרים. לדעת התושבים צימצום כמות המים המסופקת לתורשיבים הוא בניגוד למוסכם, והוא גורם סבל לתושבים בימים חמים אלה.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם טענת תושבי אופירה תואמת את המציאות?
2. האם בהסדרים שנעשו עם מצרים נקבעה כמות המים שיש לספק לאופירה מאטור?
3. האם כמות זו מסופקת בהתאם להסדר?
4. אם לא — מה הן הסיבות לכך?
5. האם ננקטו פעולות כדי להבטיח אספקת מים סדירה לאופירה, על-ידי המצרים, מאטור?

שר-החקלאות א. שרון:

1—2. הטענה אינה מדויקת. המצרים מקיימים את ההסדר ואנו מקבלים את הכמות היומית הממוצעת המובטחת.

3—4. הכמות הממוצעת איננה הולמת תמיד את צרכי השיא, לכן נוהגים המצרים לספק לעתים יותר מן הכמות המובטחת, וכמובן אנחנו משלמים את החסר על-ידי מיתקני המתקה.

5. עד כה לא היו מגבלות והפרעות באספקת מים. המצרים נענים לדרישותינו במקומות נוספים מעבר ל-מוסכם אתם.

רצוני לומר שכמו כל אזרח במדינת ישראל גם אני חרד לעתיד של מערכת היחסים. אני חושב שאנו עושים טעות כאשר אנו מצביעים על כך שבמערכת היחסים עם מצרים אין התקדמות. זה לא נכון. לא אפרט עכשיו, אבל לפני כמה ימים פירטתי את מערכת היחסים שהתפתחה בין משרד החקלאות הישראלי לבין משרד החק-

לאות המצרי. יש מדינות שאנו מקיימים יחסים אתן יותר מ-30 שנה ואין לנו אתן מערכת יחסים כמו זו הקיימת בינינו ובין מצרים. נכון שיש לנו דאגה וצריך לראות את הסיכויים והסיכונים, אבל אני חושב שאסור לנו להצביע על החומרה כאשר יש לנו בשורה שלמה של תחומים סימנים של התקדמות, ונושא המים הוא אחד מאלה.

היח"ר ב. הלוי:

רשות לשאלה נוספת לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני השר, לא התייחסתי למערכת היחסים בין ישראל למצרים לאחר ההסכם ולבעיות הנורמאליזציה. הדאיגה אותי כמות המים המסופקת לאופירה מאטור. לא נכנסתי למכלול היחסים הקשורים בנורמאליזציה. שאלתי הנוספת היא: האם אותה כמות המים שסופקה לאופירה לפני ההסכם, לפני החזרת החלק הזה למצרים, מסופקת גם היום מאותו מקור, ואם לא — מניין באה ההשלמה לאופירה, אם אתה אומר שאין מחסור במים?

שר-החקלאות א. שרון:

עניתי לך ואענה לך עוד פעם. כמות המים המסופקת היא אותה כמות מים שסופקה קודם. היא תואמת בדיוק את ההסכם שנחתם. יש ימי שיא של צריכה בתקופת הקיץ ויש ימים אחרים. האספקה היא בהתאם להסכם עם המצרים. מדובר על אספקה יומית קבועה לאורך כל השנה. זה מופיע בהסכם עם מצרים. הצריכה לעתים גבוהה יותר ולכן, כאשר אנחנו פוגים, אנחנו מקבלים יותר מים, ואם חסרים מים, אנחנו מוסיפים את המים ממיתקני ההמתקה.

לנוכח האווירה הכללית השוררת חשבתי לנחוץ להר-חיב את הדברים. חרף העובדה שיש דאגות לכולם טוב לדעת שקיימת מערכת היחסים והיא מערכת יחסים ברורה גם בתחום זה וגם בתחומים אחרים שאני עוסק בהם.

6581. פירוק הנכסים בפיתחת-רפיה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר החקלאות ביום כ"ט בתמוז התש"ם (13 ביולי 1980):

הולך ומתקרב היום שבו תימסר פיתחת-רפיה למצרים, בעקבות הסכמי קמפ-דייוויד. באזור הושקעו מיליארדים רבים של לירות, חלקם במיתקנים הניתנים לפירוק והעברה, כגון ציגורות קווי המים, עמודי החשמל, בית-אריזה אזורי, החממות וכדומה.

בעקבות השידורים בטלוויזיה שבהם טענו המתיישבים שהם חיים בחוסר ודאות לגבי גורלם של נכסים אלה ופתרון בעייתם האישית, דבר הגורם מרירות ותיס-כול ללא צורך והצדקה, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם הסתיים המשא-ומתן עם המתיישבים בדבר העברתם לנקודת התיישבות אחרת או קבלת פיצויים?

2. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

3. האם קיימת תכנית לפירוק הנכסים, כגון עמודי חשמל, מיתקני מים, חממות וכדומה, ולהעברתם?

4. אם כן — האם תכנית זו מוסכמת עם המת-יישבים?

5. אם לא — מה הן הסיבות לכך?

שרי-החקלאות א. שרון :

1-2. לא מתנהל עתה משא-ומתן עם המתיישבים, כיוון שמסמך העקרונות לפיצויים למתפנים, אשר הוכן על-ידי המשרד לאחר דיונים משותפים עם נציגי המת- יישבים במשך כשנה, ממתיך לאישור ועדת השרים לכלכלה. העברת העניין לוועדת שרים לענייני כלכלה היתה על-פי פנייתם של המתיישבים. מבחינתנו אפשר היה לגמור. אנחנו לא ביקשנו להעביר.

אבל חרף העובדה שלא מתנהל משא-ומתן מתקיים מגע, ובאמצעותו משתדלים להתגבר על הנקודות השנו- יות עדיין במחלוקת. גם כאן הייתי מעיר הערה. היתה מערכת כתבות בנושא הזה. חרף העובדה שגם מנכ"ל משרד החקלאות הופיע בתכנית, לא שודרו דבריו, ולכן הוא נאלץ פעמיים בשני השידורים להתערב בשידור כדי לתקן עיוותים. הוצגה תמונה מעוותת לחלוטין של כל נושא הפינוי והפיצויים. לכן אני שמח לשאתך, כדי שאוכל לענות עליה במפורט בהמשך.

עד עתה שולמו מקדמות ל-265 משפחות מתוך כ-400. במקביל הוחל בהקמת שני ישובים מחוץ לחבל הבשור, למתפני הפיתח, באזור זיקים—ארו ובאזור מגן, וכן בהרחבת המושב לכיש. מייד אציין מה הוקם : ישוב אחד באזור זיקים—ארו, ישוב אחד באזור מגן והוחל בהרחבת המושב לכיש, שיקלוט משפחות מספר ממושב עובדה. בסך-הכול הגנו מעריכים את מספר המשפחות שיעברו להתישבות זו בכ-120. ייתכן שהמספר יגדל. יש מספר לא קטן של משפחות המתעניינות. באפשרות להחזיר את המקדמות ואנחנו מאפשרים להן זאת כדי שיעברו מחדש להתישבות.

3. כן.

4-5. התכנית תהא תואמת את תאריכי פינוי ה- מתישבים.

אני רוצה להוסיף מה אנחנו כרגע מקימים. גם זה לא הוצג, לצערי, במסגרת הצגת השלילה האי-הצגת החיוב. בחבל הבשור בתהליך הקמה ממש 6 מושבים ו-2 קיבוצים. הקמתם תחל בחודש אוגוסט. באזור זיקים מושב אחד, באזור מגן מושב שני. אם יהיו מועמדים די הצורך — ולפי דעתי יהיו — יהיו סך-הכול 10 ישר- בים בחבל הבשור ומחוץ לחבל הבשור. בחבל הבשור נקים 2 קיבוצים ו-6 מושבים, וכן 2 בנגב.

שורנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :
לא קיבלתי תשובה על שאלה מס' 3.

שרי-החקלאות א. שרון :
אני אבדוק מייד.

בהחלט, יש לנו רשימה מדויקת של כל הציוד הניתן להעברה, זה כולל מיתקני מים, קווי חשמל, טראנספורמטורים, מבנים הניתנים להעברה — רשימה מדויקת, לרבות השווי הכספי שלהם.

כרגע נעשית עבודת תיכנון מדויקת. תה"ל היא זו העושה את העבודה של תכנית העברת הציוד הזה. משך הזמן שיידרש להעברת הציוד מוערך על-ידינו בכ-6 חודשים. לנו יש עניין בהמשך החיים התקינים במקום ככל שניתן, מכל מיני סיבות. לכן תכנית הפינוי בנויה כך שניתן להישאר במקום עד כמה שאפשר יותר.

ה. חוק יסודות המשפט, תש"ם—1980 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

לאקנות, כלשון ההצעה בסעיף 1 : "ראה בית-המשפט שאלה משפטית הטענה הכרעה, ולא מצא לה תשובה בדבר חקיקה, בהלכה פסוקה או בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל".

עד היום עמדה בתקפה הוראת סימן 46 לדבריה-מלך-במועצתו משנת 1922, שלפיה במקרים כגון אלו אמורים היו בתי-המשפט לפסוק בהתאם ליסודות החוק המקובל, ה-*common law*, והצדק, ה-*equity*, הנהוגים ב-אנגליה. אכן תקפו של סימן 46 הוקהה במידה ניכרת בשנים האחרונות. בשורה של חוקים ובהם חוק הירושה, חוק המקרקעין, חוק החוזים (תכופות בשל הפרת חוזה) וחוק החוזים (חלק כללי) נכללה הוראה מיוחדת, בכינוי "עצמאות החוק", השוללת את תחולתו לגבי העניינים הנדונים באותם חוקים. ובאשר לפרשנות בסמיכות למש-פט האנגלי נקבע בחוק לחיקון פקודת סדרי השלטון והמשפט, תשל"ב—1972, שהתסניה למשפט האנגלי הנמ-צאת בכמה פקודות מתקופת המאנדאט לא תהיה עוד מחייבת. גם בתי-המשפט, בשורה של פסקי-דין, פעלו על-פי אותה מגמה. עוד בשנת 1957 נשלל בפסקי-הדין שוככי נגד בקר הכוח המחייב את פסקי-דין אנגליים שניתנו לאחר קום המדינה. לאחרונה אף החלו בתי-

היו"ר ב. הלוי :

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לחוק יסודות המשפט, תש"ם—1980, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. אני מזמין את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט להביא את הצעת הוועדה.

דוד גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוק יסודות ה-משפט המובא היום לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, המנתק את המשפט הישראלי מזיקתו למשפט האנגלי, התאחרה שעתו. מן הדין היה לאמץ אותו מייד לאחר כינונה של מדינת ישראל כביטוי נוסף לריבונות הישר-אלית המתחדשת. אולם מוטב מאוחר מאשר לעולם לא. וגם אם ישנם רבים משלומי אמוני ישראל שהיו חפצים שייאמרו בחוק דברים ברורים יותר ביחס להודקות לעקרונות המשפט העברי בשם המפורש — הרי אין ספק שעם קבלת החוק נעשה צעד גדול קדימה בכיוון הנכון.

יאמר מייד, אין לחוק משמעות מפליגה באפלי-קאציות המשפטיות המעשיות שלו, אולם יש לו משמ-עות סמלית מרובה, ואולי עקב כך קמו עליו עוררים מימין ומשמאל. מבחינה מעשית הרי בסך-הכול נקבעה בחוק הודקות לעקרונות מורשת ישראל במקרים של

אומי הדתי של עם ישראל, ואם תרצה לומר: הוא החוק הדתי שלו". במובאות אל ובה ליד ביטוי המיוחדות של המשפט העברי, כמוהו כעם ישראל, שדת ולאום כרוכים יחד בעצם הווייתם. מקורו של המשפט העברי הוא דתי ויסודו בהתגלות האלוהית אל עמו במעמד הר סיני; והוא לאומי באשר הוא כל כולו פרי יצירתו של העם העברי והוא התפתח, שלא כמערכות משפטיות דתיות אחרות, על-ידי בני האומה היהודית בלבד.

למשפט העברי היסטוריה ארוכה של יותר משלושת אלפים שנה, שרוב המכריע היו תקופת גלות לעם ישראל, ובנוהג שבעולם שבשעה שניתלת מן המשפט מכורתו הרי הוא שובק חיים לכל חי. לא כן המשפט העברי. תופעה מאלפת ומופלאה היא שלא אבדן המציאות המדינית ולא אבדן הקשר הפסי והגיאוגרפי עם ארץ-ישראל — לא זה ולא זה — הביאו עמם את ביטולו של המשפט העברי. לא זו בלבד שמשפט זה לא נתנון ואבד אלא שרוב בניינו וחילו באו לו בתקופת אבדן המולדת, כשהיה מפורר על פני שבעים גלויות. כל הספרות הרבנית העצומה, שימיה כאף שנה, נוצרה במקומות רחוקים ומפוררים זה מזה — בצפון אפריקה, בספרד, באשכנז, בצרפת, בתורכיה, באיטליה ובמקומות רבים נוספים. בכל אחד ממרכזים רחוקים אלה גדל והתפתח המשפט העברי. המשפט העברי חובק את כל שטחי המשפט האזרחי, הכללי הפומבי. הוא משפט חי ושימושי שהלך, בניגוד לדעה הרווחת אצל אלו שאינם בקיאים בהיסטוריה היהודית, והתפתח בהתאמה מדה תוך מתן תשובות אקטואליות לבעיות היחיד והציבור, לשעה ולדורות. עקרונות משפטנו הם מהנאורים ביותר בעולם. בחלקם הם המהווים את המסד שעליו נבנו שיטות המשפט בעולם התרבותי. אפילו דיני ה-*equity* האנגליים, שמהם אנו נפרדים בחוק יסודות המשפט, מבוססים, על-פי הסברה המקובלת, על הצינוי "ועשית הישר והטוב". בשום פנים ואופן אין לנו להתבייש באוצרות הרוח האדירים של עמנו, שמן הדין היה להחלים הלכה למעשה במשפטנו הנוהג ושכיום אנו עושים להם אך מחווה סמלית, שאין לזלזל בה אך גם אין להגזים בחשיבותה.

כל הטוענים שהחוק החדש יעמיד קושי בפני אלפי משפטים שאינם בקיאים בעקרונות המשפט העברי יודעים ודאי שאין המדובר אלא בעקרונות כלליים, חשובים כשלעצמם, של חירות, צדק, יושר ושלום של מורשת ישראל. אבל גם לימוד ערכי מורשתנו עתיקת היום אין צריך להפחיד את ציבור השופטים ועורכי הדין. כשם שלמדו בשקידה הלכות של משפט תורכי ומשפט אנגלי, יוכלו, אם ירצו בכך, להתחשב גם מי מכמני המשפט העברי. לרשותם עומדים היום מיטב ומירב הכלים המודרניים, ספרות עשירה של שאלות ותשובות, מחשבים, מחקרים פרי עטו של הד"ר נחום רקובר, היועץ למשפט עברי במשרד המשפטים ועוד. עוד. סופו של דבר שייצאו נשכרים גם מהבחינה של העשרת ודעתם היהודית.

בועדת החוקה, חוק ומשפט נעשו בחוק תיקונים לא מהותיים. ראשית, העדפנו שההוראה שבסעיף 1 תעמוד בפני עצמה ולא כתיקון לחוק בתי המשפט. שנית, כדי להוציא ספק שעורר חברי-הכנסת שחל בדיון בקריאה הראשונה, נקבע בסעיף (ב2) שאין בהוראת סעיף קטן (א) כדי לפגוע במשפט שנקלט בארץ לפני תחילת חוק זה, במשפט במקום בהלכות.

המשפט לפרש ללא זיקה למשפט האנגלי חוקים של הכנסת, גם כאלו שאין בהם סעיף מפורש "ביחס לעצמאות החוק". כך שבעצם אין חידוש מעשי רב בניתוק הזיקה למשפט האנגלי, וזאת במיוחד אם נביא בחשבון גם את העובדה שספק אם ביותר מחצי אחוז של העניינים המובאים בפני בית-המשפט מתעוררת שאלה שהיא בגדר "לאקונה".

אף-על-פי-כן קמו לה, להצעת החוק, מתנגדים והתנגדות באה לידי ביטוי בדיונים הממושכים שקיימה הכנסת בנושא בעת הקריאה הראשונה ובסימפוזיונים שקיימו מלומדי משפט מסוימים ובמאמרים בעתונות. הפכתי וחזרתי והפכתי בטיעוניהם וצר לי לקבוע שאת שרשי ההתנגדות לחוק יש לדעת לחפש לא במישור המשפטי או במישור הלוגי אלא אולי במישור הפסיכולוגי. לאמור, רתיעה, ואם תרצו אלרגיה, מפני כל איזכור והודקקות, ולוא סמלית בלבד, לכל דבר הענייני ישראל נקרא עליו. משפט אנגלי, עותמאני, צרפתי, רומי, ומה לא — כן; משפט עברי, מורשת ישראל — לא ולא.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
מגילת-העצמאות, למשל.

דוד גלס (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
מגילת-העצמאות אצלך מוצעת כחלופה שלישית.

יש כאן גילוי ברור של נחיתות והתבטלות בפני כל משפט זר וזילזול וביטול של משפטנו הייחודי המקורי. אין אדם חייב להיות שומר תורה ומצוות כדי לאמץ את חוק יסודות המשפט. די בכך שיהיה בעל תודעה לאומית, גאווה לאומית וכבוד לאומי כדי שירבד על ניתוק צינור היניקה המשפטית מבורות נכר והמרתו במעיינות הנצח של מורשת ישראל. אלא שכנראה תכונה זו של "אהבתי את אדוני... לא אצא חפשי" עדיין טבועה בלבם של אי אלו מבני עמנו. צאו וראו עד כמה הרחקנו לכת בחיפוש אחר חכמת ההלכה תוצרת-חוץ. עורכי-הדין שבינינו בוודאי מודעים לתופעה שפרקליטים ישראלים מרבים לצטט בטיעוניהם פסיקה זרה למכביר, לרבות משפט עותמאני שהוא בעיקרו, כידוע, משפט מוסלמי, ולרבות אפילו התייחסות — כך נסמר בוועדה — לפסיקה גרמנית משנות ה-40, שנות השואה.

מהי אותה מורשת ישראל, שהמשפט העברי הוא רוב מניין ובניין שלה, וככה גרועים מפניה וכה חוששים ממנה? במשפט סקוריניק נגד סקוריניק אמר שופט בית-המשפט העליון אגרנט: "בו ברגע שאנו מודים, כפי שאנו חייבים להודות, בהמשך קיומם של היהודים בכל הדורות ובכל ארצות פזורים כאומה נפרדת, שוב עלינו לבחון את אופיו של המשפט העברי על-פי יחסה ההיסטורי של האומה היהודית אל משפט זה. ואזי בעל-כרחנו נסיק כי אכן התייחסה האומה היהודית אל המשפט העברי בכל תקופותיה ובכל תפוצותיה כאל קניינה המיוחד, כחלק מנכסי צאן ברזל של תרבותה. פירושו של דבר, חוק זה שימש בעבר חוקם הלאומי של היהודים ואף היום נושא הוא אופי לאומי זה לגבי היהודי באשר הוא שם". והפרופסור זילברג ז"ל, בספרו "המעמד האישי בישראל", אומר: "לא כן המקום להרחיב את הדיבור על ההלכות הנוטשה באין חכמיו בדבר אופיו הדתי או הלאומי של המשפט העברי. אני כשלעצמי סבור כי יש בו מזה ומזה גם יחד. אם תרצה לומר: הוא החוק הלי-

אני טוען שכאן, בכנסת, לא פעם מכניסים חוקים זרים — אנגליים קולוניאליים — בלבוש ישראלי, ולפעמים עוד מתמירים את החוק האנגלי. מה הרווחנו שהכותרת היא ישראלית? התוכן הוא אנטי-דמוקרטי ולפעמים קולוניאלי. לכן הינתקות מהחוק האנגלי או העומתאני — בבקשה. לא על זה הויכוח.

מה? היא מורשת ישראל? ניסה חברי הכנסת גלס להסביר לנו זאת על-ידי ציטטות מספרים. איפה הקודקס הזה? אפילו בחוגים הדתיים יש אסכולות שונות, חוקים שונים, משפט עברי שונה לגמרי. ומתנהל מאבק לחיים ולמוות בין זרמים דתיים שאינם רוצים להכיר זה בזה. אם קובעים בחוק "מורשת ישראל", על-פי מה ישפטו השופטים? שמעתי הצעה לשלוח את כל השופטים לבית-ספר. צריך לפטר את כולם ולשלוח אותם לבית-ספר או אולי לבית-מדרש לרבנים; בית-מדרש לרבנים של מי, של הרפורמים או של הקונסרבטיבים או של האורתודוקסים? איך אפשר לחוקק חוק כזה? האם המורשה שלנו היא הנאורה בעולם כפי שאמר חברי הכנסת גלס? יש על כך ויכוח. אינני יודע מה נכלל במורשה. יש מורשה טובה, דמוקרטית, שיש להמשיך בה. ויש מורשה אנטי-דמוקרטית, משפילה. בספר יהושע יש פרק על ג'נוסייד, המצדיק השמדה של עמים שלמות על הגברים, הנשים והטף. המלה הכללית "מורשה" אינה אומרת שום דבר. אני אומר שצריך לקבוע את הדבר לא לפי לחץ קואליציוני מקרי של המפלגה הדתית-לאומית או של אגודת ישראל. לכן אני מציע שלא להכניס לחוק דבר שאף אחד אינו יודע מהו. צריך להכניס לחוק דבר ברור. אפשר לומר בחוק: לפי עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום. אם רוצים לפי התוספת שלנו אפשר לומר: והמורשה האוניברסאלית הכלל-אנושית של העקרונות הללו.

אנו נתמודד בהצעות התיקונים — כולן או חלקן — של חברי הכנסת האחרים.

הי"ר ב. הלוי:

רשות להנמקת הסתייגות לחברי הכנסת משה עמאר, ואחריו — כיוון שלא באולם — לחברי הכנסת משה שחל.

משה עמאר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההסתייגות שלי אומרת בדרך פשוטה מאוד: והיה שאין תשובה ב"דבר חקיקה, בהלכה פסוקה או בדרך של היקש, יכריע ריע בית-המשפט לאור עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום המקובלים בישראל. מה זה "המקובלים בישראל"? אלה שהיו מקובלים מעת לעת, מדור לדור, בישראל. למעשה בדרך זו אני רוצה ליצור את ה"common law" הישראלי, שהתחיל להיווצר מעצמו, מתוך עצמו, והשופט ידלה מתוכו, מתוך כל המושגים והערכים שהיו מקובלים באותה תקופה, בדורו של אותו שופט, מהם ידלה את התשובות. אני רוצה לתת דוגמה. במסורת האיסלאמית יש סיפור. הנביא מוחמד מינה חבר להיות דיין במקום מסוים. שאל אותו הנביא: איך תדון, על מה תבסס את דינך? אמר לו החבר: על הכתוב. שאל הנביא: ואם לא כתוב כתוב? ענה החבר: לפי דברי החברים. והחברים של מוחמד שהלכו יחד אתו. שאל הנביא: ואם לא ימצא לך חבר? ענה החבר: לפי הסברה — בערביית "ראי". מה זאת אומרת לפי הסכ-

אבקש לדחות את כל ההסתייגויות ולאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

הי"ר ב. הלוי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להנמקת הסתייגויות. לסעיף 1 הסתייגות לחברי הכנסת משה שחל. הוא איננו באנלם. והסתייגות לחברי הכנסת מרדכי וירשובסקי. גם הוא איננו באולם. גם חברת הכנסת שולמית אלוני איננה באולם. חברי הכנסת מאיר וילנר ינמק את ההסתייגות של חברי הכנסת תופיק טובי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא שאנחנו דנים בו איננו משני. עקב העובדה ששלושה חברי כנסת, מסיעות שונות, שהסתייגו מן החוק לא הופיעו לדיון היה יכול להתקבל רושם שזה חוק קטן. בהזדמנות זו אני רוצה להעיר שאפשר להתבלבל בכנסת. בבוקר היה סדריום אחד. עכשיו, יש פתק בפרוודור שעליו רשום בעט שהסעיף השני הופך לחמישי. איך אפשר לעבוד כך?

הי"ר ב. הלוי:

יש לך חמש דקות להנמקת ההסתייגויות.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

מה גם שאין שום הגיון בסדר-היום.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
פתחנו בדיון על הטלוויזיה. אם הדיון אינו דחוף למה פתחנו בו? פתאום משנים את סדר-היום. חברי הכנסת אינם יודעים מה יידון אחר כך.

לגופו של עניין, בסעיף 1 נאמר: "ראה בית-המשפט שאלה משפטית הטענה הכרעה, ולא מצא לה תשובה בדבר חקיקה, בהלכה פסוקה או בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל". אנחנו מציעים או לקצר את הסעיף ולומר: "יכריע בה לאור עקרונות החירות, הצדק, היושר והשלום" או — במקום המלים "של מורשת ישראל" — "והמורשה האוניברסאלית הכלל-אנושית".

הי"ר ב. הלוי:

אין "א" — "א"ר".

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כך ניסחנו את ההסתייגות.

אמשיך. דרך אגב, אנחנו מסכימים לסעיף 2 כיוון שכתוב בו "סימן 46 לדברי-המלך-במעצתו לארץ-ישראל, 1922—1947, בטל". למה אני מדגיש זאת? בגלל דברי הפותח, חברי הכנסת גלס, שאמר שמי שמציע תיקונים הוא כמו האומר: "אהבתי את אדוני" — "אדוני", זאת אומרת, האדון הבריטי.

זרח ורמפטיג (חזית דתית לאומית):

אתה אהבת אדון אחר. לא זה, אדון אחר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו בדיחה שחוקה, חברי הכנסת ורמפטיג.

כאן מדובר על החוק האנגלי שאנחנו רוצים להינתק ממנו. אם להשתמש בביטויים כמו "אהבתי את אדוני" אני יכול להגיד שהתוכן קובע, לא הצורה. ואם כך,

לא יהיה רשאי, להיוקק ליסודות המשפט המקובל ול-
עיקרי הצדק הנהוגים באנגליה, וזאת אף במקרים שה-
משפט המקומי שותק לגביהם ואיננו מסדירם כלל.

אדוני היושב-ראש, קבלת הצעת החוק בנוסח כפי
שנתקבל בוועדה, או בנוסח כפי שהוגש עליידי משרד
המשפטים, יש בה כדי להביא למערבולת ולזעזוע;
אבל מעבר לזה היא עומדת גם בסתירה למגילת העצמי-
אות של ישראל. ואני אצטט ממגילת העצמאות את מה
שנאמר בה, בקטע הרלבאנטי לענייננו. נאמר בה כי
מדינת ישראל "תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק
והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון וכו'-
יות חברתית ומדינית גמור לכל אזרחיה בלי הבדל —"
הכרות העצמאות — כך פסק בית-המשפט העליון לפני
כ-20 שנה — איננה בגדר חוק והכנסת ריבונית לחוקק
בניגוד לעקרונותיה; אולם בהעדר חקיקה מפורשת כזאת
יש להתייחס אל ההכרזה כמבטאת את ה"אני מאמין"
שלנו ולפרש לאורה כל מעשה חקיקה ומינהל. ואכן
בית-המשפט קיבל הנחות אלה בפסיקה מאוחרת יותר;
אם תתקבל הצעת החוק, האם אין יסוד לסברה שעליידי
ניסוח החוק כפי שהוא מוגש לנו אנו מעדיפים את
מורשת ישראל על הנאמר בהכרות העצמאות? ואני
אומר שלא במקרה, בעת שהכרות העצמאות נתקבלה

— — —

מנחם פבידור (הליכוד):

חבר-הכנסת שחל, נביאי ישראל — זה לא מורשת
ישראל?

משה שחל (המערך):

אני אתייחס לזה. בעת שנתקבלה הכרזת העצמאות
היה צורך למצוא קונסנסוס לאומי של כל הפלגים —
וצריך לזכור כי באותה עת היה רצון עז מצד כל התנו-
עות הפוליטיות בארץ, כל הורמים, להגיע להסכמה —
ולא במקרה נבחרו המלים "חזון נביאי ישראל" ולא
"מורשת ישראל". וזה לא במקרה מפני ש"חזון נביאי
ישראל" הוא קטע קטן מתוך המורשה הכוללת שאנחנו
מכניסים אותה היום בדלת הראשית בחקיקה שאנחנו
מקבלים. לא במקרה אלא במכוון נוהרו מנסחי הכרות
העצמאות מלהרחיב מעבר לחזון הנביאים.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר דבר אחד. ב-
דברי ההסבר להצעת החוק אמר שר המשפטים כי הוא
מנסה לקדם את פני הסכנה וטען שהכוונה היא "להפנות
את השופט אל ערכי-היסוד והמוסר של מורשת ישראל,
אולם בלי לכפות עליו את כל הוראות המשפט העברי".
זה ניסוח חמקני להפליא. הצעת החוק היא חדי-משמעת.
נאמר בה שמקרה שלא הוסדר עליידי המשפט הישראלי,
"יכריע" בו בית-המשפט לאור עקרונות "מורשת ישראל".
והביטוי "יכריע" הינו מאנדאטורי ומחייב, אין הוא
בגדר הנחיה כללית. המשמעות המשפטית של התיקון
הזה, אם הוא בלבד יתקבל, היא שאנו מוציאים למשל
את כל דיני היושר במשמעות שהיתה מקובלת עד כה,
כפי שהתקבלה דרך ציגור היבוא של סימן 46 לדברי-
המלך-במועצתו, על מה שנקרא ה-equity האנגלי.
אם עקרונות אלה זהים ליסודות שאנחנו מדברים עליהם,
האם עקרונות שהשתרשו בשיטת המשפט שלנו, כמו
"נקיון כפיים", "צדק טבעי", "אין עוולה ללא תקנה",
לא יעמדו היום בפני זעזוע אם תתקבל ההצעה כפי
שהיא מוגשת לנו?

רה? — לפי מה שייראה לו על-פי הערכים של המשפט,
היושר והמוסר באותה עת, מה שהוא סובר שהמחוקק
היה צריך לחקוק, וכך הוא עושה. אני מציע שדרך זו,
המקובלת גם באנגליה, תהיה מקובלת גם אצלנו. לצערי,
בוועדת החוקה, חוק ומשפט לא נתקבלה ההצעה. הרוב
הקואליציוני כפה את הנוסח של "מורשת ישראל",
שלא ספק יגרור לנו קשיים וסיבוכים משפטיים שאינני
יודע להיכן נגיע אתם.

אין צורך לחשוש ולומר כי מתוך עינא בישא
נאמר "מורשת ישראל" ולא נאמר "המשפט העברי".
אבל הכוונה היא למשפט העברי. יושב-ראש הוועדה,
בהביאו היום את ההצעה, אמר דברים מפורשים: הכו-
נה למשפט העברי. ואם הכוונה למשפט העברי, שלא
צויין במפורש מתוך החשש של עינא בישא, מה יקרה?
יש לנו בפסיקה כלליה צדק ויושר שקיבלנו לפי סעיף 46
וכללים אלה מקובלים בישראל ובית-המשפט פוסק לפי-
הם והם מהווים אסמכתה לפסיקה בעתיד. מה יקרה
כאשר כלל כזה, הקבוע בפסיקה, יתנגש עם הלכה לפי
המשפט העברי? יבוא השופט ויאמר: ההלכה במשפט
העברי אינה נכונה, כי היא נוגדת את המושג של כללי
הצדק והיושר שקיבלנו לפי הפסיקה. אמנם אין פתרון
לאותו עניין בפסיקה אבל לפי כללי הצדק והיושר שנת-
קבלו ההלכה במשפט העברי אינה טובה. היא נוגדת
את כללי הצדק והיושר שכיום אנו רואים אותם כקוב-
עים. למה גרמנו בכך? שיבוא שופט ישראלי במדינת
ישראל ויפגע בהלכה פסוקה. זו איננה הכוונה שלכם,
שרציתם להכניס את המשפט העברי על קרביו וכרעיו.

לכן אני אומר שאם נקבל את המושג "המקובלים
בישראל" הוא יכלול גם עקרונות במשפט העברי המקוב-
לים היום במשפט הישראלי ואשר אנו מוכנים לקבלם.
יש מהם שהם ארכאיים, שאינם יכולים להתקבל היום,
אבל אלה הקיימים היום, כפי שקיבלם בית-המשפט
העליון, יש מקום לקבלם. לכן המושג "המקובלים ביש-
ראל" כולל את כל מה שחפצתם לכלול, אך בדרך נכונה
ומבלי לגרור להתנגשות עם ההלכה. אני מציע, איפוא,
לקבל את ההסתייגות שלי.

היו"ר ב. הלוי:

רשות להנמקת הסתייגות לחבר-הכנסת משה שחל.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק יסודות המש-
פט המונח לפנינו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית
נולד מטעמים פוליטיים. הוא בא לספק את הגאווה
הלאומית. אין לי נגד שני דברים אלה דבר וחצי-דבר

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אוי לגאווה — — —

משה שחל (המערך):

— אבל בעוד שהנימוקים האלה הם לגיטימיים
צריך לבדוק אם עליידי התיקון הזה אין אנו מזעזעים
מערכת משפט שהיתה לאחד מיסודות המשטר בישראל,
ובזכותה נשמרו וכויות של אורחי המדינה הזאת.

כאשר תתקבל הצעת החוק אנחנו ננותק מאותו חלק
מאנדאטורי בסיסי שהיה ביסוד המשפט בארץ-ישראל.
המשפט הישראלי ינותק סופית מן המשפט האנגלי.
במלים אחרות, שוב לא יהיה בית-המשפט חייב, ואף

רונות החירות, הצדק והיושר של מורשת ישראל. היו על כך ויכוחים ושאלות, עד כדי כך שנשקל האם זה רק המשפט העברי, האם זה יותר, מה זה בעצם כולל. הוויכוח מהי מורשת ישראל הוא ויכוח עצום, הוא תלוי בהשקפת עולם, הוא תלוי בגישות שונות, הוא תלוי בהתייחסות של יהודים אל המורשה שלהם. ואם אני יכול להעלות ולדלות דברים יוצאים מן הכלל ביפיים, בעמקותם ובאנושיותם ממורשת ישראל, הרי יש גם כאלה שאינם מקובלים עלי. הדברים הם רבים, לא אחזור עליהם.

(חבר-הכנסת ז. ורהפטיג קורא קריאת-ביניים)

אני חושב שמדינת ישראל עם הקמתה באמת מצאה דרך להתייחסות לעבר המפואר והחיובי של מורשת ישראל וביטאה את זה במגילת העצמאות. ומגילת העצמאות, כפי שאמר קודמי, שימשה נר לרגלי בתי-המשפט מבלי שהדבר הזה היה חלק מחוק המדינה. הדבר הזה הדריך את בתי-המשפט לדרגותיהם השונות, בעיקר את בתי-המשפט העליון, ועזר לקבוע הרבה הלכות. אני חושב שהגדלות במה שנאמר במגילת העצמאות היא שהיה קונסנסוס של כל אלה שחתמו עליה, וחתמו עליה כל חלקי העם. כולם היו מוכנים לחתום עליה. אני חושב שאם את זה ניתן כבסיס לבתי-המשפט הרי אמרנו כל מה שיש לומר. ממה נפשך? אם מה שנאמר במגילת העצמאות אינו מספיק מבחינת הרוח, או באה מורשת ישראל לצמצם את הדבר הזה, אם מורשת ישראל כוללת גם אלמנטים לא חיוביים, לשם מה אנחנו צריכים להוציא את מה שהיה מקובל עד עכשיו, "ברוח מגילת העצמאות", ולצמצם את זה על-ידי "מורשת ישראל"? מכל מקום אנחנו נכניס בלבול ואי-בהירות דווקא באותם מקרים כאשר השופט צריך לדעת לפי מה ללכת. כי אנחנו באמת מדברים על לאקונה, על סטואציה כאשר אין הוראה חוקית או תקדימית בפסיקה או בחקיקה הישראלית. אם נשלח אותו אל הים האין-סופי, החיובי והשלילי, של מורשת ישראל, לדעתי אנחנו מוזיקים ליציבות שיטת המשפט וגם מאפשרים לשופטים לבור דברים בצורה בלתי-מבו-קרת ומתוך ים רחב מדי. אני חושב שהתגבשות המלים "ברוח מגילת העצמאות" דולה את הגדול, היפה והמפואר במורשת ישראל, ודי לנו בכך. לכן אני חושב שאם צריך להיות חוק כזה שינחה את השופט הרי אם נאמר "ברוח מגילת העצמאות" אמרנו כל מה שיש לומר, אמרנו שהוא צריך ללכת אל הדברים היפים בתולדותיו של עם ישראל, אותם הדברים שלגביהם, למעשה, היה קונסנסוס בכל עם ישראל עם הקמת מדינת ישראל. על-ידי כך נצמצם את אי הבהירות כי רוח מגילת העצמאות כבר מצאה את ביטויה לא מעט בפסיקת בתי-המשפט בישראל.

לכן אני מציע, למען יציבות החקיקה ובהירותה ולמען הקונסנסוס, כדי שהשופטים יידעו באילו גבולות ובאילו קווים ילכו כשהם יצטרכו לפסוק, כשאין תקדים או פסיקה או חקיקה אחרת, נתחום להם את התחומים "ברוח מגילת העצמאות", ואז דלינו את היפה והגדול בעם ישראל, השאירו יציבות במערכת המשפט וגם נתנו להם קו מנחה שכבר התבסס בחקיקה. בכל משחק מלים אחר, בכל תוספת אחרת, אם זה יהיה "מורשת ישראל" או "המקובלים בישראל", או אם נאמר

(חבר-הכנסת ז. ורהפטיג קורא קריאת-ביניים)

אינני יודע אם כולם, לא לפי אותו פירוש. חבר-הכנסת ורהפטיג, עם כל הכבוד, בוודאי יש להם משמעות אחרת, שונה. תסכים אתי ששתי שיטות אינן יכולות להיות בכפיפה אחת זו עם זו.

(חבר-הכנסת ז. ורהפטיג קורא קריאת-ביניים)

לא במשמעות המשפטית שנתקבלה והפכה להיות אבן-היסוד של המשפט בישראל.

אבל מעבר לכול, הצעת ההסתייגות שהצעתי באה לומר שני דברים שבעיני הם חשובים, וזאת בלי לסתור אותם עקרונות או אותו כיוון שאינני זר לו, ואני אומר שבתי-המשפט בישראל גם נזקקו לו עד היום. לא מעטים פסקי-הדין שבהם שופטים של בתי-המשפט העליון צייטו את המשפט העברי והסתמכו על מורשת ישראל, אבל גם לא כעל מקור בלעדי, לא על-ידי בלבד פירשו את החוקים או את פסקי-הדין שלהם.

מנחם פבירור (הליכוד):

אבל מדובר רק כשיש חלל בחוק.

משה שחל (המערך):

בדיק, דווקא במקרים אלה חשוב מאוד שתהיה יציבות ושנדע באיזו מסגרת אנחנו הולכים.

לכן אני בא להציע שבמקום לומר "עקרונות הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל" יבוא התיקון: "עקרונות הצדק, היושר והשלום ברוח מגילת העצמאות ומורשת ישראל". כלומר, הצעתי באה לומר כי עקרונות אלה של צדק, יושר ושלום הם עקרונות אוניברסאליים, שאפשר לפרש אותם במקרה זה ברוח מגילת העצמאות שבאה להבטיח שוויון, וברוח מורשת ישראל, אבל לא רק על-פי מורשת ישראל. אני חושב שכל אלה ששני דברים נלגד עליהם — שמירה על אופייה הדמוקראטי של המדינה ושמירה על תקינות המשפט ויציבותו בישראל — והרוצים בעת ובעונה אחת לבסס את שיטת המשפט שלנו גם על המורשה, גם על עקרונות וגם על יסודות המשפט העברי, חייבים לקבל את הצעת התיקון. זו הצעה שאיננה מרחיקה לכת ואין לבוא אליה בשום טענה. היא באה למעשה להעמיד את היציבות, לנסות לתת ערך לפסיקה על-פי המורשה, אבל לא כעקרונות בלעדיים, שבהחלט יביאו, לעניגות דעתי, לשינוי בפסיקה בישראל ויועזו את המערכת ללא כל הצדקה. אני מקווה שהבית יצביע בעד ההסתייגות.

היו"ר ב. הלוי:

רשות להנמקת הסתייגות לחבר-הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעת הדיון בקריאה הראשונה תמתי למה יש צורך בחוק הזה. אבל מכיוון שהגענו היום לקריאה השנייה ולקריאה השלישית לא אחזור על התמיהות האלה. אולי טוב היה אילו לא נחקק החוק הזה. אבל מכיוון שהוא כאן צריך לראות שהוא יהיה הטוב ביותר מבין האפשרויות שישנו.

המדובר — ודובר על כך הרבה בעת הקריאה הראשונה — הוא במה היא מורשת ישראל ומה הם עק-

עתה היא החוק הדתי היהודי, ולא זו בלבד כי אם החוק הגלותי היהודי, שהרי מדובר על החוק העברי שהתגבש במרוצת הדורות בגולה. ואם כי כולנו רוחשים לו כבוד, לו ולמורשה הזאת כחלק מן ההיסטוריה והתרבות של עמנו — — —

חייקה גרוסמן (המערך):
חברי הכנסת אבנרי, אני מיעצת לך למצוא נימוק יותר משכנע.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אנחנו חלוקים בעניין זה. זה הרי ידוע לא מהיום. זה ויכוח לגיטימי.

חייקה גרוסמן (המערך):
תצביע נגד החוק.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
החוק מבוסס על המורשה הזאת — — —

היו"ר ב. הלוי:
חברי הכנסת. בבקשה, תמשיך.

שרי-האוצר י. הורביץ:
דבר, מה זה?

איתן לבני (הליכוד):
מה ההצגה הזאת?

יוסף רום (הליכוד):
שידבר למיקרופון. מה זה?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
רק הבוקר נזעקתם כולכם על כבוד הכנסת, הרעש-תם עולמות לגרש את הטלוויזיה מהבית הזה ועכשיו אתם מתנהגים כמו כיתה מופרעת.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
מה סימנת אצל בסאם שקעה בשיחה?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אדוני היושב-ראש, יש מורשה אוניברסאלית — — —

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
המורשה של בסאם שקעה או מורשת ישראל? איפה למדת מורשת ישראל?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
בוודאי זו לא מורשת ישראל לשלוח פצצות לאנשים. לעם ישראל יש חלק עצום במורשה האוניברסאלית של החוק הבין-לאומי, חלק עצום בהשוואה לכוחו המס-פרי בכל הדורות. בין מיטב המשפטנים בכל הדורות בלטו יהודים. לדבר על המורשה האוניברסאלית כאילו היא זרה לנו ולדבר על המורשה היהודית כאנטי-תזה, כפי שפה נעשה, זה סילוף ההיסטוריה של עם ישראל.

אני מתנגד להצעה המוצעת כמות שהיא מפני שהיא לא רק הורסת את עקרון הפרדת הדת מהמדינה אלא גם מפני שהיא מטפחת אווירה שנוצרת ומתפשטת בארץ שעוברת את הגבול בין לאומיות בריאה ללאומנות המ-טפחת שגעון גדלות לאומי, אווירה של קסנופוביה, במו-בן החשון ביותר.

"המשפט העברי" שזה אולי הדבר המרחיק-לכת ביותר — נחטא גם לפסיקה בישראל מעתה ואילך וגם ליציבות המשפט.

הבה נשמור את היפה והמאחד את כולנו ברוח מגילת העצמאות, ודי לנו בכך.

היו"ר ב. הלוי:
רשות להנמקת הסתייגות לחברי הכנסת אורי אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מה היינו אומרים אילו חבר סנאט בארצות-הברית היה מציע לחוקק חוק כזה בדיוק ואומר "ברוח המורשה הנוצרית"? זהו בדיוק הוויכוח.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):
בית-המשפט העליון בארצות-הברית אמר זאת.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אמנם החביב התורן של ממשלת ישראל, המועמד לנשיאות ג'ון אנדרסון, הציע בשעתו הצעת חוק שביק-שה להכריז שארצות-הברית היא מדינה נוצרית. אבל בארצות-הברית אי-אפשר להעביר חוקים כאלה כי הם סותרים את החוקה של ארצות-הברית.

נכון אמר יושב-ראש הוועדה שזה לא ויכוח משפטי בעיקרו. הוא אמר שזה ויכוח פסיכולוגי. נכון יותר לומר שזה ויכוח אידיאולוגי. והדגל המתנופף על טענותינו בוויכוח הזה הוא דגל הפרדת הדת מן המדינה. כל מי שאומר פחות מזה מסלף את הוויכוח ומחטיא את מטרתו. מדובר כאן בשאלה האם אנחנו רוצים לחיות במדינה שבה קיימת הפרדה מוחלטת בין הדת והמדינה, ואנו דוגלים בכך, או האם אנו רוצים במדינה שבה עסקי הדת, הלאום והמדינה כולם מבולבלים, מעורבים ומ-שורבבים.

אדוני היושב-ראש, תמיד מתאוננים שחברי הממשלה אינם מכבדים את הכנסת בנוכחותם. אני מבין שגם כשהם נוכחים הם אינם מכבדים את הכנסת. אולי נא-שר לחברי הממשלה לגמור את השיחות ביניהם.

שרי-הפנים י. בורג:
אדוני היושב-ראש, אינני צריך לקבל רשות משום איש, אני יכול לדבר עם מי שאני רוצה. ואין בזה אי-יכבוד הכנסת אם אינני מקשיב רגע אחד.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
כבוד השר, אינני רוצה לזרוק את הפנינים לפני אלו האמורים בפסוק המפורסם. אבל אילו השר היה נוכח בוויכוח הקודם היה שומע שכל חברי הכנסת נזעקו על הטלוויזיה שמראה את הכנסת בראי עקום. נדמה לי שמה שראינו כרגע הוא הראי העקום שמדובר עליו.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שתגן על הנואם מפני שרי ישראל שאינם יכולים לשמור את פיהם שנייה אחת בלי תנועה.

היו"ר ב. הלוי:
חברי הכנסת בן-מאיר, אני מבקש להפסיק את השיחות.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אדוני היושב-ראש, המורשה היהודית שעליה מדובר

- התיקון של חבר-הכנסת ת. טובי לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון של חבר-הכנסת מ. עמאר לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון לחלופין של חבר-הכנסת א. אבנרי לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון השני לחלופין של חבר-הכנסת א. אבנרי לסעיף 1 לא נתקבל.
סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.
סעיף 2 נתקבל.

היו"ר ב. הלוי:

בוה נסתיימה הקריאה השנייה ואנחנו עוברים להצבעה בקריאה השלישית.
אני מעמיד את החוק כולו להצבעה.

שר-המשפטים ש. תמיר:
אבקש למנות.

הצבעה

— 48	בעד החוק
— 15	נגד
— 4	נמנעים
חוק יסודות המשפט, תש"ס—1980, נתקבל.	

1. חוק הגנת הדייר (תיקון), תש"ס—1980* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

שולמו לפני ינואר 1979 — כל זאת כאשר מיולי 1978 ועד ינואר 1980 עלה המדד ב-178%.

מוצע, איפוא, בסעיף 3 לבטל את תיקרת השליש ולאפשר לממשלה לקבוע בתקנות אם תמוזה ההעלאה כולה באותה שנה או תתחלק לכמה שנים ובאיוזה אופן תתחלק, וזאת בשם לב לשיעור ההעלאה בדמי השכירות ולתנאים אחרים במשק. כמו כן מוצע לקבוע בסעיף 45(א) שהממשלה תחוייב להתקין אחת לשנה תקנות לשינוי דמי השכירות היסודיים, וזאת כדי להבטיח כי דמי השכירות אכן יותאמו לעלייה במדד המחירים לצרכן לפחות אחת לשנה. שיעור ההעלאה שתקבע הממשלה בתקנות לא יפחת מ-70% מן העלייה במדד ולא יעלה על 100%. השינוי האחרון הוא כניסת התקנות לתקפן ב-1 בחודש, לאחר תום 30 יום מיום הפירסום ברשומות, במקום 3 חודשים כיום.

הצעת החוק שהוגשה עליידי שר-השיכון דוד לוי התקבלה עליידי הרוב בוועדה ללא שינוי אך, אם מותר לומר כך, ברגשות מעורבים. מצד אחד היינו עדים למצוקתם של בעלי הבתים נוכח השחיקה הריאלית שחלה בשכר הדירה, כאשר חלקם הם אנשים שפרנסתם אינה מצויה ולעתים שכר הדירה הוא מקור הכנסתם העיקרי; ומצד אחר עומד ציבור של רבבות, אם לא מאות אלפים, של דיירים, ובחלק לא מבוטל מורכב ציבור זה מהעשירונים התחתונים של בעלי ההכנסה

הצעתו בשעתי בכנסת השישית, אדוני היושב-ראש, הצעת חוק להפוך את מגילת העצמאות לחוקת המדינה כל זמן שאין חוקה אחרת, וההסתייגויות שלי הולכות ומתקדמות באותה רוח. אני מציע למחוק את המלים "מורשת ישראל" ולהשאיר את "עקרונות החופש, הצדק, החירות, הישר והשלום" שהם עיקר המורשה האוניברסאלית והישראלית גם יחד. לחלופין אני מציע במקום "מורשת ישראל" לכתוב "מגילת העצמאות" שהיא התגלמות המורשה שלנו בדורנו ובה מנוסחים העקרונות שעליהם רצינו לבסס את מדינת ישראל כאשר קמה.

לפיכך, אדוני היושב-ראש, אני מציע לקבל הסתייגויות אלה. אם הן לא יתקבלו אני מציע שלא לקבל את הצעת החוק.

היו"ר ב. הלוי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

- התיקון של חבר-הכנסת מ. שחל לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון של חבר-הכנסת מ. וירשובסקי לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון של חברת-הכנסת ש. אלוני לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר ב. הלוי:

החוק הבא בקריאה שנייה ובקריאה שלישית הוא חוק הגנת הדייר (תיקון), תש"ס—1980. אני מזמין את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט להביא את החוק.

דוד גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אולי זה קצת "אנטיקלימקס", אבל זה חוק חשוב. התיקון בחוק הגנת הדייר המוצע כאן הוא תולדה של הסיחרור האינפלציוני שבו מצויה המדינה. העלייה התלולה במדד המחירים לצרכן גרמה לשחיקה בדמי השכירות שמקבילים בעלי הבתים מדייריהם הממוגנים.

עיקר השחיקה הוא בשל ההגבלה הקיימת כיום בחוק ושלפיה דייר מוגן לא יוסיף בשנה אחת יותר משליש על דמי השכירות ששילם בערב ההעלאה. זוהי הוראת סעיף 47 לחוק האומרת: "אם נקבעו לדירה דמי שכירות העולים על דמי השכירות היסודיים ביותר משליש, תבוצע ההעלאה בהדרגה כך שהדייר לא יוסיף בשנה אחת יותר משליש על דמי השכירות היסודיים". כך לדוגמה, כפי שהודעתי בקריאה הראשונה, ב-1 באוקטובר 1978 פורסמו תקנות שלפיהן הועלו דמי השכירות בדירות מוגנות ב-71%. התקנות נכנסו לתוקף ב-1 בינואר 1979 והדיירים הוסיפו לשלש מדמי השכירות ששילמו בערב ההעלאה. רק בינואר 1980 קיבלו בעלי הבתים תוספת של שליש על בסיס דמי השכירות

רים ובעלי בתים. ייתכן מאוד שהעובדה שהדבר לא נעשה עד עצם היום הזה — למעשה הבעיה קיימת מאז הקמת המדינה ועוד קודם לכן — גרמה עוול וקשים לשני המחנות והגיעה העת שהכנסת תמצא ביטוי חוקי נאות לתיקון העוול שנגרם לשני הצדדים. התיקון המוצע לפנינו אינו פותר את הבעיה והוא מסתפק בהעלאת שכר הדירה ובביטול סעיפים מסויימים. הוא אינו פותר את הבעיה של הגנת הדייר, של דיור מוגן הגורם עוול גם לדיירים וגם לבעלי בתים, ולא אפסוק עכשיו למי נעשה העוול הגדול ביותר.

לכן הצענו שהחוק הזה יהיה הוראת שעה ויאמר בסופו: "תחולתו של חוק זה שנה אחת מיום תחילתו." זאת כדי שבמשך אותה שנה תדון הכנסת בנושא, עלי פי חומר שתקבל מוועדה שתמונה, תשים קץ אחת ולתמיד לכל הוועדות ולכל ההמלצות שקדמו ותקבע משהו ברור בחוק שיסחרר את הדיירים ובעלי הבתים מהסיטו הזה של הגנת הדייר או הגנת שכר הדירה. אנחנו חושבים שהדבר הטוב ביותר הוא שזה לא יהיה תיקון לחוק הגנת הדייר אלא חוק הוראת שעה שיעלה במידה מסויימת את שכר הדירה הקיים כיום, לא בשיעור שהוצע עליידי הממשלה אלא בשיעור נמוך יותר, היינו בשיעור שלא יפחת מ-50% מהמדד ולא יעלה על 70% ממנו, וכאשר החוק בנוסחו הסופי יפתור את מכלול הבעיות אפשר יהיה להודק למדד אחר. במצב שבו נמצא המשק כיום, כאשר יש דיירים מוגנים רבים, נראה לנו שהעלאת שכר הדירה ב-70% עד 100% מהמדד תהיה מכה שקשה מאוד יהיה לספוג אותה. הצעתי היא שלא להעלות את שכר הדירה ב-33%-50% מהמדד, כפי שהציעו חברי כנסת מהמערך, אלא להחליט על העלאה ממשית יותר, אם כי לא להגיע ל"טופ" של 100%. אני מציע שההעלאה תהיה בשיעור של 50% עד 70% מהמדד. בכך נפתור את הבעיה לפחות בשנה זו, ובתקופה זו נשב סוף סוף על המדוכה ונחפש את הפתרון.

מנחם סבידור (הליכוד):

חבר הכנסת וירשובסקי, אנחנו כבר מפגרים אחרי האינפלציה ב-200% ויותר. ועכשיו אתה מציע להעלות את שכר הדירה ב-50% מהמדד?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

יחד עם זאת הפיגור של 200% ויותר חל גם על אלה שהעוול הזה יפול עליהם.

מנחם סבידור (הליכוד):

הפיגור הזה אינו חל עליהם. הם קיבלו את כל הפיצוי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
אינני יודע איפה הם קיבלו את הפיצוי.

מנחם סבידור (הליכוד):

בתוספת השכר, בתוספת היוקר, בהצמדה לאינדקס.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שבחוק זה צריך להביא בחשבון במידה מסויימת גם את המצב הסוציאלי של האנשים ולא לראות רק צד אחד של המטבע. חבר הכנסת סבידור, כאשר יהיה התיקון הכור לל תביא גם בחשבון מה עושים עם הרכוש הזה כאשר

הלאומית. רבים מהם שילמו דמי מפתח שהיו בשיעור של כ-60% מערכה הריאלי של הדירה ורכשו בה ללא ספק זכות, שאינני יודע אם להגדירה מבחינה משפטית כזכות קניינית או לא, אך זכות היא וגם בכך יש להתחשב. יחד עם זאת, בצד תמונת מצב של בעלי בתים מסכנים, שכפי שהדגשתי שכר הדירה הוא מקור פרנסתם, צריך לזכור שהולכת ומתגברת התופעה של חברות ושותפויות עתירות הון, הרואות בהשקעה בבתים תפוסים עסק כדאי ורווחי. הבעיה היא סבוכה ומורכבת מאוד ומדובר בעצם בשתי מערכות של כל אחת מהן טענות צודקות כשלעצמן. אולי הגיעה השעה שהממשלה תטפל בנושא זה ביסודיות, תוך בדיקה כוללת ומעמיקה של הבעיה על השלכותיה הכלכליות, החברתיות והציבוריות ותוך שיתוף הנציגויות של בעלי הבתים ושל הדיירים. ספק אם ניתן לעשות צדק אבסולוטי בנושא זה, אבל ללא ספק יש לחתור לשיפור המצב שכיום הוא רחוק מאוד מלהניח את הדעת.

ברוח זו אבקש לדחות את ההסתייגויות ולאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

(חברת הכנסת ש. ארבל-לי-אלמוזלינו קוראת קריאת ביניים)

החוק חל על כל שכר דירה בדירות מוגנות.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
לא על "עמידר"?

דוד גלם (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
ודאי שהוא חל גם על "עמידר".

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
החוק אינו חל בהכרח על "עמידר".

דוד גלם (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
נכון, לא בהכרח.

הי"ר ב. הלוי:

חבר הכנסת וירשובסקי, אתה רשום להסתייגות בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
לנמק את כל ההסתייגויות?

הי"ר ב. הלוי:
כן.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הצעתנו היתה להפוך את החוק הזה להוראת שעה. אין ספק שהיה צריך לתקן את השחיקה שחלה בשכר הדירה ולתקן את החוק מפני שאי אפשר להמשיך עוד במצב הקיים. יחד עם זאת הרגשתי והרגשתי חברים אחרים בוועדה היתה שלמעשה איננו מתמודדים עם הבעיה האמיתית של חוק הגנת הדייר או עם הבעיה האומללה והכואבת הזאת של דיירים ורסוס בעלי בתים. כאשר הופיעו בפנינו

בוועדה ניצגי הדיירים ובעלי הבתים הרגשנו איזו איבה ואיזה מתח שוררים בין שני מחנות אלה, איזה צורך יש בתיקון כללי ויסודי ואיזה צורך יש בכך שסוף סוף תצא מתחת ידי הכנסת הצעת חוק, חקיקה מתקנת, שתסדיר אחת ולתמיד את היחסים בין הדייר

היתר הם בבעלות חברות פינאנסיות, חברות של בנקים וחברות השקעה שרכשו את הדירות הללו לשם השקעה.

דוד גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
זה לא מדויק.

משה עמאר (המערך):
אלה יקבלו עכשיו העלאות בדמי השכירות. הן רכשו את הדירות.

(חברי הכנסת מ. כהן קורא קריאת ביניים)

אני לא דואג לאלה שמשלמים 60% מס הכנסה. אני דואג לאלה שלא מגיעים לכלל תשלום מס הכנסה משום שהם לא יכולים להתפרנס משכרם.

מאיר כהן (הליכוד):
אתה יודע שזה לא מדויק.

מנחם סבידור (הליכוד):
זה מס'שפתיים.

משה עמאר (המערך):
עכשיו היה עידכון במדרגות המס. מי מרוויח, מי זכה יותר? מי שמרוויח ומשתכר סכום גבוה יותר הוא זכה יותר. נכון, חברי הכנסת מאיר כהן?

(חברי הכנסת מ. כהן קורא קריאת ביניים)

נכון? — נכון.

מנחם סבידור (הליכוד):
יכולת להתנגד לכך שחברי הוועד הפועל וחברי הוועדה המרכזת מקבלים 80 אלף לירות לחודש. אני מכיר את הדמאגוגיה הזאת.

היו"ר ב. הלוי:
חברי הכנסת סבידור, זו הנמקת הסתייגות וצריך להצביע עליה. לא כאן המקום לדבר על חברי ההסתדרות.

משה עמאר (המערך):
לא יאה לי להתווכח על ההסתדרות לפי דבריך אתה. יש לך טענה נגד חברי ההסתדרות? — בבקשה, תטען אותה במקום המתאים ובזמן המתאים ולא בדיון על חוק הגנת הדייר. זאת המציאות. המציאות היא שכאן מטילים יותר על מעוטי היכולת ומטילים פחות על בעלי היכולת. החוק הזה בא להטיל נטל נוסף על מעוטי היכולת, על כל אותן משפחות מרובות ילדים ועל כל אותן משפחות נזקקות שהמדינה, שמשרד השיכון בומג, במשך שנים, הכניס אותם לדירות בדמי מפתח וקיבלו הלוואות.

מאיר כהן (הליכוד):
החברות המשכנות שיקמו אותם. למה אתה לא אומר זאת?

משה עמאר (המערך):
נכון, אני אומר זאת, חברות משכנות ומשרד השיכון — — —

(קריאות)

האדם נפטר ולא יכול להעבירו בירושה או מה עושה אדם שקיבל שני שלישים דמי מפתח — הדברים האלה אינם פתורים. כאשר נפתור אותם נתייחס גם לבעיה שאתה מעלה. לפני כן הייתי מציע לקבוע העלאה הדרגתית.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להודיע שלגבי הס' תייגות אחת — במקום למחוק את הפסקה בסעיף 1 — אני מצטרף להסתייגות של חברי הכנסת שחל ועמאר — במקום: "התקין" יבוא: "רשאת להתקין". המדובר הוא על הממשלה. אינני עומד על הסתייגותי בסעיף 2 לעניין מחיקת סעיף 47. כפוף לזה אני חושב שאנחנו צריכים לאשר את החוק עם התיקון לפי ההסתייגות אבל לפנות בעת ההצבעה לממשלה ולעצמנו בקריאה לתקן את חוק הגנת הדייר באופן יסודי על-מנת שהנושא הזה יתחל מלהיות אחד הנושאים המכאיבים, המזיקים והפוגעים בחברה הישראלית. אני מסכים שיש כאן גם הפקעת רכוש אבל אני טוען שיש כאן גם פגיעה באורח החלש שטיפול עליו העלאה כזאת בבת אחת, וזאת מבלי שהדבר יתקן וייתבעו הזכויות שצריכות להיות לו כאשר הוא משלם דמי מפתח. אני חושב שהגיעה העת לפתור זאת כך שיעשה צדק לשני הצדדים. ההצ' ע'ה הזאת, על 100% שבה, לא תעשה זאת. אם יקבלו את הצעת, שלמעשה היתה הצעת חברי הכנסת האוזנר שהצטרפתי אליה, אני חושב שנעשה צדק ונאפשר על ידי כך להתקדם לקראת פתרון הבעיה הכללית הזאת בצורה אנושית ומסודרת.

היו"ר ב. הלוי:
הסתייגות לחברי הכנסת משה שחל. איננו נוכח באולם. הסתייגות לחברי הכנסת משה עמאר.

משה עמאר (המערך):
אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הצעת חוק זו היא לא פורמאלית, לא טכנית והיא מתייחסת לציבור גדול של אוכלוסיית ישראל, קרוב ל-350 אלף תושבים. רבים מהם נהו אחרי הכרעות שווא של ממשלה זו ודבריו היפים של שר הבינוי והשיכון, והנה עכשיו הם מקבלים תשלום מלא ותמורה מלאה בעד אותה נהייה מוטעת שנהו אחריה מתוך חוסר ראות נכונה.

מנחם סבידור (הליכוד):
זהו דמאגוגיה. אילו 350 אלף תושבים? על מה אתה מדבר? 40 אלף נפש.

משה עמאר (המערך):
הצעת חוק זו תפגע ב-350 אלף איש.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
יחד עם "עמידר".

מנחם סבידור (הליכוד):
זה לא נוגע ל"עמידר". הם היחידים שנותנים סובסידיה במדינה הזאת. אתם נישלתם אותם.

משה עמאר (המערך):
חברי הכנסת סבידור, אתה דואג ל-5% מבעלים פרי-טיים של כל הדירות המוגנות שנשארו כבעלים פרי-טיים מאז. 5% מהדירות המוגנות הן בבעלות פרטית.

היו"ר ב. הלוי :

חברת הכנסת מאיר כהן, חברת הכנסת ארבל-אל-מולינו, אבקש להפסיק את הדיוש בביניים.

משה עמאר (המערך) :

משרד השיכון וחברות משכנות נתנו במשך שנים הלוואות שיכון לדיירים במצוקה למען ירכשו דירות בדמי מפתח. רכשו דירות בדמי מפתח. את ההלוואות עדיין לא גמרו לשלם. וכמה הם שילמו בעד אותה זכות של דמי מפתח במשך כל השנים? — שני-שליש שים מערך הדירה הפנויה. הולך דייר מוגן, משלם שני שלישים של ערך הדירה, או 60% מערך הדירה — ואז הוא שותף לאותה דירה. הבעלות באותה דירה היא בשותפות. חלק לבעל הבית וחלק לדייר. חלקו של הדייר דווקא גדול יותר משום שהוא שילם שני-שלישים או 60% מערכה. הוא עדיין משלם בעד ההלוואות שקיבל לרכישת הדירה בדמי מפתח. לאותו בעל בית, לפי חישוב סטטיסטי ממוצע, יש תחלופה כל שמונה שנים. התחלופה גדולה יותר דווקא ברחובות היותר מוזנחים, ברחובות המאוכלסים בצפיפות, שם התחלופה גדולה יותר ושם מרוויח בעל הבית הרבה יותר בשל התחלופה. כל זה אנחנו רואים, כל זאת רואים גם אתם, גם הממשלה הזאת רואה, גם שר הבינוי והשיכון רואה. אבל עיניהם טחו מראות, הם לא רוצים להסתכל.

מנחם סבידור (הליכוד) :

האם אתה מסכים שהם שילמו בעד השליש את התמורה המלאה לפי השוק? על השליש הם יצטרכו לשלם פי שלושה ממה שמחייב החוק.

משה עמאר (המערך) :

אתה טועה. אני אסביר לך, חברת הכנסת סבידור. אני יודע שאתה לקחת על עצמך להיות המגן והלווחם של בעלי הבתים ולא של הדיירים. אני לא טוען כנגדך על שאתה לוחם למען בעלי הבתים. זכותך להילחם למען בעלי הבתים. אני רוצה שתדע שדמי מפתח שבעל הבית מקבל יש להם ערך גם מבחינת השקעה. גם ההשקעה הזאת נושאת פירות. אל תשכח שבכל פעם שיש תחלופה תחלק הוא שני דמי מפתח עולה בערכו. בתיקונים של הדירה נושא הדייר המוגן ולא בעל הבית. אין הדייר הולך להגיש תביעות נגד בעל הבית בעד תיקוני גג, תיקוני טיח, תיקוני סדקים ותיקוני אינסטלציה. בכל זה נושא הדייר המוגן משום שאין לו יכולת ואין לו כוח ללכת להתעסק ולעמוד בדיו ולנקוט הליכים משפטיים נגד בעל הבית. לכל זה יש תמורה בכסף. ולכן אפילו אם ניקח את שליש דמי השכירות הכלכליים הרי זה יהיה פחות מאשר המוצע בהצעת חוק זו.

לכן, משום שראינו את המצב הזה, ובהנחה שהממשלה הזאת לא תחזיק מעמד יותר משנה, הצענו שהחוק הזה יהיה לתקופה מסוימת, לא לתמיד. הצענו שהחוק יהיה הוראת שעה למשך התקופה שבה מכהנת ממשלה זו. אני מציע שהכנסת תקבל את ההצעה שה"חוק הזה ייקרא: "חוק הגנת הדייר (הוראת שעה), תש"ס-1980". ההנחה היא שהחוק יתקן שוב ויחזור לתיקונו הקודם בבוא השעה.

ועוד אנו מציעים לסעיף 1, שבמקום שיהיה כתוב שהממשלה "תתקין" אחת לשנה, בלשון ציווי, יהיה כתוב שהממשלה "רשאית להתקין". כל משפטן היושב

כאן וכל חבר כנסת היושב כאן יודע מה ההבדל בין "רשאית להתקין" לבין "תתקין". לכן אנו מציעים שיהיה כתוב שהממשלה רשאית להתקין. ומי רשאי להתקין? — אותה ממשלה. הממשלה בעצמה איננה יכולה לסמוך על כוחה היא להתקין תקנות בזמן שהיא חושבת שיש מקום להתקין אותן והיא רוצה שהכנסת תכפה עליה בחקיקה בחוק שהיא חייבת להתקין תקנה. הממשלה רוצה להתחמק ולהסתתר מאחורי חוק של הכנסת. אני אומר שממשלה כזאת, המחפשת — — —

שופנה ארבל-אלמולינו (המערך) :

בעניין חוק חינוך תיכון הצענו שהממשלה תתקין תקנות ואז אמרו לנו שאי-אפשר לחייב את הממשלה, ואילו כאן — — —

משה עמאר (המערך) :

הם מחפשים דרך להסתתר מאחורי הכנסת כדי שלא יהיה להם שיקול דעת. ולמה בעצם לא יהיה להם שיקול דעת? ממשלה חייבת שיהיה לה שיקול דעת. ממשלה חייבת לקבוע מדיניות, ולקבוע מדיניות לפי מה שהיא מוצאת לנכון באותה עת. ואם באותה עת אתם חושבים שלא להתקין תקנות או אל תתקינו תקנות, אבל אז תעברו על החוק כי החוק מחייב את הממשלה להתקין תקנות. איזה מין דרך של חקיקה היא זאת? האם זה גוהל תקין לממשלה? היתכן הדבר? האם זה אפ"ר שרי? ייתכן שהוא אפשרי רק בימים טרופים אלה. אני מציע שלפחות הכנסת תקבל את התיקון המוצע על-ידינו ותיתן לממשלה את הסמכות להתקין תקנות בעצמה ותקבע שהממשלה רשאית להתקין תקנות ולא תחייב אותה לעשות זאת.

אנחנו מציעים גם ששיעור העלייה לא יפתח מ"30% ולא יעלה מעל ל"50%. הצענו את הסכום הזה מתוך התחשבות מלאה ביכולתם של אותם אנשים, של אב המשפחה, לשלם שכר דירה ומתוך התחשבות בתמורה המגיעה לבעל הבית בתקופה זו של עליית המדד. אם יבוא מישהו ויטען שהמדד עלה יותר וששיעור המדד גבוה יותר הרי התשובה לכך היא ששיעור המדד הגבוה מכניס ומוסיף הכנסות לאלה שיש להם וממעיט ופוגע בהכנסות של אלה שיש להם מעט או שאין להם. אנחנו מדברים על משפחות נזקקות, על משפחות שאין להן, על משפחות שיש להן מעט, על משפחות אלה לא נטיל תוספת תשלום של המדד שממשלה זו מעלה אותו מדי חודש בחודשו. הן משלמות את פעולותיה של ממשלה זו ושל שר אוצר זה שבתקופתו עלה המדד פי שניים מזה שהיה בתקופת כהונתו של שר האוצר הקודם. שר אוצר זה בא לתקן את פעוליו של שר האוצר הקודם והיום אנחנו אומרים: הלוואי שהיה נשאר שר האוצר הקודם, כי אז לפחות המדד לא היה עולה כל-כך.

רבתי חברי הכנסת, אנחנו מציעים גם למחוק את סעיף 2 המוצע כאן והמבטל את סעיף 46 המקורי. אנחנו מציעים להשאיר את סעיף 46 המקורי המאפשר יחס בשיעור דמי השכירות הקודמים והבסיסיים לאלה החדשים. הכוונה היא לכך שדירה הנמצאת במצב ירוד תשלם פחות דמי שכירות מאשר דירה במצב טוב יותר. היחס הזה של השכירות הבסיסית הקודמת חייב להישאר, ואילו כאן מבקשים לבטל זאת ואז היחס שנקבע בזמן שהדייר המוגן נכנס לדירה, אחרי ששילם דמי מפתח,

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :
 חבר-הכנסת וירשובסקי מפרש זאת אחרת.

מוריץ וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה) :
 החוק יחול מייד למשך שנה אחת.

משה עמאר (המערך) :
 ההצעה שלי היא שהחוק הזה יחול בעוד שנה.

הי"ר ב. הלוי :
 זה לא כתוב כך בהסתייגות.

משה עמאר (המערך) :
 כתוב בהסתייגות שהחוק הזה יחול לתקופה של שנה מיום פירסומו. אני מוכן להסכים גם לדרך הזאת. אני אומר שזה יהיה לשנה אחת ואחר שנה זו. יבוא מי שיבוא להקן את המצב ואני מקווה שיבוא במהרה ויתקן עוול שנגרם למיעוט כה גדול של אנשים על לא עוול בכפם.
 אני מבקש לקבל את ההסתייגויות.

יהיה מבוטל והשכירות לאותו דייר תעלה כפי שתעלה. אנחנו מציעים, איפוא, להשאיר את סעיף 46.

אנחנו מציעים גם להשאיר את סעיף 47 המקורי האומר שהשכירות לא תעלה מדי שנה ביותר משליש. דמי השכירות אמנם יעלו אבל לא יותר מאשר בשליש מכפי שהיה קודם לכן.

ולבסוף, כפי שאמרתי בתחילת דברי, אנחנו מציעים שתחולתו של חוק זה תהא שנה אחת מיום תחילתו. אם לא תקבלו את הצעתנו לקבוע אותו כהוראת שעה כ"אז לפחות יחול החוק בעוד שנה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :
 האם אתה מתכוון לכך שהוא יחול למשך שנה או שהוא יחול בעוד שנה ?

משה עמאר (המערך) :
 אני מציע: תחולתו של חוק זה שנה אחת מיום תחילתו. יום תחילת החוק הוא יום פירסומו ברשומות.

ז. הודעת היושב-ראש בפועל של ועדת הכנסת

אישור הכנסת למינוי חברי-הכנסת בנימין הלוי כחבר ועדת החוץ והבטחון.

הי"ר ב. הלוי :
 הכנסת רוסמת לפניה את הודעת היושב-ראש בפועל של ועדת הכנסת.

הי"ר ב. הלוי :
 רשות להודעה ליושב-ראש בפועל של ועדת הכנסת.

משה ל. מרון (י"ר בפועל של ועדת הכנסת) :
 אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש את

ה. חוק הגנת הדייר (תיקון), תש"ם—1980 (המשך הדיון)

טות. הובאו דוגמאות רבות כדי להדגים את העוול. אבל מה לעשות ונעשה גם עוול לצד השני, והמדובר ברבבות דיירים. יחד עם משתכני "עמידר" ישנם אכן מאות אלפים כאלה. אבל, הבה, נוציא אותם מהמסגרת. אני חושב שהממשלה צריכה לפתור בנפרד את בעייתם של משתכני "עמידר". הם נהנים משיכון ממשלתי והממשלה צריכה לעזור להם. לא כך בעלי בתים פרטיים. עליהם לא חלה החובה הזאת. אולם גם בבתי אלה גרים רבבות אנשים. מי הם רבבות אלה ?

מאיר כהן (הליכוד) :
 עובדי חברת החשמל.

גידעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :
 פרט ליוצאים מן הכלל — ויש גם יוצאים מן הכלל, אולי אלה שאתה, חברי-הכנסת כהן, חושב עליהם — כולנו מכירים את הדיירים. מי לא יכול היה להרשות לעצמו לרכוש דירה בשנים שבהן היה קל לרכוש דירה בבית משותף ? מי לא השיגה ידו לרכוש לעצמו שיכון ? אלה הן בראש וראשונה השכבות החלשות באוכלוסיה, אף אם החוק מנוצל גם על-ידי מספר מסויים של בעלי יכולת. בעיקרו של דבר הרי העשירונים התחתונים הם שנאלצו להמשיך לגור בדירות שכורות ולא יכלו להרשות לעצמם לרכוש דירה בבית משותף, גם בזמנים שהרכישה היתה הרבה יותר קלה מאשר עכשיו, כאשר

הי"ר ב. הלוי :

בהמשך הדיון על חוק הגנת הדייר רשות להנמקת הסתייגות לחברי-הכנסת האוזנר.

גידעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :
 אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מזור מאוד שב-דיון בחוק זה, הנוגע לכל הדעות לרבבות אנשים בארץ, ולזה בוודאי תסכים גם אתה, חברי-הכנסת סבידור, גם ספסלי הקואליציה וגם ספסלי המפלגה הראשית באופוזיציה כמעט ריקים. בוודאי עוד מעט, כאשר יישמע הפעמון, ינהרו לכאן רבים להרים אצבע על דבר שבכלל לא שמעו את הדיון על-אודותיו ואין להם מושג לפחות על הנסיון להשתכנע בשעת הדיון. ואם כך המצב נשאלת השאלה: למה הדיון הזה ? זהו מס-שפתיים בלבד.

אדוני היושב-ראש, אני עובר להסתייגותי. החוק הזה, חוק הגנת הדייר, נמצא עמנו זה כ-40 שנה, מאז יצא לראשונה בזמן המאנדאט בתור פקודה מאנדאטורית בשנת 1940. החוק הזה עושה עוול. הוא עושה עוול כי הוא אינו מאפשר לבעלי נכסים לקבל הכנסה מנכסיהם, כפי שכולנו מקבלים בעד עבודה ובעד השקעות. הדבר רים האלה תמיד צמודים איך שהוא להתייקרות ובעלי בתים, בפרט בעלי בתי דירות למגורים, היו היחידים שלא נהנו מזה ושהיו צריכים להסתפק בהכנסות מוע-

חוברת ל"ה, ישיבה ש"ס
— חוק הגנת הדייר (תיקון) —

צדק. ואינני מסכים עם הטיעון של אי-צדק לאחד ולשני. לא נכון הדבר מכמה סיבות. קודם-כֹּל, מדובר כאן ב-250–300 אלף, ויש אומרים 350 אלף דיירים בדמי מפתח. הם שילמו דמי מפתח שמהווים מ-60% עד כ-85% מערך הנכס במרוצת השנים. לפי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנת 1974 היו 95% מבעלי הנכסים של הדירות המוגנות לא בעליהם המקורי. זאת אומרת, אלה שהם עכשיו בעלים פרטיים אינם בעלי הנכסים המקוריים. הם קנו את הנכסים האלה כאשר הדיירים גרו כבר בתוך הדירות. הם שילמו לא יותר מאשר שליש מערך הנכס בגלל העובדה שהיו דיירים בפנים. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה משנת 1974 השקיעו הדיירים בנכס יותר משני שלישים בהשוואה לשליש של בעל הדירה. עד עכשיו הדברים האלה הובאו בתשובות. לפי חוק זה, בעוד שלוש-ארבע שנים יהיה שכר הדירה בדירות המוגנות שווה ואפילו גבוה יותר מאשר בשוק החפשי, בלי השקעה בדמי מפתח.

לפחות 50% מהדירות המוגנות שייכות לחברות גדולות. כאשר שאלתי את חברי-הכנסת גלס, שהביא את הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, האם זה שייך גם ל"עמידר", תשובתו היתה: זה שייך.

דוד גלס (חזית דתית לאומית):
עקרונית — כן; מעשית — לא.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מדבר על החוק. לפי החוק זה שייך. מה יקרה באופן מעשי עוד נראה. החוק איננו מסייג ואיננו אומר שהוא חל רק על דירות של בעלים פרטיים. החוק מדבר על דירות מוגנות לפי חוק הגנת הדייר.

יש פה עוד דבר: נוסף להשקעות היו תיקונים. אני יודע את המצב — כאשר צריך לתקן צינור או דבר אחר בבית, מי משתתף מבעלי הבתים? תמיד סחבת או בכלל לא מתקנים. בסופו-של-דבר הדייר בליט בריה מוכרח לתקן על חשבונות. ועוד גורם אחד: לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה יוצא שבממוצע כל שש שנים התחלפו הדיירים בדירות המוגנות. פירוש הדבר שבעלי הבתים קיבלו הכנסה כל שש שנים בממוצע מהחלפת הדיירים. לכן אי-אפשר להגיד שיש כאן עוול מול עוול. פה יש מאות אלפים מול כמה מאות. הדיירים השקיעו יותר מבעלי הדירות. שלישית, התוצאה תהיה החמרה איכות, לפחות לגבי רוב הדיירים בדירות ה-מוגנות.

דרך אגב, זה אחד המקרים שמביאים למליאה החמ"ר להגביר את החוק המקורי. אם האינפלציה תהיה 150% יגדל שכר הדירה בעוד יותר מ-100% מאקסימום שהיה בהצעה המקורית.

אנחנו מציעים שהעלייה בשכר הדירה היסודי לא תעלה על 30% מעליית המדד או, כפי שהיה עד עכשיו, לא יותר מ-33%.

הי"ר ב. הלוי:

חברי הכנסת, אנחנו מצביעים בקריאה שנייה על ההסתייגויות השונות. לא נצביע על ההסתייגות לשם החוק ולא על הסתייגות של חברי-הכנסת וירשובסקי לסעיף 1, שהוא ויתר עליה. נצביע על ההסתייגות של חברי-הכנסת שחל ועמאר לסעיף 1.

על-פי כל מיני נקודות זיכוי והסדרים עם קבלנים כמעט כל אחד שהיתה לו הכנסה סבירה הגיע לדירה וגם משלו. מי לא הגיע לכך? מי שלא היה לו גם אז וגם היום אין לו המינימום ההכרחי לרכישת דירה משלו.

מנחם סבידור (הליכוד):
יותר זול היה לגור בדירה שכורה.

מאיר כהן (הליכוד):
עובדי חברת החשמל הגרים בדירות שכורות, לא כדאי היה להם לעווב. הם לא רצו לעווב את הדירות. אפשר לעשות סקר מי מסכן ומי לא.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אתם מדברים על מקרים בודדים, ויש כאלה. הם מבליטים את הקושי, את העוול הראשון. אבל הרוב הגדול של המתגוררים בשכירות הם מעוטי יכולת שלא יכלו להרשות לעצמם להגיע לדירה. זהו הרוב המכריע. לכן יש התנגשות של עוול בעוול. לכן צריך לחפש את הפשרה. אי-אפשר לעשות צדק מוחלט. לכן אני מציע פשרה שאני מקווה שגם בעלי האמצעים המועטים יוכלו לעמוד בה. אם אכן תצמידו את שכר הדירה ב-100% למדד, כאילו שללתם את הגנת הדייר מאלפי אנשים שלא יוכלו לעמוד בוה כי לא יהיה להם ממה לשלם. כדי לעשות את הפשרה, כדי לעשות צדק חלקי עם בעלי הבתים, ויחד עם זה כדי לאפשר לרובות אנשים מעוטי אמצעים לעמוד בכך, הצעתי היא שלא תהיה העלאה מלאה לפי המדד אלא שההעלאה תהיה בגבולות 50% עד 70%. הצמדה ב-70% למדד זה לא דבר חדש במציאות הישראלית. היו זמנים שהשכר היה צמוד ב-70% למדד, וגם ערכים אחרים. אם ההעלאה תהיה בגבולות אלה יהיה הנטל כבד למדי, אבל יהיה בכך פיצוי חלקי לבעלי הבתים שנעשה להם עוול. הואיל ואי-אפשר לעשות יותר מאשר פשרה בין רבבות דיירים לבין אלפי בעלי בתים אני חוזר ומציע את הצעתי שההעלאה לא תפתח מ-50% ולא תעלה על 70% מעליית המדד. וזהו הצעתי.

אני מוותר על הסתייגותי בסעיף 3.

הי"ר ב. הלוי:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת מאיר וילנר שינמק את ההסתייגויות של חברי-הכנסת תופיק טובי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, גם בקריאה הראשונה וגם עכשיו אנו נגד מה שנקרא תיקון חוק הגנת הדייר. קוראים לכך "תיקון", אבל למעשה החוק המוצע בא לבטל באופן הדרגתי, במשך כמה שנים, את חוק הגנת הדייר בכללותו. כי מה תהיה התוצאה? אם נניח שמשלמים עכשיו 500 לירות לחודש שכר דירה, ורק מעטים משלמים סכום זה כי רבים כבר משלמים 1,000 לירות לחודש גם בדירות המוגנות, הרי לפי חוק זה בעוד שנה יהיו דמי השכירות 2,000 לירות ובעוד שנתיים — 4,000 לירות, ובעוד שלוש שנים — 8,000 לירות, ובעוד ארבע שנים — 16,000 לירות לחודש. מה פירוש הדבר? פירוש הדבר הוא ביטול אחד החוקים החיוביים שנתקבלו עוד בזמן השלטון המאנדאטורי הבריטי הור. איוה צדק יש כאן? אין כאן שום

האוונר ות. טובי לסעיף 3 לא נתקבלה.
סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעת חברי-הכנסת מ. שחל, מ. עמאר ומ.
וירשובסקי אחרי סעיף 3 לא נתקבלה.

היור' ב. הלוי :

חברי הכנסת, אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה
אה שלישית.

משה עמאר (המערך) :
אבקש למנות.

ה צ ב ע ה

בעד חוק הגנת הדייר (תיקון), תש"ם—
1980 — 46
נגד — 28
נמנעים — 5
חוק הגנת הדייר (תיקון), תש"ם—1980,
נתקבל.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי-הכנסת מ. שחל ומ. עמאר
לסעיף 1 (פסקה (1)) לא נתקבל.
התיקון של חברי-הכנסת מ. שחל ומ. עמאר
לסעיף 1 (פסקה (2)) לא נתקבל.
התיקון של חברי-הכנסת ג. האוונר ומ.
וירשובסקי לסעיף 1 לא נתקבל.
התיקון של חברי-הכנסת ת. טובי לסעיף 1
לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.
הצעת חברי-הכנסת מ. שחל, מ. עמאר, מ.
וירשובסקי ות. טובי לסעיף 2 לא נתקבלה.
סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היור' ב. הלוי :

חברי-הכנסת וירשובסקי מוותר על הסתייגותו לסעיף
3.

ה צ ב ע ה

הצעת חברי-הכנסת מ. שחל, מ. עמאר, ג.

ט. חוק-יסוד : ירושלים בירת ישראל * (קריאה ראשונה)

היור' ב. הלוי :

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-
היום : חוק-יסוד : ירושלים בירת ישראל. רשות הדיבור
למציעת החוק חברת-הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבדת לה-
ביא לפני הכנסת לקריאה ראשונה את הצעת חוק-יסוד :
ירושלים בירת ישראל, שהיא הצעת חוק פרטית של כל
יהודי בארץ ובעולם ; הצעה שבאה למלא את החסר
מבחינה תחיקתית ולקבוע את מעמדה של ירושלים הש-
לשמה כבירת ישראל, לא רק להפאקטו אלא גם לה-
יורה עליידי חוק-יסוד ; הצעת חוק שבאה היום בעיתוי
החינוי ביותר מבחינה מדינית ואשר עוד בטרם אושרה
כבר שיבשה את כוונותיהם של הרוצים להזיק לישראל
ולירושלים.

כנסת נכבדה, שלושת השבועות הקריים במסורת
ישראל שלושה השבועות שבין המצרים — מ"ז בתמוז,
שבו הובקעה חומת העיר ירושלים אחרי המצור הארוך
שצרו עליה אויביה, ועד ל"ט באב, חורבן הבית —
שלושת השבועות האלה נסתיימו אתמול, אבל המצור
של האויבים הצרים על ירושלים והחורשים עליה רעה
לא נפסק למעשה לרגע מאז החילונן בבנייניו של הבית
השלישי, והוא נמשך, מתהדק ומתלהט סביבנו גם ברגעים
אלה ממש. ירושלים, אדוני היושב-ראש, היא בסכנה.
העלאת חוק ירושלים היום בכנסת אינה מקרית וגם
אינה סמלית בלבד.

כזכור, ב-1967 הוחלו בירושלים המאוחדת החוק,
המינהל והשיפוט של ישראל, אך עד היום לא היה חוק
שקבע מפורשות, מה גם בחוק-יסוד, שירושלים היא
בירתה של מדינת ישראל. קביעה זו אמנם נעשתה אז

בהחלטה חגיגית דקלארטיבית של הכנסת אבל לא בחוק.
אכן לא כל בירות העולם מעמדן כבירה מעוגן גם בחוק,
אבל אין אף בירה אחת בעולם כירושלים שעל מעמדה
כבירת ישראל מערערות היום כמעט כל בירות העולם.
בחסרונן של חוק-יסוד כזה על ירושלים הרגישו גם
ממשלת הליכוד, שעל-פי עדותו של שר הפנים ביקשה
לכלול אותו בחוק המדינה הנמצא בהכנה, וכן סיעת
המערך, ששלושת הסעיפים הראשונים בהצעת החוק
הרחבה שהיא מכינה על ירושלים חופפים ממש את
שלושת הסעיפים של חוק ירושלים שיש לי הזכות
להעלות היום לקריאה ראשונה. לשמוע על כן, מפי
מי שחייבים לדעת את העובדות האלה, שחוק ירוש-
לים הוא מיותר, שכן כבר יש חוק כזה, זה לכל הפחות
משונה, אם לא מיותר.

אבל נכון הוא כי חוק ירושלים לא הועלה והפעם
רק כדי לסתום פירצה בחקיקה. הוא הועלה היום —
ואל נשכח שהיום אנו נמצאים בעידן של משא-ומתן —
גם כדי לסתום פירצה פוליטית בעלת דינאמיקה של-
לית שנוצרה על-ידי חוסר תגובה ישראלית מתמידה,
מתאימה וחד-משמעית למתקפה הערבית המערערת על
ריבונות ישראל בירושלים השלמה, מתקפה הנוכה לת-
מיכה נלהבת של העולם הנוצרי. עצם העלאת החוק
היום חשובה כדי להזכיר לכל הגורמים המעוניינים וה-
עונים שמזימותיהם ותקוותיהם לנשל אותנו מירושלים
הן חסרות שחר ולא תצלחנה.

בהקשר זה ראוי לנו לברך היום את ראש הממשלה
שלבכודה של ירושלים יניח את המנוחה שהוא זקוק
לה ויבוא היום לכנסת להצביע על חוק ירושלים, ונאחל
לו בריאות על המאמץ שיעשה, מאמץ שיוסיף מצדו
בראות גם לירושלים.

כנסת נכבדה, עד כמה איזכור זה לא רק שלא היה

השלום לפחות לרגע שבו יקבל את השליש השלישי של סיני. שניהם מעוניינים, איפוא, לדחות את נושא ירושלים לסופו של המשא-ומתן, מתוך תקווה שאז תהיה ישראל מותשת מכדי להילחם על שלה ותתפשר, בדרך זו או זו, גם במזרח ירושלים.

עלידי העלאת החוק, גברתי היושבת-ראש, ישראל בעצם מכריחה אותם לגלות את כל קלפיהם או אלפיהם ביחס לירושלים עכשיו, לעמת אותם אבל גם את עצמנו עם האמת, שיש כאלה אצלנו שהיו מעדיפים היום לברוח ממנה, לאמור: אם מצד מצרים אין באמת על מה לדבר בלי הפחד, ירושלים בריבונות ערבית ומצד ישראל אין באמת על מה לדבר בלי מזרח ירושלים בריבונות ערבית — אין באמת על מה לדבר. וזאת עכשיו, ולא מחר כשנהיה חלשים יותר ומותשים יותר.

כנסת נכבדה, אין בינינו אפילו אחד שעלול להיתפס ליופיים ולסילופים המלווים את טיעוני הערבים ביחס לזכויותיהם הדתיות או ההיסטוריות בירושלים — ואת אלו אין צורך להפריך, הן מופרכות על פניהן — אך לצערי יש כאלה בינינו, יחידים בלבד ולא דווקא במחנה אחד, המיתמנים לחשוב שרק חוק ירושלים הקיץ את העולם מהרדמתו העמוקה ועורר אותו נגדנו, הסכום רים שכדי לפעול נגדנו פשוט חיכה העולם לתירוץ או לפרובוקציה שחוק ירושלים אכן יזמן אותה לידיו. על כאלה, ובתוכם אנשים שאני מכבדת, אין לי אלא להתפלל, לא להתווכח; כשם שאין מקום לשכנע את אלה — וגם הם אינם רבים — המשתמשים בתירוץ העיתוי עלימנת לכסות על פחדיהם. גברתי היושבת-ראש, קשה לשכנע את הלכסות על הפחדים. גם לא יעזור להפנות אותם אל ההיסטוריה הארוכה שלנו, המוכיחה כמעט מאתמא-טית שתמיד כשהתחגבנו בעיני עצמנו, כשלנו; ואילו כשהתגברנו על ההיסוסים והפחדים — גברנו. וכבר היה לעולמים שהלחש הקלאסי הזה, "זה לא העיתוי", נלחש באזניהם של משה רבנו ותאיאדור הרצל; מכל מקום הוא נלחש, כפי שידוע לכול, ב-1894 באזניו של דוד בן-גוריון כשהחליט, כנגד המפוחדים שהפחידו אותו במלחמות — "שלוש עכשיו" בנוסח 1948 — להחליט ולהכריז על מדינה עכשיו.

אולם אם על המיתממים יש להתפלא ואת רכי הלב יש לחזק, הנה את אלה המשתמשים בתירוץ העיתוי גם כדי לכסות על העובדה שהם מוכנים כבר היום להתפשר על ריבונות ישראל במזרח ירושלים, ובכלל זה בהר-הבית — ואין כוונתי לחבר-הכנסת יוסי שריד, שכן הוא איננו מטעה ואיננו מכסה את נכונותו זו אלא מודה בה בפה מלא — ואלה בעיקר אנשי מפ"ם, אותם צריך לגנות בכל פה. למעשה מוכנה לכך מפ"ם לא רק מהיום אלא כבר מאתמול, ומעיד על כך בן-גוריון ביום-נו, בפרק שבו הוא מספר על החלטתו, בדצמבר 1949, להעביר את הממשלה לירושלים בתגובה להחלטת מועצת הבטחון על כינאום ירושלים. הוא כותב ביומנו, ואני מצטטת: "בשעה 14.00 הבאתי את הצהרה" — כלומר את החלטתו על העברת הממשלה לירושלים — "לזועדת החוק. מפ"ם התנגדה. היא לא מבינה מה החפזון, יש בכך התגרות. אין בכך צורך." בדיוק האלמנטים המוש-מעים היום כנגד חוק ירושלים: "מה החפזון?" — זה לא העיתוי, "יש חוק התגרות" — זו פרובוקציה, "אין צורך בכך" — החוק מיותר. ואין לשכוח שההחלטה על העברת המשרדים לירושלים לא היתה דקלארציה —

מיותר אלא חיוני ובעתו נבין כשנראה איך רגשו לק-ראתו גויים בכלל והנשיא סאדאת בפרט. סאדאת, אף שידע על עמדתה העקרונית של ישראל ועל החלטת הכנסת מ-1967, שאושרה לו שוב בנספח להסכמי קמפ-דייוויד, נוכח התאחדות הכנסת סביב העמדה הזאת שוב ב-1980 חזר והשעה לפני כחודשיים את השיחות. בשבילו היה בחוק מסר חדש. העלאת החוק הבהירה לו שהוא לא יוכל לעקוף את נושא ירושלים כפי שהתכוון, שכן בניגוד לציפיותיו מישראל מתוך נסיונותיו עמה, לירור-שלים השלמה מתכוונת ישראל בריבונות גמורה. אבל החוק לא רק שאינו מיותר, לא רק שהוא חיוני ובא בזמנו — כמעט ברגע האחרון, הייתי אומרת — החוק, לא רק שלא הוּק ולא רק שלטוח ארוך ויעיל, הוא כבר הועיל. כשנוכחו מצרים וארצות-הברית אתמול, כפי שיווכחו היום ומחר, שישראל נחושה בדעתה, הם אלה שיצטרכו לסגת או לשנות טאקטיקה, וכבר משנים. עובדה שסאדאת, שידע שהיום יעבור החוק בקריאה הראשונה, אמנם חזר בנאומו אמש ואמר שירור-שלים היא עיר ערבית וכל מה שבנתה ישראל הוא בטל ומבוטל, אך עם זאת לא רק שלא איים בהפסקת השיחות אלא אף הודיע מפורשות שימשיך אותן. וכך ארצות-הברית, שעוד תמול שלשום ניסתה להתערב ברגל גסה בליכני החקיקה של חוק ירושלים ככנסת והנה היום אמנם לא חדלה מלמחול לנו שלא להכביד עליה, אבל עשתה זאת בקול ענות חלושה. לא שזה צריך להרגיע אותנו מלהיות ערים לסכנות ומלעמוד על המש-מר. להיפך, כוונות חייבת להיות לנו צו חמיד, אבל אולי זה יחזור ויזכיר למי שזקוק עוד להוכחה שיותר משואבים בחוק מקפחידים וזועקים הכבשים בבית מתפתח-דים וצועקים "זאב, זאב", הפחד שבו אדם מפחיד את עצמו מסוכן מכל הפחדים שבעולם.

כנסת נכבדה, בעולם הפוליטי העיתוי הוא אכן אחד הגורמים המכריעים. עד בוא המשיח, שהוא כידוע בין הדברים שבאים בהיסח הדעת, לכל דבר בעולם הפוליטי שלנו יש שעה משלו. בחיי היום יום אנו מברכים איש את רעהו, לפני כל אירוע או עיסקה, בברכת "בשעה טובה ומוצלחת". אבל כשאתה במלחמה או בעימות עם יריבים, השעה הטובה והמוצלחת שלך היא לא בהכרח, ואולי בהכרח לא, גם הטובה והמוצ-לחת ליריבך. עיתוי טוב הוא זה המשרת אותך ולא את אויבך. וזה גם במקרה שלנו בכלל ובנושא ירושלים בפרט. עלינו לזכור שלמרות מה שקוראים נורמאלי-זאציה הנה לוח השעות של ישראל אינו מתקתק עדיין "תיק" אחד עם לוח השעות של מצרים; יתר-על-כן, מחוגי השעון הבין-לאומי והאיר-מי סובבים ברגע זה ממש בכיוון הפוך לשעון הלאומי שלנו. לא קשה אכן להבין את רגזם וקצפם. אם הצעת חוק ירושלים וכל המתפרש ממנה משבשים, בכל עיתוי שהוא — אתמול, היום ומחר — את תקוות כל מי שרוצה לנשל אותנו מירושלים, הנה לנשיאים קארטר וסאדאת היא משבשת גם את לוח הזמנים ממש. גם קארטר וגם סאדאת, אף שעדיין אינם יודעים להעריך את עוצמתו הגרעינית של המטען האצור בנושא ירושלים בשביל עם ישראל, הם נבונים דיים להבין שיש בו חומר נפץ העלול לפוצץ בטרם עת את תכניותיהם לזמן הקרוב, כאשר תכניתו של קארטר היא להגיע לבחירות בארצות-הברית בלי שהוא מנופץ בהישג היחיד שיש לו, זה הקרוי הסכם השלום, ותכנית סאדאת, להגיע בחסות הסכם

תוכן חי וממשי ואם הוא יתמוזג בחוק ירושלים כבר בשבוע הבא, רק אברך על כך.

גברתי היושבת-ראש, את דברי בקריאה הטרונית על החוק סיימתי באמרי שמבחינה יהודית-ישראלית לדבר על "אחדות ירושלים" זה לדבר על אחדות ירושלים-של-מעלה, על כל העוצמה והמוסרית החמירה והמדינית שהיא מסמלת. יורשה לי היום, ול-סיום, להתבונן במושג של "ירושלים-של-מעלה" מזווית ראייה נוספת האומרת שרק בירושלים קיים אותו גובה היסטורי או היסטוריוסופי שממנו אפשר לראות דברים בפרופורציה ובפרספקטיבה. מגובה זה של ירושלים אכן אפשר לראות שרק בירושלים יוכרע גורל ישראל; מגובה זה של ירושלים ניתן לראות שהיא גברה ותגבר על כל המתנכלים לה; אך מגובה זה של ירושלים אנו רואים גם את המחיר הגבוה ששילמנו ונשלים, חלילה, על שגיאיות, טטיות ופחדים. מי שלא רואה את זה מירושלים עוד לא הגיע אליה. את הסוד שירושלים היא המבחן יודעים גם אויבינו הקמים עלינו בשעה זו בזירת האו"ם. אך את התשובה המכרעת על גורל ירושלים עליהם לקבל היום לא מבמת האו"ם אלא מפה, מבמת הכנסת מירושלים. ואכן אונם כרויה אל הקולות שיישמעו ויורמו היום בירושלים. לכל האומות באומות-המאוחדות, המאוחדות היום ברצון לעקור את מורח ירושלים ממערבה, את ירושלים כולה מן המדינה, את המדינה מהעם ואת העם מהעולם — שלא יזכר — תשיב היום הכנסת תשובה אחת: הכנסת מאוחדת סביב ירושלים המאוחדת, בירתה האחת והיחידה מאז ומעולם של מדינת ישראל הריבונית. ירושלים אינה עומדת ולא תעמוד לעולם לשום מיקוח ולכל משא-ומתן שהוא.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, חז"ל אמרו: "דור שאינו נבנה בית-המקדש בימיו, מעלין עליו כאילו הוא תחריבו." דורנו כבר התמיץ לא אחת הזדמנויות ירושלמיות וכבר שילם על כך. שרק לא נשוב ונחמיץ את השעה הפוליטית שזומנה לדידנו היום.

היור"ר ש. ארבל-אלמוליוני:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדיון. הדיון הוא אישי. במסגרת של 10 דקות לכל נואם, ואני מבקשת הפעם מכל הדוברים לעמוד בזמן שהוקצה להם. רשות הדיבור לחברי-הכנסת אורי אבנרי, ואחריו — לחברי-הכנסת בנימין הלוי.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, יש משום סמליות בכך שהדיון הזה מתקיים למחרת תשעה באב. אילו התכנסה הכנסת אתמול, היה הדיון צריך להתקיים אתמול, בתשעה באב. כל החוקר את ההיסטוריה של עם ישראל עומד מול התופעה הנוראה של חורבן ירושלים לפני 1,910 שנים. לעיני מודקרת שאלה איננה שאין עליה תשובה: איך הצליח מיעוט מבוסס בעם של אז, אותה קהילה יהודית משגשגת, תרבותית, רב-גונית, שהיתה אחד ממרכזי העולם התרבותי — איך הצליח מיעוט קטן של קנאים מטורפים להשתלט עליה ולהביא אותה עדי חורבן. מן שמתרחש מסביב להצעת חוק זו יכול לתת את התשובה על השאלה. מיעוט מבו-טל בעם, מיעוט מבוסס בכנסת, משתלט על העם ועל

טיעון נוסף של מפ"ם נגד חוק ירושלים — אלא אופראציה. אבל פחד הוא כידוע לא ראצינאלי. למותר להוסיף שבין-גוריון או לא נגד אחרים מפ"ם, כמו שהיום סיעת המערך החליטה — ואני מברכת אותה על כך — להצביע בעד החוק ולא נגדה אחרים מפ"ם.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, יורשה לי להזכיר את עצמנו מהטעיה אחת נוספת שמקורה אמנם מן החוץ אבל תמימים מבית יכולים להיכשל בה. כוונתי להצהרות החוזרות ונשנות של סאדאת, קארטר, ולאח-רונה גם של אחרים, על נכונותם להכיר באחדות ירושלים לעולמי עד וכו'. לפנינו זריית חול בעיניים וערפל המ-כוון להעלים מאחריו את מה שרצו להסתיר; כלומר את העובדה שלא ארצות-הברית ולא מצרים אינן מוכ-נות — וגם זאת כינתיים לנצח נצחים — להכיר ברי-בנות ישראל במורח ירושלים, ובמקרה ארצות-הברית — גם לא במערב ירושלים, מה שעושה כמובן את הצהר-יתיהן על "אחדות ירושלים" לתרגיל מכוער, מכוער גם בעולם הפוליטי, הציני ומלא ההטעיות של ימינו.

גברתי היושבת-ראש, הצעת חוק ירושלים העולה היום לקריאה ראשונה היא בעיקרה הצעת חוק הקובעת את מעמד ירושלים כבירה — בירתה של מדינת ישראל הריבונית. מטבע הדברים אופיו של חוק הקובע מעמד, הקובע ריבונות, הוא יותר דקלארטיבי מאשר אופראטיבי. אך זה — וזאת שמחתו לשמעת היום גם מפ-י ראש עיריית ירושלים — אינו סותר את העשייה והבנייה שחייבות להיעשות בירושלים, ואשר חייבות אולי להיות גם מעוגנות בחוק מיוחד שייקרא אולי חוק הבירה. צריך חוק שיקבע מה צריך לעשות בבירה, חוק שיתייחס לכל האספקטים המעשיים, המינהליים, המוניציפאליים, הד-תיים הקשורים בשמירה על המקומות הקדושים והפולחן הדתי, העדתיים, התינוכיים, הארכיטקטוניים ואולי גם אספקט המיסוי, ואולי גם המענקים — אספקטים שצרי-כים למלא תוכן עיר שמעמדה בישראל הוא מעמד של הבירה. אולם, גברתי היושבת-ראש, כדי להקים בניי-נים של אבן בירושלים אין צורך לרגום באבנים חוקים או הכרזות מדיניות המביעים עמדות ורצונות לאומיים, מה גם במדינה שגולדה בסימן של קריאה די דקלאר-טיבית, הייתי אומרת, כמו "אם תרצו אין זו אגדה" אשר על כן, לידידי ראש עיריית ירושלים הייתי אומרת: ראיתי בחיי ליריקה שהולידה לירה; אבל לירה שהול-ידה ליריקה — לא. וירושלים זקוקה עדיין גם לזאת וגם לזאת.

צריך, אפוא, גם חוקי-סוד וגם להניח יסודות לבני-ינים בירושלים. בין שני אלה אין סתירה אך הם אינם מוכרחים דווקא ללכת אחד. לכשיריד, כפי שאני מקווה, היום חוק ירושלים לוועדת החוקה יהיה מקום לשקול אפשרות להפריד בין שני אלה ולאשר עוד במושב זה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, בשבוע הבא, את חוק ירושלים הקובע, חוקי-סוד, את מעמדה כבירה; הקובע שגבולותיה של ירושלים רבתי — כפי שנקבעו לאחר מלחמת ששת הימים — לא ייפגעו; הקובע שמקום מושבם הקבוע של נשיא המדינה, הכנ-ס, המשלה, בית-המשפט העליון — ועל אלה יש להוסיף את הרבנות הראשית ואת ההסתדרות הציונית — יהיה בירושלים. לא יכול להיות סיום טוב יותר למושב זה של הכנסת, הן מבחינת האמת והן מבחינת העיתוי. ועם זאת אתמוך בכל לבי בחוק שימלא את הבירה

חוברת ל"ה, ישיבה ש"ס
— חוקי-סוד: ירושלים בירת ישראל —

מעל דוכן הכנסת, במהירות-שיא כזו. עוד באותו יום הפסיק הנשיא המצרי את המשא-ומתן לשלום. תוך ימים מעטים גנזה ארצות-הברית את הווטו שלה — — —

שלמה הלל (המערך):

— — — לגבי האוטונומיה — — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני מודה לך על התיקון. המשא-ומתן על האוטו-נומיה, חברי-הכנסת הלל, שבחשבו הסופי עלול להתגלות כמשא-ומתן אמיתי על השלום; מפני שבו עלול השלום להתמוטט.

שלמה הלל (המערך):

לצערי בזה אתה צודק, אבל אלה שני דברים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני מקבל את התיקון.

תוך ימים מעטים גנזה ארצות-הברית את הווטו שלה בהצבעה חשובה מאוד באו"ם.

גברתי היושבת-ראש, אני מצו היום להינבא נבואה לטווח ארוך יותר. החוק הזה כבר חדל להיות חשוב. את כל הנזק שהוא יכול היה להביא הוא כבר הביא. אבל אם יתקבל העקרון הזה שאין עוד מה לדבר על ירושלים, שלעולם לא נעניק לערבים, למוסלמים, לפלש-תינאים שוט זכויות לאומיות בירושלים — השלום לא יקום. אנחנו ניכנס למלחמת עולם הרת-שוואה, לא רק עם העם הפלשתינאי, לא רק עם העולם הערבי אלא עם העולם המוסלמי כולו, על 800 מיליון הנפשות שבו.

בפעם שעברה עמדתי על הדוכן הזה ימים מעטים בלבד אחרי שיחה שהיתה לי עם הנשיא המצרי. עוד הידהדו באזני המלים שהוא אמר לי: האם למען העניין הזה, למען שלילת כל הזכויות של העולם הערבי וה-עולם המוסלמי בירושלים, אתם מוכנים להיכנס למלחמת עולם עם 800 מיליון מוסלמים? אדוני שר הבריאות, האם אין זה טירוף? הלא אין בינינו ויכוח על כך שיירושלים היא בירת ישראל. הרי אין בינינו ויכוח על כך שאנחנו רוצים לשמור על השלמות הפיסית של ירושלים. השאלה היא: האם לערבים ולמוסלמים תהי' יינה בבוא השלום זכויות לאומיות בעיר הזאת, ואני אפילו מוכן לומר — זכויות ריבוניות, תוך שמירת של-מותה של ירושלים? מי שמשיב על שאלה הזאת ב-"לא", אומר "לא" לשלום. ולא רק להיום, לגנצ.

חברת-הכנסת גאולה כהן חיה בספירות אחרות, כמו הקנאים של או. ייתכן שגם הם היו אנשים סימפאטיים, פאטריוטים ואוהבי-מולדת. אבל הפאטריוטים הסימפא-טיים האלה הביאו על עם ישראל חורבן שלא היה כ-מוהו, ושלא תוקן עד עצם ימינו — — —

שרי-הבריאות א. שופטק:

הם הביאו קיום לעם ישראל.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אוי לקיום הזה. יוחנן בן-זכאי הבטיח את הקיום לעם ישראל, כשהוגנב מירושלים כפי שהוגנב. הקנאים של או הביאו חורבן, שאיני יודע אם יתוקן אי פעם.

חברת-הכנסת גאולה כהן, בספירות העליונות של המיסטיקה הלאומנית, אינה מבינה שאפשר לשמור על שלמות ירושלים כעיר, ובאותה שעה להעניק לערבים

הכנסת. הכנסת הופכת את המיעוט הקטן הזה לדובר העיקרי שלה.

איך זה קרה? הרי כולנו יודעים שהליכוד התנגד להצעת החוק הזאת. המערך התנגד לה, וכמעט כל שאר סיעות הבית התנגדו לה. ובכל-זאת, בהגיון של טרא-גדיה יוונית, או של טראגדיה יהודית, נגרר הבית, כמעט על כל סיעותיו, אחרי תכתיב הקנאות הלאומנית הקיצונית הרת-האסון. חברת-הכנסת גאולה כהן אמרה שמחוגי השעון של העולם ומחוג השעון של הרוב בישראל הולכים בכיוונים שונים. אני יכול להעלות על דעתי דימוי הרבה יותר חמור: יש מסילת-ברזל, ועליה נעות משני הכיוונים זו לקראת זו שתי רכבות — הרכבת של עם ישראל בכיוון האחד, והרכבת של העולם כולו בכיוון ההפוך. הן מתקרבות בהגיון נורא ואכזרי להתנגשות בלתי-ימנעת.

איך כפו הקנאים של או על עם ישראל הכרות מלחמה על רומא? רומא היתה אז המעצמה היחידה בעולם כולו. קירא-נא בספרו של יוספוס פלאביוס, יוסף בן-מתתיהו, את נאומו של אגריפס ושל מנהיגים שפויים אחרים, שהזהירו את עם ישראל מפני האסון העומד להתרחש. רומא של אז — הרי היא כמו ארצות-הברית, בריית-המועצות, סין, העולם השלישי גם יחד במושגים של ימינו. והנה באה הכנסת ומכריזה מלחמה על כל העולם הזה.

שרי-הבריאות א. שופטק:

אילו דברים אלה? אלה דברי טירוף מה שאתה אומר עכשיו. הכנסת מכריזה מלחמה על העולם?

שלמה הלל (המערך):

ואת זה אומר לך שר הבריאות.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אדוני שר הבריאות, אני מעלה בדמינוי כיכר ביר-שלים, לא רחוק מכאן, לפני 1,911, 1,912 שנים, ואני מעלה על דעתי נאום של גאולה כהן דאז, באותן המלים ובאותם הנימוקים, באותה המידה של שפיות ובאותו ההגיון הצרופי: אנחנו, כאן, נקבע את גורל העולם. לא רומא תקבע. לא חשוב מה שהרומאים מחלי-טים. לא חשובים כל לגיונות רומא, חשובה רק דעת-הקהל הירושלמי, חשובים רק הפגיונות של הסיקריקין. למי שנכח שם אז זה נשמע בוודאי כדברים שפויים. אבל אנחנו יודעים לאן הוביל ההגיון הזה. 80 דורות של יהודים סבלו מהתוצאות של המעשה האחד ההוא.

הצעת החוק הזאת אינה חשובה כשלעצמה. כולכם יודעים שאין היא חשובה, שהיא חסרה כל ערך. אך היא חשובה כסמל למה שמתרחש היום בעם ישראל ובכנסת ישראל. גברתי היושבת-ראש, כאשר הובאה ה-צעת החוק הזאת לראשונה לכנסת, ב-14 במאי 1980 — ותרשו לי באופן יוצא מן הכלל לעשות דבר שאיני נוהג לעשותו, לצטט את עצמי — אמרתי מעל הבמה הזאת: "והי לא רק סטירת-לחי לנשיא אנואר אלסאדאת, והי לא רק חבלה במשא-ומתן לשלום, והי לא רק מניעת השלמה עם העולם הערבי, מניעת כל אפשרות של הסדר עם העם הפלשתיני — אלא זהו גם מעשה אייוולת, ואיוולת, גם כאשר היא מתעטפת באיצטלה של קדושה ומסירות-הנפש, עדיין אייוולת היא." גברתי היושבת-ראש, מעולם לא התגשמה "נבואה", שהושמעה

ממשלת ישראל כאשר החילה את משפט המדינה על מורח-ירושלים.

אם לעבור מלפני 13 שנה להיום, קראתי היום את עתון "הארץ" הנחלם, כידוע, נגד חוקיסוד : ירושלים. והנה היום התפרסם במאמר ראשי : חוק ירושלים — מבחן לאומי-לב פוליטי. למי ? לא כל כך לליכוד, ש"הארץ" כבר מתייחס ממנו, אלא למערך. התקוות האחרונה היא שלמערך יהיה אומי-הלב הפוליטי להצביע נגד. ובאותו עתון מתפרסם מאמר מאת פרשן "הארץ" לענייני חוק ומשפט, הד"ר ברוך ברכה, הארי מר : חוק ירושלים אינו משוריין בפני תיקון או ביטול בעתיד. ושם הוא מצטט אותי. אני לא הייתי מצטט את עצמי, אבל שם זכיתי לציטוט מתקופה שהייתי עדיין שופט בית-המשפט העליון אחרי מלחמת ששת-הימים. כותב המחקר המומחה לענייני חוק ומשפט : "בית המשפט העליון קבע בפסקי-דין מספר שמכות הוצ"א הצו האמור על-ידי הממשלה הוחלה הריבונות הישראלית על ירושלים המזרחית והיא הפכה לחלק ממדינת ישראל. כך, למשל, בפסקי-דין שניתנו בשנת 1968 קבע השופט בנימין הלוי שירושלים המאוחדת מהווה חלק בלתי-נפרד מ ישראל וממלא-מקום נשיאו של בית-המשפט העליון דאז, השופט זילברג, על-ידי-הש"ל, הצטרף לקביעה זו והוסיף שהחל מיום 28 ביוני 1967 מורח ומערב ירושלים הם היינוריה, דה"ה מבחינת החלוקה האזרחית, הן מבחינת תחולת החוק. דעה דומה הובעה בפסקי-דין אחר מאותה שנה וכן בפסקי-דין נוספים של בית-המשפט העליון." עד כאן דברי המומחה. אבל, כידוע, אומות העולם לא הכירו בחוק ההוא, כשם שהן לא הכירו בחוק של היום. מכאן אתם אומרים שכל החוקים של ישראל הם בטלים ומבוטלים ורק אם יש הסכמה עולמית נוכח בריבונות חוקית על ירושלים ? זוהי גריסתו של חברה-הכנסת אורי אבנרי, כשם שזוהי גריסתו של נחום גולדמן — שרק בחסות מדינות העולם, ובייחוד בחסות מדינות ערב, תהיה זכות קיומית למדינת ישראל. על כך אבנרו לא בונים את מדינתו. על כך לא בנינו את מדינתנו בה' באייר תש"ח, על כך לא בנינו בתשכ"ז וגם לא היום.

אנחנו יודעים שהיה בקמפ-דייוויד נסיון לכלול את ירושלים, או לפחות את מורח-ירושלים, בשטח האוטרינומיה, וממשלת ישראל לא קיבלה את הנסיון ודחתה אותו עד כדי כך שלא הושג שום הסכם בעניין ירושלים והוספו בעניין זה מכתבים נפרדים להסכם קמפ-דייוויד, כשכל מדינה מביעה את דעתה הנפרדת והמנוגדת לדעת הן של יתר המדינות. ובין השאר הביע ראש-הממשלה מנחם בגין את עמדתה העקבית של ישראל, המבוססת על החוק משנת תשכ"ו, על הצו להפעלת החוק ביחס לירושלים ועל אי-חלוקה ועל ריבונות. מובן שהנשיא סאדאת, לא רק בנספח להסכם קמפ-דייוויד אלא גם כשעמד פה בביקורו המפורסם הראשון בירושלים, כבר לא אמר אותו הדבר שהוא אומר היום : ירושלים הערבית צריכה להיות תחת ריבונות ערבית, בלי לפגוע בעקרונות של אי-החלוקה הפיסית של ירושלים. לכן צדקה חברת הכנסת גאולה כהן, יש הבדל בין אחדות פיסית, כשהי חומות נפלו או נפתחו, ובין אחדות משפטית, שהיא מבוססת או ורק על ריבונות. ועל זה אין הסכם ולא הושג הסכם בקמפ-דייוויד. והכנסנו רורבאציה, בלשון המשפט הבין-לאומי — הסתייגות, פירושה רורבאציה ב' — לזו — בהסכמי קמפ-דייוויד וגם בהסכמי השלום עם מצ-

ולפשתניאנים וזכויות לאומיות בה. היא אומרת שהדבר לא ייתכן, שזוהי צביעות, שכל מי שאומר כך הוא צבוע, שהנשיא סאדאת, האומר זאת בכנות, הוא צבוע, והנשיא האמריקני, האומר זאת בכנות, הוא צבוע. אם כן, הרי המסקנה היא שעלינו להצמיד אקדח אל ראשו הלאומי, שעלינו ללכת למצדה חדשה. מפני שאם מצרים רוצה באבדנו, ואם על ארצות-הברית אי-אפשר לסמוך — מי נשאר לנו, חוץ מעשרים התנח"ל ליוני של גוש-אמונים, יורשי בר-גורא ובן-יאיר ב' מינו ?

גברתי היושבת-ראש, אני מנית שהחוק הזה יתקבל. אך אני מזהיר את הכנסת, מעומק לבי : נכנסנו לסיחרור לאומני, ומי יודע אם אי פעם נצא ממנו.

יושנה. ארבל-אלמוזלינו (המערך) :
רשות הדיבור לחבר-הכנסת הלוי, ואחריו — לחבר-הכנסת שובל.

בנימין הלוי (התנועה הדמוקרטית) :
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אחרי דברי הנביא חברה-הכנסת אורי אבנרי נותר לי, בעצם, רק לומר שאחרי חורבן בית-המקדש הנבואה ניתנה רק לכמה סוגי בני-אדם שאני אינני חושב את עצמי ביני"הם. נכון הוא לא רק שאתמול היה תשעה באב אלא גם שהיום, בעשרה באב, נשרף בית-המקדש. אבל אתי מול, אחרי צום תשעה באב, התפללנו ואמרנו "מנחם ציון ובונה ירושלים". ואת זה אמרנו במשך 1,910 שנים, אותו 1,910 שנים שנזכרו קודם. אין זה מיעוט מבוטל בעם שמאמין בזה, אלא זה העם היהודי לדורו תיו, במשך 1,910 שנים מיום החורבן. ו"על נהרות בבל" נאמר כבר לפני 2,500 שנים. "אם אשכחך ירושלים תשכה ימינו" נאמר בספר תהילים על נהרות בבל. אין זו המצאה של סיעה חדשה קטנה בכנסת אלא זו אמונתו של עם ישראל. ואין זה מקרה שיש רוב מכריע המאחד את הכנסת. אפשר לברך על זה שהכנסת הזאת נאמנה למסורת ישראל ולצינונות. שהרי מה היא ציון ? ציון היא ירושלים, ירושלים היא ציון. כך נאמר. ובלי ירושלים בירת ישראל ריבונית, בלי מדינת ישראל ריבונית השולטת בירושלים-רבתי, ובה הריבית ולא רק הכותל המערבי, בלי זה אין ציונות. לזה שאפה הצינונות מאז הרצל, שהיה חוזה, אם לא נביא.

הישו לי לצטט את דברי שר המשפטים בימי מלחמת ששת-הימים, כאשר הציע בפני הכנסת את החוק שאיפשר לו להתחיל את השיפוט ואת המינהל ואת המשרד פט-הישראלי, למעשה את הריבונות, על כל ארץ ישראל, לפי רצון הממשלה, על כל חלק מארץ-ישראל שהממשלה תקבע. והיא קבעה למחרת היום, ביי"ט בסיון התשכ"ו, 27 ביוני 1967, את הריבונות בירושלים. ואלה היו דברי השר יעקב שמשון שפירא : "צבא-הגנה לישר" אל שיתר מעול וזים חלקים ניכרים מארץ-ישראל הנמצאים זה למעלה משבועיים בשליטת צה"ל. התפיסה המשפטית של מדינת ישראל מושתתת על העקרון שה משפט, השיפוט והמינהל של המדינה חלים על חלקי ארץ-ישראל המצויים בריבונות של המדינה הלכה ל- מעשה. נוסף לשליטת צה"ל בחוק מעשה ריבונות מובהק מצד המדינה כדי שיהיה המשפט הישראלי חל על שטח כזה". מעשה הריבונות המובהק הדרוש נעשה על-ידי

אם חוק זה משרת את האינטרסים האמיתיים של מדינת ישראל בשעה זו. למרות זאת אצביע בעדו, כי אין ברירה אלא להצביע בעדו, שכן הסרתו של החוק היום מסדרי-היום, כל חוק הקשור בעניין ירושלים, הסרתו בנסיבות הנוכחיות תתפרש כאקט של נסיגה מהחלטתה החד-משמעית והברורה של מדינת ישראל לשמור על ירושלים המאוחדת כבירתה. זאת, אם כן, בחירה בין שתי רעות ולא בין טוב לרע, כי החוק שהוצע עליידי חברת-הכנסת כהן אינו טוב, עיתויו מזיק, ודווקא יומת החקיקה הזאת עלולה לעורר ספקות או לרמוז שיש לנו, כאילו, ספקות על מעמדנו בירושלים.

הבה נבחן, אם כן, את החוק. יש בו שלושה סעי' פים. סעיף 3 מיותר, לדעתי, לחלוטין. כל מה שכתוב בסעיף 3 מעוגן בחוקים הקיימים של מדינת ישראל. סעיף 1, קרוב לוודאי שגם הוא מיותר. במדינות שבהן אין ספק מה הן בירותיהן אין מחוקקים חוקים כאלה. כל אחד יודע איפה הבירה של אנגליה, כל אחד יודע שלונדון היא בירתה, כל אחד יודע שפאריס היא בירת צרפת. מתי מחוקקים חוקים כאלו? כאשר יש ספק. קנברה, וושינגטון — בירות חזקות. כבר אמר משה דיין שכדי לשלול את מעמדה של בירת ישראל צריך היה לשכתב או לכתוב מחדש את התנ"ך. ודאי שירוש"ל לים היא בירתה של מדינת ישראל, ואין עוד מקרה בהיסטוריה שגורלות של עם, של עיר, של ארץ שלובים זה בזה כמו במקרה של העם היהודי, של ארץ-ישראל ושל ירושלים.

אמנון לין (הליכוד):
אם זה היה כל כך ברור במשך אלפיים שנה, איפה היה העם היהודי?

זלמן שובל (הליכוד):
אתיחס לזה. לא אדבר על אלפיים שנה, אבל אני רוצה בהחלט לעמוד על ההונאה שבסיסמה של "ירושלים ערבית", כביכול. לפני יותר ממאה שנה ביקר בירוש"ל לים הסופר האמריקני הרמן מלוויל והוא דיבר על ירושלים כ"גולגולת ריקה", ואז לא היו בה עדיין יהודים רבים. אבל שנים רבות לפני התחלת הציונות המדינית כבר היה רוב יהודי בירושלים, וירושלים היתה עיר יהודית. לא היתה ירושלים ערבית. היו ערבים בירוש"ל לים, אבל לא היתה "ירושלים ערבית". והנה באה חברת-הכנסת גאולה כהן ואומרת: כל זה אינו מספיק; צריך לומר זאת בחוק. על-פי הכלל הידוע שכל המוסף גורע אני מסופק אם היא צודקת ביוזמה זו. עצם החקיקה הזאת עשיתי, כאשר קורה מה שקורה בתחום הבין-לאומי, מכילוס כאלו ספק — וכמובן, אין זו כוונתה — בעובדה הנחרצת הזאת של ירושלים בירת ישראל.

אני גם סבור שסעיף 2 לחוק, גזוק עלול להיות מרובה מתועלתו. מה נאמר שם? "שלמותה ואחדותה של ירושלים-רבתה, בגבולותיה שלאחר מלחמת ששת הימים, לא ייפגעו". ראשית, מדוע לנסח דבר כזה בדרך השלילה? כלומר, אתה מעמיד את עצמך מראש במצב דפנסיבי, אבל חברת-הכנסת גאולה כהן לא הבינה, כנראה, את הנזק שבסעיף הזה דווקא מבחינת אבטלה ועקרונותיה. מי שמאמין בארץ-ישראל השלמה ובריבונות ישראל בכל שטחי הארץ — וחברת-הכנסת גאולה כהן לוחמת ללא פשרה וללא לאות למען מימוש רעיון

ריס, שבכל מקום שנאמר "גדה מערבית", כדי שלא יחשבו שזה יכלול את מזרח-ירושלים כגירסת הערבים או האמריקנים, אנחנו גורסים "יהודה ושומרון". יש הבדל בין "הגדה המערבית" לפי גירסת הערבים ובין מה שאנחנו אומרים. הם כוללים בזה עד היום — סאדאם, גם אחרים, כמעט כל אומות העולם — את ירושלים. הם מנמקים את הדיון על מזרח-ירושלים במסגרת האר-טונומיה ואת דרישתם להעניק לתושבי ירושלים המזרחית זכות בחירה אקטיבית או פאסיבית, או שתיהן, לאוטונומיה בנימוק שירושלים היא חלק בלתי-נפרד מהגדה המערבית. המלך חוסיין, אחרי חתימת הסכם קמפ-דייוויד, פנה לנשיא קארטר בשאלה מפורשת: מה היא הגדה המערבית? האם היא כוללת את ירושלים, כדרישת הערבים? והתשובה היתה: כן, עקרונית היא כוללת, אבל בגלל הסטאטוס המיוחד של ירושלים אולי צריך לבוא לידי הסכמים מיוחדים בבוא העת, אך לא עכשיו. עם זאת קארטר כותב, או שליחו של קארטר אומרים: אם תתעורר, במשא-ימתן על האוטונומיה, ה-שאלה של מתן זכות בחירה לאוטונומיה לתושבי מזרח-ירושלים נתמך בדרישה המצרית או בדרישת המלך חוסיין לתת להם זכות בחירה.

דווקא אחרי הסכם קמפ-דייוויד ואחרי הסכם הש"לום לא בקלות נוכל עוד לסמוך על מה שחוקקנו לפני הסכמי קמפ-דייוויד. אם לפני הסכם קמפ-דייוויד יכולנו להחלי את המשפט, השיפוט וניהול של מדינת ישראל על כל חלק בארץ-ישראל לפי חוק שקיבלה הכנסת, הרי היום ידינו כבולות על-ידי הסכם בין-לאומי, הסכם קמפ-דייוויד. היום איננו יכולים להכריז שיריתו או חברו הן חלק בלתי-נפרד ממדינת ישראל בלי להפר את הסכם קמפ-דייוויד. אבל בעניין ירושלים אנחנו יכולים להכריז, כי לא כבלנו את ידינו והוצאנו אותה מהתחולה. נעשו נסיונות מכל הצדדים להסתער דווקא על הנקודה הזאת ולהשכיח הבל זה ולהטות את הדברים כאילו בהסכם קמפ-דייוויד, למען השלום, אנחנו מוכנים לכלול את ירושלים. והמלחמה על החי-דוש המשפטי המובהק, כביכול, של הגשת הריבונות והשלמות והגבולות שאחרי מלחמת ששת-הימים — כפי שזה כתוב בהצעה זו שוועדת החוקה, חוק ומשפט אישרה אותה — מלחמה זו היא על הצעת חוק שהיא היום אקטואלית, חשובה ואופראטיבית. יש בה לא רק הצהרות אלא משהו אופראטיבי, לפחות למען הסר כל ספקות, וזה משהו אופראטיבי במשור המדיני.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
ספקות לגבי מה? ספקות לגבי עמדת ישראל המנ-הלת משה-יומתן עם מי שיש לו דעה אחרת?

בנימין הלוי (התנועה הדמוקרטית):
כדי שלא יהיה ספק שמא מדינת ישראל מקבלת את דעותיהם של נביאי החורבן שבקירבנו.

היח"ר. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת שובל, ואחריו — לחברת-הכנסת עמאר.

זלמן שובל (הליכוד):
גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת, אני חייב לומר בצער כלשהו כי אף שאין לי שמץ של ספק בכנות כוונותיה של חברת-הכנסת כהן יש לי ספק מסוים

בין ערביי ירושלים ובין ערביי יהודה ושומרון ואפילו ערביי ירדן, אך בלי שייפתח פתח כלשהו לניתוקה של ירושלים-ירבתי מריבונותה של ישראל? שכן הריבונות היא המפתח ולא האחדות המוניציפאלית בלבד. כל אלה הן סוגיות שזה הרגע להתייחס אליהן, ובכך אולי נבצר את אחדותה של ירושלים ואת שליטתנו בה ואת הכרת העולם, או לפחות חלק מהעולם, בעובדות אלה, בצורה יעילה הרבה יותר ויסודית מכפי שעושה זאת חברת-הכנסת גאולה כהן על-ידי שלושת הסעיפים בחוק שהיא מציעה.

כאמור אצביע בעד החוק, אך אסור שהממשלה תשב מהצד גם במהלך החקיקה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית ותשאיר את השדה לימוות פרטיות מסוג זה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
חברת-הכנסת שובל, כל הנאום שלך היה נגד.

הי"ר ש. ארכלי-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת האוזנר, ואחריו — לחברת-הכנסת עמאר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, רבים מאתנו, לבטים קשים בלבם היום. אני משוכנע כי חברת-הכנסת גאולה כהן היתה מיטיבה לעשות אלמלא הגישה הצעת חוק זו. גם למען ירושלים היתה מיטיבה.

ירושלים השלמה באה לנו לא בזכות הכרזות אלא על-ידי המעשה הגדול של נצחון מלחמת ששת-הימים. מעשה זה יהיה בר-קיימא בידינו כאשר נתחזק בכל המגזרים של פעלנו המדיני, הצבאי, החברתי, והכלכלי. כל עוד כוחנו עמנו לקיים את ירושלים השלמה בידינו אין לנו צורך בחוק. אם, חס-חולילה, חס-חולילה, לא יהיה לנו פעם הכוח לכך לא יועיל לנו החוק מאומה. ירושלים אינה זקוקה להפגנות. להיפך, המפגין מוכיח על-ידי עצם ההפגנה שאין הוא כל כך בוטח בכוחו וביכולתו לקיים את חפצו. חוק זה, כידוע, לא בא להוסיף דבר. אם כן, למי הוא מכוון? נאמר פה ש"מעמדה של ירושלים לא ייפגע". האם חברת-הכנסת גאולה כהן מפקפקת בכוחותיה של הממשלה שלא להרשות פגיעה במעמד ירושלים? והרי חוקים מחוקקים כלפי פנים, כלפי הממשלה ואזרחיה, כדי שבמקרה של ספק יגיד בית-המשפט את דברו. הרי לכל אלה אין שחר בקשר לחוק הזה.

עמדתה של הממשלה לגבי החוק מוזרה ביותר. היא הוזמנה לחוות את דעתה על החוק בפני ועדת החוקה, חוק ומשפט — ולא באה. היא מילאה פיה מים, כאילו הדבר אינו נוגע לה. האם אין לממשלה מה לומר על ההשפעה המדינית של חוק זה ועיתויו? לארצות-הברית — כפי ששמענו — אמרה הממשלה במשא-ומתן שאין זה מסמכותה להתערב בהליכה של הכנסת הריבונית. האם הממשלה מתכוונת שהמשא-ומתן על השלום הכולל יתנהל בנפרד עם הממשלה הריבונית ובנפרד עם הכנסת הריבונית?

אם החוק, בעיתויו, מגביר את בדידותה של ישראל ובדידותה ומוסיף להרחיק מאתנו את הממשלה האמריקנית — החוק הזה הוא לרעת ישראל וממילא לרעתה של ירושלים.

אכן דרוש לנו חוק ירושלים. דרוש לנו חוק שיקבע

זה — הרי על-ידי עצם הוצאתה של ירושלים מהכלל הזה הוא אומר שלגבי יהודה ושומרון אנחנו כן הולכים לפשרות. הרי מן הלאו לגבי ירושלים עלול להשתמע ההן לגבי יתר חלקי ארץ-ישראל.

י"ר-הבריאות א. שופטק:
איזה קשר יש לזה?

זלמן שובל (הליכוד):

אם אתה מאמין, כפי שחברת-הכנסת גאולה כהן מאמינה, ששום חלק מחלקי ארץ-ישראל לא יוחזר לשל-טון זה, או להיפך, ששום חלק לא יהיה בלי ריבונות ישראל, מדוע אתה מייחד את עניין ירושלים? ירושלים, חברון, שכם, ג'נין ובית-לחם — — —

(י"ר-הבריאות א. שופטק קורא קריאת-ביניים)

אגב, מדוע לומר בחוק "בגבולותיה שלאחר מלחמת ששת-הימים"? מה יהיה אם ביום מן הימים נרצה להרחיב את תחום שיפוטת העירוני של העיר ירושלים? זה יעמוד בניגוד לחוק-היסוד הזה.

נניח אפילו שהחוק של חברת-הכנסת גאולה כהן היה מוצלח יותר מכפי שהוא ומושלם יותר מבחינת עניינה של ירושלים — כאשר מדינאי נוקט צעד פוליטי, כזה או אחר, הוא חייב לשאול את עצמו למה יביא האקט הזה באופן מעשי, פוליטי, ולא רק מבחינה רטורית והצהרתית. אין זה ויכוח חדש בתנועה הציונית. היו ויכוחים כאלה לפני עשרות בשנים. קראתי את דברי ההסבר של חברת-הכנסת גאולה כהן להצעת החוק, כאשר היא ציטטה את בן-גוריון ציטוט נכון, אך בן-גוריון גם אמר משהו אחר. במכתב לאוסישקין ב-1976 דיבר בן-גוריון על "חוסר כשרון פוליטי וממלכתי", כאשר אקט הפגנתי כלפי בריטאניה, בקונסטלאציה אחרת, עלול היה להביא לתוצאה, לדבריו, ש"נישאר לבד עם המופת".

חברת-הכנסת גאולה כהן צודקת בעצם המלחמה שלה למען ירושלים. אין ספק בכך, אבל השאלה היא: מה עוזר יותר מבחינה מעשית לעניינה של ירושלים ושל מדינת ישראל? לצערי התשובה ברורה, והייתי אומר שלפחות מתעוררים סימני-שאלה מסויימים בעניין זה, ואין לי בטחון שההצעה של חברת-הכנסת גאולה כהן אינה מחזירה אותנו אחורנית. הכנסנו את עצמנו למילכוד. אין ספק בכך, אבל אולי, אולי, עוד ניתן להשתמש גם בהזדמנות הזאת ולהפכה ליוזמה מדינית רבת-תנופה שתשרת את מטרותיה האמיתיות של מדינת ישראל טוב יותר ממה שההצעה הנוכחית יכולה לעשות, הן מבחינת ירושלים, הן מבחינת האינטרס של ישראל להגיע בהקדם להסדר עם מצרים ועם ארצות-הברית, הסדר שיושטת על התהליך המדיני של קמפ-דייוויד. על כך תצטרך הממשלה לתת את תשובתה, ויש לה עכשיו הזדמנות לעשות זאת.

מדוע לא נעלה רעיונות מקוריים משלנו בעניין המקומות הקדושים של הדתות האחרות? מדוע לא נעלה רעיונות חדשים לגבי הסטאטוס של המיעוטים הלאומיים והדתיים בירושלים? וכל זאת כדי להעניק להם תחושת ייחוד, כפי שהם ראוים לה, כפי זאת לחזק את הרגשת השותפות בירושלים המאוחדת בריבונות ישראל. מדוע לא נחשוב באופן קונסטרוקטיבי איך לשמור על הקשר

שלים כבירת מדינת ישראל? וכי תיתכן אפשרות אחרת מאשר היותה בירת עם ישראל ומדינת ישראל? וכי יכול אדם מישראל להתכחש ליסוד מוסדות קיומו וזהו? חו של העם? וכי יעלה בדעתו של איש יהודי להמיר את ירושלים ושכונות את ציון? ירושלים היא ערך, היא מהות בחייו, בחיי מדינת ישראל ועם ישראל. שלא על-פי חוק, מעבר לכל חוק, וללא הגבלה במסגרת החוק. וכל המבקש להוסיף לכבודה, ליוקרתה של ירושלים, או לחוק את מעמדה על-ידי חקיקת חוק — הרי הוא גורע. גורע באור האין-סוף המקרין ממנה ובמצאנו כולנו מפסידים. על כן אני מתנגד לחקיקת חוק זה. יש שנמצא צורך לקבוע דרכי ותנאי ניהול ואירגון העיר, כפי שראש עיריית ירושלים מציע, אופן שיתוף תושביה בהנהלת העיר, הויקה הלאומית-דתית של חלקי תושביה, בכל-זאת בחקיקה של הכנסת. זאת אפשר לעשות, אבל בחוק אחר ולא זה המוצע. החוק האחר יקבע את דרכי המעשה ולא יצמצם להכרזות-דקלא-ראציות בעלמא כפי שהצעת חוק זו באה להציע. מגמתה של הצעת חוק זו אחת ויחידה — הכרזה-הצהרה, שאינה נדרשת לנו אך לצרינה תהא נדרשת לצרכי תעמולתם העוינת נגד ישראל. להם — למי שעונינים ולמי שמסתיי-גים מבין העמים תהא להם הכרזה זו לתועלת, ישתמשו בה לצרכיהם, וכבר עשו זאת ועוד יעשו זאת בעתיד. נהכחנו בכך בהצבעתו של נציג ארצות-הברית במועצת הבטחון, נוכחנו בכך בהחלטתה של אסיפת הנבחרים המצרית ועוד נכוננו לנו תגובות כאלה ודומיהן שאין חפץ בהן.

השאלה שאזרחי ישראל ישאלו ושואלים היא: אם הכרזה כזו הכרחית בדרך חקיקה על-ידי הכנסת, על שום מה הממשלה לא הביאה אותה? על שום מה הממשלה אינה מעוזה להביא מטעמה הצעת חוקי-סוד כזו, אם אכן כה חשוב הדבר? אם העיתוי בלתי-מוצלח, כפי שהביעו שרים בממשלה הזאת את דעתם, על שום מה הממשלה, החולשת על הקואליציה בכנסת, מסתרת ואינה מביעה את דעתה ואינה פועלת? והיכן היא מסתרת? — אחרי גבה של חברת-הכנסת גאולה כהן, שקצה נפשה בממשלה זו, והיא הוקיעה ומוקיעה אותה בכל יום ויום.

הרעש קיים, והצעת חוק זו מעוררת הדים רבים. הכרזות דקלאראטיביות כשלעצמן אינן משנות מציאות, אינן יוצרות באמירתן מעשים הקובעים מציאות. בנייה, יצירה, פיתוח כלכלי וחברתי מחייבים עבודה ופעולה יומיומית. הרבה עבודה מאומצת, ולא הכבדת מלים. מאז תחילת ההתיישבות היהודית החדשה בארץ נבדלו אותם אשר חיפשו הכרזות, סמלים והצהרות והכבירו מלים מאותם אשר עסקו בעבודה מאומצת וקשה, אפורה, יומיומית ומתמדת בעקבות, ונוצרה מציאות שעליה מושתתים המדינה, המשק והחברה הישראלית. בלעדי אותה מציאות לא היתה קמה המדינה. בגללה ובשל המשכיותה מתפתחת המדינה. ואם אנו עדים בשלוש השנים האחרונות לנסיגה בהתפתחות המשק והחברה, לפגיעה בכלכלה, בצמיחה ובבנייה, הרי זה משום ש-ניצחו אראלים, מי שידועים להכביר מלים ולצאת בהצהרות. אלה ניצחו.

הצעת חוק זו אינה בתחום העשייה אלא בתחום ההכרזות, ועל-כן איננה נראית לנו. נזקה גדול מתועל-תה.

מה תעשה ישראל בעיר היחידה במינה הזאת, בירתה של המדינה, כיצד תנהג בעיר הקדושה לדתות המונותאיסטיות, איך תבצע ותבצר את חופש הפולחן, איך תבטיח ותשריין את חופש הגישה לכל מאמין באתר הקדוש לו. צריך חוק שיקבע עדיפות של מתן תקציבים לעיר זאת, שיבטיח הקלות במסים, ומעל לכול יש מקום למעשים רבים שיגבירו את ישראליותה של ירושלים וכך יבטיחו לנו בפועל ובחיים ממש את אחיזתנו בה, לבלי תהיה, כפי שנאמר עליה פעם, ירושלים שהיא שבע מאות מטר מעל לבניין הארץ. יש מקום לחוק שיקבע איך נשתף את התושבים הערבים בניהולה, בין שהם נבחרים לכך ובין שאינם נבחרים לכך.

בדעתי להציע, כשהחוק יידון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, את כל ההצעות האלה כתיקונים לחוק. את עמדי לגבי החוק בקריאות הבאות אקבע לאור קבלתם של תיקונים אלה. אם אצביע היום בעד החוק, אעשה זאת לאחר לבטים ומסיבה אחת בלבד: יהיה מי שיתן לדיון של היום ולהצבעה של כל אחד מאתנו כאן גם פירושים זרים ומעוותים. רבים האורבים לכל סימן של חולשה לגבי ההחלטה הנחושה שירושלים של תחולק. רבים יושבים במארב ומצפים שיתגלה סדק בעמדתו של איש ישראל לגבי ירושלים. גם מי שאין בלבו ובהכרתו כל סדק או פירצה כאלה — הצבעתו עלולה להתפרש כך, מתוך עיוות של ידידים ושל אויבים כאחד. יהיה גם מי שיקבל השראה מהחלשה, כביכול, של עמדה זאת להסתערויות-יתר לחלוקתה המחדשת של ירושלים. כדי שלא לתת מקום לכל פירוש מעוות כזה לגבי עמדי אצביע בעד החוק.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזילינו:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת עמאר, ואחרי — לחברת הכנסת בן-מאיר.

משה עמאר (המערך):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, ירושלים בירת הנצח של עם ישראל, מרכזו הלאומי-מדיני והדת-ירוחני: בכל הימים ובכל הדורות — עליה הורגנו ואליה נשאו עינינו. בימי צרה ומצוקה ובימי חג ושמחה חזרנו על אותה שבועה שנאמרה: על נהרות בבל, אם אשכח ירושלים. ובכל העתים ובכל הזמנים קינאנו לירושלים היא ציון, קנאה גדולה. ובימים אלה, ימי שיבת ציון בשנייה — כשרגלינו עומדות בתוככי ירושלים, ירושלים הבנויה, העיר שתובירה לה ידיו, המאוחדת, כשהעמים סביב רועשים וגועשים, תשב ירושלים עוד תחתיה בירושלים — ולא תחת. אך הבה נטה אליה כנהר שלום ופתחנו את שעריה יומם ולילה ולא ייסגרו ובאו אליה עמים רבים לחלות את מקומות קרשיהם. מן הראוי שאקרא קטע משירו של יהודה קרני על ירושלים: "ותה לי כל ירושלים כגחלת אחת הנשמרת על המזבח ובאו והיטיבוה במלקחים ולקחו ממנה רצפה כל לאום וכל משמרת." והי אתה מחשבה שהובעה על-ידי נביאי ישראל ישעיהו וזכריה, וגם חזרה במשך הדורות למחשבת ישראל ולשאיפותיה של עם ישראל. ועוד מצאנו בדברי חז"ל, אמר ר' יוחנן — בשמות רבה כ"ג — עתידה ירושלים לעשות מטרופולין לכל הארצות. זו המחשבה שליוותה את העם היהודי במשך דורות לגבי ירושלים.

האם אנחנו זקוקים לחוק לקביעת מעמדה של ירו-

על כך שסיעת המערך, הסיעה הגדולה באופוזיציה, החליטה לטעון לחוק בתיאור ירושלים והחליטה את חבריה להצביע בעד החוק. אני גם שמח על כך שמפלגות אופוזיציה אחרות, כמו חברי הכנסת האזרחי, יצביעו בעד החוק. כך זה צריך להיות. אני קורא מעל במה זו אל כל חברי הכנסת היושבים בבית הזה שלא לעשות חשבונות קטנים שאינם ראויים לגדול השעה, ולא לעשות את החשבון אם אמנם יש כורח בחוק הזה או אין בו כורח. יכול להיות שאין בו כורח, והוא בא רק לאשר את הקיים. זה מקובל עלי. מה שירשם בהיסטוריה זה ההצבעה של כל חברי הכנסת היום. אני פונה עוד פעם אל חברי הכנסת הציונים היושבים בבית הזה, כל יריים, אף אחד ידו נגד החוק הזה, נגד ירושלים, כי כולכם יודעים שזו הבירה של העם היהודי לכל דורותיו ולכל תולדותיו. זו האמת של ירושלים, לב לבנה של ארץ-ישראל ולב לבו של העם היהודי. החוק הזה יתקבל היום ברוב גדול, ומכאן תצא הבשורה שאנחנו מאוחדים למען ירושלים. ואפילו המעטים, אם יהיו כאלה, אשר יפגמו באחדות זו, הרי לא באחדות העם היהודי יפגעו ולא בירושלים יפגעו, אלא, לצערנו, יפגעו רק בהם עצמם. אני קורא להם ופונה אליהם: אל תרימו ידיכם, חלילה, עם נציגי רק"ח נגד ירושלים ונגד חוק ירושלים, אל תיתפסו לזה יחד אתם.

גברתי היושבת-ראש, ההערה האחרונה: שמעתי שמדברים על העיתוי. אין עיתוי לגבי ירושלים. כל עיתוי הוא טוב לירושלים. אי-אפשר להעלות כאן את שאלת העיתוי. העיתוי הוא דבר חשוב בפרופורציה שלו ובמקומו. לגבי ירושלים אין עיתוי. כל עיתוי הוא טוב כדי להחליט על ירושלים כבירת ישראל, ביום ובלילה. למען ירושלים לא אחשה. אין שאלת עיתוי. האם העיתוי היה טוב כאשר דוד בן-גוריון החליט להמרות את פי כל העולם? או לא היינו המדינה של היום בת שלושה-מיליון יורבע יהודים, לאחר מלחמת ששת-הימים ומלחמת יום-הכיפורים, לאחר כל מה שעברנו, עם המעמד של מדינת ישראל בעולם, עם צה"ל כפי שהוא היום והעוצמה שיש בידינו, עם מעמדנו הבינלאומי כפי שהוא היום. באותם ימים, בשנת 1949, בקושי הכירו במדינות הקטנה שזה עתה קמה. ואז קיבל עלינו בן-גוריון להחליט להמרות את פי העולם כולו, בניגוד להחלטות מפורשות של האומות המאוחדות ושל ארצות-הברית, ולהעביר את משרדי הממשלה ואת הכנסת לירושלים. האם אז העיתוי היה טוב? האם אפשר להשוות את מצבנו באותם ימים למצבנו היום, למרות כל הבעיות שיש לנו היום? או היתה שאלה של עיתוי, ועיתוי לא היה.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזומה):
חוק ירושלים הקיים עונה על הצפייות. מה משנה החוק החדש?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
החוק איננו משנה, הוא מאשר את הקיים. האם בגלל זה לא צריך לתמוך בו? האם בגלל זה אתם רוצים להצביע נגדו? האם עליי-הצבעה נגדו אינכם חוזרים בכך ממה שהחלטנו לפני 13 שנה? איך תרימו ידיכם נגד? — אינני מבין זאת.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזומה):
החוק הוא מיותר.

היו"ר ב. הלוי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת בן-מאיר, ואחריו — לחברי-הכנסת שינמן.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אתמול נפתח בני-יורק, מרחק אלפי מילין מירושלים בירת ישראל, מושב מיוחד של עצרת האומות המאוחדות תחת הסיסמה "מאוחדים למען השלום". אין צביעות ופארסה גדולות מאותו מושב המתכנס בבני-יורק וכוונתו שנהפך להיות מרכז הצביעות והשקר בעולם, אותו מושב מיוחד בארץ מות המאוחדות שאין בו לא איחוד ולא שלום. היום, מהמקום הזה, מירושלים, בירתו הנצחית של עם ישראל, מירושלים ומציון תינתן התשובה הנכונה לאותו מושב עצרת תחת הסיסמה-השואה "מאוחדים למען השלום". היום תינתן כאן התשובה, כאשר אנחנו גוהה מאוחדים למען ירושלים. בניגוד לצביעות ולשקר שבאותו מושב, שאין בו אחדות ויש בו רק ההיפך מהשלום, נוכיח כאן היום שכנסת ישראל, מדינת ישראל ועם ישראל כולו מאוחדים למען ירושלים, שלמותה של ירושלים, שלומה של ירושלים וירושלים כבירת ישראל.

גברתי היושבת-ראש, לאותו מושב האו"ם אין שום משמעות ואין לו שום ערך. לא יישאר ממנו שום רישום, לא בתולדות עם ישראל ואף לא בתולדות האנושות. כל הדברים שייאמרו שם יהיו לריק ולבלב; אלפי מלים יישפכו כמים, יזרמו כמו מי נהר לאבדון. לעומת זאת תהיה משמעות היסטורית להחלטת כנסת ישראל היום — אכן נכון הדבר, כמו שנאמר כאן, שהיא הכרזת ורק מאשרת את הקיים, אבל גם בכך אין פסול, כי בכך יש דווקא חשיבות, יש חשיבות להחלטת הכנסת היום המאשרת בצורת חוק את מה שקיים זה שנים רבות, את ההכרה בירושלים השלמה והמאוחדת כבירת ישראל. היא תישאר לבצח כעובדה היסטורית, גם בתולדות העם היהודי וגם בתולדות האנושות כולה. מה שנעשה היום בני-יורק באותו מושב עצרת, אפשר להגדיר במלים של הנביא "עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל", וכבר היו דברים מעולם. רגילים אנו למושבים כאלה, לעצרות כאלו, לכינוסים כאלה ולדיבורים כאלה. על כולם התגברנו. בעזרת-השם נתגבר גם על זה. על מה שיוחלט היום בכנסת, על מקומה של ירושלים, על זה אפשר לצטט את הפסוק מתהילים: "שיר המעלות הבוטחים בה' כהר-ציון לא ימוט, לעולם יישב. ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם."

אין ספק שיש סמליות רבה בכך שהכנסת תקבל היום ברוב אדיר, המייצג את רובו ככולו של העם בישראל והעם היהודי כולו, גם לתפוצתו, את חוק ירושלים למחרת תשעה באב, בערב של י' באב, זמן חורבן בית ראשון ובית שני. אין תאריך סמלי יותר מזה שבו אנו מכריזים מחדש ומקיימים את המעשה הגדול שבעזרת-השם הגענו אליו עם קום המדינה ולאחר מכן עם שחרור ירושלים ואיחודה במלחמת ששת-הימים, במציאות של ירושלים ההולכת והנבנית מחדש לגד עניינו, ונוכה לראות בקיום הפסוק, כפי שאמרנו אתמול בתפילת נחם, כי אתה באש היצתה ואתה באש עתיד לבנותה.

גברתי היושבת-ראש, לא ארבה במלים, כי הנושא הוא מעבר למלים. הנושא הזה בוער כאש בנשמתו ובנפשו של העם היהודי ושל כל יהודי. אני שמח מאוד

אני מסיים בפרק קצר מתהילים, שהוא סמלי מאוד ליום הזה, למחרת ט' באב, יום י' באב, גם היום שבו נקבל את חוק ירושלים: "שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך. עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים. ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו. ששם עלו שבטים שבטייה עדות לישראל להודות לשם ה'. כי שמה ישבו כיסאות למשפט כיסאות לבית דוד. שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביו. יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך. למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך."

אורי אבנרי (מחנה שלי):
אני חושב שאין צורך שהכנסת תחוקק חוק שיאשר את התנ"ך.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
מותר לו לצטט פרקים מהתנ"ך כשם שאתה מצטט דברים אחרים.

רשות הדיבור לחבר הכנסת שינמן, ואחריו — ל-
חבר הכנסת וילנר.

מנחם שינמן (חזית דתית לאומית):
גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין זה מקרה שכנסת ישראל, המסמלת יותר מכול את עצמאותה של מדינת ישראל, נקראת לדון בחוק ירושלים דווקא ב-
עשרה באב, במלאת אלף-תשע-מאות-ועשר שנים לשרי-
פת בית אלוקיננו ולחורבנה של ירושלים. "דברו על לב ירושלים וקראו אליה, כי מלאה צבאה..." נפטר השבוע בהפסרת "נחמו". אני מצטט את הפסוק הזה כלפי מי שרוצים ליצור רושם כאילו אין החוק על ירושלים מוסיף מאומה על המצב הקיים מלבד הצהרה וקריאה דקלאראטיבית שאיננה, לפי דעתם, בעתה. קבי-
עה זו איננה נכונה כלל וכלל, אלא שאני אומר ש-
אפילו גם בהצהרות אין לזלזל, כי כך נצטוונו על-ידי הנביא: "דברו על לב ירושלים וקראו אליה" — אל תפסיקו לדבר, לקרא ולהצהיר כי ירושלים היא לבה של ישראל, מטרופולין ובירת ישראל.

אין זו גם פעם ראשונה שנושא מעמדה של ירוש-
לים עולה לדיון בכנסת. לראשונה נתבקשה הכנסת לדון בכך בראשית צעדיה, כאשר ישיבותיה נתקיימו באולם שליד חוף הים בתל-אביב. האווירה הבין-לאומית באו-
תם ימים היתה דומה לא במעט לאווירה של היום. מבחינות רבות מעמדה של מדינת ישראל, המדינה הצ-
עירה שאך זה עתה יצאה לאוויר העולם, היה חמור עשרת מונים בזירה הבין-לאומית. החלטת האומות המ-
אוחדות דאז בעניין מעמדה הבין-לאומי של ירושלים היתה החלטה חד-משמעית, ואומות העולם כולן הת-
ייצבו מאחוריה, אף-על-פי-כן, למרות כל הפחדים וה-
חששות, הכריז דוד בן-גוריון ב-5 לדצמבר 1949 מעל במת הכנסת לאמור: "אומה אשר קיימה בנאמנות ב-
משך אלפים וחמש מאות שנה השבועה שנשבעו הגו-
ים הראשונים על נהרות בבל, בל לשכות את ירושלים — אומה זו לא תשלים לעולם עם הפרדת ירושלים" — — — ישראל לא יותר על ירושלים ברצונו הטוב, כשם שלא יותר לשלום שנים על אמונתו, על ייחודו ה-
אומי ועל תקוותו לאופי לירושלים ולציון. "ישראלים ימסרו נפשם על ירושלים לא פחות מאנגלים על לונדון, רוסים על מוסקבה ואמריקאים על וושינגטון."

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
נניח שהוא מיותר. על כל דבר שהוא מיותר מצביעים נגד?

חייקה גרוסמן (המערך):
כן.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
מדוע כן? זה מזור מאוד. יכולתי עוד להבין מישהו האומר שהוא איננו תומך בחוק כי אין בו צורך. אבל להרים יד נגדו? אם הוא מאשר את הקיים, אתם מרי-
מים יד נגד הקיים. אתם מערערים בהצבעה היום את מה שהחלטנו לפני 13 שנה. זוהי אמת.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
תאמר לי מדוע אתה יוצא להגנתו כאשר הוא טיר-
פוד השלום?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אתה אומר דבר חמור מאין כמוהו. אני רוצה לש-
אול אותך: אם הוא מאשר את הקיים, איך הוא יכול להיות טירפוד השלום, ריבונות-של-עולם? אם ירושלים היא עילה לטירפוד השלום, אז זה איננו שלום אלא זיוף של שלום. ירושלים איננה יכולה להיות עילה לטירפוד השלום. החלטה המאשרת את הקיים איננה יכולה לטרפד את השלום. לא על שלום זה חתמנו, לא בשלום כזה רצינו. אני חולק על כך שזה טירפוד של השלום. חתמתי על שלום עם ירושלים — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):
לא.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
— ואשמור על השלום עם ירושלים. אתה רוצה שלום בלי ירושלים, חברי הכנסת אבנרי, אבל היעם איננו רוצה בך, אפילו סיעתך איננה רוצה בך.

זהו טירפוד השלום? אילו דיבורים הם אלה? זהו השלום שאתם רוצים, בלי ירושלים, ואתם אינכם חברי הכנסת אבנרי. חלילה לכם לומר את הדבר הזה.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
אני חבר הכנסת היחיד שנותנת מועדת הפנים ש-
החליטה בלילה ההיסטורי על חוק איחוד ירושלים.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
זכותך הגדולה.

יוסף תמיר (התנועה לשינוי ויזמה):
אתה יודע שאני בעד. השאלה אם חוק זה של חב-
רתי הכנסת גאולה כהן תורם משהו או לא.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אין חוק של חברת הכנסת גאולה כהן. יש חוק של כנסת ישראל. לפנינו הצעת חוק להכיר בירושלים כ-
בירת ישראל. כל הכנסת מתאחדת סביב זה — הליכוד, המפד"ל, המערך, התנועה הדמוקראטית, סיעת ל"ע. כולם מתאחדים למען החוק. אני פונה אליכם שלא תרימו ידיכם נגד החוק בגלל חשבוניות קטנים. ירושלים היא מעל כל חשבון, היא מעל כל עיתון. לכן חייבים אנו היום להיות מאוחדים ולחוקק את החוק הזה למען ירושלים.

הינה עיר אחת שאינה ניתנת לחלוקה, בירת מדינת ישראל. ואכן נעשו צעדים ממשיים למימושה של החלטתו זו על ידי בנייתן של שכונות חדשות באותם חלקים שהיו מעבר לירושלים העברית. השכונות החדשות, על אלפי תושביהן, ועיבוייה של הבירה כחגורת נקודות-התיישבות מבטיחות את מעמדה של ירושלים. ה"ויצעקו" שיקמו אומות העולם יהיה ודאי גדול. אך אל לנו להיבהל מכך. כאשר מיידים גורל על ירושלים אין אנו יכולים להחריש. חובתנו לירושלים, הבירה הנצחית של אומתנו, מחייבת אותנו לעמוד איתנים אל מול גלי השנאה והשיטנה ההיסטוריה חוזרת על עצמה. כאשר ביקש נחמיה הנביא לבנות ולשקם את חומות ירושלים כמו האויבים, ובהם הערבים, "לבוא ולהילחם בירושלים" ולהפריע לשיקומה. אולם מויתם לא עלתה יפה והעיר נבנתה גם נבנתה.

ביום שיחרורה של העיר נשבענו לירושלים ששוב לעולם לא נעובנה, ששוב לא תבותר. היא תהיה עיר אחת, לתמיד, לעולם. עם זאת אין להתעלם מן העובדה ההיסטורית כי מקומות מסוימים בירושלים המזרחית מקודשים למוסלמים כשם שיש מקומות המקודשים בעיני הנוצרים. ממשלת ישראל הבטיחה גישה חפשיה וחופש הפולחן לבני כל הדתות מייד לאחר שיחרורה של ירושלים. דבר זה מבוצע הלכה למעשה אף שבמשך 19 שנה נשללה מאתנו זכות הגישה החפשיה לכותל המערבי. "לא נצורנו צורם".

קבלת חוק ירושלים עכשיו, על אף הסערה שתקום בעולם, תמחיש את נחישות עמדתנו בדבר שלמותה ואחדותה של העיר. ממשלת ישראל אף היא צריכה לפתוח במסע הסברתי מקביל כאשר במרכז עומדת ירושלים ומקומה בתולדות ובתודעת עמנו. למאמץ הסברתי זה יש לגייס את כל הכוחות ולווא גם רופפים בירי חוצה לה. על הפסוק "ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו" דרשו חז"ל "עיר שהיא עושה כל ישראל חב"רים". ראוייה היא לירושלים שהכול יתנו ידם למען הסברת מעמדה המיוחד של העיר, כדי להדוף את המתקפה ההסכרתית שבה נהיה נתונים. כך נצליח גם לאחד את יהדות העולם בתמיכתה במדינת ישראל במאבק הקשה למען אחדותה ושלמותה של ירושלים. אין יהודי בעולם, ויהיו קשריו עם היהדות ולווא גם רופפים בירי תר, שאין לירושלים מדברת אל לבו, שאין זכרה חרות על לבו. בעבר היה מנהג שכאשר יהודי היה מגיע לברכת "בונה ירושלים" בתפילת "שמונה-עשרה" היה מתכופף קצת. הדים לכך אנו מוצאים במנהגי המהרי"ל ובתשובות מהר"ם מרוטנברג. אולם עד מהרה המנהג בוטל ולא נתקבל בקהילות ישראל. היו זמנים, כאשר היינו נעדרים עצמאות מדינית, שבהם לא יכולנו לדבר בעו ובקיפות קומה על ירושלים כמחוז קיומנו הלאומי. אולם עתה, בחסדי משנה העתים ומחליף הזמנים, שוב אין אנו צריכים להתכופף בעלות את ירושלים על סדר יומנו. להיפך, נדבר על חוקי נבונה אותה בוקיפות קומה, בגאווה, בשמחה. חוק בלבד לא יבא גאולה לירושלים. אנו צריכים לבנותה ולעשותה, ויהי מעונו בציון וסוכתו בשלם — מה סוכה "תעשה ולא מן העשוי", כך ציון — ברוך מנחם ציון בבניין ירושלים.

אני בעד חוק קצר, חדי-משמעי, על ירושלים, מבלי להרבות במלים ובסעיפים. לאחר קבלת החוק תבואנה תקנות כתוצאה ממנו. כך גם לימודנו רבותינו לחשוב

מר מנחם בגין, היום ראש ממשלת ישראל, הציע בנאומו ב"י" בחשון תש"י את הצעת חוק ירושלים הבירה. כבר אז הציע שבחוק יאמר שבירת ישראל היא ירושלים, בירתה הנצחית של האומה ובירת המדינה, וירושלים כוללת את הר-הבית, הכותל המערבי וכל השטח העירוני משני עברי החומות.

הראשון מן השרים שהעביר את משרדו הממשלתי לירושלים היה הרב יהודה לייב הכהן מימון, ז"ל. ואחריו הועבר ביום 12 ביולי 1953 משרד החוץ לירושלים, ולמרות הביקורת כל הדיפלומאטים באו לדיונים לירושלים. אז בשנת 1953 היה זה צעד חסר תקדים. שעורר התנגדות בארץ ובעולם.

יש הטוענים ביחס לעיתוי הבאת החוק ומציעים לדחותו למועד אחר. גם בשנת 1949, כאשר הועברה הכנסת לירושלים, טענו כך נציגי מפ"ם, אך לבסוף הצביעו במליאת הכנסת בעד ההעברה.

טוענים כי החוק הזה יכול לשבש את שיחות ה"אוטונומיה. הוי, כמה חסר העז וההגיון למעלי טענות הדחייה. כי כאשר הפארלאמנט המצרי מחליט פה-אחד שירושלים היא ערבית והיא בירתה של המדינה הפלשתינית — אין בכך כדי לשבש את שיחות האוטונומיה; אבל כאשר כנסת ישראל תחזור ותאשר שירושלים היא בירת ישראל — היא תעמיד בסימן שאלה את המשך תהליך השלום ויהיה בזה מעשה של התגררות? מי זה יכול לאסור עלינו להכריז על קשר הנצח בין העם היהודי ובין ירושלים? לעולם השתיקה על ירושלים אינה יפה. "למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט" — אומר הנביא ישעיהו, ועל-אחת-כמה-יכמה היום, לאחר החלטת מועצת הבטחון והפארלאמנט המצרי, עלינו להשמיע את דברנו ולחזק את זיקתנו על-ידי חוק מפורש נוסף.

על ציון נאמר במדרש שכל טובות, ברכות ונחמות שהקדוש-ברוך-הוא עתיד לתת לישראל אינן אלא מ"ציון: ישועה, ברכה, טל, חריב, תורה, עזרה וסיוע — ועל כל אלה ניתנות דוגמאות של פסוקים וגם "עזו" בא מציון, שנאמר: "מטה עוזך ישלח ד' מציון". אנו זקוקים לעזו, להעזו. "היימך בכוח קולך מבשרת ירושלים, הרימך, אל תירא", לא לפחד, לא לירא, אלא להעזו ולהפגין כלפי כל העולם מחדש כי ירושלים בירת ישראל היא.

כך העזנו בעת כינון המדינה והכרזה על עצמאותנו, על אף ההתנגדויות והקולות שהגיעו מבפנים ומבחוץ שלא להקים את המדינה, ונתן הקדוש-ברוך-הוא עזו בלבנו של דוד בן-גוריון ז"ל, שלא להיענות לרכייה-להלכות ול"פחיתים רואי שחורות, והכריז בה' האשים על תקומת מדינתנו לפני "לב שנים, שבעזרת שנים תיבנה ותכונן לעד.

מעמדה של ירושלים הוא נושא שמדינות העולם מרביות לעסיק בו. הסיבה לכך מובנת, בהיות ירושלים מקודשת לשלוש הדתות הגדולות. בסיכטור הישראלי-ערבי ירושלים תופסת מקום מרכזי, על אף העובדה שהעיר מקודשת למוסלמים כמקום המסגד שבדרגת קדושתו הוא השלישי באיסלאם אחרי מכה ומדינה.

מאז הופלה חומת ירושלים, שהפרידה בין שני חלקי העיר, ירושלים היא מאוחדת. כבר ביולי 1967, זמן קצר לאחר שיחרורה של ירושלים, החליטה הכנסת שירושלים

ההתגרויות של ממשלת בגין בנושא ירושלים, כגון ההכנות להעברת משרד ראש הממשלה לירושלים העיר בית דווקה והחוק הפרובוקאטיבי שהכניסה חברת הכנסת גאולה כהן, מהסיעה האולטר-ניצית בכנסת, "הת" חיה" — הביכו אפילו את אהוב נפשם של בגין וקארטר, נשיא מצרים סאדאת, אשר מכר את נפשו לשטן האימפריאליסטי האמריקני.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
איר אתה מדבר כאן?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה אומרת הצעת החוק של חברת הכנסת גאולה כהן? — 1. "ירושלים היא בירת ישראל". החומרה אינה בזה אלא בסעיף 2: "שלמותה ואחדותה של ירושלים" רבתי, בגבולותיה שלאחר מלחמת ששת הימים, לא ייפגעו." חברי הכנסת, תהיו מפוכחים. הלא הדבר לא יהיה לעולם. זה אינו צודק ואינו ריאלי. אם חוק זה יתקבל בכנסת יהיה דומה לתכנית גלילי של 14 הסעיפים המפורסמים ויהיה דומה להכרזתו של דיין: "מוטב שרם-א-שייח' בלי שלום מאשר שלום בלי שרם-א-שייח'." אם הכנסת תקבל את הצעת החוק של חברת הכנסת גאולה כהן יהיה זה תרשים למלחמה הבאה. חוק ירושלים הוא גם מחסום נוסף חמור לשלום. אם רוצים בטחון ואם רוצים את הבטחת קיומה, עתידה ושלומה של ישראל צריך לבטל את הסיפוח של החלק הערבי של ירושלים.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
החלק הערבי זה הכותל המערבי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בעיית ירושלים היא חלק מהותי מהבעיה כולה, מהסיכסוך כולו. התחכמויות כאלה הביאו למלחמת 1973. בעיית ירושלים היא גם חלק מהותי של שאלת השלום הישראלי-ערבי. שום נאומים לא יוכלו להכחיש זאת. יש כאן שני עמים צריכות להיות שתי מדינות. ריבונות של עם אחד על ירושלים כולה לא תהיה. החלק הערבי של ירושלים הוא חלק של הגדה המערבית של המדינה הפלשתינית העתידה. הריבונות על החלק הערבי של ירושלים צריכה להיות ערבית-פלשתינית והריבונות על החלק המערבי של ירושלים — ישראלית. אין זאת אומרת, חברי הכנסת, שהעיר אינה יכולה להיות מאוחדת מבחינה מוניציפאלית. אין זאת אומרת שלא יכולים להיות מעבר חפשי בין שני חלקי העיר וגישת חפשי לכל המקומות הקדושים לכל הדתות, את דברים אלה יכולים צריכים להיות מוסדרים על-פי הסכם בין שתי המדינות הריבוניות — הישראלית והפלשתינית.

חברי הכנסת, אתמול נפתחה העצרת המיוחדת של האו"ם, שדנה בשאלה הפלשתינית. רק שתי מדינות התנגדו לכינוס העצרת — ישראל וארצות-הברית. הגוש גייר-עבודה להחלטה מטעם גוש המדינות הבלתי-מודות. הות. קראתי הבוקר את ההצעה.

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית):
המדינות "השוכחות שלום וצדק".

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
את אומרת זאת? אני מוכן להסכים אתך.

מחשבת ציון בקצרה. על הפסוק: "על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים, כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דומי לכם" נשאלה שאלה במסכת מנחות: מה אמרו השומרים שהופקדו על חומות ירושלים? לים? אמר רבא בר רב שילא: "אתה תקום תרחם ציון." רב נחמן בר יצחק אמר: "בונה ירושלים ה'." ומקורם, לפני החורבן, מה אמרו? אמר רבא בר רב שילא: "כי בחר ה' בציון אווה למושב לו." כך בקיצור ביטאנו את זיקתנו ואת חיבתנו לירושלים וכך גם היום מתוך רגש של קדושה ושבעה של "אם אשכחך ירושלים" נקבל את החוק, כי ירושלים עיר הקודש היא בירת ישראל.

היור' ש. ארבל-אלמולזינו:
רשות הדיבור לחברת הכנסת וילנר, ואחריו — לחברת הכנסת רובינשטיין.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בדיון הזה על ירושלים, כמו בדיונים חשובים אחרים, אתה לפעמים יושב, שומע וגדה עד כמה רבים החברים בכנסת אשר לא למדו דבר, לא מההיסטוריה של העם שלהם, שלנו, ולא מההיסטוריה של עמים אחרים. אתה נדהם עוד יותר כמה רבים חברי הכנסת התלושים ממהמציאות שבה אנחנו חיים בעולם, באזור, ועוד פחות מבינים את המסקנות, את הפרספקטיבה ההיסטורית של האזור הזה ושל מדינת ישראל.

חברי הכנסת, הצעת החוק של חברת הכנסת גאולה כהן היא דבר חמור מאוד, אבל לא רק בגלל העיתוי ולא רק בגלל הנזק האקטואלי. זו הצעה פסולה עקב רבנות. כבר ביוני 1967 קיבלה הכנסת, בהתנגדות סיעת תנו שהיתה היחידה שלא נגררה אחרי ההיסטוריה המלחמתית והסיפוחיטית, את התיקון מס' 11 לפקודת סדרי השלטון והמשפט. לפי תיקון זה "המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בכל שטח של ארץ-ישראל שהממשלה קבעה בצו". מייד לאחר קבלת התיקון הזה בכנסת, שמשמעותו אופציה לסיפוח כל השטחים שנכבשו במלחמת יוני 1967, פירסמה הממשלה ב-28 ביוני 1967 צו הקובע את תחולת המשפט, השיפוט והמינהל הישראליים על שטחה של ירושלים המזרחית הכבושה. היה זה צו סיפוח ירושלים הערבית. באותו יום הוצא גם צו מטעם שר הפנים בדבר הכללת ירושלים הערבית בתחום עיריית ירושלים.

סיפוח ירושלים המזרחית הלך והתרחב. השטח של ירושלים כולה, על שני חלקיה, הישראלי והערבי, היה 37.5 קמ"ר. עכשיו הוא מגיע ל-108 קמ"ר. הסיפוח האחרון בוצע השנה עם הפקעת השטח הגדול המקשר בין נווה-יעקב והגבעה-הצרפתית. אולם למרות כל אמצעי הקולוניאליזם של ירושלים הערבית וסביבתה ירושלים, לא רק לפי החוק הבין-לאומי ולפי החלטות פה אחד, פעמים מספר, של מועצת הבטחון של האו"ם, בהימנעות ארצות-הברית, למעשה אינה מאוחדת. יש שתי ירושלים — ישראלית ופלשתינית. כל הנסיגות לשנות עובדה יסודית זו של המזרח-התיכון בזכות הכוח הצבאי הברוטאלי, סופם להיכשל. סיפוח ירושלים מכוח הניכוש הצבאי יצר מוקד מסוכן ביותר של מלחמה והוא אחד הגורמים החשובים העלולים להטביע את עם ישראל ואת העמים הערביים בנהרי-נחלי דם ולסכן את שלום העולם.

פורחת ומשגשגת ויש בה זכות גישה לבני כל העמים ובני כל הדתות.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): שמעת על ההפגנה המתקיימת עכשיו? עשרות נל-קחו לבית-הסוהר.

אמנון לין (הליכוד): עכשיו, בירושלים, זה שיגשוג ירושלים. כך משגי-שגת ירושלים מאז 1967.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: חברי-הכנסת זיאר, אני מבקשת שלא להפריע.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה): אין זה מקרה שיש בציבור הישראלי אחדות דעות מוחלטת, מעבר לכל חילוקי-דעות אחרים, בנושא מעמ-דה של ירושלים, בדבר היותה של ירושלים בירת המ-דינה, בדבר היותה בלתי-ניתנת לחלוקה, בדבר היותה נתונה כולה תחת ריבונות ישראלית, עם כל המצוות המחייבות מהיותה מקודשת לבני דתות אחרות ועמים אחרים.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, כנגד תמימות-דעים זו, כנגד אחדות העם היהודי בתפוצותיו בדבר מעמד ירושלים, כנגד ההחלטה הנחושה שלנו לעמוד על משמר חומותיה של ירושלים, ניצבות מועצת הבטי-חון והעצרת הכללית של האו"ם בהחלטות חסרות שחר מבחינה עובדתית וחסרות תחלת מבחינת סיכוייהן. דווקא כמי שמתנגד להצעת החוק של חברת-הכנסת גאולה כהן, מטעמים שעוד אסביר אותם, דווקא כמי שחולק על היעילות ועל התבונה שבהגשתה, אני חושב שכולנו צריכים להיות מאוחדים באמירה חדי-משמעית לעצרת האו"ם, למועצת הבטחון, לאותו אירוע מזור הקרוי "ועידת הנשים" בקופנהגן, לכל מקום בו מתכנ-סים שונאינו ואויבינו, כי עצתם תופר ודברם לא יקום. לא ניתן יהיה לתלוש את ירושלים ממדינת ישראל, כפי שאי-אפשר לתלוש לב מגופו של אדם חי.

הצעת החוק שהגישה חברת-הכנסת גאולה כהן — ואני מכבד את כוונתה ורצונה — היא מיותרת ומזיקה. היא מיותרת ומזיקה לא רק אליבא דגירסתי אלא באורח מזור ביותר גם לפי הדברים שנאמרו כאן, מעל הדוכן הזה, ומחוץ לדוכן הזה בכל מקום שחברי הכנסת מסתו-דים ומדברים. חברת-הכנסת שובל קם וגנא נאום שכל כולו תוכחה נגד החוק של חברת-הכנסת גאולה כהן. הוא אמר: החוק מיותר; החוק מזיק; החוק פוגע בעמדם של ירושלים, כי החוק פוגע גם בירושלים — אבל אני אצביע בעדו. מדוע? משום שאם אצביע נגדו, הדבר עלול להתפרש שלא כדין בחוץ-לארץ. ואני אומר: אני יכול להבין את השיקול הזה. הוא איננו רז ללבי. אני בהחלט יכול להבין שנוכח מסע השיטנה המופרע המתנהל היום נגד מדינת ישראל — —

(חברת-הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת ביניים)

אינני מזלזל גם בשיקול הזה. אני אומר: יש פנים לכאן ולכאן.

כנגד השיקול שמא יתפרש הדבר הזה של ההצבעה נגד חוק ירושלים של חברת-הכנסת גאולה כהן שלא כדין בחוץ עומד השיקול הנגדי, דהיינו שלגבי הגורמים

שרה שטרן-קטן (חזית דתית לאומית): הבלתי-מזדהות "השוחרות שלום וצדק".

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): קראתי את ההצעה. היא טובה. היא לטובת ישראל ולטובת העם הפלשטיני כאחד. ההחלטה הזאת קוראת לישראל לסגת מן השטחים שכבשה ביוני 1967, לרבות החלק הערבי של ירושלים: להכיר בזכותו של העם הפלשטיני להגדרה עצמית ולמדינה משלו בשטחים ש-יפוננו על-ידי ישראל, והיא מכירה באש"פ כנציגותו המוסמכת של העם הפלשטיני. זה מרשם לשלום צודק וריאלי. אנב אשי"פ, אתמול שודר ברדיו, ב"קול יש-ראל", מפי כלי-התקשורת הסובייטיים — זאת לאחר ביקורו של עראפאת בבית-המועצות — שאש"פ יהיה מוכן להכיר במדינת ישראל, כמובן על בסיס של הד-דיות. מעניין שלא מצאתי את הידיעה הזאת היום בע-תונים. מנצלים כל הצהרה לא טובה של אירגון פלש-טיני, שאין לה כל ערך מעשי — —

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה): כמו החלטת דמשק, הקוראת להקים מדינה ערבית על חורבתה של ישראל.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): לא רק זה נאמר שם, אם כי מה שנאמר לא טוב. אין לכך ערך מעשי אלא דקלאראטיבי בלבד. אם אומ-רים, אחרי שיחות עם עראפאת, שאש"פ יהיה מוכן, בתנאים של הדדיות, להכיר במדינת ישראל, זו עובדה פוליטית מכרעת ואליה צריך להתייחס. אפשר לבחון את זה.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה): כל יום הצהרה אחרת. מה האמת?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): האמת נבחנת בפראקטיקה. אני מציע שהכנסת ת-כל הצהרה כזאת על הכרה הדדית של שתי מדינות עצמאיות, ושלום על האזור.

מנחם פבידור (הליכוד): את ההצהרה הזאת שידרו מקאבול.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו: רשות הדיבור לחברת-הכנסת רובינשטיין, ואחריו — לחברת-הכנסת גרוסמן.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה): גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ירושלים היא בירת ישראל ובירת העם היהודי לא בגלל אקט של הכנסת ולא בגלל החלטה של ממשלה אלא משום שהיא הבירה שבלב של עם שבכל שנות גלותו מארצו לא שכח את בירתו בתפילותיו, בתפילותיו, בשירתו ובנש-מתו. כאשר קמה הצינונות — תנועת השיחורור הלא-רמית של העם היהודי, זו הצודקת והאנושית שבמהפכות — היא נטלה עליה את השם ציון, שכן ציון וירושלים סימלו את כמיהתו של העם היהודי לחזור למולדתו, שממנה נעדר ואותה לא שכח. אין זה מקרה, גברתי היושבת-ראש, כי ירושלים פרוחה ושיגשגה באותן תקו-פות כאשר רחובותיה מלאו בבני העם שאימצה אל לבו. אין זה מקרה כי מאז מלחמת ששת-הימים העיר

הצעת החוק כ"הצעת חוק מיתרת ומזיקה." במאמרו ב"ידיעות אחרונות" אמר: "הצעת החוק של גאולה כהן היתה בלתי-נחוצה, מיתרת וגורמת לקונטרברסיות, שבחלקן נרדמו ובחלקן שוכנות עדיין במארכים מבוצ-רים, ממתינות להזדמנות." רבותי חברי הכנסת, אלה דבריו של מי שעומד בראש המפלגה האופוזיציונית הגדולה. איך אפשר להתעלם מדברים אלה? רק בגלל איזה שהוא חשש שהתנגדות להצעת החוק תתפרש כוויתור? הרי בעצם הספק שאנו מעלים אנו מחלישים את מעמדנו בעניין ירושלים.

משום כך, גברתי היושבת-ראש, צריך לומר "כן" לירושלים המאוחדת תחת ריבונות ישראלית, ו"לא" להצעת החוק העשויה, חלילה, לפגוע במעמדה זה של ירושלים.

היחיד ש. ארכיליאמולווינו:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן, ואחריה — לחברת-הכנסת רובין.

חייקה גרוסמן (המערך):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, חוק ירושלים — יש לחוקק חוק-יסוד: ירושלים, אך כאשר הרוב יחשוב זאת לנחוק ובנוסף מקיף יותר מן הנוסח שהוגש.

הממשלה איננה מתערבת בהליכי החקיקה של הכנסת. האומנם? האם עלי למנות כרוכל את רשימת החוקים הרבים שבאי כהצעות חוק פרטיות של חברי כנסת, והממשלה דאגה להורידן מסדר-היום? האם לא קרה עדיין שחבר כנסת השיג רוב להצעתו, והממשלה לא ויתרה? נציג מוסמך של הממשלה מנהל יום יום, שעה שעה, קרבות בכל ועדה מועדות הכנסת שמא, חס-יחלילה, תעבור הצעה שלא לרוחה של הממשלה. יזמת החקיקה של חברי הכנסת נבלמת באופן קבוע. אם קורה שהצעת חוק פרטית עוברת את מחסום ההתייגות התקיפה של הממשלה בקריאה מוקדמת, הממשלה חשה להטיל משמעת קואליציונית כדי להפיל את הצעת החוק בקריאה ראשונה, או אפילו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית — ויהיה החוק מבטא קונסנסוס ככל שיהיה. האם עלי להזכיר את חוק השירות הלאומי? הממשלה לא התעברה בהליך החקיקה? או ההסכם הקואליציוני עם ה"אגודה" עמד מעל לאינטרס הממלכתי. איפה האינטרס הממלכתי עכשיו, כאשר שום הסכם קואליציוני איננו מפריע? מה מפריע? הרפוטאציה? מה יאמרו?

מחכה לנו מאבק קשה בין-לאומי על ירושלים. על ירושלים לא נוכל לוותר, לא על שלמותה ולא על היותה בירת ישראל. דווקא משום כך עלינו לחשב היטב את צעדינו. טענה זו של איה-תתערבות לגבי חוק ירושלים היא טענה מתחסדת ואין היא משכנעת איש. היא מעלה חיוך עצוב על השפתיים. טענה זו מוכיחה שני דברים: (א) שהממשלה לא היתה שלמה עם הבאת החוק בשעה זו ושהיא יודעת מה הוא הנזק הפוליטי שיביא גם לישראל בכלל ולמעמדה של ירושלים בפרט. הממשלה ליישמה תירוק חפל ובלתי-אמיין. (ב) שהממשלה אינה עוד הצוות המוביל את המדינה לפי שיקוליה הענייניים אלא היא נסחפת ונדחפת עליי קבוצת-שוליים לשו-ליים של המדיניות. חברי ממשלה אחדים אורו עוז

החוקים בקרב הציבור בחוץ-לארץ, בקרב הציבור היהודי, ציבור אוהדי ישראל בחוץ-לארץ יש חשיבות שיישמע גם קול אחר, קול האומר: ירושלים יקרה לנו, היא בירת הנצח שלנו, אבל אקט זה מזיק ומיותר, ומשום כך אנו מתנגדים לו. כלומר השיקול הזה: מה יאמרו, או פן יאמרו — שיקול שהוא במקרה הכי-טוב משני — פועל בשני הכיוונים. אני חרד לכך שבגלל הצהרות דקלרטיביות שאינן מלוות במעשים, כפי שאמר ראש עיריית ירושלים, ייצא שכרנו בהפסדנו. אני מכבד את השיקולים של חברת-הכנסת גאולה כהן. אבל אינני יכול להסכים לכך ששיקולים של חברת כנסת שיש לה עמדה עקיבה, והיא איננה רוצה באותו תהליך השלום שרוב הכנסת רוצה בו, יתבינו לכנסת כולה מה תהיה עמדתה. נכון, גם אני חרד לכך שמא לא תפורש נכון ההצבעה היום בכנסת. ומשום כך אני חושב שחשוב שייאמרו דברים אלה בדבר מעמד ירושלים גם מפי אנשים כמוני, המתנגדים באורח חד-משמעי להצעת החוק הזאת.

אינני יכול להבין אותה נימה החוזרת מעל הדוכן הזה של הכנסת ומחוצה לה: זה חוק רע, זה חוק מיותר, אבל אנו נצביע בעדו. ראש עיריית ירושלים טדי קולק אמר ב"13 בחודש זה במועצת עיריית ירושלים: "אני מצטרף על כך שמפלגתי הלכה אחרי זה" — כוונתו היתה אחרי החוק הזה — "ולא היה לה האומץ להצביע נגד. אם כבר חוק — אז עד הסוף, חוק שידבר על הרחבת הבנייה והתקציבים. החוק הזה של גאולה כהן גרם נזק יותר מאשר הועיל." ואומר נתון "דבר" במאמר ראשי, לא במאמר חתום: "תמיכתה של סיעת המערך בחוק מעוררת אף היא תמיכה." והוא מוסיף ואומר: "אל לו, למערך, להיגרר אחר מי שמדיניותם שונה מרחק כה גדול בעניין איחוד ירושלים." כלומר התנגדות מוחלטת לתמיכת המערך בהצעת החוק מפי נתון ההסתדרות. אני מצטט מדבריו של משה כרמל, חבר-הכנסת לשעבר, בעל עבר בטחוני מפואר. הקורא לסיעת המערך להצביע נגד החוק המזיק והמיותר, במאמרו ב"ידיעות אחרונות" מיום 6 בחודש זה: "מן הראוי שסיעת המערך בכנסת תבדוק את עצמה, אם היא לא נמצאה נגררת אחר יזמה פרטית מיתרת, התואמת שיטה מדינית וזה לא מאז ומתמיד, זו הלהוטה אחר הצהרות במקום מעשים; וזאת במקום לדבוק בדרכה המסורתית של תנועת-העבודה, השמה דגש במעשה המקדם עצמו, זה היוצר עובדות חיים ובונה תשתית ומבצר כוח." ועוד הוא אומר: "הצעת חוק זו עלולה לסייע בידי מבקשי רעתה בגיוס גילויי איבה כלפיה במדינות העולם, לגרות לתגובות שליליות במוסדות בין-לאומיים ולעורר התנגדות קולנית בקרב שכנותינו; וזאת בלא שיהיה בכך הכרח כלשהו ובלא שיוסיף הדבר גריגרי של עצומה נוספת למעמדה של ירושלים, הראויה למאמצים מתמידים של חיווק וביצור." גברתי היושבת-ראש, דברים כדרכנו שאמר משה כרמל, אדם שאי-אפשר להאשים אותו בהתנכרות למעמדה של ירושלים, המוכיח שחור על גבי לבן את הנזק המדיני למעמדה של ירושלים שנגרם על-ידי הצעת חוק זו. דברים דומים אמרו שרי ממשלה ליפרסום ושלא לפיר-סום, אנשים בתוך הליכוד בעלי עמדה בכירה בו. אדם כל אלה תשים כמי שכפאם שד ללכת כסומא בארובה אחר הצעת החוק שנוקה גדול מתועלתה. יושב-ראש מפלגת העבודה, חבר-הכנסת שמעון פרס, מגדיר את

הפחד שאחו את הבית הזה? יש לומר את האמת: החוק מיותר בשלב זה.

דברים שבטחון ישראל תלוי בהם יש לעשותם גם אם יערערו את מעמדנו הבינלאומי. לא הייתי מציעה להתחשב בדעת-הקהל העולמית אילו בחוק זה היה תלוי ייחודה של ירושלים או קביעתה כבירת ישראל. אך אם החוק גם מיותר וגם מטרפד את הסכם השלום עם מצרים, וגם משמש כתירוץ בידי הממשל האמריקני כדי שלא להטיל וטו במועצת הבטחון — לשם מה לחוקקו היום? הרי כך נוהגים רק מתאבדים פוליטיים. אני חוזרת על האמת הקיומית של עם ישראל: הסמל שלי איננה "מצדה" ו"לא תמות נפשי עם פלשתים". הסמל שלי הוא ירושלים בירת ישראל ועיר השלום. אנא, איפה אומץ-הלב לומר את האמת?

שמעתי מפי רבים את הטענה המזוהה: מוטב היה אילו החוק לא היה מובא, אבל אם הובא לכנסת — אין אפשרות להצביע אלא בעדו. מדוע? האם זה יהיה החוק הראשון שתכנו נכון אך הבאתו מיותרת? בהחלט לא. דברים רבים הגשימה הציונות קודם דה-פאקטו ורק אחר כך דה-יורה. ב־1967 הוחלט לאחד את ירושלים. תורו של חוק-יסוד: ירושלים, יגיע. כשיגיע, הוא חייב להיות מקיף יותר, משמעותי יותר, תכני יותר ולא טכני בלבד. החוק יצטרך לקבוע את זכויותיה הבלתי-מעוררות של ישראל על בירתה ירושלים המאוחדת, אך גם את הזכויות שיינתנו לאזרחים הערבים ולמקומות הקדושים לדתות אחרות.

אם החוק המוצע כל כך חשוב עד שראש הממשלה הודיע כי יקום באופן מיוחד ממיטת החלמתו כדי להפגין את הצבעתו, מדוע לא הציעה הממשלה הצעת חוק זו מיוזמתה? אם החוק חיוני כל כך, למה להסתתר מאחורי סינרה של חברת-הכנסת גאולה כהן? אך לא כן הדבר. חברת-הכנסת גאולה כהן, במהלך פאראל-מנטארי מוצלת מצדה, מנצלת את חולשתה של הממשלה, את פיק הברכיים שאחו רבים באופוזיציה, את פחדם של רבים מאתנו מפני כך שיטילו ספק בנאמנותם לירושלים וידרשו מהם תעודת יחוס פאטריוטי. ואכן, כך, אין מעצרים להרים יד נגד חוק או לפחות להימנע מהצבעה בעדו. וכך אנו חיים לפי העקרון האנטי-פאטריוטי: לעזאזל טובת ישראל, לעזאזל טובת ירושלים, לעזאזל ארצות-הברית, לכל הרוחות עם אלה שעדיין רוצים בטובתה של ישראל — העיקר שנראה ונצטייר כפאטריוטים בסגנון, לא בחוץ. לאחר שלא הצבעתי בעד החוק אך גם לא הצבעתי נגדו בקריאה הטרומית הלכתי הביתה, חברי הכנסת, הסתכלתי במראה וראיתי כי איפה שהוא התגמדת, כי בתוך תוכי אני מרגישה מובטח. בסופו-של-דבר, ממי עלי לבקש אישור לאהבת ישראל? מאלה שכל דרכם אהבת ישראל בפה, והציונות התגשמה, לשמחתנו, בניגוד גמור לדעותיהם והצהרוריהם?

אולי הגיע הזמן שטובת ישראל תנחה אותנו, היא בלבד, וינהג כל אחד לפי מצפונו הציוני האמיתי. היתה בעם תחושה כבדה של מועקה, כשכולם עושים את הדבר הבלתי-נכון וכאילו נגזר החוק משמיים. אין רוב בכנסת הנוכחית הסבור כי החוק נחוץ עכשיו. בדקתי. רבים רבים מצביעים כאנוסים. מי שמצביע בעדו מתוך נימוק שאין לו ברירה מפסיד גם את

והביעו את דעתם בפומבי כי החוק מיותר ואף מזיק. ייזכרו סגן ראש הממשלה ארליך והשר המנהל את המשא-ומתן על האוטונומיה, השר בורג.

מה שחסר היום לירושלים הוא לא החוק המוצע אלא הפיכתה של ירושלים למרכז של החיים הממלכתיים והתרבותיים של המדינה; זה העברת המשרדים והמרכזים הפוליטיים; מה שעוד חסר זה שיכונים, לזוגות צעירים, שמחירים יהיה בהישגיד ולא רק של מיליונרים — לא בלירות, בשקלים; חסרים לירושלים גני-ילדים ושירותי חברה. ומה שחסר לפוליטיקאים — זה אומץ-לב. כדי להבטיח את אחדותה של ירושלים צריך גם להשקיע יותר מאמץ כי לחסל את חומת האיבה הרגשית בין חלקה המזרחי והעתיק של העיר לבין חלקה המערבי. יש לחסל איבה ולא ללבות אותה. יש להוקיע כל מי שמלבה יצרים במקום להפעיל שפיון ותבונה.

אפשר להלל ולקלס את מעמדה של ירושלים כעיר מאוחדת וכבירת הנצח של ישראל, ואני אצטרף לה. אבל אני יודעת כי אין די בזה. כל אלה עדיין לא יעשו את ירושלים חזקה יותר ומאוחדת יותר. לא רק דיבורים והצהרות, שזם לעתים אפילו מוזיקים ומעוררי איבה, נחוצים לנו. אמרנו: נעשה משהו כדי שהאזרחים הערבים של ירושלים, בירת ישראל המאוחדת, ירגישו עצמם חלק ממנה. אולי נרשה להניף דגל על מקומות קדושים לאיסלאם; אולי ניתן זכויות מוניציפאליות. נחפש דרך כדי להתמודד עם הבעיה בלי לוותר על העיקר. ומיד קמה מהומה: בגידה בשער. האם קמצא ובר-קמצא קמו ל"תחיה"?

מה נאמר בחוק המוצע? ש"ירושלים היא בירתה המאוחדת של ישראל ושמוקם מושב הנשיא, הכנסת, הממשלה ובית-המשפט העליון הוא ירושלים". ומה קורה היום? וכי הכנסת היא הפארלאמנט של "ראשון"? ושמו מקום מושבו של הנשיא הוא ברחובות? במה בא החוק להיטיב, אם לא להזיק? להזימן תגובות-נגד? לקרוע חוטים דקים שנקמו? וכל אלה כדי להאדיר לא את שמה של ירושלים אלא את שמה של חברת-הכנסת גאולה כהן? אני יודעת שחברת-הכנסת גאולה כהן הגישה הצעת חוק זו מתוך הכרה ברורה וכנה של מה שעלויות להיות התוצאות. לפי הבנתה תוצאות מדיניות אלה אינן חשובות, כי טרפד את המשך המשא-ומתן עם מצרים — זה, לדעתה, מצווה, ויכי עם לבדד ישכון" — זו סיסמה מתקבלת על הדעת. מבחינתה היא צדקה ואין לי טענות אליה. אך האם חברת-הכנסת גאולה כהן היא אשר מנהלת את המדינה?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
נראה שכן.

חייקה גרוסמן (המערך):

יכולים שגרירנו בווינגטון, שאינם בהחלט חשויים בשותפות לאמפיה השמאלנית, והשגריר בא"מ, שהוא ודאי לא שייך אליה, להתאונן כי מקשים עליהם במלחמתם. יכול שגרירנו במצרים להמשיל את החוק האמור כאילו היה חוק הקובע כי תל-אביב שוכנת לחופו של הים-התיכון. האם יש ספק שירושלים היא בירת ישראל, ועיר השלום ועיר הנצח? והאם אמר בלשון עדינה כי החוק איננו מקל את ענייננו, אך הממשלה בשלה. הממשלה נדחקה לפינה, מחפשת תירוצים גלויים, מתחמקת, תסלחו לי, בפחדנות. מה

כזאת, כמיהה כזאת. ובזכות אלה זכינו, סוף-כל-סוף, לראות את ירושלים. לאחר מכן זכינו עוד ליותר, וזכינו לראות את ירושלים כבירת מדינת ישראל. וזכינו גם לראות את ירושלים המאוחדת תחת שלטונה של מדינת ישראל. והנה היום אנחנו באים לתת תוקף חוקי לזכות ההיסטורית ולחוקק את חוק ירושלים בירת ישראל.

אבל מהדברים שנשמעו פה דומה שמבוכת-מה השוררת אצלנו בתחומים אחרים בותנת את אותותיה גם בנושא הזה. אמנם רוב חברי הכנסת שמעתי אינם מהססים לגבי מעמדה של ירושלים, כך נדמה לי, איש אינו מתלבט. אבל יש איוו תחושה כבדה של כמה וכמה חברי כנסת הטוענים שאולי רצוי היה שלא לדון בנושא, וראוי היה שלא לדון בוה, כי זה גורם נזק מדיני. כך נימקו זאת כמה חברי כנסת. דווקא אל מול המבוכה הזאת, דווקא אל מול תחושת אי-הנוחות, יש להכריז ולהצהיר: ירושלים האחת, המאוחדת, בירת הנצח של עם ישראל היא. ואנחנו צריכים לומר זאת בקול גדול לנו — לעצמנו ולעולם כולו.

קשה גם להבין את המבוכה הזאת שבתוכנו והרצון לשוב ולהתפייס ולפייס את הדתות האחרות בנימה מתנצלת. אפשר לומר ברורות: ירושלים קדושה גם לדתות אחרות, אבל חשיבותה לעם היהודי אינה כלעמים אחרים. חשיבותה לדת הקאתולית אינה עולה על זו של על רומי, ואילו למוסלמים ירושלים היא רק השלישית בחשיבותה אחרי מכה ומדינה. רק היהודי באשר הוא, בכל פינה בקצה העולם, יסוב פניו ויכוון תפילתו אל ירושלים, אל הכותל המערבי. לנו אין בלתה, היא הראשונה והיחידה בחשיבותה, העולה על זו של כל אתר דתי ולאומי אחר שיש לנו.

הנה כי כן 13 שנים ירושלים מאוחדת בידי העם, שנשבע לה אמונים לפני 1,900 שנה. 13 שנה פתוחה היא לכל הדתות, והכול מנהלים בה חיי דת כרצונם. מה, אם כן, הצביעות הזאת של אומות העולם שמצב זה אינו נראה להן? היכן הן היו ב־19 השנים כאשר העיר העתיקה היתה בידי הירדנים וגמנע מאתנו לגשת למקומות הקדושים, עליאף הסכמי שביתת-הנשק, אף שכל מה שרצינו הוא רק להניח כתף אל הכותל ולהטיל עליו דמעה? היכן היה מצפון העולם, זה שבשמו מדברים אלינו היום?

נדמה לי שאנחנו צריכים בדקוק בציציות של עצמנו: מה אנחנו מחפשים ומפרשים כל סימן של התנגדות של אחרים? למה לנו ההתבטלות הזאת בפני אחרים, ההתחסדות? הבה נדבר בקול בוטח ובכל שלם ונבטא ברורות את זיקתנו הבלתי-מעורערת לעיר קדשנו.

ואסיים בקטע משירו של דוד שמעוני — "ירושלים":
"עתה כי הפציעו קרני שחרנו — איך לא נעלך, ירושלים, על ראש גאולתנו? הלזאת הרוינוך זה עתה, דם בחירי בנינו? הבה נדבר בקול בוטח ובכל שלם ירושלים? דמי קדושים וטהורים — אל דמי לכם! דמי קדושים וטהורים — אל תיתנו דמי לנו עד תהיה ירושלים לכתר מלכות שלנו."

אמינותו בעיני הציבור ואין הוא מצטייר כנאמן יותר לירושלים.

לכל מי שיש ספק בלב — ישיח אותו. זהו רגע של אמת.

הי"ר ש. ארכלי-אלמולינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רובין, ואחריו — לחבר-הכנסת דרוקמן.

בן-ציון רובין (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אפתח בקטע משירו של דוד שמעוני — "ירושלים":

"בכל מדברות הגלויות הלכת אחרינו, ירושלים,

ובכל ארץ לא זרועה נשבענו ללכת אחרך.

על כל הגרדומים שלנו ליווית אותנו,

וברכת ברכתינו היתה: לשנה הבאה בירושלים!

משוש כל הארץ היית לנו גם בשוממותך,

וגם עת התפלת באפר היית לנו עטרת פאר.

משבע אותיותך כמשבעת קני המנורה

גם במחשכי-מחשכים רעף עלינו אור עולמים."

רבותי חברי הכנסת, יש משום סמליות בכך שהדיון הזה על חוק ירושלים מתקיים היום, בעשרה באב, לאחר שאתמול, תשעה באב, חל יום האבל הלאומי. בתשעה באב, יום האבל הלאומי בכל אתר ואתר שעם ישראל נמצא בו, הוא מתייחד עם עירו. תחילתו באותו מזמור קל"ז: "על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון", ושבועת הנצח שנשבעו הגולים בצאתם את ירושלים, "אם אשכח ירושלים תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרי...". השבועה הזאת שנשבענו לפני 1,900 שנה, ואנחנו מחזיקים בה עד היום הזה, היא תחילתה של הצינונות, היא היסוד להקמתה של מדינת ישראל כעבור קרוב ל-1,900 שנה, אותה ציונות שהיום גונתה על-ידי האו"ם, אותה מדינת ישראל שהיום האו"ם יושב על המדוכה למצוא דרכים נוספות להכניס אותה למצוקה. היחס של עם ישראל לירושלים — אי-אפשר להבינו לא בהגיון ולא בשכל. הוא כל כולו רגש, אהבה מתוך דבקות שאין כמוה. 1,900 שנה מציין העם בכל תפוצותיו את האבל הלאומי על חורבן עיר קדשו ובירת ממלכתו. היכן גשמע כדבר הזה? 1,900 שנה, בתימן, בבגדאד, בטולדו, בברלין, בלוס-אנג'לס ובכל פינה שם הגיעה הקהילה היהודית. ורק אחת לשנה, בתשעה באב? לא. בכל שמחה ובכל אבל, בחתונה, בבר-מצווה ובכל אירוע מזכיר היהודי את ירושלים ואת ערגתו לשוב אליה. ולא רק זאת, שלוש פעמים ביום יהודי מתפלל, ובכל תפילה הוא שב ומזכיר את ערגתו לירושלים: "ותחזינה עינינו בשוך לציון". היש כדבר הזה, בכל העמים, שעם כמה, מתפלל, עורג לעירו יום יום, שלוש פעמים ביום? ולא רק שלוש פעמים ביום; למעשה כל פרוסת לחם שיהודי אוכל הוא מברך בברכת המזון, ובברכת המזון הוא שב ומברך: "ברוך אתה ה' בונה ברחמי ירושלים". אין כדוגמה הזאת בכל העמים, לאורך כל ההיסטוריה של האנושות לא נמצא כדבר הזה, דבקות כזאת, ערגה

י. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

(תיקון מס' 15), התש"ם—1980 — שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט;

לקריאה מוקדמת: חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 3), התש"ם—1980 — הצעתם של חברי הכנסת ע. אמוראי, י. כהן, י. כהן-אורגד, ש. לוריא, א. מלמד, מ. עמית.

כמריכר הונחו מסקנות ועדת הכלכלה על המצב בענף השיכון ומדיניות הבנייה והשיכון.

יא. חוק-יסוד : ירושלים בירת ישראל (המשך הדיון)

כיום המוניציפאליים. חברי הכנסת, מדינה שיש לה חוקה — רוצה, קובעת את עיר הבירה בחוקה; לא רוצה — לא קובעת, כשם שלא הכריז שגבולות המדינה ייקבעו בחוקה. הימנעון המדינה — אין לו מעמד בחוק, שכן אין החוק קובע את הימנעון המדינה. לעומת זאת הדגל והסמל קבועים בחוק. ואשר לשטחים: כפי שהסכמו קודם הם אינם נקבעים בחוק, וזאת שטחי העיריות, המועצות בחוק על-ידי חקיקה-משנה. ומה בעולם הרחב? ובכוונה אני מעלה את ההתלבטות שלי, כחבר הכנסת, כאשר באתי לערוך את נאומי ולתמוך בחוק. לגבי לינדון, למשל, לא כתוב בחוק שלונדון היא עיר הבירה. באנגליה אין חוקה. בווינגטון יש חוקה, אך גם שם לא נקבע בחוק שווינגטון היא עיר הבירה אלא הקונגרס, ב-1790, הכריז בהחלטה שווינגטון תהא בירת ארצות-הברית. אם כן, אין חוק אלא החלטה של הקונגרס. במלים אחרות, חברי הכנסת, זה לא הכרחי שעיר הבירה של מדינה כלשהי תהיה קבועה בחוק.

דווקא בשל כך, דווקא בשל התנגדות העולם כולו — ואין הבדל אם זו התנגדות של ערב הסעודית, משום שהיא מתנגדת לכלל קיומה של ישראל, או אם זו התנגדותה של צרפת, משום שעמי ערב הם לקוחות טובים של יצוא כלי משחית והרס שלה — דווקא משום שיש המטילים ספק במובן לנו מאלי אצביע בעד החוק, בכפוף להסתייגותי, כלומר להצעת התוספת שאני מקווה שתתקבל בוועדה או לפחות תיבדק ותיבחן. הייתי רוצה להוסיף סעיף אחריו סעיף 3, סעיפים 1 ו-2 הייתי מציע להשאר בחוק, כפי שהוא כתוב, בלשונו. מאחר שסעיף 3 מעוגן כך, נאמר קודם — בחקיקה כולה אני מציע להוסיף אחריו סעיף: למאמיני כל הדתות גישה חפשיה למקומות הקדושים להם.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):
גם זה כתוב.

יצחק יצחקי (הליכוד):

בחוק שלך את לא כתבת כך. התייחסת בסעיף 3 לנשיא המדינה, לכנסת, לממשלה ולבית-המשפט העליון, אבל לזה לא התייחסת.

אני רוצה להציע שסעיף זה ייכתב בחוק כלשונו: "למאמיני כל הדתות גישה חפשיה למקומות הקדושים להם. סידורי הגישה ואופן מתן היתר לגישה ייקבעו על-ידי שר הפנים בתקנות."

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכר הכנסת נ. לורר:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע שהיום הונחו על שולחן הכנסת:
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית: חוק השופטים

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחקי, ואהריו — לחבר-הכנסת שריד.

יצחק יצחקי (הליכוד):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אחדות הבית הזה בנושאים שהם בנפשנו היא כאחדות ירושלים. אחדות ירושלים היא אחדות העם. ירושלים איננה בירת ישראל אלא בירת יהודי העולם כולו.

גברתי היושבת-ראש, בשתי הזדמנויות נדרש המ-חוק לקבוע נורמה של חוק: במקרה האחד — כדי לשקול מצב נתון או לתקן מצב קיים; במקרה השני — כשהחוק מאשר מצב קיים. החוק המוצע היום בקריאה ראשונה — חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל — הוא מן הסוג האחרון. כלומר החוק בא לאשר עובדה ונתון שאין חולקים עליהם בבית הזה.

ערב הקמת המדינה ביקש פנחס רוזנבלוט, כשמו — לימים פנחס רוזן, מי שעתידי היה להיות שר המשפטים — כי גבולות המדינה ייקבעו במגילת-העצמאות. בן-גוריון התנגד לכך. טען רוזן: קביעת הגבולות היא עניין שבתחום המשפט. עמדתו של בן-גוריון הייתה אחרת: משפט הוא זה מה שבגני-אדם קובעים. ואמנם נתקבלה עמדתו של מי שעתידי היה להיות ראש הממשלה כנגד דעתו של מי שעתידי היה להיות שר המשפטים, וטוב שכך היה. גבולות המדינה נשתנו בעקבות מלחמת-העצמאות. ואני שואל: האם יש היום מישהו בבית הזה, משמאל, מימין ובמרכז, הסבור שירושלים איננה בירת ישראל? ועכשיו, שאלה נוספת: האם כל פרט ופרט, ויהיה חשוב ככל שיהיה, טעון גושפנקה חקיקתית? אצלנו ירושלים איננה רק ערך דתי אלא היא גם ערך לאומי. ירושלים עדיפה על ארץ-ישראל. אנו מוצאים בכתובים: אלפים שנה אמרנו — "לשנה הבאה בירושלים" ולא אמרנו "בארץ-ישראל". זאת ועוד נכתב: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" ולא אמרנו "אם אשכחך ארץ-ישראל תשכח ימיני."

חברי הכנסת, ב-28 ביוני 1967 פירסמה הממשלה צו סדרי השלטון והמשפט הקובע את גבולות שטחה של ירושלים המזרחית, שסופחה לישראל, ובצו זה נקבעו, בפעם הראשונה, גבולות השטח המסופח. בו בזמן היה גם תיקון לחוק פקודת העיריות, ומכוחו הורחב שר הפנים בהכרזה את תחומה של העיריה וקבע שירושלים המזרחית היא חלק מירושלים למטרת הצר-

לממשלה רוב בכנסת. לטענה הזאת אין שחר. יש לממשלה רוב בכנסת, אבל לחוק הזה באמת ובתמים אין רוב בכנסת. כולנו יודעים את השתלשלות החוק הזה. אינני מדבר רק על האופוזיציה. אני מדבר גם על הקואליציה. חברי הכנסת אמנון לין מניד בראשו, ואני יודע מדוע דווקא הוא מניד בראשו — משום שהוא היה בין מי שתמכו בחוק מלכתחילה, אבל אני יודע וקובע זאת כעובדה שכאשר בא העניין לראשונה לפני סיעת הליכוד — לא לפני סיעת המערך — ראשיה, דובריה הראשיים ברובם לא רצו בחוק הזה. אבל אז התחיל מעגל הקסמים להסתחרר בכנסת, כאשר כולנו מסתחררים ומתערבלים יחד אתו, ואני מסיר את הכובע בפני חברת הכנסת גאולה כהן. יודעת חברת הכנסת גאולה כהן את נפש עמיתה בכנסת, היא יודעת את מורד-לבם והיא יודעת שאין בהם אומץ לומר את אשר הם חושבים באמת ובתמים כאשר מדובר בנושא זה של ירושלים, והיא ניצלה היטב ידיעה זאת.

(חברת הכנסת ש. הלל קורא קרי-
את-ביניים)

לא צדיק אחד. אבל אין הרבה. זו העובדה ההיס-
טורית.

אלף שנים אהיה בפוליטיקה ודבר אחד לא אוכל להבין, חברת הכנסת הלל, ואולי אתה תוכל להסביר לי אותה, כי אתה בעד החוק באמת ובתמים.

שלמה הלל (המערך):
לא — — —

יוסי שריד (המערך):
אם לא, אני חוזר כי מהמחמאה. אני שומע אותך די. אל תפריע לי.

שלמה הלל (המערך):
אתה שאלת.

יוסי שריד (המערך):
אלף שנים אהיה פוליטיקאי ודבר אחד לא אבין: כיצד לא רק בנסיבות של טנודו אלא בריש גלי בפרהסיה — ואת הדברים האלה אני מכוון גם לחלק ניכר מחברי — בטלוויזיה, בראדיו, בעיתונים ואומרים: זה חוק מוזיק, חוק מיותר, חוק שלא היה צריך לבוא בכלל לעולם, ואחר כך מצביעים בעדו? איך זה ייתכן בכלל? איך ייתכן להצביע בעד דבר המוזיק, לדעתך, למדינה? האם הדעת יכולה לסבול מין שטעון כזה? הרי אתה כמו פ"ח אמרת רק הרגע שהחוק מוזיק למדינה בהיותו מיותר. אז אתה אומר שהחוק מוזיק למדינה וכעבור זמן קצר אתה מרים ירך בעד דבר המוזיק למדינה. זה לא רק תרתי דסתרי, דבר והיפוכו, אלא זה תיאטרון האבסורד.

זו איננה הפעם הראשונה. כאשר היה מדובר, למשל, בהסכם השלום מישוה היה יכול לומר: אוטונומיה זו היא תכנית שלי, אוטונומיה זו אינה תכנית שלי. אלא שכנגד זה אמרו או שהיתה זו עיסקת-חבילה, קח אותה או עזוב אותה. נניח שטענון זה יכול להישמע לגבי האוטונומיה, אבל במקרה הגדון אין עיסקת-חבילה. החוק של חברת הכנסת גאולה כהן מונח לפנינו, מוצג כמות שהוא.

אני שואל: ממה בעצם מפתחים? הרי, בסך-הכול,

חברי הכנסת, מצוות עליה-לרגל לירושלים קיימת רק בדת היהודית. בשביל הדת הנוצרית ביקור בירוש-
לים הוא שווה-ערך לביקור בנצרת או בוואתיקאן. מאמיני האיסלאם עולים למכה ולא לירושלים. לכן אני רוצה להוסיף סעיף זה, דווקא משום כך שיש מקומות קדושים לכל הדתות. נראה לי, איפוא, כי אם נעגן בחוק גישה חפשית למאמיני כל הדתות, ושר הפנים יקבע בתקנות את דרכי הגישה, החוק המוצע על-ידי חברת הכנסת גאולה כהן — ואני מברך אותה על כך למרות כל ההתקפות עליה, ולא חשוב אם היא או הקואליציה יזמו את החוק — עשוי להבטיח שירושלים תהיה פתוחה לכל המאמינים מכל הדתות. ישראל היא שתוכיחה שבמשך עשר שנים או יותר היא הצליחה להחזיק את המקומות הקדושים בצורה מכובדת. כיום שכחנו מה היה לפני עשר שנים.

בחתי לסיים בקטע מתוך ספרו של דב יוסף "קריה נאמנה", קטע קצר המבטא, אולי יותר מכול, את הנושא שבו אנו דנים היום בכנסת: "בסוף דצמבר 1949 הוחלט להעביר העברה של קבע את הכנסת והממשלה על משרדיה לירושלים. בן-גוריון בא לירושלים ובשיחה עם חבריו השיב לשאלה כיצד נראה העתיד בעיניו. יצאנו למסע נועז, הוא הסביר את הסכנות הצפויות מהעברתה הרשמית של הבירה לעיר, ובן-גוריון אמר: דיבורים רבים יישמעו, אולם רק לאחר אנו עושים כאן ובמקום יהיה ערך." ומסיים דב יוסף: "ירושלים הפכה למעשה להיות למה שהיתה תמיד בלבותינו" — שתי מלים — "בירת ישראל".

לגופו של עניין אני מבקש שהוועדה, כשהחוק יעבור אליה, תתייחס להצעתי בקשר לסעיף הנוסף שהצעתי.

היחיד ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחברת הכנסת יוסי שריד, ואחריו — לחברת הכנסת צ'רלי ביטון.

יוסי שריד (המערך):
גברתי היושבת-ראש, רק לעתים נדירות מזדמן לשמוע דיון כל כך מליצי, כל כך ריק, כל כך נבוב, כל כך חלול, כאשר כל אחד מחברי הכנסת, או כמעט כולם עולים לדוכן הזה ומתחרים זה בזה במליצות ריקות, חסרות פשר, ובין מי שעלו לכאן היו חברים — ואני יודע זאת בידיעה אישית, משום שכך הם אמרו לי — החושבים שהחוק הזה הוא חוק מוזיק, חוק מיותר, חוק שאיננו בעתה, ולוא היו חפשיים להצביע בעד או נגד החוק הזה, אני יודע בלי שמץ של ספק כיצד היו מצביעים. אבל כאשר הם עולים לכאן, לדוכן הזה — מליצות גבוהות עד לב השמיים.

אני רוצה לומר, לא חבר הכנסת אלא כמבקר תיאטרון, ששוב רק לעתים נדירות יש הזדמנות לצפות בתיאטרון, בתיאטרון של אבסורד, משום שלפעמים נשמעת הטענה —

אמנון לין (הליכוד):
איך השחקנים?

יוסי שריד (המערך):
גרועים.

— שלעניין מסויים אין רוב בכנסת. אפילו מצד ידידי וחברי בסיעה נשמעת מפעם לפעם הטענה שאין

ישראל של חברת-הכנסת גאולה כהן, ואותה כולה היא רוצה לספח.

דב שילנסקי (הליכוד):

ארץ-ישראל אינה רק של חברת-הכנסת גאולה כהן אלא של כל עם ישראל.

יוסי שריד (המערך):

אבל היא ידעה שהחוק הזה אינו יכול לבוא לכנסת משום שהכנסת לא תאשר אותו, ולכן היא כיוונה בחכמה רבה למכנה המשותף, כביכול, ה"גמור ביותר", בידעה שבהזדמנות זו, כאשר היא מכורזת למכנה המשותף, כביכול, הגמור ביותר, היא לוכדת בראש-וראשונה את הממשלה, שלא רצתה בחוק שלה, ואת הכנסת כולה. אבל לצרכים של חברת-הכנסת גאולה כהן גם החוק הזה יספיק. משום שמה עוד רוצה חברת-הכנסת גאולה כהן? — גם כאן היא איננה מסתירה את דעותיה — היא רוצה לטרפד את המשא-ומתן לשלום והיא רוצה לטרפד את תהליך המשא-ומתן על האוטונומיה. לצורך זה די לחברת-הכנסת גאולה כהן בהצעת חוק זו. היא לא זקוקה לדברים מרחיקי-לכת יותר, לדברים מפליגים יותר. חברת-הכנסת גאולה כהן תצא מהדיון הזה כאשר כל תאוותה בידה, לא מתצית תאוותה בידה.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):
הלוואי, אבל זה לא יהיה כך.

יוסי שריד (המערך):

כל תאוותך בידך. אם הכנסת גופלת במלכודת הזאת כאשר הכנסת ברובה המכריע יודעת שאין זה הזמן ה"מתאים" — מדוע לא תמשיך חברת-הכנסת גאולה כהן לנקוט אותה השיטה? אביא דוגמה: חברת-הכנסת גאולה כהן יכולה מחר, מחרתיים להגיש, נניח, הצעת חוק תמימה האומרת שארץ-ישראל כולה היא נחלת אבותינו, ושזכות אבותינו עומדת לנו על ארץ-ישראל כולה. רבותי, האם יש כאן משהו בבית הזה שיקום נגד הצעת החוק הזאת? אני רוצה לראות את הגיבורים. הרי בוודאי לא יקומו.

מאיר כהן (הליכוד):

אתה תקום.

יוסי שריד (המערך):

הרי בוודאי לא יקומו. מובן מאליו — "נחלת אבות" — האם משהו יכול להצביע נגד זה? "זכות אבות עומדת לנו" — משהו יכול להצביע נגד זה? אבל מה המשמעות הפוליטית של ההצעה הזאת? מה ההשלכות של ההצעה הזאת? — הרי אנחנו כולנו יודעים, אבל אי אחד מאתנו לא יקום כאן.

אנחנו מעלים את ירושלים לא על ראש שמחתנו כאשר אנחנו מצביעים בעד הצעת החוק של חברת-הכנסת גאולה כהן, אלא על ראש דאגותינו, על ראש הרפתקאותינו, הדאגות במובן השלילי ביותר, משום שכל אחד מאתנו או רוב רובנו יודעים גם מה צפוי לנו בגלל הצעת החוק הזאת. זו אחת ההרפתקאות הגדולות ביותר והנמהרות ביותר שהכנסת קיבלה עליה.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):
מה צפוי לנו?

אנשים מפחדים מעצמם, ואפילו לא מעצמם אלא מצלם. מפחדים שיטילו בהם דופי שאינם די פאטריסטים? מי פאטריסטי גדול יותר או מי גיבור גדול יותר? האם משהו יכול לחשוש בחברי למפלגה שאינם די פאטריסטים, שלא הוכיחו את עצמם במעשה ולא בחוק או בדקלארציה?

שלמה הלל (המערך):

שלא הכינו הצעת חוק טובה יותר.

יוסי שריד (המערך):

יש פה חלוקה. האולם הזה מתחלק, כידוע, לפחות לשניים. יש פה חלוקה גסה לשניים: יש אמיצי-הלב, הגיבורים העומדים בשער-בתי-רבים, שכלל אינם מפחדים, והעולם כולו מן הקצה עד הקצה אינו מטיל עליהם מורא; ויש האחרים, מהעבר השני של המתרס, מוגי-הלב, רכי-הלבב, התבוסתנים. עומד כאן חברת-הכנסת פנחס שינמן ומדבר על העו שצריך להיות — חברת-הכנסת שינמן שייכנס לשורה הראשונה של גיבורי ישראל — והאחרים הם מוגי-לב: חברת-הכנסת אמנון רובינשטיין מוגי-לב, חברת-הכנסת אורי אבנרי מוגי-לב. מגיני נוטלים להם בכלל אנשים יומרה מהסוג הזה של גבורה ושל עוז-לב? ואחר כך מצטרף לחברת-הכנסת שינמן גם חברת-הכנסת בן-ציון רובין, גם הוא מהשורה הראשונה של גיבורי ישראל — חנה ושבעת בניה ובן-ציון רובין.

בבית הזה אין רוב לחוק הזה.

דב שילנסקי (הליכוד):

את זה נראה בהצבעה.

יוסי שריד (המערך):

אין צורך לראות זאת בהצבעה. אנחנו יודעים וגם חברת-הכנסת גאולה כהן יודעת שאין רוב לחוק הזה בכנסת.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אני יודעת שיש רוב.

יוסי שריד (המערך):

עוד משפט אחד ברשותך, גברתי היושבת-ראש. לאחר שאמרת שאני מסיר את הכובע ממש בפני חברת-הכנסת גאולה כהן אני רוצה לומר שגם חברת-הכנסת גאולה כהן נהגה כאן בדרך של תרגיל מתוחכם, תרגיל בהחלט לגיטימי. אילו אני תחתיה, הייתי עושה בדיוק אותו הדבר בידעי את נפש עמיתי, אבל בעצם גם זה תרגיל. מדוע? כי לא זה העניין העיקרי המעסיק את חברת-הכנסת גאולה כהן. לפחות במקרה שלה אין מקום לשעות. דעותיה לפנינו הן כספר הפתוח. חברת-הכנסת גאולה כהן מעוניינת בכל ארץ-ישראל, בכל ארץ-ישראל כולה.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

מה רע בזה?

יוסי שריד (המערך):

אבל מה התרגיל? היא ידעה שאינה יכולה להביא הצעת חוק כזאת. זו הצעת החוק האמיתית שהיא בעצם רוצה להביא: ירושלים היא חלק בלתי-נפרד מארץ-

חוברת ל"ה, ישיבה ש"ס
— חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל —

שום חוק אין בכוחו להוציא מלבבות של יותר מ-100,000 ערבים את שאיפתם לעצמאות. כל זאת ידעו המצדדים בקבלת החוק ועם זאת נתנו יד למעשה. כי לא איחד ירושלים הם רוצים אלא הרחבת התהום המפרידה בין שני העמים, הישראלי והפלשתינאי, כי גם זה האחרון רואה בירושלים המזרחית עיר הבירה של המדינה שלו.

דב שילנסקי (הליכוד):

קראתי בעתון שאתה עוזב את רק"ח. מה אתה עוד מקלקל?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אינני יודע באמת איזה עתון אתה קורא ועל מה אתה מדבר בכלל. אני לא אמרתי לשום עתונאי דבר כזה. אני לפחות קורא אותם עתונים שאתה קורא. לא ראיתי בשום עתון דבר כזה.

דב שילנסקי (הליכוד):

את "המודיע" אתה לא קורא.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חברי הכנסת, בירושלים המזרחית מצויים המקומות הקדושים ביותר של דת האיסלאם. החוק הזה יקומם את כל הערבים ואת כל המוסלמים נגד מדינת ישראל, המבודדת כיום בלאו-הכי. לא סאדאת ולא גדול מסאדאת יוכלו לעמוד בלחץ העצום אשר יבוא לאחר מעשה זה. ואז — אין מנוס, סאדאת יצטרך להתחיל. ההחלטה ברורה כבר עכשיו — נסיגה מכל הסכמי קמפ-דייוויד. זה יהיה חגם הגדול של אנשי מפלגת הבע"ת הישרא-לית — גאולה כהן ושותפיה, אך גם הליכוד ינשום עמוק, כי באבן אחת השיג שתי ציפורים: לא תהיה נסיגה, לא יהיה פלשתינ, אבל כאילו גם שלא באשמתנו, זה פשוט מאוד — סאדאת נסוג, לא אנחנו.

בחוק זה משאירים פצצת-זמן למערך שלא ויכל לפרקה אחר כך ללא פגיעות. כאן אני פונה אלי-כם, חברי המערך, ושואל: האם אתם מוכנים להס-תכן? האם אתם מוכנים להשאיר את כל המוקשים הללו עד בואכם לשלטון כדי שתסתכנו בפירוקם? מן הדין לעשות "חושבים" כבר עתה, בטרם תצביעו. חישבנו היטב לקראת מה מוביל אתכם חוק זה ומה צפוי ומחכה לכם עם בואכם לשלטון. חישבו היטב, חישבו על הלחץ הצפוי לכם, חישבו על עתידה של המדינה והעם. כולי תקווה כי תיטיבו להביט.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שילנסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת יואל.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ירושלים היא מולדת יצירתה הדתית הלאומית של העם היהודי מדורי דורות. ירושלים היא עיר הנצח, הוד החזון של נביאי ישראל. משך אלפיים שנות גולה זכרנו את ירושלים, וזכרנוה ממרחקים, והיא היתה קרובה אל לבנו. כאשר יהודים מתפללים, ויהיו בכל מקום בעולם היכן שיהיו, פניהם מופנות לעבר ירושלים. זו העיר הקדושה ביותר לעם היהודי. אצל הנוצרים זה הוואטי-קאן ברומא; אצל המוסלמים זו מכה, וגם אחרי מכה אין ירושלים באה אצלם השנייה בתור אלא מדינה.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ביטון, ואחריו — לחבר-הכנסת שילנסקי.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מדיניותה של מפלגת הליכוד ידועה. גם השקפותיו של מנהיגה — ראש-הממשלה מנחם בגין — ידועות. מי שלא ידע אותם יכול לראות את מצע הבחירות שלה בשאלת מלחמה ושלום. הליכוד העדיף את המלחמה בלי נסיגה על שלום עם נסיגה. השטחים הם קודש. אולם ראש-הממשלה מנחם בגין ומפלגתו הגיעו לשלטון כשהאמריקנים, האינטרסאנטים בעלי המניות בחברות הנפט, הגיעו למסקנה שכדי שהרווחים שלהם לא ייפגעו על הנפט להמשיך ולזרום; כדי שהנפט ימשיך את זרימתו יש לדאוג ליציבות באזור הנפט, כלומר במזרח-התיכון; כדי שהיציבות תשרור מן הדין להביא לרגיעה ושקט באזור, והשקט לא יישמר אם לא יגיעו מדינות האזור להסכם שלום. זה אמנם התחיל לפני הליכוד, אך עם בוא הליכוד לשלטון היתה כבר הדעה בארצות-הברית בשלה ונותרו רק בעיות טכניות מספר לביצוע. כאן החל הלחץ על ממשלת בגין, תוך איום מצד ארצות-הברית בסגירת הברזים. אז החלה ההצגה הגדולה: פגישת עם צ'אוססקו, פגישת דיין עם הנציג המצרי במארוקו, בתוספת כל דראמטיזציה, ויהופ — ביקור סאדאת וקמפ-דייוויד.

כל אלה לא היו לרוחו של ראש-הממשלה מנחם בגין ולא לרוחם של חבריו בליכוד. מה להם ולשלום? אולם אם לא יקבלו את ההסכם — כיצד תיראה ישראל? מה עוד שקיים איום אמריקני לסגירת הברזים. כדי להשביע את הזאב לשמור על הכבשה מצאו פתרון — אוטונומיה. ההכרעה בעוד חמש שנים. מדוע? אנשי הליכוד אינם טיפשים עד כדי כך. הרי הם יודעים שבעוד שנה או שנה-יחצי יחליפם המערך. לכן ביקשו נשימה ארוכה ואז הציעו את האוטונומיה למטרה זו בלבד, כדי להרוויח זמן עד לחילופי השלטון. אז המערך יצטרך לפרוע את השטר. המערך יצטרך לפרק את ההתנחלויות והמערך יצטרך להכיר בפלשתינאים.

חברי הכנסת, שלוש פצצות-זמן משאירה הממשלה כירושה למערך, אולם בזמן האחרון חש הליכוד כי הלחץ האמריקני הפך לרציני והאמריקנים לא יחכו עד לכניסת המערך לשלטון. מיד לאחר הבחירות לנשיאות ארצות-הברית יצטרך ראש-הממשלה מנחם בגין להתחיל בביצוע התנאים של הסכמי קמפ-דייוויד. לכן חיפשו מוצא, ואין טוב יותר מאשר טירפוד הסכמי קמפ-דייוויד בצורה כזו שהטירפוד יבוא מצד סאדאת. חברי הכנסת, חוק ירושלים נועד להביא את סאדאת במבוכה, שלא יהיה לו מנוס אלא כניעה או נסיגה מכל ההסכמים. כלומר טירפוד כל סיכוי לשקט ולשלום במזרח-התיכון.

חברת-הכנסת גאולה כהן הביאה את חוק ירושלים לא במטרה לאחד את חלקי העיר. כללנו יודעים שלא ניתן לעשות איחוד באמצעות קבלת חוקים. לפני 13 שנים הכריזה הכנסת על איחוד שני חלקי העיר, ומה קרה? האם נוצר איחוד? אפילו לאחר הסרת כל הגדרות שהפרידו לא נוצר איחוד. כי גדר אחת נותרה, הלא היא ההשקפה של תושבי מזרח-ירושלים, שענייניהם נשואות לפלשתינ. שום חוק לא יסיר את משקעי העבר.

של הליטאים, אבל אני רוצה לציין את העובדה שאף לרגע אחד לא שכחו הליטאים את וילנה. הלימודים בבתי-הספר שלהם התחילו בתפילה למען וילנה. וכאשר הסטודנטים היו יוצאים בכל יום שני וחמישי, ובפרט בכל יום ראשון, לרחובות — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה נכון, אבל הליטאים — — —

דב שילנסקי (הליכוד):
חבר-הכנסת וילנר, לא אנהל אתך ויכוח על וילנה, כי הדבר שעלינו אני יכול להתווכח אתך בעניין וילנה איננו רלבאנטי לעניין הזה.

(חבר-הכנסת ז. כ"ץ קורא קרי-
את-ביניים)

חבר-הכנסת כ"ץ, אל תפריע לי, כי אני חושב שאתה בוודאי תסכים עם מה שאגיד עכשיו. אפילו הראדיו שם התחיל את שידוריו בשריקה של המנגינה "תאזין העולם, אנחנו בלי וילנה לא נשלים." כאשר הסטודנטים היו יוצאים לרחובות באותה קריאה "תאזין העולם, אנחנו בלי וילנה לא נשלים." זה הרגיו את הפולנים. ואל תשכחו שליטא היא קטנה ופולין היא גדולה. אך כאשר באה איזו שהיא רעדה והגבולות התמוטטו ושונן, היה ברור לכול שווילנה היא עיר הבירה של ליטא.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה הודות לקומוניסטים.

דב שילנסקי (הליכוד):
אל נדבר על זה. אל תכניס מוקצה כשאני מדבר על קדושה.

אנו באים ומצהירים היום: ירושלים היא עיר הבירה הנצחית שלנו. ירושלים היא מעל לכול. שום סערה לא תכוף אותנו. אין כוח בעולם שיוכל להכריח אותנו אפילו לויתור הקטן ביותר. ואם מישהו אומר שאין צורך בזה, כי ממילא זה ישנו בחוקים שלנו, אני אומר שזה לא יוק, צהריר עד פעם, עוד פעם ועוד פעם, על-מנת להוציא ספק מלב כולם.

משך דורות שפך עמנו את דמו למען ארץ-ישראל. במשך אלפיים שנות גלות ניקו דמנו למען זכר ירושלים. הבה נבין זאת: למען זכר בלבד. כה קרובה ויקרה היתה לנו תמיד ירושלים. "עתידה ירושלים להתרחב ולעלות ולהיות מגעת עד כיסא הכבוד" — נאמר בשיר השירים רבה ז'. עתה זכינו לירשה: להתרחב. כדי לתאר את הדרך לזכייה ארשה לעצמי להביא בפני הכנסת הנכבדה, בסוף דברי, שני קטעים מתוך שירו של המשורר יהושע ט"פ על ירושלים: "עלם ומתמיד ידעו את אשר עשה להם אלוהים. תתלה האש שארית האריאל יהבהב ויבער, דמעת הפנינה בטיט מגל הרמץ ותרתח, עלם לנפשו, עלם לנפשו." וקטע נוסף, שהוא הסיפה של השיר: "והוראים אינם שומעים את קול השופר, ההצוצרות, המצלחיים, הנבלים והכינורות, הבוץ בעיני החולמים כרואים — במוצאי שאון-קרב נושאים את הארון עד עיר דוד." זכינו, כפי שכבר אמרתי, לירשה. בנאמנות ומסירות נזכה גם לסיפה, ועתידה ירושלים לעלות ולהיות מגעת עד כיסא הכבוד.

תופיק זיאר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
מוסלמים אמרו לך זאת?

דב שילנסקי (הליכוד):
אני בדקתי את הדיבר. אני יכול להגיד לך שטענתי אותה טענה כאשר הגינתי על הבחורים שהתפללו בהר-הבית והואשמו בפלילים וזכו בבית-משפט השלום. טענתי אותה הטענה, והיא גם עמדה במבחן של בית-המשפט המחוזי בירושלים. אני רוצה עוד לציין שאב בית-הדין במקרה זה היתה מי שהינה עכשיו שופט עליון, ובהרכב בית-הדין היה גם שופט שהוא ערבי. בארץ-ישראל, לידיעתך, חבר-הכנסת זיאר, יש דמוק-ראטיה, יש שיווי זכויות. יש לנו שופטים ערבים, שופטים טובים מאוד, שנבחרו בגלל כישוריהם. הטענה הזאת עמדה גם בבית-המשפט. אם אתה חושב שזה לא נכון, אדרבה, תוכיח. אני מקווה שלא תכחיש את מה שאגיד עכשיו, שמוסלמי בכל מקום בעולם יפנה את פניו בזמן התפילה לכיוון הקעבה שבמכה. אפילו כשהמוסלמי מתפלל במסגד שהוקם על הר-הבית, מקום קודש-קדשינו, מפנה הוא את פניו לעבר מכה. זה המד-קום הקדוש לו. את זה, אני מבין, אינך מכחיש.

הר-הבית הוא קודש קדשינו. בפרקי דרבי אלעזר, ל"ה, מוצאים נאמר: כל המתפלל בירושלים כאילו מתפלל לפני כיסא הכבוד, ששער השמיים הוא ופתח פתוח לשמרו. ועוד נאמר בשמות רבה ב' ב': לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי של בית-המקדש. זו היא קדושת ירושלים והר-הבית. לעם היהודי. כותל אחד. אולי יהיו ציניקים שיגידו: כותל — אבנים. כותל, אבל כה הרבה קסם בו, כל כך הרבה תחנונים בפני אותו כותל, כה הרבה בקשות וכה הרבה דמעות משך אלפיים שנה.

צדקה עשה הקדוש-ברוך-הוא אתנו ועם ירושלים עיר שוימן את הקריאה הראשונה בכנסת ישראל בחוק ירושלים ביום שבו התכנסו אומות העולם לדון בשלילת זכותנו לעיר זו בשלמותה. וכאשר דנים אנו היום בכנסת ישראל, למחרת תשעה באב, בחוק ירושלים, מצהירים אנו מכאן כלפי תבל ומלואה: ירושלים עיר-הקדוש היתה לב העם היהודי, בירתה הנצחית של ארץ-ישראל ומדינת ישראל. ושום סערה לא תכוף אותנו לגסיגה כלשהי מאמונתנו ומעמדתנו הנחושה הזאת. אני מאמין כי אמונה וגישה אלה הן נחלתו של כל העם היהודי, על-אחתי-מה-יכמה של העם היהודי בציון. יש רק בודדים, שאמנם גם הם מאמינים בכך, אך הם נושאים בקירבם גישה שהשתרשה בגיטאות, ואני מתכוון בעיקר לגיט-אות שקדמו למלחמת העולם השנייה, האומרת: אשרי אדם המפחד תמיד. מה הפחד, מה הרעד?

אומרים שזוהי הצהרה בלבד, ולמה להרגיז את העולם בהצהרות? כאשר אני אומר: אני רוצה לחיות, ובלי ירושלים חיינו אינם חיים, הרי אפשר להגיד לי שאני לא צריך להגיד שאני רוצה לחיות, כי בזה אני מרגיז את האחר. ועוד אומרים שזה חוק שאינו דרוש לנו, שהוא עומד בפני עצמו, שהבעיה עומדת בפני עצמה גם ללא החוק. כנסת נכבדה, אני יליד ליטא. עיר הבירה ההיסטורית של ליטא היא וילנה. הפולנים כבשו את וילנה. ליטא לעומת פולין היא כמו יתוש מול פיל, הן בגודל, הן בכוח, הן בצבא, הן בכלכלה ובשטחים רבים אחרים. היום, אחרי השואה, אינני נמנה עם ידידיהם

אותם להפסיק את שביתת-הרעב בכל הצורות הידועות להם.

מדברים על ירושלים מאוחדת. אין ירושלים אחת. חוקים לא יהפכו את ירושלים לעיר אחת. יש שתי ירושלים. כך בחיי היום-יום. אנו יושבים בכנסת, גומאים, קוראים עתונים. החנויות בירושלים המערבית פתוחות. אם הייתם מבקרים היום בצהריים בירושלים המזרחית הייתם רואים הפגנה של מאות אנשים, אשר דוכאה על-ידי אנשי משמר-הגבול והמשטרה. עשרות נפגעו ונפצעו רבים נעצרו ונלקחו לבית-הסוהר. זהו המצב בירושלים המזרחית. מדברים על עיר מאוחדת, אבל זו איננה עיר אחת. תיארתי בפניכם את המציאות. לא תצליחו לא על-ידי החוק של חברת-הכנסת גאולה כהן ולא על-ידי חוקים אחרים הדומים לו לשנות את העובדות האלה. לא תצליחו לשנות את האמת.

אתם היום מקיימים דיון בכנסת. אבל היום גם מתקיים דיון אחר בעצרת האומות המאוחדות. שהתכנסה לעצרת-חירום. היום כבר ברור שעצרת האומות המאוחדות עומדת לקבל החלטות מכרעות ממדרגה ראשונה נגד ישראל, החלטות הקוראות להקמתה של מדינה פלשתינאית בגבולות 1967, לנסיגה כללית מכל שטח ערבי כבוש; החלטות העומדות לקראת לאשר מחדש את זכותו של אש"פ לייצג את העם הפלשתינאי ולהשתתף במעמד שווה בכל הדיונים והכינוסים הנוגעים לנושא הפלשתינאי ולמזרח-התיכון והנערכים במסגרת האומות המאוחדות; והחלטות העומדות לקראת לנקיטת אמצעים קולקטיביים נגד ישראל. החלטות אלה באות לחזק את ההחלטות הקודמות שנתקבלו בעצרת האומות המאוחדות, במועצת הבטחון ובשאר מוסדות האומות המאוחדות מאז שנת 1948.

האמת שחסר לכם, לפי ההגיון שלכם וההגיון של חברת-הכנסת גאולה כהן — שמצבר-רוחה הפוליטי הופך למצבר-רוח של כל הכנסת — חסר לכם חוק נוסף חדש הבא לבטל את האומות המאוחדות. אתם זקוקים לחוק כזה — ודה-פאקטו אתם חושבים שאתם עושים כן — הבא לבטל את מדינות העולם. זה מה שחסר לכם. הדרך הזאת תוביל אתכם עד שתשתגעו עוד יותר ותקבלו חוקים כאלה בכנסת הזאת.

אנחנו אומרים לכם שהכוח הצבאי לא מקנה זכות לשום צד חוק לספח ולכבוש, לא את ירושלים המזרחית ולא כל שטח כבוש אחר. הכוח הצבאי הוא תופעה חולפת. מי שהיום חזק יכול להיות בזמן אחר חלש לגמרי. זה לא נצחי. לכן הוא צריך לדרוך את הצדק ולא לבנות את עתידו של העם על חורבנו של עם אחר.

ממשלות ישראל ניסו את כל האמצעים לרמוס את זכויותיו של העם הערבי הפלשתינאי. ניסיתם את הכיבוש, את הדיכוי 13 שנים. ניסיתם את קמפי-דיוויד, הדרך במקומו. ניסיתם את תכנית האוטונומיה, שכל העם בשטחים הכבושים דוחה אותה בשאט-נפש. אנחנו אומרים לכם שהדרך לשלום פתוחה. אתם פשוט לא רוצים לפנות לדרך הזאת. שלום במזרח-התיכון אפשרי, עם הכתובת הנכונה. העם הערבי הפלשתינאי. אבל אתם לא רוצים בשלום, אתם רוצים בסיפוח, אפילו במחירה של מלחמה חדשה — ויותר ממלחמה חדשה במזרח-התיכון, אפילו במלחמת עולם.

האלטרנאטיבה קיימת — נסיגה כללית, הכרה בזכות

היחיד פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת זיאד, ואחריו — לחברת-הכנסת לין.

תופיק זיאד (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושבי-ראש, כנסת נכבדה, החוק המוצע הוא פרובוקאציה פוליטית חדשה לא רק נגד העם הערבי הפלשתינאי אלא גם נגד האומות המאוחדות, נגד השלום במזרח-התיכון ובעולם כולו. כל מי שמנסה להציג את הבעיה כאילו זוהי בעיה של רגשות דתיים רק משחק משחק דמאגוגי, שהוא מסוכן מאוד. העניין הוא פוליטי. החוק המוצע כוונותיו פוליטיות, ואין קשר בינו לבין רגשות דתיים. נושא ירושלים הוא חלק בלתי-נפרד מכל הסדר שלום במזרח-התיכון. כל מחשבה שאפשר להפריד בין נושא ירושלים לבין כלל הבעיה הפלשתינאית והסיכסוך במזרח-התיכון איננה אלא אשליה ותישאר אשליה בלבד. עניין זה רק גורם נזק חמור ביותר לישראל ולכל עניין השלום במזרח-התיכון.

ירושלים המזרחית היא לא עניין ישראלי אלא עניין פלשתינאי, בדיוק כמו שירושלים המערבית היא עניין של העם בישראל. אני אומר שלא חוק זה ולא חוק אחר שהתקבל בנושא זה וגם לא החלטות הממשלה למיניהן לא יוכלו לשנות את האמת היסודית הזאת שירושלים היא חלק בלתי-נפרד מכלל הסיכסוך הישראלי-ערבי במזרח-התיכון. ירושלים המזרחית היא שטח כבוש אשר סופח דה-פאקטו לירושלים המערבית. ירושלים המזרחית היא בירה של פלשתיין, של מדינתו של העם הערבי הפלשתינאי, שתקום בגבולות 1967 לצדה של מדינת ישראל, בדיוק כמו שירושלים המערבית היא הבירה של ישראל. ממשלות ישראל אנסו את ירושלים המזרחית בדיוק כשם שאנסו את יתר זכויות העם הערבי הפלשתינאי. וחוק ישראלי לא יצליח לעולם להפוך אינס בלתי-חוק לאונס חוקי.

הצעת החוק באה היום בעקבות הגברת הדיכוי והע"מקתו על-ידי ענישה קולקטיבית בשטחים הערביים הכבושים, העמקת ההתנחלויות והגברתן, העמקת השיע"בד הפוליטי, הצבאי והכלכלי של השטחים הערביים הכבושים מאז 1967 על-ידי הממשלות השונות. לאחרונה אנו עדים לכך מיני אמצעי דיכוי והסלמה. אנו עדים להענשה קולקטיבית גוברת, להטלת עוצר על ערי הגדה המערבית ורצועת-עזה, להריסת בתים, להפקעת קרקעות, לסגירת אוניברסיטאות ובתי-ספר, תוך דיכוי תלמידים ומסודנטים. אנו עדים לגירושם של מנהיגי העם הערבי הפלשתינאי מהשטחים הכבושים, לרבות גירושם של ראשי הערים והנסיון הנפשע להתנקשות בחייהם של ראשי הערים שכם, רמאללה, אל-בירה.

גוש-אמונים זהו צבא של מדינה בתוך מדינה. הרב כהנא, יש לו צבא אישי בתוך מדינה אחרת בתוך מדינה. הם פועלים בתפישות גמורה בעידודה של ממשלת ישראל. אני אומר שהממשלה היא גוש-אמונים אחד גדול, היא רב כהנא אחד גדול, כאשר היא נוקטת מדיניות של כיבוש וסיפוח ורמיסת זכויותיו של העם הערבי בשטחים הכבושים. כולנו קראנו ושמענו על מה שמתרחש בבית-הסוהר נפתא, שיושבים בו אסירים פוליטיים. אחד מהם מת אתמו. 75 אסירים מתים לאט לאט בגלל עינויים ואמצעי דיכוי שונים. עינויים אלה הכריחו אותם לפתוח בשביתת-רעב. אבל נראה שניסו להכריח

מסתתר מאחורי המלים שאומר מוחמד אנואר סאדאת. כבר בנאומו הראשון הוא נתן לנו את הרצפט. הוא אמר במפורש: נסיגה מכל השטחים, לרבות ירושלים המזרחית; פינוי כלי ההתיישבויות. ירושלים אמנם תהיה מאוחדת, אבל בשתי ריבוניות. לאחר הנסיגה הכוללת יחליטו הפלשתינאים אתנו יחד על עתידם ועל פתרון הבעיה של הפליטים מ-1948. כלומר אפשרות של שיבה של פלשתינאים לישראל. וכל זה לאחר שישראל תתגמד, לאחר שתתפרק מכל נכסיה בחצי-האי סיני, כאשר תהיה ישראל קטנה וחלשה ולא תוכל להתגונן מכל לחצים.

כעת עומדת לפנינו השאלה: חלק מהציבור הנמצא כאן, חברי הכנסת הנכבדים, אומר: אמנם אנחנו מכירים בכך שירושלים חייבת להיות בירת ישראל, אך זה מוזק לעורר שאלה זאת עכשיו. למה לעורר עכשיו את השאלה הזאת? האם כדאי לנו עכשיו לתת עילה לפיצוץ המשא-ומתן לשלום עם סאדאת? אחרים אומרים — ואני ביניהם — אם זו עילה המסכנת את המשך המשא-ומתן לשלום — אדרבה, מוטב לערוך את המבחן הזה עכשיו, כל עוד אני במחצית סיני.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזומה):
אבל את זה היה צריך להחליט לפני הנסיגה. למה לך ה"לינקג" הזה?

אמנון לין (הליכוד):
תודה רבה לך. אני בפירוש מגיע לזה. אם זו יכולה להיות עילה לפיצוץ המשא-ומתן לשלום, געורר את המאבק הזה היום, לפני שהתפרקנו מכל נכסינו. אלא שיש לי תוספת. לא אנחנו ניהלנו את המשא-ומתן. אין אני בא להלץ על אנואר סאדאת. יש לי טענה לגבי מי שניהלו את המשא-ומתן ולא הבהירו לו את הנקודה הזאת, או נקודות אחרות, לפני שבאו לכנסת וביקשו את חתימתנו.

השר משה נמיר:
בקמפיין-דייוויד עמד ההסכם שלא להיחתם בגלל בעיית ירושלים, והנושא הזה הובהר באופן חד-משמעי על-ידי ראש הממשלה, ההסכם גם נחתם אלא לאחר שראש הממשלה כתב לנשיא קארטר, לכן גם לנשיא סאדאת, מכתב חד-משמעי.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזומה):
אבל סאדאת לא קיבל את זה. את זה אנחנו אמרנו.

אמנון לין (הליכוד):
אני מודה לכבוד השר נמיר. זו הבהרה חשובה, אבל מה לעשות אם לאחר המכתב הזה סאדאת מתעלם ממנו ואינו מכיר בו?

אורי אבנרי (מחנה שלי):
בצדק.

אמנון לין (הליכוד):
אבל זו עובדה. לכן באים אחדים מבינינו ואומרים שאין לעורר את השאלה הזאת היום, פן תהיה זו עילה לפיצוץ המשא-ומתן. חברי הכנסת, בנושא זה אומר מלים מספר. לא רק מעמד ירושלים עומד כרגע לדיון. וידעתי על המכתב הזה, כבוד השר נמיר. אם למרות המכתב הזה, ואף שידע עליו, יכול סאדאת לומר בנאום מה שאמר, ואנחנו יכולים לחשוש פן המשא-

ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי, לרבות זכותו להקים מדינה עצמאית משלו, לצדה של מדינת ישראל; הכרה באירגון השיחורור הלאומי הפלשתינאי; ירושלים המזרחית תהיה הבירה של המדינה הפלשתינאית. זה מה שיכול לתת לכם שלום ולא סחר-מכר שעושים גאולה כהן ואחרים ברגשות דתיים ובדמאוגיה, שכל הכנסת ידעה אותה. זו הדרך לשלום האפשרי, והיא באינטרס הלאומי העליון של העם הישראלי.

הי"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת לין, ואחריו — לחברי הכנסת משה שמיר.

אמנון לין (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא הצבעתי בעד הסכם קמפיין-דייוויד. היו לי אז חששות כבדים מאוד והיסוסים רבים. לא אכנס כרגע לתיאור החששות והספקות האלה. אני יכול רק לומר: אם היו לי אז ספקות — הם רבו והתחזקו; ואם היו לי חששות — הם חזקו שבעתיים. אבל אני יכול לומר כאן מעל במה זו: סאדאת לא שיקר לנו מתחילת מהלכו ועד עתה. כל מה שעושה היום ועשתה מצרים — הוא אמר לנו במפורש מעל הבמה הזאת. הצרה היא שאנחנו, משום-מה, לא רצינו להבין, לשמוע מה שהוא אומר לנו. העדפנו להבין את מה שרצינו לשמוע. היו לי ספקות גדולים ולכן לא הצבעתי על הסכם קמפיין-דייוויד. סאדאת התכוון מלכתחילה — והוא נתן לזה ביטוי בכל מהלך ממהלכי השלום, בדבריו — ליצור, לגרום למצב שישראל תהיה, למעשה, "במידותיה הטבעיות". נכון שסאדאת מעולם לא הזכיר את הגבולות של 1947. אבל אני שמעתי נאומים אחרים במצרים שכבר נרמז בהם על גבולות 1949. כאשר מדובר על "כוברה-אל-טביע" לא מדובר על 1967. רשמית כך נאמר, אבל אני שמעתי אנשים לא רשמיים, שהיו בחבורתו של סאדאת, שאמרו כי אחרי 1967 יצטרכו "הפלשתינאים להחליט יחד אתכם על המשך העתיד ובשמיים יש תכנית לחלוקה של 1947".

אורי אבנרי (מחנה שלי):
למה אתה מאמין לערבים כשהם אומרים דבר אחד ואינך מאמין להם כשהם אומרים דבר שני?

אמנון לין (הליכוד):
אינני עוסק בדברים נמצאים היום.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
כאשר באים פלשתינאים לא רשמיים, הם אומרים "גבולות 1967".

אמנון לין (הליכוד):
חברי-הכנסת אבנרי, אני נמנה עם מי שלא מפריע להם ששואלים אותם שאלות. איתחם לנושא הזה. זו באמת רק הפתיחה של דברי. אני חש שאנחנו מלכתחילה לא הבינו את הכוונה האמיתית של סאדאת, זו תחושה. אלה היו דיבורים על מדינת-חסות ישראלית-יהודית קטנה, שבמקרה הטוב מוכן סאדאת לתת לה את חסותו. הוא הדגיש איך מוחמד היה גדול לאחר השלטון שלו על שבת כורייתה. הוא הביא את הדוגמה באל-עריש ובבאר-שבע. אלא שאנחנו לא הבינו אותו והעדפנו לשמוע את אשר רצינו לשמוע. מוכרחים להבין מה

שיש כוונה להגיש הצעת חוקי-יסוד : המדינה, חוק כולל, שיהיה בו סעיף מפורש בנושא זה.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי יוזמה) :

מהי ?

אמנון לין (הליכוד) :

עם כל הכבוד, אתה יודע שאני רוחש לך כבוד, אמון, אבל הטיעון הזה איננו אמון. כמה זמן צריך לחכות עד אשר הממשלה תביא הצעת חוק בעניין ירושלים ? לאחר שלוש שנים הממשלה אומרת שהיא תביא את הצעת החוק. מדוע אפשר היה להכין תוך שבועיים את הצעת החוק שחברת-הכנסת גאולה כהן הגישה ? למען ההיסטוריה של העם היהודי היה מכובד יותר אם הממשלה היתה מגישה את הצעת החוק לאחר שדנה, החליטה שזה נכון והודיעה לכנסת שיש לקבל את החוק. איני אומר זאת מפני שאני רוצה, חלילה, להוריד מכבודה של חברת-הכנסת גאולה כהן.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

הממשלה חשבה שאין זה מעשה נכון.

אמנון לין (הליכוד) :

אינני יודע. אם זה אמנם כך אני חרד להגיד מעל הבמה הזאת שאני מצטער. זה הביטוי החלש ביותר שאני יכול לנקוט.

חברי הכנסת, לסיום דברי הרשו לי להדגיש כמה מלים. אנחנו הולכים לקראת המהלך הזה של חקיקת חוק ירושלים. אני כופר במה שאמר כאן חברת-הכנסת יוסי שריד. אני מכיר את אנשי המערך, אני מכיר את כל חברי הכנסת. אין זה נכון שחברת-הכנסת גאולה כהן בהצעה הזאת מבודדת ושיש מיעוט בבית שחש בנחיצות החוק הזה. אני בטוח שבנושא זה יש קונסנזוס מרבי. יש גם החולקים על הצעת החוק ; כל הכבוד להם. אני משוכנע שבנושא של ירושלים רובנו חשים את החובה ההיסטורית לעשות את הצעד הזה. אדרבה, בצעד זה נלך עכשיו להתמודד עם העולם כולו ועם האו"ם. את זאת היתה צריכה להבין הממשלה לפני שחברת-הכנסת גאולה כהן הציעה את ההצעה. לפני שאנחנו עושים מעשה זה, אני מצטער לאומרים שבד בבד עם המעשה הזה טוב תעשה הממשלה אם בסמוך להחלטתנו, או בצירוף להחלטה שתתקבל היום, תיתן הבהרות ברורות לגבי מעמד הדתות האחרות, עם כל הסיפורים שאנחנו מדברים עליהם למקרה של הסדר שלום סופי. נהניתי מאוד כאשר ראיתי בטלוויזיה שבגין, ראש הממשלה, אמר בתשובה לכתב עתון ששאל אותו מה יהיה אם מדינות ערב יכירו במדינת ישראל : אדרבה, יונפו כך וכך דגלים מעל המקומות הקדושים. כך הבינוני את דבריו.

אומר בגלוי מעל הבמה הזאת, למען יחסים תקינים בינינו לבין העולם המוסלמי ובינינו לבין העולם הנוצרי יש למצוא הסדרים הגיוניים, תוך כיבוד רגשות העם המוסלמי והנוצרי, תוך הכרה ברורה ברביבונות ישראל על ירושלים כבירת ישראל.

הי"ר פ. שינמן

רשות הדיבור לחברת-הכנסת משה שמיר, ואחריו — לחברת-הכנסת תלמי.

משה שמיר (התחיה — בנא"י) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ירושלים ועם

ומתן יתפוצץ, יש בהחלט מקום לחשוש לגבי מה שמחויק אנואר סאדאת באמתחתו לאחר שנתפרק מכל הנכסים. זה אולי האמצעי שאפשר להשתמש בו בזמן למבחן כוונותיו האמיתיות של אנואר סאדאת במהלך השלום. לכן אני מעוניין במאבק הזה היום. אנחנו יושבים בחציהאי סיני, לא בסיני כולו.

חברי הכנסת, עם כל הכבוד, המאבק כרגע הוא על נושא ירושלים, אבל המאבק הוא גם על עוד כמה דברים עיקריים, שכנראה גם כן לא סוכמו באופן מוחלט. לדוגמה, מעמד הסמכות המינהלית של השלטון האוטורי נומי אינו ברור. כמדין מעמד הבטחון באזור שיהיה נתון לאוטונומיה אינו ברור. ועוד.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

הכול לא ברור.

אמנון לין (הליכוד) :

מסתבר, כפי שנאמר, שהכול לא ברור. אם הכול לא ברור, אני רוצה שהדברים יהיו ברורים. אני בין אלה שהציעו בהנהלת הליכוד לתמוך בהצעה הזאת של חברת-הכנסת גאולה כהן. לא התעלמתי מהקשיים שהצעה הזאת יכולה לערום בדרכנו. דווקא בגלל הקשיים האלה רציתי שגנהל את המאבק הזה עכשיו. אני מצטער על שראש הממשלה ומי שניהל את המשא-ומתן עם אנואר סאדאת לא ניהלו את המאבק הזה קודם, לפני החתימה על הסכם קמפ-דייוויד.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אתם התנגדתם.

(קריאה : זו לא היתה הטעות היחידה.)

ישראל היתה צריכה לדרוש "לינגאן".

אמנון לין (הליכוד) :

דובר על כך שהעם לא יבין אותנו. ודאי שלא יבין אותנו.

אני אומר לידידי הטוב, חבר הממשלה השר שוסטק, היושב כאן, ולשר נסים : אם יש לי טענות לעצמנו, לעם היהודי, הרי אחד הדברים הרודפים את מחשבותי מיום שאני עוסק בפוליטיקה הוא זה ששום דבר שהשגנו, בעיקר הדברים הגדולים, לא בא לנו מפני שהחלטנו להשיג אותו. כל דבר גדול שהשגנו השגנו כתוצאה מכך שנכפה עלינו מצב מסוים. לא מתוך החלטה השגנו את עצמאותנו אלא מפני שנכפה עלינו מצב מלחמה. יצאנו למלחמת-מגן ולאחר הנצחון הכרזנו על העצמאות. לא יצאנו לשחרר שטחים אלא לאחר שנכפתה עלינו מלחמת ששת-הימים. ולאחר הנצחון המזהיר הכרזנו שהשטחים ששוחררים. ממשלת ישראל חיכתה עד אשר חברת-הכנסת גאולה כהן הביאה את הצעת חוקי-יסוד : ירושלים בירת ישראל. מדוע לא הביאה הממשלה הצעת חוק זו ? אני מכבד את חברת-הכנסת יוסי שריד. אני מוריד את כובעי לפניו, כאשר הוא אומר שהוא מוריד את כובעו לפני חברת-הכנסת גאולה כהן, שהבינה את חולשותינו וניצלה את החולשות האלה כדי להשיג את המטרה שאני מכבד. הייתי מכבד את הממשלה שבעתים אילו היה בא החוק מטעמה. אני אפילו יותר מזה —

השר מ. נסים :

שמעת את תשובת שר הפנים כאשר הוגשה ההצעה,

מודרניים, שאלה היו צלמים, צלמי. עבודה זרה משל היבוסים. ואני רוצה, בכל הענווה הראויה, להציע פירוש הפוך: העיוורים והפיסחים במחנה דוד היו. לא תבוא הגה — כי אם הסיר העיוורים והפיסחים שבמחנה, כי העיוורים והפיסחים מעבדים את כיבוש העיר. וזה נכון עד היום. עד שלא נסיר את העיוורון והפיסחות מעלינו — את הפסיחה על שתי הסעיפים — ואת חוסר היכולת ללכת, לפעול, לצעוד ולעשות, עד שלא נפקח עינינו — לא תהיה ירושלים שלנו.

השאלה, אדוני היושב־ראש, איננה שאלה היסטורית, סנטימנטאלית, מיסטית. קל להשתפך על נצח ירושלים. זה גם נכון וגם קל. כולנו יכולים לעשות זאת. אבל השאלה האמיתית היא פוליטית. השאלה היא פוליטית ממשית, ואנו מתחייבים לשאול אותה, ואנו חייבים להשיב עליה: האם מזרח־ירושלים, חלק מהעיר ירושלים שתשע־עשרה שנים היה תחת שלטון ירדני ורוב תושביו ערבים, ושהוא בדינו כתוצאה מהכיבוש במלחמת ששת הימים — כיבוש שהיו בו קרבות ובו נהרגו אנשים משני הצדדים ונהרסו בתים משני הצדדים — האם חלק זה של ירושלים הוא בשטח ריבונות ישראל או לא? האם אנו מעדיפים לקבל את ההחלטה שהאחד של אירגון האומות המאוחדות מלפני שנים רבות, משנת 1967, שאינה מכירה בסיפוח ירושלים, או שאנו מצפ־צפים על החלטה זו של האו"ם ודוחים אותה, כשם ש־נצפצף, אני מקווה, על החלטת האו"ם שתתקבל מחר, מחתרנים או בשבוע הבא, בדיון הנוכחי? אכן זו שאלה פוליטית.

האם בחוזה שלנו עם מצרים איבדנו הכול, או יש מקום שבו טענת "ההליך השלום" אינה תופסת עוד? אמר חבר־הכנסת לין שסאדאת עשוי או עלול לפוצץ את המשא־ומתן באיוו נקודה. יש לי חדשות טובות בשבילך, חבר הקואליציה, חבר הליכוד, חבר־הכנסת לין: הוא לא יפוצץ את המשא־ומתן לשלום. מה הוא עושה היום? הוא עושה מה שקריו בלועזית "לגיטימציה". הוא מכין את תעודות ההכשר, עם חתימה אמריקנית ותחתימה מערב־אירופית, וכמובן חתימה סובייטית וערבית, כדי שבבוא היום יוכל גם להפיר את השלום, גם להיות הצדיק הגדול, גם להציג את ישראל כמרשעת הגדולה וגם להח־יוק את כל סיני.

(חבר־הכנסת א. לין קורא קריאת־ביניים)

טוב אתה מסכים לזה. חבל שאינך מסיק מזה את המסקנה הפוליטית.

השאלה היא ממשית ופוליטית. ובזה ירושלים מס־מלת, אדוני היושב־ראש, את הישגי מלחמת ששת־הימים. זו היתה מלחמה הרואית, צודקת, מלחמת־מגן של עם מוקף, שהוצגה ומוצגת היום יותר ויותר כמלחמת תוק־פנות של עם תוקפן. ומהישיג המלחמה הזאת הפקירה הממשלה הזאת את הגנת החשוב ביותר מבחינה טרי־טוריאלית ובטחונית. אבל יותר מזה, היא הפקירה את העקרון של הצדק של אותה מלחמה. והשאלה היא האם יש שטחים משטחי מלחמת ששת־הימים שלא נוותר עליהם, אפילו אם יאמרו לנו שהשלום אכן ניוק. הטענה המקובלת על ממשלת ישראל היום: "זה אינו מויק ל־שלום". נכון, זה אינו מויק ללשום. ואם זו חן יוִיק לשלום? ואם ההחלטה על סיפוח ירושלים ועמידתנו

ישראל — זהו חיבור חזק יותר, נצחי יותר וארוך יותר אפילו מהארוך בדיוני הכנסת. עם זאת זהו חיבור שיש לשלוב ולהילחם עליו, להיאבק עליו. לא היה דור, לא היתה שנה ולא היתה שעה באלפי שנות החיבור של ישראל וירושלים שלא היה צריך לחזור ולחשל, לחזק ולהדק אותו בדיבור ובנבואה, בשיר ובתפילה, במלחמה ובמצור, בקור וברעב, במדיניות ובעצה. אין מצב של: "ירושלים בדינו, זהו, בלך לישון". לא היה מצב כזה מיום שדוד קבע את ירושלים כבירת ישראל ועד היום. המאבק נמשך גם היום וימשך להבא.

אין זה מקרה לא מוצלח, חבר־הכנסת אמנון לין, שהחוק הוגש על־ידי חברת האופוזיציה גאולה כהן, מסיעת התחיה. שתי סיבות יש לכך. האחת — מפני שהיא חברת סיעת התחיה, שיש לה מחשבה מדינית מסויימת וביקורת על כל המהלך המדיני של הממשלה. השנייה — משום שיש כאן מעשה של פקחת עיניים עיוורת. לא היה זה כך שכולנו היינו, למעשה, בעד חוק ירושלים, ומישהו בא פתאום וגילה לנו ששתיים ועוד שתיים הן ארבע. זה לא היה כך. אנחנו כולנו, בממשלה הזאת ובכנסת הזאת, עצמנו את עינינו מפני העובדה שנשקפת סכנה לירושלים — והחוק הזה בא והכריח אותנו לפקוח את עינינו. וככזה הוא לכנסת — למפלגותיה הציוניות — שבהיפסק עיניה נענתה לאור העובדות ואמרה "הן". אבל עינינו לא היו פקוחות ממילא, כל הזמן. ואילו באה המחשבה האופוזיציונית הציונית, בימתה ובמאבקה של חברת־הכנסת גאולה כהן, היו עינינו ממשוכות להיות עצומות כלפי סכנה הצפויה לירושלים.

אני חייב לומר לעצמנו ולחברינו בכנסת ש־שיצביעו הערב בעד חוק זה: אל נשלה את עצ־מנו שבוה פתרגו את בעיית אחדותה ושלמותה של ירושלים, את בעיית ריבונותה בירושלים. לא פתרגנו. גם לא בממשלה הזאת, כן, גם לא עם הממשלה ה־זאת בראשותו של מנחם בגין. הסכנות עודן צפויות, גם לאחר שתתקבל החלטה ברורה. המילון העברי עשיר מאוד, ומילון העירפול וההסעיה וההסטה מהאמת של הממשלה הזאת עשיר שבעתיים, כי הוא משתמש גם באנגלית וגם בלאטינית, ועוד ימצאו לנו נוסחאות. ויש נוסחאות במהלכות ירושלים ויש נוסחאות במהלכות בקשרים שבין ישראל וארצות־הברית. וגם פה שמענו עכשיו משהו. לא הבינות, חבר־הכנסת לין, מה שאמר מנחם בגין, ראש הממשלה שלך, בעניין הדגלים. הוא התכוון שבשגרירות ובקונסוליות יהיו דגלים ערביים. הוא לא התכוון לכך שירושלם יהיה דגלם של המקומות הקדושים. המקומות הקדושים שאינם־יהודיים אינם שייכים לשום לאום. הם קשורים לאיסלאם, לבצורת כנצרות. וכאשר אנו מדברים על חוק ירושלים, הכוונה שהמקומות הקדושים יכובדו בקדושתם, אבל לא שיחולקו לעמים ומדינות.

אדוני היושב־ראש, מי כמך יודע שכאשר דוד עלה על ירושלים לעשותה לעירו התנגדו לכך היבוסים. לא קיבלו אותו בשמחה. להיפך, קיבלו אותו בלעג ואמרו את הפסוק המפורסם, שכמה היסטוריונים ופרשני המקרא מתחבטים בו עד היום: "לא תבוא הגה" — אמרו היבוסים ללדו — "כי אם היסר העיוורים והפיסחים". ומת־בטנים הפרשנים של כל הדורות, מה היו אותם עיוורים ופיסחים. ובדרך־כלל אומרים, ובעיקר ההיסטוריונים ה־

בתחום קביעת מעמדה העתיד של ירושלים. גם אם היא משוכנעת שאין כמות לאהבת ירושלים, היתה בכל-זאת סיעת התחיה חייבת להימנע מניצול הנושא הזה למערכה פוליטית פנימית. לא כך קרה. ואני מצוין בצער רב את אחוזי הכישורים לעורר חילוקי-דעות ולהביא להצבעה מפולגת גם בנושא ירושלים.

מעולם לא נתתי קמצוץ של עדיפות כל שהיא לזולתי בזיקה לירושלים — לא לזאת של העבר ההיסטורי, לא לזאת של "ותחזינה" שליוותה את גולת ישראל לאורך דרכה, ואף לא לזאת של עתיד ירושלים הבלתי-מחולקת כבירת ישראל. אבל אין לי ספק בכך כי החוק המונח לפנינו היום הוא מיותר ומזיק לעניינינו המדיני בכלל ולירושלים בפרט. העשייה הממשית איננה מותנית בחוק הזה והיא איננה משנה כהוא-זה לגבי מה שיקרה מאחור באופן ממש. אבל הוא מזיק, כי לשווא להחגיגה הוא נותן עילה לבני-ברית, ומכל שכן לדורשי רעתנו, להרים נגדנו אצבע מאשימה, להסעיר נגדנו עתונות, במות מדי-ניות ובמות ציבוריות. הוא מזיק, כי אין בו כל סימן שהוא נכונותנו להתחשב בעובדה שיש גורמים נוספים המעוניינים בירושלים. ואפילו חברי-הכנסת משה שמיר עומד כאן על הכמה, הוא מדבר על הוכחות שצריך להבטיח לדתות, אבל סיעת התחיה לא מוכירה זאת בחוק אפילו במלה אחת.

משה שמיר (התחיה — בנא"י):
זה מובן מאליו.

מאיר תלמי (המערך):

הדבר איננו מקרי והוא מזיק לעניינה של ישראל ולעניינה של ירושלים.

אני עוקב היטב אחרי הדיון הפומבי המתנהל בעניין החוק. אני מחפש לשווא נימוקים הגיוניים אשר מצדיקים מבחינה מדינית את קבלת החוק. וקורה הדבר המוזר שהממשלה שותקת; הממשלה מומננת ואיננה באה, היא איננה מתערבת בעניין, כי עד כדי כך היא מחשיבה את "החופש המלא של הפארלאמנט הישראלי".

אינני בורח מהדברים לגופם. רבותי חברי הכנסת, דווקא הנחת-היסוד כי לא נוותר על ירושלים המאוחדת כבירת ישראל היא אשר מחייבת אותנו לחשוב כיצד לפתור את הבעיות הסבוכות. מי שמאמין בלב שלם כי עלינו המשמיה חייב גם להבין כי עלינו האחריות, ואיש לא יוכל לברוח מן העובדות — לא מהרכב האוכלוסיה בעיר, לא מרישטו של העולם הערבי לעניין ירושלים, וגם לא מעובדת המקומות הקדושים לשלוש הדתות ה-מונותאיסטיות. שיבחי ואני חוזר לשבח אנשים כסדי קולק וחזון, וגוספס להם במדינת ישראל — מנאמני הנאמנים של ירושלים — אשר עושים מאמץ אינטלקטואלי רציני כיצד לפתור את הבעיה ולהבטיח את הרצוי לנו, כדי ללכת לעולם הערבי ולזירה הבין-לאומית עם הצעה שעליה אפשר להתמקח ועליה אפשר לנהל משא-ומתן.

אילו פעלנו על-פי הגיון מדיני לא היינו אצים אחרי חוק חסון שמקבלים אותו באופן חסון, שמבררים אותו בוועדת החוקה, חוק ומשפט באופן חסון, חוק ש-איננו מחדש דבר פרט לחידוד העניין ביורה העולמית, והיינו יושבים ברצינות על המדוכה ומחפשים תשובות למבנה העיר, לבעיות העיר העתיקה ולבעיות הריהובית.

הנוקשה על כך יביאו לכך שיאמרו לנו כל העולם וחלקים בתוכו וסאדאת: אם כך, אין שלום — האם אז ניכנע? האם אז אין ירושלים? ואם תעמוד הברירה: מורח-ירושלים או שלום? כבר אינני מדבר על מה שווה השלום. הרי הוא אינו שווה כלפית השום.

השאלה השנייה גם היא פוליטית מעשית, ויש לה-שיב עליה: האם תיתכן ירושלים בלא יהודה ושומרון? כאשר אומר סאדאת "פינוי כל ההתיישבויות כחלק הכרחי מתהליך השלום" הוא כולל בזה את שכונות ירושלים. הוא אינו אומר זאת, אבל הוא כולל בזה. לגבי ארצות-הברית, לגבי מצרים, לגבי חלקים בתוכנו, רמת-אשכול, הגבעה-הצרפתית, נווה-יעקב, גילה, מורח-תל-פיות, הרובע היהודי בעיר העתיקה — הם ההתנחלות בלתי-חוקית. וכאשר מדברים על כך כוללים את ירושלים בתוך זה. יש בתוכנו אסכולה — ואבירה ונושא גדלה הוא ראש עיריית ירושלים טדי קולק — האומרת שההתנחלויות ביהודה ובשומרון מחבלות ומזיקות לעניין ירושלים, ויש לצמצם את מאבקנו לעניין ירושלים, ואז נצליח לזכות בה, ואילו ההתנחלויות ביהודה ובשומרון מרחיבות את החזית. אין טעות גדולה מזו. לא תהא אחדות. ירושלים אם לא תהא אחדות יהודה ושומרון כלק ממדינת ישראל.

לאחרונה: לגבי גורלה של ירושלים — עם ישראל מאוחד בישראל ובכל העולם. לגבי גורלה של ירושלים, אדוני היושב-ראש, יש לנו אולי הסיכוי האחרון להבנה ולארהב בעולם הלא-יהודי. הסיכוי האחרון, כי לא תהיה הבנה כזאת לא לגולן וגם לא לאזורים שעל-יד קלקיליה, טול-כרם וג'נין, וודאי לא לבקעת-הירדן, חברי-הכנסת שמעון פרס. רק לגבי ירושלים יש סיכוי לאהדת העולם. ועליכן חשוב שנתרכז בירושלים, נמחיש ונדגיש שהמאבק על ירושלים מתמצת בתוכו את המאבק על ארץ-ישראל. אם נעמוד בו נזכה בנצחונה, בניצחה, בשלומה של ירושלים ושל ארץ-ישראל כולה.

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת תלמי, ואחריו — לחברי-הכנסת הלל.

מאיר תלמי (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לעת התחימה על הסכם קמפ-דייוויד היה ברור לכול כי לא ניתן היה להגיע להסכם בעניין ירושלים. לכן גם ליווה ראש הממשלה את מסמכי ההסכם במכתב שהגישו לנשיא קארטר בעניין זה. ועתה, ומאז ועד עתה, עלינו לחשב את צעדינו לקראת הבאות. ניתן לנו להכריז הכרזות וניתן לנו לחוקק חוקים. איש לא יפריע לנו. אבל מי שאיננו מוכן לוותר על ירושלים הבלתי-מחולקת כבירת ישראל חייב, בכל-זאת, לשאול את עצמו: מוטל עליו לחפש דרך להידברות כדי להבטיח את העיקר הרצוי, או מוטל לו להישאר בתחום הכרזות קולניות משני הצדדים? הכרחי לחשוב איוז משתי הדרכים משרתת את עניין עתידה של ירושלים כפי שאנחנו רוצים בו.

כלי-הקומוניקציה משמיעים דברי שבח לחברת-הכנסת גאולה כהן, שהצליחה להביך את הממשלה וזכתה לתמרון פוליטי מוצלח. זהו התחום של ההתשבחות, ובי-צדק, אבל כל המשבחים אינם אומרים כי החוק משרת את עניין ירושלים, כי מובן לכול כי החוק מתגלגל בתחום תרגילים על המפה הפוליטית שלנו בפנים ולא

מתוך הנחה זו. ואני רוצה לקוות, ביחוד לאחר שחתמנו, שאפשר להאמין לסאדאת ואפשר להאמין גם למצרים ללא סאדאת. זו לפחות התקווה המפעמת בלבי. לכן הסכנה שמא הם אינם מתכוונים לקיים את ההסכם, אני הגדרתי אותה כסכנה הקטנה יותר. הסכנה הגדולה יותר, האמיתית, חברי הכנסת, היא בכך שעלולות להיווצר אי-הבנות כתוצאה מציפייה. זו הסכנה האמיתית. זו הסכנה המלווה את כל עניין האוטונומיה, והיא גובעת מכך שבאופן יסודי יש אי-הבנות היכולות לטרפד לא רק את המשא-ומתן על האוטונומיה אלא גם את הסכם השלום עצמו. וכל מי שרוצה להבטיח שהסכם השלום שחתמנו עליו ושלמנו בעדו יתקיים חייב לעשות כל מאמץ כדי לסלק מהדרך אי-הבנות בעניין זה, אי-הבנות היכולות להיות גורם. או לפחות עילה, לפגיעה בשלום שחתמנו עליו.

לכן אני מאמין, רבותי חברי הכנסת, שאין איש מאתנו רוצה שבעניין ירושלים תהיה אי-הבנה, ואפילו אי-הבנה קטנה. עניין ירושלים הוא מרכזי יותר בחיי כלנו מכדי שנוכל להשתעשע בתקווה ולומר: בואי נשאיר את זה למועד מאוחר יותר. אם יש אי-הבנה בעניין ירושלים הרי בכל רגע שהיא עלולה להתעורר היא עלולה לחבל בכל הסכם השלום. לכן אותם בתוכנו האומרים היום שלא צריכים לקבל חוק בעניין ירושלים, שבלל לא צריכים לקבל חוק כזה, או שהם אומרים כך משום שהם חולקים מראש על עמדתנו היסודית, ההיסטורית, בעניין ירושלים, או שהם רוצים להסתלק עתה ממנה — אז לפחות מבחינתם יש הגיון בדבריהם. הם אומרים: הבה לא נדבר על זה עכשיו, וכאשר יעלה עניין ירושלים בשלב מאוחר יותר הרי ממילא נצטרך לוותר, אם משום שמראש לא היינו צריכים לאמץ עמדה כזאת לגבי ירושלים ואם משום שאנחנו צריכים לאמץ עמדה כזאת כדי להציל את השלום. אם ההתנגדות לכל חקיקה בעניין ירושלים היא של אלה, אולי הגיונה בצדה. שמעתי הרבה מאוד אנשים שדיברו כאן היום בלהט נגד מעשה החקיקה הבלתי-אחראי. ויסלח לי אלוהים, אני חושד בחלק מהם שבתוך הלהט שבו השמיצו את הביקורת על עצמם נכונותנו לחקיקה יש סימן, יותר מסימן, שלפחות בתוך לבם הם מוכנים כבר היום לומר: אם עניין ירושלים יהווה בעיה, אז אנחנו צריכים להיות מוכנים לוותר גם בעניין זה; אם לא באופן מלא, לפחות באופן חלקי. למה לנו לקבוע כאן מסמרות?

משה עמאר (המערך):
איש לא אמר את זה.

שלמה הלל (המערך):
למה לך לקפוץ? אמרתי שאני חושד בכולה. אני מציע לך, חברי הכנסת עמאר, שלא לקפוץ ולא לשייך את עצמך לאלה. אמרתי שאני חושד במי שאמרו כך, ואני מציע לך שלא לקפוץ.

יופי שריר (המערך):
אין לך מה לחשוש. גם העניין הזה הוא מסובך מדי. ובזה שאנחנו מחוקקים חוק, זה יהיה בדיק כמו פיתחת רפח.

שלמה הלל (המערך):
לכן הצעתי לחברי הכנסת עמאר שלא לקפוץ, ואני מצטער וגם מאשר את העובדה שחברי הכנסת שריר אמר מה שאמר בקריאת-הביניים.

והרי לא יהיה מנוס ממחנה תשובות על כל אלה. או מה הטעם לנהוג בעניין זה כפי שאנחנו נוהגים? רבותי, זה איננו חוק המגלה בטחון עצמי. זהו חוק שיש בו גילוי של חולשה ושל רפיון בהתמודדות כנה עם הבעיות.

שמעתי כאן שורה של גומאים, מהקואליציה ומהאר-פוזיציה, אשר כמוני הטילו ספק בתכנון של החוק ובמיר עד קבלתו. אך משום-מה, לאחר שאמרו כל מה שאמרו, הם הגיעו למסקנה כי בניגוד לדעתם עליהם להצביע בעד החוק, כי מאחר שהוגש לא נותרה ברירה. אינני מסוגל להבין זאת. זהו המשך לביטוי של החולשה. ויש ברירה. הבטחון בצידקת עמדתנו מחייב שהכנסת תאמר ברורות: לא ניסתב אחרי תרגילים פנימיים בעניין גורלי כעניין ירושלים; נעסוק בסוגיה בכובד-ראש, נתחשב בנתונים הקיימים ונציע הצעות קונסטרוקטיביות, כי עוד לפנינו מערכה קשה ועקשנית כדי להבטיח את ירושלים המאוחדת כבירת ישראל, כעיר הנצח וכעיר השלום.

הו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת הלל, ואחריו — לחברי הכנסת וירשובסקי.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא היה בכוונתי להשתתף בדיון, כי חשבתי שבנושא זה הדברים ברורים, ומרבה דברים מרבה חטא. אבל מאחר שנשמעו תמיהות מפי כמה חברי כנסת שאני מוקיר אותם מאוד, לרבות הנואם האחרון חברי הכנסת תלמי שאמר: אם טוענים שהחוק לא כל כך טוב, למה צריכים להצביע בעדו? — אני רואה עצמי חייב לנסות להבהיר את העניין הזה. וברשותכם, לא אשתמש במליצות אלא בטענות מעשיות, ולוא רק משום שלא היה סיפק בידי להכין נאום הראוי לירושלים. אבל אתייחס בדברי טענות על דרך ההצבעה, ואראה בזה תרומה צנועה משלי לעניין ירושלים ומקומה בהיסטוריה בעיני העם היהודי.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, דווקא כמי שהתנגד להסכמי קמפ-דייוויד ומי שהיתה לו עליהם ביקורת קשה בשל חששות כבדים אני רוצה להעיד על עצמי, ואני בטוח כי בכך אני מעיד על כל אדם בישראל, כי מרגע שנחתם הסכם השלום, מכל-מקום מרגע ששלמנו עליו את המחיר הכבד בסיני, יש לנו, לכל אחד בישראל, ודאי למי שטענו נגד המחיר הכבד מדי שאנחנו משלמים, עניין לקיים את הסכם השלום ולהביא להתייבסותו. וזה אמור לגבי כל אדם, על-אחת-כמה-וכמה למי שחשב שממילא שלמנו מחיר יקר מדי, המסכן אותנו ביותר. והיום, לאחר שחתמנו, וזה מחייב אותנו, ולאחר ששלמנו המחיר — הרי העניין המרכזי שלנו צריך להיות להבטיח שהסכם שלום זה אכן יתקיים, ושכל התקוות והציפיות שלנו יתממשו.

ומאחר שהעמידה של ישראל באשר לעניין השלום אינה מוטלת בספק ואינה יכולה להיות מוטלת בספק, הרי הסכנות המאיימות היום על הסכמי השלום, ביחוד בהמשך הדרך ובמשא-ומתן על האוטונומיה, גובעות משני מקורות. אין חשש שאין אנו מעוניינים לקיים את הסכם השלום. שתי הסכנות האחרות — האחת בעיני קלה יותר, אחת כבדה יותר. הקלה יותר היא הטענה שממשמיעים כדרך של שיגרה: אי-אפשר להאמין לי-סאדאת, אי-אפשר להאמין למצרים. אני אינני יוצא

רבותי, אם אסור להגיד את הדבר הזה, הרי זה מחייב אותנו לדאגה גדולה מאוד וזה מחייב אותנו למנוע צל צלו של ספק דווקא משום שאומרים : אסור להגיד את הדברים, "אל תגידו בנות, אל תבשרו בחוצות אשקלון." האם יש לנו עניין שאנשים בעולם יחשבו שבעניין ירושלים נהפוך לוותרנים ?

מאיר תלמי (המערך) :

אני בעד זה שכן נגיד, אבל שנגיד את כל מה ש-אנחנו חושבים.

שלמה הלל (המערך) :

כלומר אתה מצטער על שאנחנו לא הגשנו חוק נאה יותר. אני מצטער על שהממשלה לא היה לה זמן — היה לה זמן לחקיקות שאני מצטער עליהן — להעביר חוק טוב יותר. ואני אומר לך : בקונסטלוציה הפוליטית של היום אי-תמיכה בקבלת החוק הזה כמוה כעידוד למחשבה שבישראל יש בקיעים בעניין ירושלים.

הי"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וירשובסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת אלגרבלי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבר נאמר, לדעתי, רוב הדברים לכאן ולכאן, ואשתדל לקצר. אני רוצה רק לקרוא לכולם ולהגיד : למען ירושלים לא נשתטה, כי אנחנו עושים מעשה שטות.

שלמה הלל (המערך) :

לא נשתה תה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה) :

את זה תעשה בוועדה.

אני אומר : למען ירושלים, אל נשתטה, כי אין ויכוח על ירושלים ולא צריך להיות ויכוח. מה שצריך להתייחס אליו הוא מעשי החקיקה שנולדו עליידי מפלגה שהמדיניות שלה היא לפגוע בתכנית השלום. היא העלתה את זה, מבחינתה שלה בחכמה ובתבונה. אינני. בא ב-טענות אליה, אני בא בטענות אל מי שרוקדים לפי חלילה של אותה מפלגה.

אני פטור מלחזור על העובדה שהמצב החוקי וה-משפטי הוא ברור. זה נאמר כבר לפני וזה ברור לכולם, אבל אני רוצה להזכיר לחברי הוועדה איך התפתחה ה-הצעה הזאת : הוועלה הצעת חוק פרטית עליידי סיעת התחיה, והיא הגיעה לכאן לקריאה טרומית. כולם אמרו : למה תצביעו נגד הדבר הזה ? הוא לא טוב, הוא מיותר, אבל מוכרחים, חוק ירושלים ייקבר בלא-הכי בוועדה. והחוק עבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט ובמהירות שיא, בישיבה אחת, מבלי להתעמק בבעיה — ביום שהיתה הצבעה במועצת הבטחון, ביום שציפו לעמדתה של אר-צות-הברית בעניין הוועד — אושרה ההצעה, ואמרו : נאשר אותה, אחר כך נדון בנושא בצורה יסודית יותר. ואחר כך באי-רצון, באקראי, אולי אפילו כנגד הרצון וכנגד הטבע יהפוך הדבר הזה לחוק ואנחנו יכולים רק להצטער עליו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אילו היתה הממשלה מביאה לנו הצעת חוק מפורטת בעניין זה, אפשר היה לדון בנושא ולהתווכח. אילו חברי הכנסת מסייעות

יש האומרים : אנחנו מתנגדים לחוק, כי הוא לא טוב, כי הוא לא מנוסח טוב, כי הוא החמצה של הודמ"בנות לחקיקה טובה יותר, מלאה יותר, בעלת תוכן. ואני שותף, בביקורת שלי על החוק, עם אלה. החוק הזה על ירושלים צריך היה להציג לפני הכנסת ולפני העולם את כל המסכת שאנחנו רצינו לומר אותה בהודמנות זו שאנחנו מחוקקים חוקי-יסוד על ירושלים. והיינו צריכים לומר את עמדתנו באשר למקומות הקדושים, והיינו צריכים לומר את עמדתנו באשר לצורך ליצור תנאים ש-אפשרו גם למיעוט בירושלים להשתתף בהנהלתה של העיר. היינו צריכים לומר את דברינו באשר לפיתוח של ירושלים. אינה דומה בעיני ירושלים לשום עיר אחרת, גם לא בישראל. אנחנו פה החמצנו, משום שהחוק הזה אומר, מצד אחד, את המובן ולא אומר, מצד שני, את הדברים שהיינו צריכים לומר בהודמנות זו. זוהי טענה נכבדה, טענה שצריכה להיות מופנית נגד אלה — נגדי, נגדנו — שחשבנו שצריכים להכין חוק טוב יותר ולא הבאנו אותו. אני מצטער על כך צער גדול, אבל אל יתפלאו מי שלא הכינו את הצעת החוק על כך ש-מוגשת הצעת חוק שאיננה די טובה בעיניהם. למשל, למה הדבר דומה ? לשחקני כדורגל שכולם ירדו מן המגרש ומתפלאים — על שבא מישור ובעט בעיטה לשער. מי אמר לנו שלא להגיש חוק זה בזמן ? חברים טובים בתוכנו, לרבות יעקב חזן, לרבות חברי מפ"ם, לרבות טדי קולק, חשבו שצריך להכין חוק זה, ואם התמהמהנו — על כך אני מצטער. ואולי החוק נפגע משום כך שלא הכינו אותו בצורה די טובה כיאה לעניין ירושלים.

אבל, רבותי חברי הכנסת, כדי שלא לגזול הרבה זמן אני רוצה לומר, שעם כל חולשתו של החוק כפי שהוא מונח לפנינו — וחולשתו מוטלת במידה מסוימת על פתחנו אנו — הרי אין כל ספק שאת מעשה החקיקה הזה מלווים מכל פינות העולם עוקבים אחריו בעניין בבירות רבות, ועם כל מה שמשמעתי מפ"ם לחבר-הכנסת אמנון רובינשטיין ומפי מי שהוא בעיני מורי ורבי, חבר-הכנסת מאיר תלמי, השאלה שתוכרע היום, בסופו-של-דבר, לא תהיה "מה היו הנימוקים שהצבעת בעד או נגד", אלא יאמרו "כך וכך חברים בכנסת התנגדו להצעת החוק הזאת." ואני אומר לך שאני מסכים אתך שיכולה להיות הצעה טובה ממנה, אבל אם ניתן כיום להצעת החוק הזאת לעבור בחולשה, אנחנו יוצרים אותה ציפייה מחודשת בעולם שבעניין ירושלים יש מה לדבר, בעניין ירושלים הישראלים אינם מאוחדים ואינם שלמים, וניתן ללחוץ עליהם. זה יגדיל את הסכנה של לחץ, זה יגדיל את הסכנה לעצם השלום, משום שכפי שאמרתי קודם : אין לך טירפוד גדול יותר לשלום מאשר הציפייה שאם-שר להשיג מישראל עוד בעניין ירושלים או בעניינים אחרים. אי-הצבעה בעד החוק הזה או הימנעות ממנה יכול שתהיה להן משמעות מרחיקת-לכת ואינני רוצה כי אנחנו נישא באחריות לפירוש שיתנו בעולם, גם הקרוב וגם הרחוק, לדבר הזה.

מלה אחרונה, אדוני היושב-ראש. אומרים : תכנית זו מסוכנת, היא מעוררת נגדנו את כולם. אני לא שמעתי נימוק כבד יותר לכך שצריכים לקבל את החוק הזה מאשר הטענה שקבלתו היא מסוכנת. מה מסוכן ? נניח שהוא מיותר. נניח שאנחנו חוזרים ואומרים דבר שלא צריך לומר אותו, שירושלים היא בירת ישראל בלתי-מחולקת, דבר שאני אומר אותו ואחרים אומרים אותו.

אמרתי בדיוק אותו הדבר, אבל בגלל הבדיחה הגרועה הזאת אנשים מתחילים לחשוב שמא השם אינו מתאים.

שלמה הלל (המערך) :

חבר-הכנסת וירשובסקי, מחר לא יקראו בעולם את הבדיחות שאתה מספר אלא ימנו את הקולות שהיו כאן בעד וגנג החוק, ואני אומר לך : כל מי שיצביע הערב נגד קבלת החוק יחזק את דעתם של אלה בעולם שהם נגד ההכרה בירושלים כבירת ישראל.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה) :
לא, אדוני, אני חולק עליך.

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קרי-
את בייניים)

שלמה הלל (המערך) :

האוטונומיה יצרה את המצב הזה. אני יצרתי אותו ? זו תולדה של עניין האוטונומיה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה) :

חבר-הכנסת שלמה הלל, במצוות היושב-ראש אני צריך לקצר. אני יודע שכאשר אתה מתחיל לדבר על אוטונומיה קשה לעצור אותך. אינני מדבר על אוטונומיה. אני מדבר על חוק ירושלים.

אתה אומר לי : אם יצביעו היום נגד החוק, זה יחליש את מעשינו. אני חושב שעצם העלאת החוק הזה והצורה שבה הגיע עד הלום כבר החלישו אותנו, והאחריות הלאומית שלנו, הוויקה והיחס שלנו לירושלים מחייבים אותנו לומר : סטופ, לא נמשיך במעשה ההשחתות הזה, נגנוז את החוק, לא נטפל בו עוד, נטפל בבניין ירושלים ובחיווקה. מלל בספר החוקים אינו מעלה ואינו מוריד מבחינה עניינית, והוא רק מוזיק מבחינת ההרגשה הפסיכולוגית שלנו שמה שכבר עשינו וקבענו בספר החוקים אינו מספיק.

לכן אני חושב שהחוק הזה הוא רע וכל שנעצור בעדו יותר מהר כן ייטב. כבר עשינו שגיאות, ובגלל החוק הזה כבר קיבלנו מכות בין-לאומיות שלא היינו צריכים לקבל, וחבל. אני מציע שלא נצביע בעד החוק הזה. צריך לדאוג לירושלים בצורה נבונה, לחזק אותה במעשים ולא בחוקים גרועים הוורעים, בסופו-של-דבר, פירוד ומבוכה ומחייבים אנשים להצביע בעדם מתוך חשש ומתוך פחד ולא מתוך הרגשה של מילוי תפקידם כמחוקקים עצמאיים הרואים ליצור חקיקה טובה.

היו"ר פ. שינמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלגרבל, ואחריו — לחבר-הכנסת זאב כ"ץ.

מרדכי אלגרבל :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חושב שיש דברים שיש עליהם קונסנזוס לאומי, וגם אם יש היום ויכוח על החוק חייבים לנו לחזור ולהגיד את הדברים בצורה מפורשת, וקודם-כול לצרכים פנימיים. כי אני מודאג מאוד מכך שהוויכוח הזה בכנסת מפלג אותנו בי נושא שלא היינו מסולגים ותלוקים בו, ואנחנו חייבים לחזור ולומר לעם ישראל כולו בארץ ובגולה, ולכל באי עולם הבאים אתנו במשאומותן על הסכם השלום ועל אוטונומיה, שיש דבר אחד שהוא ברור וקבוע לכל הדורות והוא : ירושלים היא בירת ישראל, איחודנו אותה

שונות היו חוברים יחדיו ומציעים הצעת חוק מפורטת ומחדשת משנה מבחינת החקיקה, אפשר היה לדון ול"התווכח. אילו סיעת האופוזיציה הגדולה היתה מעלה הצעת חוק בעניין זה, אפשר היה לדון ולהתווכח. מה שקרה הוא שבתיחוח הפוליטי סיעה פוליטית קטנה, שיש לה אינטרס לקעקע את הסכם השלום, העלתה את ההצעה ואז כולם מתיישרים ומאשרים חוק זה. החוק הזה הוא לא פרי ישיבה-ביחד של מוחות מכל חלקי הבית, הוא לא תוצאה של דיון מעמיק, הוא לא תוצאה של בחינת ההשלכות המשפטיות והבין-לאומיות בקשר אליו אלא יש כאן תגובה, ריאקציה אמוציונאלית, שאי-אפשר להצביע נגד חוק על ירושלים אפילו אם זה חוק מוזק לירושלים עצמה, אפילו אם הוא מוזק להסדרי השלום ולהתפתחותה של מדינת ישראל בין שכנותיה. אפילו אז מוכרחים להצביע בעד החוק, כי כתוב עליו : "חוק-יסוד : ירושלים בירת ישראל", כי למלים האלה יש משמעות מיסטית כזאת שמוכרחים לשים את ההגיון בצד, אסור לחשוב לגופו של עניין, לא צריך לחשוב לשם מה זה טוב ; צריך רק לעמוד דום ולהצביע בעד החוק. ולא, לא הייתי יכול להבין את הרחשים בפרוץ דורים של הכנסת ובמנוון, כאשר אנשים אומרים שזה חוק רע, מיותר, והלוואי שלא היה בא לעולם, אך כיוון שבה — אין מנוס אלא להצביע בעדו. איזה מין אחריות פאראמנטארית היא זו ? איזה מין אחריות אישית היא זאת ? יש אנשים החושבים כך, ויש רבים האומרים ב"גלוי שהחוק אינו טוב, ומוטב היה שלא היה בא לעולם, ואולי היה צריך לחכות לחוק-יסוד : המדינה, ולכלול בו פרק בדבר בירת ישראל, אך מכיוון שהחוק הועלה אין להסתיי אחריו הצדה אלא מוכרחים לאשר אותו כלשוננו. כי מה יגידו ?

וכאן, אדוני היושב-ראש, התגלתה תופעה שאינני יודע איך לקרוא לה, ואולי גם לא אקרא לה בשם. אומרים לנו : בואו נהיה אמצעים כלפי העולם, לא נפחד ממה שתגיד ארצות-הברית, לא נפחד ממה שיגידו מדינות אירופה. למען האמת אנחנו פוחדים פה ממה שיגידו בכמה ציבורים בארץ אם נקבל החלטה להצביע נגד החוק, וזאת אף שניתן להסביר שלא נזיק כהוא-זה לירושלים ושלא תהיה בכך התעלמות כלשהי ממרכזיותה של ירושלים כבירת ישראל. אולם כיוון שיתכן שאי-אפשר להסביר זאת לציבור, ועלולים לפרש שמי שמצביע נגד חוק ירושלים מצביע נגד ירושלים בכללה והוא "מתקפל", מעדיפים שלא למלא את התפקיד הציבורי ולא לבדוק אם החוק טוב או רע, אם העיתוי טוב או רע, אם יש בו או אין בו צורך, ומצביעים בעדו.

חבר-הכנסת הלל, קיים חוק, ואתה אומר, כפי שנהוג לומר, "שיהיה עוד חוק". אדוני, אתה מדבר על חוסר בטחון, על חולשה ? אני חושב שעצם העלאת החוק הזה ואישרו על-ידי הבית מעידים על חוסר בטחון לגבי המעשים שעשינו ב"1967 ולגבי החקיקה הקיימת 13 שנה בספר החוקים, ופועלים היטב על-פיה, ועיריית ירושלים הצליחה לעשות את העיר לעיר מאוחדת שחבורה לה יחדיו. אינני זקוק לחוק הזה, כי החוק לא יביא אלא להחלשת המצב הקיים, להחלשת המצב המשפטי ה"קיים, נוסף על סכנות של להצביע שיופלו אז עלינו ושנאני מוכן להניח אותן הצדה לצורך הוויכוח הזה. זה חוק האומר שירושלים היא בירתה המאוחדת של ישראל. זה כמו שאני אומר ששלמה הלל הוא הלל שלמה. בכך

חוברת ל"ה, ישיבה ש"ס
— חוקי-סוד : ירושלים בירת ישראל —

מאוחדים נגד, חוק מרק"ח, היום לעמדה של רק"ח ומ"חצית "שלי" הצטרפו עוד חברי כנסת מספר.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך) :

לא נכון. למה אתה אומר זאת ? אתה יודע שזה לא נכון.

מרדכי אלגרבלי :

לא אמרתי מה שאני חושב. אני יודע ובטוח בזה שאהבתו של חברי-הכנסת תלמי לירושלים ורצונו להבטיח את איחודה הוא גדול יותר משלי.

אברהם כ"ץ-עוז (המערך) :

כמו שלי.

מרדכי אלגרבלי :

אמרתי "יותר", מה יש, מותר לי. כאדם דתי בארץ-ישראל אני בטוח שחברי-הכנסת רובינשטיין חושב כמוהו. והשיקולים של ההצבעה נגד נובעים מסיבות בין-לאומיות, מה שקורה היום באו"ם וכדומה וכדומה.

מה שייקרא בשורה האחרונה זה פשוט : בעבר היו 4 חברי כנסת, אולי אחד מ"שלי" — 5 חברים בבית הזה כולו ; היום זה לא 5 אלא 14—15 חברי כנסת. מחר אולי יהיו יותר. זו הפרשנות היחידה לחוק שתהיה מחר בעתונות הבין-לאומית. אני מבטיח לכם שמי שיקרא מחר את העתונות זה מה שימצא. לא ימצא שום דבר אחר. לא יגידו "בגלל גאולה כהן ובעיות אחרות" אלא יגידו "היה שיקול אחר", וכאשר הגיע החוק להחלטה, כאשר רצינו לקבוע דברים לנצח, כי ההחלטה שהיתה בשנת 1967 היא החלטה אדמיניסטרטיבית שאמנם קיבלה חוקה של הכנסת, אבל כאשר הגיעו לקבוע את זה לנצח בצורה של חוק לדורות "נרתעו מספר חברי כנסת" — זה מה שהם יכתבו. שום דבר אחר.

אני מודה שאמנם לא התלהבתי מעצם העובדה שמביאים חוק כזה. אמרתי שפוגעים בקונסנסוס מראש. כשקראתי זאת לפני הקריאה הטורומית, כאשר הונח על שולחן הכנסת, אמרתי : מה הלכו אנשים אלה וחיפשו ? לחלק את העם ? לסלג אותנו מבפנים בדבר שאנחנו מאוחדים בו ? אבל היום, כשהחוק כבר עובדה קיימת, מונח על שולחן הכנסת, טוב תעשה, לדעתי, כנסת ישראל אם תתעלה מעל כל השיקולים הצדדיים, אם היא תתעלה מעל כל השיקולים הפנימיים, הסינתיים, ותגיד "כן" לחוק ירושלים. לדעתי בזה אנחנו נבטיח וגם שוב את איחודו של העם מסביב לנושא שהוא מקובל על כולנו.

הי"ר פ. שינמן

רשות הדיבור לחברי-הכנסת זאב כ"ץ, ואחריו — לחברי-הכנסת ברעם.

זאב כ"ץ (המערך) :

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, מדי פעם באים אנחנו בטענות שאין שר בממשלה שיקשיב לדיוני הכנסת בהצעות שהממשלה מביאה לדיון ; הפעם, על חוק ירושלים, שהממשלה טיפלה בו בחוסר כשרון ההולם אותה, אין היא מיוצגת, פרט לקרבן של שר הבריאות, שהם שימה הזאת הטלה עליו לפני שעות מספר וגם הוא לא החזיק מעמד. אז מה שואל אותי חברי-הכנסת אלגרבלי "מה יחשבו בעולם ?" ומה על ממשלה המקסימה העברת משרדים לירושלים, מכריות הכרזות שאין בהן חוקה,

אחרי מלחמת ששת-הימים והיא תישאר בידינו אף אם השלום ייפגע. זו העמדה. יש מקום לדון על ויתורים ביהודה ובשומרון, וכבר ויתרנו ויתורים מכאיבים בסיני בנושא הנפט, אבל אני כיהודי בארץ-ישראל אומר : אם השלום חייב להיפגע בגלל ירושלים, ויבואו ויאמרו לנו "או שלום או ירושלים", אני בא ואומר כאן בצורה חריגתית וברורה את עמדותי : ירושלים אחת, בירת ישראל.

ייתכן שיש מקום לכך שבמועצת העיר ירושלים יהיו באורח דמוקראטי, ולא בגלל שזה מיעוט בתוך העיר, 8—10 חברים מתוך 31 חברי המועצה שייצגו רובע זה או רובע זה, ויהיו ערבים תושבי ירושלים אורחי מדינת ישראל בתוך המועצה. זה מקובל עלי, אבל אין מקום לשתי מועצות — קראתי על כך באחד הגלינות של מפ"ם — אין מקום למועצת-נגד כזאת. זהו זרע לפירוד, זרע לחלוקת העיר מחדש, וכל הסיסמאות האלה רק מחלישות אותנו. עדיין לא התחלנו במשאומות על ירושלים, וכבר באים בהצעות להקים שתי מועצות נפרדות, לתת זיקה לאוטונומיה לתושבי ירושלים הערבים, לתת להם אפשרות להיות בעלי נתינות זרה. אני אומר כאן את דעתי בצורה המפורשת ביותר : אדוני היושב-ראש, ירושלים היא בירת ישראל האחת, אין לה שתי מועצות ומועצת-נגד. היא אינה ניתנת לחלוקה, ואף אם השלום חייב להיפגע בגלל זה אני בא ואומר : דעתי היא שירושלים מעל לכלול.

ועכשיו לחוק של חברת-הכנסת גאולה כהן. כבר נאמר פעמים מספר עליי ראשי ממשלות בישראל ועל ידי הכנסת בתהליך של איחוד ירושלים בשנת 1967, וכבר הבהרנו לכל העולם שירושלים היא עיר אחת. אנחנו רק חוזרים היום ומבהירים, אולי בפעם המאה-אחת, את מה שכבר אמרנו. אין אנחנו מחדשים דבר. זו, בסך-הכול, קביעה נוספת בחוק שירושלים היא בירתה של ישראל.

גם אינני רוצה להיכנס לכל הפילוסופים והשיקולים שהועלו כאן היום, ולפיהם חברת-הכנסת גאולה כהן כאילו עשתה זאת מטעמים פוליטיים פנימיים. וכי אינו סיעה בכנסת או איזה חבר הכנסת המגישים הצעת חוק אינם חושבים על השיקולים הפוליטיים ? אבל אנחנו כחברי הכנסת חייבים לדון לגופו של עניין : האם מה שכתוב לפנינו בחוברת הכחולה, האם מה שכתוב שם לגופו של עניין — אנחנו בעד או נגד ? ואין להסתכל מסביב מה היו השיקולים של סיעת התחיה או של חברי-הכנסת גאולה כהן. מה שמונח לפנינו הוא דבר ברור : ירושלים בירת ישראל מאוחדת. אנחנו בעד. לכן אנחנו חייבים להצביע בעד, ללא שיקולים צדדיים.

הסיעות האחרות : אמנם חברי הכנסת שדיברו נגד — חברי-הכנסת וירשובסקי, תלמי וחבריו — מתכננים להצביע הערב נגד החוק. אולי יש לנסות להשפיע עליהם ולחזור על הטיעון הנכון של חברי-הכנסת שלמה הלל — שמחר בעולם לא יקראו מה היו השיקולים של מפ"ם, מה היו השיקולים של חברי-הכנסת וירשובסקי, מה היו השיקולים של הנמנעים. זה לא מעניין אותם כלל. הם, כשיקראו את תוצאות ההצבעה, יגידו : אין קונסנסוס סטטאלי כפי שהיה לפני כהן חודשים לגבי ירושלים. עובדה שבהצבעה חלק מהחברים הצביעו נגד. זאת ה"תוצאה היחידה שתיקרא. שום דבר אחר. יגידו : חל סחף חלקי, אולי פעם יהיה גדול יותר, פעם כולם היו

בשטחים "הערביים", ומובן שירושלים כלולה בזה. אין מבדילים שם, אצל המוציאים-לאור של החוברת הכחולה, בין רמת-אשכול ובין בקעת-הירדן וכל מקום אחר. חשוב שאנחנו נבחין. חשוב שנבחין בירושלים. החלטת מועצת הבטחון 465 בלבד מספיקה כדי ליצור תגובה שלנו, גם אם לא דווקא על-ידי חוק, אבל גם חוק מותר שיהיה. חברי הכנסת, הערבים באשר הם ערבים באים לתבוע את ירושלים הממלוכית, העותמאנית, האנגלית, שלא תבעו אותה אחרי מלחמת העולם הראשונה, ולא תבעו אותה אחרי מלחמת העולם השנייה. אז הם תבעו את מכה ואת מדינה, לא את ירושלים.

כבוד היושב-ראש, יכולנו לחיות בלי החוק הזה. הרשו לי לומר שמימיה בעת החדשה, קרי: אחרי חורבן הבית, לא היתה ירושלים יפה, פורחת, גדולה, משגשגת כמו בימינו אלה. עליה צריך לומר: כל רואיה משבחים אותה. חברי הכנסת, יש לי וידוי אישי. כאשר יוצאים לפעמים בלילה מהכנסת והנפשו אינה מתרוננת, די לעשות סיבוב בירושלים ואז הנפשו מתרוננת.

מרדכי אלגרבלי:

אבל יש בה עדיין עוני.

זאב כ"ץ (המערך):

ודאי שיש בה עוני, ידידי, וגם רצת יש בירושלים.

יצחק יצחקי (הליכוד):

יש בה גם עושר.

זאב כ"ץ (המערך):

יש בה דברים חמורים יותר. יש ירידת מוסר בירוש' לים. האם היתה חסרת עוני במאות השנים האחרונות? אני ידברתי על מה שיש בה.

חברי הכנסת, בהיווסד עיר דוד היא לא היתה בשום שבט. היא היתה על גבול שבט יהודה ועל גבול שבט בנימין. אבל כיוון שלא היתה בתוך גבול יהודה ואף לא בתוך גבול בנימין היא איננה מתחלקת, והיא נמצאת במקום שאיננו ברשות שום שבט, והיא מאחדת את כולם. היא מאחדת את כל העם, על השבטים שלו, על הזרמים שלו ועל המפלגות שלו.

חברי הכנסת, ירושלים אינה נכבשת לנו בכוח הנשק. ירושלים אינה נקנית לנו בכוח החוק. היא נקנית באהבה, בבנייה, בעלייה, ביצירה, ברוח, בחומר, באמנות וב-אמונה.

העם הטיל עלינו שליחויות. בין היתר הוא הטיל עלינו שליחות חקיקה. יכולנו לחיות, ואני, על-כל-פנים, יכולתי לחיות, בלי החוק הזה. יכולתי גם להביא לכנסת בוודאי חוק בעל אופי פחות רביזיוניסטי, יותר פועלי, יותר אמיתי, יותר שלם, המנסה יותר לבנות דבר ולא להתריבו. אבל אנחנו לא ניתן ידינו לחסרי מחוייבות לירושלים בהצבעה נגד חוק, שעם כל מגבלותיו הוא חייב לאחד את מירב חברי הכנסת.

היז'ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם, ואחריו — לחבר-הכנסת כהנא.

עווי ברעם (המערך):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בניגוד לרבים מ-חברי אין אני פותח את הדיון בברכה לחוק ובהתקפה על מגישת החוק. כבר אמרתי באיזה שהוא מקום, ואחזור

ואינה יכולה לשגר את שריה, את ראשי ועדותיה, את סגני שריה לשמוע דיון על ירושלים?

אולם, אם שמתם לב, חברי הכנסת — ויירשם למען הפרוטוקול ואמצעי התקשורת — מי שאיננו באולם בדיון הזה במשך כל הזמן זו חברת-הכנסת גאולה כהן. היא עשתה את שלה. היא הכניסה שלושה משפטים בלי מחשבה מעמיקה, בלי לקבוע שיש להעביר, למשל, את מרכזי המפלגות לירושלים.

מרדכי אלגרבלי:

גם מרכז "התחיה" נמצא בתלאביב.

זאב כ"ץ (המערך):

אני לא יודע אם יש לה בכלל מרכז. אבל גם את הכובעים שמשו שמיר יאכל לא העבירו לירושלים. והיא איננה באולם. היא זרקה לעולם ואיננה באולם. אבל היא חביבת אמצעי התקשורת.

חברי הכנסת, אני מחזיק בידי חוברת שהוצאה לאור על-ידי האו"ם בנובמבר 1979, לפני הכנת חוק ירושלים המונה לפנינו. חוברת זאת הוכנה על-ידי ובשביל "הוועד" דה לימימוש וזכויותיו הבלתי-ניתנות לעירעור של העם הפלשטינאי" ותחת הדרכתה של אותה ועדה. אני ממליץ בסני חברי הכנסת לעיין בחוברת הכחולה הזאת של האו"ם, אשר הוצאתי אותה מאולם הקריאה במשכן הכנסת. בחוברת הכחולה הזאת כלולה תמצית עבודה של החלטות האו"ם על ירושלים משנת 1947 ועד למועד הופעתה של החוברת. יש כאן בינאום, ויש כאן פיקוח, יש כאן משטרה וזה ומשטר נאמנות. יש החלטות גיוני נגד ישראל בגין החלת החוק והמשפט ואף בגין מעשה ההצתה של אל-אקצה על-ידי המטורף באוגוסט 1969. לא תמצאו בחוברת הזאת מלה על אשר קרה בירושלים מנובמבר 1947 ועד יוני 1967, מעשי תוקפנות, רצח, חילול קודש, הצתה והרס לשמו, הרס בתי-כנסיות, אשר בוצעו הלכה למעשה על-ידי כוחות ערביים מימי המופתי דרך צבא ירדן והאספסוף ועד לשלוחיו ושלוחיו של עראפאת. חברי הכנסת, חוברת זאת עדיין איננה כוללת את החלטת מועצת הבטחון 465 מיום 1 במארס 1980. גם החלטה זו נתקבלה לפני הדיון שלנו פה ולפני הקריאה המוקדמת בהצעתה של חברת-הכנסת גאולה כהן, גם לפני שתנועת העבודה החליטה להכין חוק על ירושלים. כה אמרת אותה החלטה, בתרגום עברי: "בנתנה את דעתה על המצב המיוחד של ירושלים ובמיוחד לצורך הנגנתו ושמירתו של הממד הרוחני והדתי אשר למקומות הקדושים בעיר; ובהזכירה החלטות מועצת הבטחון מ-1967, 1968, 1971, קובעת מועצת הבטחון שכל הצעדים שנקטו על-ידי ישראל לשינוי האופי הפיסי, ההרכב הדמוגרפי, המבנה המוסדי או המעמד של שטח-חיים פלשתינאיים ושטחים ערביים אחרים" — חברי הכנסת, זה מושג שהופיע רק בשנת 1980: שטחים ערביים, בים, לא ירדניים, אלא ערביים — "כבושים" מאז 1967, לרבות ירושלים, וכל חלק מהם, אין להם תוקף חוקי" ו"מדיניות ישראל ומעשיה ביישוב חלקים מאוכלוסייתה ועולים חדשים בשטחים אלה מהווים הפרה גלויה של אמנת-ז'נבה הרביעית, המתייחסת להגנת אורח-חיים בומן מלחמה, וכמרכזם הם מהווים מכשול רציני להשגת שלום כללי, צורך ובר-קייאם במזרח-התיכון" וכו' וכו', וכל זה תוך כדי גזירה שווה בין כל ההתיישבויות, ההתנהלויות, עצם נוכחותנו בכל מקום שהוא

מחייב לגבי מה שיקבל העולם הערבי ? אנחנו חייבים לקבוע עמדה לפי מצפוננו ולפי המערכת המדינית שבה אנו חיים.

אני מתנגד לדיבורים על ריבונות על ירושלים. ריבונות זוהי חלוקת ירושלים. אני יודע שחברת-הכנסת אבנרי איננה היחיד המדבר על כך. יש חברים שאני מאמין שהם חותרים כמוני לשלום, אבל הם משאירים בצלקונם, לעת-מצוא, את נושא ירושלים. אני רוצה לומר ששום פתרון שמפלגת העבודה או המערך מעלים על דעתם איננו פתרון של ריבונות ערבית בירושלים. הנושא של ירושלים המאוחדת הוא נושא שאיחד אותנו כל השנים.

חברים יקרים, גם חברים חברי מפ"ם : הייתם חברים בממשלה שהחליטה להחיל את החוק הישראלי על ירושלים. הצעת החוק של חברת-הכנסת גאולה, כהן מבחינה התכנים, אולי עם שיכול מסוים, איננה עומדת בניגוד לחוק הקודם ואיננה כוללת אלמנטים שלא היו בחוק הקודם.

הזעקה היא בגלל העיתוי. ואני רוצה לומר שאנו רק בתחילת המערכה על ירושלים. אני מאמין שחברת-הכנסת גאולה כהן איננה חושבת שחוק זה בלבד יקבע את גורלה של ירושלים. אם יש לי טענה פוליטית לגבי החוק, הרי שהחוק בעיני לוקה בחסר. ואינני מקבל את הטענה של חברת-הכנסת גאולה כהן שאנו זקוקים לשני חוקים : חוק ירושלים וחוק בירת ישראל. להערכתי חוק ירושלים הוא חוק שבו צריכים ללוות אותו שני עקרונות : העקרון האחד — עקרון דקלאראטיבי, קביעה פוליטית של מעמדה של ירושלים ; והעקרון השני — הנקודות המעשיות. אנו צריכים להביא הצעת חוק שיש בה גם חומר וגם רוח. אותי מעניינת הסמכות של ועדת השרים לענייני ירושלים ; אותי מעניין מהו מעמדה של העיר ; ריה ; אותי מעניין המעמד המיוחד של העיר העתיקה כאחר לאומי ; אותי מעניין הנושא של המיעוטים בירושלים ; אותי מעניין איזו עדיפות תינתן לירושלים בנושאים של שיכון, בינוי ותעשייה. להערכתי חוק אמיתי הוא חוק אינטגרטיבי שיביא בחשבון גם את הנקודה הדקלאראטיבית וגם את הנקודה המעשית.

אינני חושב שסיעת המערך, כפי שאמרו חלק מדוברי ריה, באה לדיון כשהיא מתנצלת. אנו תומכים בחוק לא בשל עיתויו, ואני אינני חייב לבדוק בציציותיו של המציע. אני חושב שהצעה זו הולמת, במקרה זה, את האינטרסים שלנו, אבל דרושים לה שיכול, שיקון ותוספת.

הי"ר. ברמן :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת כהנא, ואחרי — לחברת הכנסת רון.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא היו אצלי כל ספקות בקשר להצבעתי על חוק ירושלים. כמובן אצביע בעדו. אבל עלי להודות — עצוב לי מאוד בבואי להצביע על חוק זה. עצוב לי מסיבות אחדות, ואנסה לפרט.

לפני 1,910 שנה בדיוק, ביום חשעה באב, הציתו אש בבית-קדשנו. ולמחרת, ביום י' באב, כלומר היום לפני 1,910 שנה, נשרף ההיכל עד שקיעת החמה. ובאותם הימים אחרי 1,910 שנה מתאספים נציגי אומות העולם כדי לדון בדבר היאך להמשיך ולנשל את עם ישראל ממקום קדשו, מירושלים. בחסות מסגרת אשר נועדה

על כך מעל במת הכנסת : אני מברך את חברת-הכנסת גאולה כהן על הריאליזם הפוליטי שהיא גילתה. שהרי לגבי חברת-הכנסת גאולה כהן בעצם לא צריך להיות כל הבדל בין ארץ-ישראל המערבית לבין ירושלים. כולה מיקשה אחת. העובדה שחברת-הכנסת גאולה כהן מציעה חוק ירושלים ואינה מציעה חוק לסיפוח יהודה ושומרון מראה שגם חברת-הכנסת גאולה כהן נחונה בריאליזם פוליטי יותר גדול מאשר נוהגים לחשוב.

שלמה הלל (המערך) :

אל תיתן לה רעיונות.

מרדכי אלגרבלי :

יש לה עוד חוק באמתחתה.

עוזי ברעם (המערך) :

בניגוד לרבים אחרים אני מברך את חברת-הכנסת גאולה כהן דווקא על הריאליזם הפוליטי ולא על הלהט, לא על הלירה ולא על הליריקה.

אני מגיע להערה השנייה. אני תמה על הטענה בדבר העיתוי. אני רוצה לשאול : איזה מין עיתוי משווים לעצמם אותם גייטראלים או מתנגדי החוק לעת-מצוא ? איזה עיתוי ? היום עומד על הפרק בעצרת האומות המאוחדות הנושא הפלשתינאי. ההחלטה העשויה להתקבל בעניין זה היא אולי החלטה שיש לה תחולה בינלאומית לגבי ירושלים, ולכן, אם זה לא עיתוי טוב, איפה יש עיתוי טוב יותר ?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

בראבו — — —

עוזי ברעם (המערך) :

חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, אני מודע ל"בראבו" שלך. בנושא המדיני אני עקבי מאוד. אני מבדיל בין ירושלים ומקומות אחרים, ויש חברים המכירים את עמדתו.

שמעתי את נאומו של חברת-הכנסת אבנרי, והוא השווה את הדיון בחוק הזה לאיזו טראגדיה יוונית איומה. אני מצטער על שחברת-הכנסת אבנרי איננה פה עכשיו. הקשבתו קשב רב לדבריו וחשבתו לעצמי : הרי גם לחברת-הכנסת אורי אבנרי יש קו אדום. נניח שיש קו אדום לחברת-הכנסת גאולה כהן, ויש קו אדום לראש הממשלה מר בגין, ויש קו אדום לחברת-הכנסת שלמה הלל וגם לי יש קו אדום. איפה מצוי הקו האדום של חברת הכנסת אורי אבנרי ? היכן עובר הקו האדום שלו ?

(ק.ר.א.ה : על חוף הים.)

זאב כ"ץ (המערך) :

בעמוד האחרון של "העולם הזה".

עוזי ברעם (המערך) :

העמוד האחרון של "העולם הזה" הוא אחד העמודים שההסכמה לו היתה לאי-קטנה. אני מדבר על העמוד הראשון דווקא. ובכן, היכן עובר הקו האדום ? הקו האדום שלו הוא רק אותו קו שהעולם הערבי והמוסלמי יקבל אותו.

אני רוצה לומר עוד : כאשר נגישנו לסיפוח הגליל ונצרת, האם נאותו זמן העולם הערבי קיבל את עמדתנו ? ואם בנינו את ארץ-ישראל מתוך איוה שהוא חשבון

חטאת סדום המיוחדת היתה בזאת שאותו חטא, אותו פשע, הפך שם לחוק, קיבל גושפנקה חוקית. ואצלנו לצערנו, לבשתנו, לדאבון לבנו, רוצים להשתוות, חלילה, לסדום. בכנסת מציעים לתת גושפנקה חוקית לזנות, להגיד בריש גלי שמותר הדבר. בממשלה באים ומציעים: בואו ונתיר מעשי סדום. הכנסת מחליטה שרצח עוברים מותר אם ישבה ועדה והחליטה על כך. ועשרות אלפי מקרים, אפילו ללא "היתר" זה, מתבצעים כמעט בריש גלי במדינה כולה. ואין פוצה פה ומצפצף. היועץ המשפטי אומר שלא היו תלונות, ובאין תלונות אין הוא יכול או איננו רוצה לתבוע לדין.

ובמצבנו המדיני הקשה — ויש למלים האלה משמעות ברורה, מצב מדיני קשה פיורשו גם מצב בטחוני מסוים — האם לא היתה מתבקשת, נדרשת אחדות ישראל, אהבת ישראל? אני יודע שמלחמת הבחירות כבר התחילה. כל אחד מעוניין לתאר את זולתו כמקור הרע. ומתוך כך אין נכונות להידברות, להופעה מאוחדת אשר תבליט כי הרבה הרבה יסודות משותפים לכולנו. והאם אין לך דבר חשוב מאשר הבלטת אחדות? יש קונסנסוס לאומי נרחב בזירה המדינית. כולנו, כמעט כולנו, דוחים מדינה או ישות ערבית נוספת באזור שעליה הירדן. כולנו מאוחדים בדבוקתנו בשלמותה של ירושלים כבירת ישראל. כולנו דוחים את החתירה תחת שלומה של ישראל על-ידי עזרה וסיוע הניתנים להתעצמות מות בנשק סטני של מדינות ערב העוינות לנו. היאך זה? שקונסנסוס זה איננו בא לידי ביטוי? היאך זה שהממשלה איננה דואגת לכך והיאך זה שהאופוזיציה הראשית איננה יוזמת זאת? היכן עיר שחבורה לה יחדיו מבחינה זו?

על שגאת חיים חרבה ירושלים. ובמה תהיה גאולה? תהי' באהבת ישראל. כשתהיה ירושלים עיר שחבורה לה יחדיו, שיתחברו לה כולם באהבת ישראל — זו תהיה גאולתה. וגאולתה בחיבור, באיחוד בין ירושלים-של-מטה וירושלים-של-מעלה.

בלב כבוד, בהעדר כל שמחה, בצער ויגון אני מצביע היום על חוק ירושלים, חוק נטול תוכן ממש, חוק נטול מעוף וחזון, חוק נטול רקע ובסיס, רקע ובסיס הצריכים עדיין להיווצר. אבל אני מרשה לי להביע תקווה שנדע ונבין מה האתגר שמטיל עלינו חוק ירושלים, ירושלים עיר הקודש והמקדש, ונתאם את דרכנו ומעללינו לקדושתה של ירושלים.

הי"ר י. ברמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת רון, ואחריו — לחברי הכנסת יגור.

אמרי רון (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבעיה איננה חוק חד-צדדי שהכנסת תקבל בעוד כמה שעות, כאשר ממולו הצהרות סאדאת והוצעת הפלשתינאים עומדות להיות מאושרות בצורת האו"ם, שלפיה לא ישראל תוך ארבעה חודשים להחזיר את ירושלים המזרחית. הבעיה היא כיצד להגיע לשלום עם ירושלים מאוחדת כבירת ישראל. אני חולק בכך על עמדתם של חברי הכנסת אבנרי וחברי הכנסת שריד, שהובעה כאן, ולפיה תחיד ירושלים כעתיד ישובי פיתחת-רפיה. אבל אני מדגיש, בניגוד להצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן, שהבעיה איננה העימות בין החלטת הכנסת שנקבל היום לבין עמדת

מלכתחילה לדאוג לשלום בעולם, אשר נועדה, לכאורה, להשליט צדק בעולם, מתאספים עמים כדי למנוע מאתנו, מעם עתיק-ימים, לחיות בארצו ארץ קדשו, כדי לשלול מאתנו, חלילה, התרכזותנו סביב מקום מקדשנו. ומובן הוא ששילוב אירועים אלה עם היום שבו נדון חוק ירושלים בכנסת איננו אלא מוכרח להשרות עצב ותוגה.

אבל לא רק זאת. גם מטעמים פנימיים, יהודיים פנימיים, נמנעת שמחה ממני. לצערי גם בינינו, גם בכנסת, יש חברים אשר אינם מוכנים להצביע בעד חוק ירושלים, אשר חוששים לשמא יאמרו הגויים, אשר כאילו שבו לארצם, כך אמרו בעבר, כדי להוריד גו, לזקוף גו, כדי להלך בה בקומה זקופה, כדי להוריד מעליהם את שחוח הגלותיות — וכאן הם מגלים מורד-לב וחוסר גאווה יהודית מוחלט. לצערי אף בין המצביעים בעד החוק יש העושים זאת כאילו כפאם שד. הם מצביעים בעדו מתוך שיקולים שלא לגופו של עניין אלא מתוך השיקול שלא ייתכן להצביע נגד. והיאך לא יהיה זה עצוב, ועצוב ביותר על הלב בנסיבות אלה?

אבל גם זה עדיין, לצערי, לא הכול. אני מבין צער על כך כי זהו חוק ירושלים, זה ולא אחר. בזה מתמצית ירושלים בשבילנו? האם לתוכן זה של ירושלים ערגה נפשם של כל חולמי שיתב-ציון? האם כל אותם אשר במשך אותן 1,910 שנה קשו שוררים קשר בליינתם עם ירושלים חשבו רק על בירת מדינה? היכן קדושתה של ירושלים באה לידי ביטוי בחוק זה? הרי עיקר חסר מן הספר, ואולי לא רק עיקר אלא הכול. האם בחוק ירושלים אשר מחוקקת מדינת ישראל, מדינת יהודים ריבונית, לא היה צריך לבוא לידי ביטוי אופייה המקודש של ירושלים? אם בעוונותנו הרבים לא הגענו עדיין למצב שכל בניך, בני ישראל, יהיו למודי ה', הרי נשאלת, למרות הכול, השאלה: האם לא היו צריכים אותם שרידי העם, שרידי הגלות, פליטי החרב, פליטי הרידיפות, שזכו בחסדי הבורא בזכות אותה ערגה לירושלם לים להתכנס בתוכה, האם הם לא היו צריכים לדאוג לאופייה המיוחדת של ירושלים, שלא יתחלל בה כל קודש? ואולי אולי העדר היחס הנכון לירושלים, העדר ההבנה שאם ירושלים בידינו, בידי העם היהודי, הרי צריך לדעת להתנהג בה כיוצא בירושלים, אולי אולי זה מקור כל הרעה וכל הצרה וכל הבעיות וכל אי-ההבנה של עמי העולם לדרישותינו ולתביעותינו, כל התנגדותם לעובדת התנהלותנו בירושלים ושיבתנו אליה מחדש.

קשה לי לדבר, אך אני רואה עצמי מחוייב לומר מקצת ממה שעם לבי. לזכינו בימינו ללמוד פירוש חדש במקרא, בתהילים. ירושלים הוגדרה כעיר שחבורה לה יחדיו. וזכינו לראות ולבצע פירוש חדש של חיבור יחדיו. זה. אבל האם בזה נגמר הכול? אינני רוצה לקטרג, חלילה. מספיק אם אפנה תשומת-לב למאמרים הנכתבים בעתונים לרוב, בכל העתונים, לידעיות המתפרסמות. איזו ירידה מוסרית איומה. אילו ידיעות איומות על שד ואונס, על רצח, רצח בין יהודים, גזילת ילד מחיק אמו ורציחתו, רציחות בירושלים. אינני רוצה להמשיך בתי-אור הדברים. כולכם-כולנו יכולים לקרוא על כך בעתון, ולא דווקא בו הנקראת לתית. והאז נעמי? הזאת האומה הישראלית החזרת לארצה? הזאת ירושלים? לים? הלזה התפללו? קראנו בהפסטר השבוע האחרונה, "שבת חזון": "כסדום היינו, לעמורה דמינו" אירועים איומים המקבילים למח שקרה בסדום ועמורה. אבל

חוברת ל"ה, ישיבה ש"ס
— חוקי-סוד : ירושלים בירת ישראל —

הצענו שלכל תושבי ירושלים הערבים, בעלי הנתינות הערבית, אשר יחיו בה כיום חתימת חוזה השלום, תישמר זכות הבחירה האקטיבית והפאסיבית לעיריית-המשנה הערבית ולעיריית ירושלים הגדולה.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י) :
הצעתם גם להחזיר את מי שעזבו את ירושלים ב-1967, וגם הצעתם לגבי הרה"בית.

אמרי רון (המערך) :
נכון. הצענו שכל מי שחי בירושלים ב-1967, תהיה לו זכות לחזור לירושלים.
הצענו הצעה לגבי מעמדה של העיר העתיקה.

נאולה כהן (התחיה — בנא"י) :
איוו הצעה ?

אמרי רון (המערך) :

הצענו שהעיר העתיקה שבין החומות תוכרו כקריית השלום של שלוש הדתות המונותאיסטיות הגדולות. כדי להבטיח ולקיים את מעמדה זה — את דבר היותה קריית-השלום של שלוש הדתות — תוקם בה מועצה דתית של שלוש הדתות. מועצה זו תהיה מורכבת משלוש חטיבות דתיות שוות במספר. חברי המועצה של שלוש הדתות יקבעו על-ידי מוסדותיה המרכזיים של כל דת או בכל צורה אחרת אשר יוסכם עליה וללא התערבות של מוסדות הדת האחרים. המועצה הדתית תהיה אחראית לניהול העיר בכל אשר נוגע לקיום צביונה הדתי והתרבותי. היא תהיה אחראית להבטחת מעמדם של האתרים הדתיים בעיר. לאתרים הדתיים המרכזיים של האיסלאם והנצרות יובטח מעמד אקסטר-טריטוריאלי. באי-כוח של כל אחת משלוש הדתות שבחוק המועצה הדתית של העיר יהיו אחראים לניהולם של האתרים הדתיים של אמונתם. כל החלטותיה של המועצה הדתית תתקבלנה בהסכמה כללית, ודת מדת לא תעצום. ענייניה האזרחיים החלוניים של העיר העתיקה כעיריית משנה, ובהיותה יחד עם זאת לבה של ירושלים, יתנהלו על-ידי ועדה מיוחדת אשר תוקם על-ידי העירייה המרכזית של ירושלים-רבת. עוד הצענו שמדינת ישראל תהיה אחראית לקיום החוק והסדר בעיר העתיקה, לרבות את-רים דתיים אקסטר-טריטוריאליים. לא תהיה לה כל סמכות לגבי ניהולם של האתרים הללו וסדריהם הפנימיים.

באשר להרה"בית יש עמדות מנוגדות, כידוע, לערבים וליהודים. הצענו פה הצעה שיש עמה אפשרויות לפתרון של שלום. הצענו לתת להרה"בית כולו מעמד אקסטר-טריטוריאלי. מבולעת זו, לא תהיה כרוכה בה שום סכנה לאחזותה של ירושלים כבירתה של ישראל. לעומת זאת יתרום הדבר לחיסולו של אחד ממוקדי האיבה המסוכנים ביותר בין העולם הערבי לבין העם היהודי במדינת ישראל. החלק המוסלמי של המועצה הדתית של העיר העתיקה הוא אשר יהיה אחראי לניהולו של האתר הדתי הזה והבטחת שלומו.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
למי הריבונות במובלעת האקסטר-טריטוריאלית הזאת ?

אמרי רון (המערך) :
המובלעת האקסטר-טריטוריאלית הזאת תהיה על-

הערבים בהעדר שלום, אלא הבעיה היא כיצד להגיע לירושלים המאוחדת כבירת ישראל בהסדר שלום.

לעניות דעתי מפ"ם, אשר אני גאה בהחלטותיה בנושא הזה, היא היחידה במפלגות ישראל שהציעה הצעה, בהתבסס על תכניתו של יעקב חזן, שיש עמה סיכוי להגיע לשלום, גם על-פי האלמנטים הקיימים בחוק המוצע. במערכה על השלום — אומרת מפ"ם בפתח תכניתה — תהווה שאלת ירושלים ועתידה אחת הבעיות החמורות, אם לא החמורות ביותר. הסיבה : אין היא פרי ניגודים מדומים או מאבקים ותככים פוליטיים חולפים. שרשיה נעוצים עמוק בגנבי חייהם של שני העמים, היהודי והערבי, ובהוויותיהם של שלוש הדתות המונותאיסטיות הגדולות. המערכה על אחזותה של ירושלים כבירתה של מדינת ישראל מלכת ומאחדת, יותר מאשר כל דבר אחר, את כל חלקי עצמנו. ליהודים הדתיים היא המקום המקודש מכול. ליהודים, החילוניים כלדתיים, היא התגלמות עצם קיומנו הלאומי העצמאי. בימי גלותנו הארוכים לא התפלגנו "בשנה הבאה בארץ-ישראל" כי אם "בשנה הבאה בירושלים". הננו העם היחיד אשר לו שימשה ירושלים לא רק מרכז דתי מקודש כ-י"א בירה — סמל חי ומרכז חייו הלאומיים המדיניים העצמאיים. אבל גם לערבים היא מקום קדוש, המקום המקודש, אחרי מכה המדינה, לעולם המוסלמי כולו. הוויתור על זכותם לשלוט על המקומות הקדושים שעל הרה"בית הוא לגביהם חמור מכל ויתור טריטוריאלי הנדרש מהם כדי להבטיח לישראל גבולות בטוחים מאלה של 1967.

אנחנו, היהודים, אשר חזרנו לירושלים כלבירתה של ישראל, חייבים תשובה על כל הבעיות הסבוכות הקשורות בעתידה. בפתרון של בעיות אלו תלוי עתידו של השלום. הפתרון היחיד האפשרי כאן הוא זה המנסה לספק את תביעותיהם הצודקות של כל הגורמים המעורבים, ללא הפרד, בחייה של ירושלים מבלי לפגוע בכל האפשר בעמדותיהם הצודקות של הוותיקים. לכן הצענו אנחנו, מפ"ם, בתכניתה של המפלגה : ראשית — הנחת יסוד : ירושלים המאוחדת היא בירתה של ישראל. שנית — יוצע מבנה אירגוני פנימי של ירושלים-רבת. ולפיו תחולק עיריית ירושלים הגדולה לעיריות-משנה אשר תתנהלנה על-ידי נבחריהן, על יסוד חוקתה ובי-התאם לסדרים ולנהלים המחייבים של עיריית ירושלים הגדולה. בידיה של עירייה זו יהיה מרוכז הניהול הכללי של ירושלים-רבת. החלוקה לעיריות-משנה תתבצע, בין היתר, בהתחשב בנתונים הדמוגרפיים הלאומיים של תושבי ירושלים — היהודים והערבים. למועצות הנבחרות של העירייה או של עיריות-משנה, שבהן יהיה רוב ערבי, תובטח אוטונומיה רחבה בניהול העירייה בתחום התברתי, התרבותי והחינוכי ובכל תחום אחר אשר לא יפגע בתיכנונה הכללי של ירושלים ובכוחיותיהם האזרחיות של כל תושביה, ללא הבדל דת ולאום. הכול בגבולות חוקתה של ירושלים-רבת. הצענו שלתושביה הערבים של ירושלים תישמר הזכות לבחור בין הנתינות הישראלית לבין זו של המדינה הערבית אשר ממזרח למדינת ישראל. הצענו שלתושביה הערבים של ירושלים, אשר יבחרו בנתינות הערבית, תישמרנה כל הזכויות האזרחיות במדינת ישראל, וזולת הזכות להשתתף בבחירות לכנסת ישראל. הצענו שלתושבים ערבים אלה יובטח שיווי זכויות מלא בחיים העירוניים של ירושלים.

ירושלים וגם אם לא זכו לראותה מאוחדת כבירת ישראל, נפלו למענה והקריבו את חייהם. גם אלה צריכים להיזכר ביום הזה.

אם זה יום חג ואם זה יום מעמד, חוק ירושלים, שעליו אנו דנים, חברי הכנסת, איננו אמצעי לא למי שרוצים לנגח את הסכם השלום — ויש בבית הזה כאלה — ולא למי שרוצים מדינה פלסטינית, בצורה זו או זו. חוק ירושלים הוא מטרה גדולה ונישאה בפני עצמה. כך אני רואה את הדברים. הצעת החוק הזאת מקבלת, אולי, משמעות דווקא נוכח מזימה הנרקמת נגד ישראל, החל בתרועות עצרת האומות המאוחדות וכלה באויבינו במזרח ובמערב. יש כאלה גם כאן וגם כאן. נוכח המזימה השפלה והנוראה הזאת חובה עלינו להצביע בעד חוק ירושלים. אני אצביע בעד החוק בלב שלם ותוך גאווה, גם אם אינני מאושר. אינני מאושר בהתייחס לעיתוי ואינני מאושר בהתייחס לחלק מהתוכן, אבל אני גאה בחוק הזה, שלם אתו, ואני חושב שהוא לכבוד ולברכה.

האמת, וזאת מעבר לחילוקי-הדעות המדיניים, שמה שמאחד את כולנו, פרט ליהדותנו, פרט לסמלים, לאירועים ולזכרונות שהם נכסי העם לכל דורותיו — השפה, התרבות והחינוך — מה שמאחד את כולנו כאזרחי ישראל ואת יהודי העולם כולם הוא ירושלים. אני מודה שהייתי שמח אילו ביום זה היינו מתבשרים שעוד מפעלים עברו לבירה, עוד תעשייה, עוד תעסוקה, עוד משרדי ממשלה, עוד שיכונים, עוד שכונות חדשות, עוד בני נוער ועוד מוסדות חינוך, ואותו חלום על מרכז רוחני לעם היהודי היה קם ונעשה למופת בחיינו, בעצם קיום הדיון על חוק ירושלים. דרוש לנו מעשה מדיני פוליטי, אבל מעל לכל דרושה עשייה של בנייה. זאת צריכה להיות אחת מדאגותיה של הממשלה הזאת — לעטוף את החוק הזה בתוכן, במשמעות ובתנופה, בשונה ממה שהיה עד היום. אם הממשלה לא השכילה ליוזם את החוק ולהביא אותו לבנינו, תהא היא זו אשר תיוסד תנופה גדולה, מרשימה ומשמעותית של עשייה בפועל.

כמה מלים לנושא הדתות והמקומות הקדושים. אני מסכים לדברי כמה חברי כנסת ולדברי ידידי חברי-הכנסת יצחק יצחקי שאמר כי צריך לתקן את החוק המוצע ולקבוע בו במפורש — שמעתי שחברת-הכנסת גאולה כהן הסכימה לכך ואני מאמין שכולנו נצטרף להצעה — שתהיה זכות שימוש במקומות הקדושים לכל הדתות. דווקא מהלך כזה ימחיש את בעלותנו, את שליטתנו ואת זכותנו המלאה והמוצקה על בירתנו ירושלים. אני חושב שמעשה כזה אפשר היה לעשות גם ביזמת הממשלה, ללא חוק, באופן של יזמה מדינית רגישה, ערה.

אמר לי פעם פרופסור מאחת מארצות ערב שבביליה שאל-אקצה בערה בירושלים מאה מיליון מוסלמים בכו. הוא אמר: אתם היהודים רגישים רק לדמעות שלכם לכותל המערבי. גם לדברים אלה שלנו יש משקל. אם אל-אקצה זה מוקד לכל כך הרבה תפילות ודמעות, איך אפשר ללא הסדרים בין-לאומיים ודתיים שביטחון לבני כל הדתות חופש תפילה ושימוש במקומות האלה. אין זה פוגע בבעלותנו וזכותנו על ירושלים, והמקומות הקדושים לנו. להיפך, זה מנציח את זכותנו, נתון לנו מעמד בין-לאומי, נתון לנו זכות מוסרית בין-לאומית — לאפשר למוסלמים את אשר קדוש לאלהם ולנוצרים את אשר קדוש לוואתיקאן.

ידי המועצה הדתית של העיר העתיקה. העיר העתיקה מנוהלת כעירייה-בת של ירושלים-רבתי. יש לה אוטו-נומיה מוגבלת, למעט חוק, סדר ובטחון.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
הריבונות?

אמרי רון (המערך):
הריבונות היא אקסטרטריטוריאלי, לא של ישראל, למעט חוק, סדר ובטחון.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
יש משהו אחר?

אמרי רון (המערך):
המועצה הדתית.

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קריאת-ביניים)

יש מצבים שאין ריבונות מלאה אחת. מדוע הצבעת בעד תכנית האוטונומיה? העולם מכיר הרבה מצבים שבהם הריבונות מתחלקת בצורה פונקציונאלית שיש לה אפשרות קיום.

לנושא של הרהיבית, שרגישותו כפל-כפליים, מוצע שהאוטונומיה של אותה מועצה דתית בעיר העתיקה תשלוט גם בהרהיבית, למעט חוק, סדר ובטחון.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
כמו אפיפיור, שהוא ריבון.

אמרי רון (המערך):

ירושלים עלולה לשמש מחסום מסוכן ביותר בדרכנו אל השלום, אבל היא עשויה גם להיות מנוף רב-עוצמה, שבעזרתו ייקלו עלינו לפרוץ את מעגל הבדידות ההולך וגסגר עלינו. היא עשויה לסייע לנו במאמצינו להרחיב ולהעמיק את האהדה למאבקנו על עתידה ובטחונה של ישראל והמשך הגשמתה של הציונות.

אם לא נשכיל לנהוג עליפי מטרת השלום ונעדיף על מטרה זו החלטות הצהרתיות, יתקיים בנו הפסוק הנפלא — אני מצטט מתוך החלטת מס"ם את הפסוק שחזן ציטט, הפסוק החכם והעצוב עד כדי טראגיות, של חכמינו וזכרונם-לברכה: "ריבוננו של עולם, שהוא מלך השלום, מסר את ירושלים, שהיא עיר השלום, לעם ישראל שהוא עם השלום — ואין שלום."

היירי י. ברמן:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת יגורי, ואחריו — לחבר-הכנסת פלאטין-שרון.

אסף יגורי (יעד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביום הדיון על ירושלים נדמה לי כי מן הראוי היה לעמוד דקה אחת בדומיה, לא רק בשם הכיסופים של עצמנו בכל הדורות; לא רק בשם התפילות והדמעות; לא רק לזכר כל הספרים, השירים והחלומות — אלא לא פחות למען כל מי ששפכו את דמם למען שיחורורה של העיר, זו העיר שחבורה לה יחידו ולעולם לא יבתקוה שנית. חברי הכנסת, חברת-הכנסת גאולה כהן, שהעלתה את ההצעה הנקראת על שמה, היתה עושה, לדעתי, מן הראוי והנכון אילו היתה קוראת לכנסת לעמוד דום, דקה אחת של דומיה, למען כל הדורות האלה, למען מי שחלמו על

בקרב רבים בעבר, ואם נתעוררו הספקות מחדש לפני ימים מספר אם דרוש בימים אלה דיון בכנסת על חוק ירושלים, מתוך מחשבה שהעיתוי אינו מתאים והדבר עלול להזיק, הרי נוכח המתקפות חסרות המעצורים שהומטרו על ישראל באירגון האומות המאוחדות, במדינות השוק המשותף בוועידתן בוונציה, במועצת הבטחון, בוועידת הגשים שואפות השלום בקופנהאגן; נוכח הווי-כוח בתוך יהדות העולם, שלא היה לו אח ודוגמה מאז קום המדינה; נוכח הכרזותיו של נשיא מצרים אנואר סאדאת בדיוני האוטונומיה הבוקר כי ירושלים המזרחית היא ערבית והיא חלק מהגדה המערבית, הכרזות שעליהן הוא חוזר מדי פעם באוני העולם ובאזני אזרחי מדינת ישראל; נוכח ההחלטות של הפארלאמנט המצרי, אשר לא גרמו זעזוע אצל רבים מאזרחי המדינה, של הגיבו על כך ולא הגישו הצעות דחופות לסדר-היום — נוכח כל אלה נמוגו הספקות, ויש הכרח להפגין מאקסימום ליכוד של העם סביב הדעה שירושלים המאוחדת היא בירת ישראל לנצח. שום אימים לא יזיוו אותנו מעמדה זו. כל היסוס וכל ספק היכולים להתגנב ללבות חברי כנסת-אלה או אלה עלולים להחטיא את המטרה, אף שאינם מתכוונים לכך.

עלינו לזכור שהחלטתו האמיצה של ראש ממשלתה הראשון של מדינת ישראל, דוד בן-גוריון, וזרנו-לברכה, להעביר את הכנסת ומשרדי הממשלה לירושלים לא זכתה להכרה של רוב מדינות העולם, ובהן מדינות ידידותיות מובהקות של מדינת ישראל, עוד בטרם מלחמת ששת הימים. גישה זו של המדינות הידידותיות לישראל מגלה שיש איוו אלרגיה אצל מדינות העולם לגבי זכותה של ישראל על ירושלים והיותה עיר הבירה של מדינת ישראל. אל אלרגיה זו נתגלתה אצל מדינות העולם עוד בטרם הפך גורם האנרגיה לגורם מכריע בשיקוליהן של מדינות. מאז ומתמיד גילו מדינות אלו יחס צונן לגבי זכותה של ישראל על ירושלים כבירת מדינת ישראל.

כפי שהחלטתו של בן-גוריון יצרה עובדה ולא הביאה אסון על מדינת ישראל, כך יש לקוות שגם החלטה זו של הכנסת, שהיא חזרה על החלטה שקיבלה הכנסת ב-1967, מייד לאחר תום מלחמת ששת-הימים, תיצור עובדה. עם כל הרוגו שמעוררת הצעת חוק זו, ועם כל הביקורת שתביא בעקבותיה — אל לנו להירתע. עלינו להבליט ככל שניתן את החלטתנו הנחושה לפתח את ירושלים, להגדיל את האוכלוסיה היהודית בה, ליצור תנאים לדי-קיום עם הערבים במרחב העיר, לקדם את אוכלוסייתה מבחינה כלכלית וחברתית, לפעול לאינטגרציה שלהם בחיי המשק והכלכלה, חיי החברה והתרבות. נחזק ונעמיק את ההרגשה בעולם כולו שירושלים המאוחדת כבירת ישראל היא עובדה, שהעולם חייב להשלים אתה במקדם או במאוחר. אני יודעת שמדינות רבות בעולם טרם השלימו עם קיומה של מדינת ישראל. אני גם יודעת שמדינת ישראל מהווה מטרד למדינות ולמדינאים רבים בעולם הנאור, שהיא מפריעה להם להקד ולעמיק את הקשר ואת האידיליה עם השייח'ים הערבים ועם אילי הנפט. אך יצר הקיום שלנו וזכותנו ההיסטורית על ירושלים, זכות שלא הופסקה מאז חורבן הבית, זכות שנקבעה בעמל, בזעה ובדמים, גותנים לנו את הצדק והם צריכים לחזק אותנו בהחלטתנו הנחושה להצהיר ולהכריז קבל-עולם שזו בירתנו. ירושלים היא הלב לא רק של מדינת ישראל אלא גם של כל יהודי העולם. אנו מתפללים ורוצים לקוות שהיא תשמש בסיס

אנו, בני הארץ, גדלנו על ייחודה של ירושלים. אנו צריכים להודות שחיוב אחד לפחות עולה מהחוק הזה, והוא שהעם יידע מה חושבים נציגיו בבית הזה. העולם יידע, מנהיגי ערב יידעו, נשיא מצרים יידע, ויפסיקו לשחר לפתחה של חולשה. נצביע למען יידעו ויידעו.

הממשלה הזאת, ולוואי אתבדה, עלולה להוביל את העם למערכות קשות. היא חייבת לו תכנית מדינית רחבה. היא איננה צריכה להיגרר אחרי יומה באקראי. היה זה טבעי שהממשלה תגיש לכנסת את החוק הזה וחוקים אחרים, כדי שנדע היכן אנו עומדים. ממשלה זו חייבת להגיש תכנית רחבה לא רק על ירושלים המאוחדת כבירת ישראל, ולא רק על רמת-הגולן, שהיא בעיקר-ה חלק מישראל, אלא גם תכניתנו להסדרים ביהודה ובשומרון, מדיניותנו לגבי חבל עזה. אנו חייבים לקבל תכנית מדינית ברורה, שהעולם והעם בישראל יידעו מה אנו הולכים לעשות. אני חושב שהגיע הזמן שגם אנו, וגם הדורות הבאים, יאמרו במפורש מה מקומה של ירושלים, מה חלקה, מה משמעותה כגורם מאחד ומלכד.

גם אם חווי הנבואות השחורות יהלכו עלינו אימים לא ניתפס לפחד, ויצדק המשורר נתן אלתרמן: "אם יהיה צורך לבדנו, ואם יהיה צורך שנים על שנים", אנו נמשיך לעשות את המערכה הזאת ונצדק בה. כי לנו אין דרך אחרת.

הי"ר י. ברמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת פלאטי-שרון, ואחרי — לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, אחרונה הנאמים בדיון זה.

שמואל פלאטי-שרון (פיתוח ושלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היום, להוציא המפלגות הלא-ציוניות היושבות בינינו, כולם מסכימים עם העקרון שירושלים שלמה המאוחדת היא בירת ישראל. הוויכוח היום הוא על העיתוי שבו הובאה הצעת חוק זו לפני הכנסת. אני אומר שהזמן נכון. ייתכן שמדינות מספר בעולם לא תשבענה נחת מהצבעתנו, אבל אני חושב שזה הזמן המתאים ביותר להיזכר בדבריו של דוד בן-גוריון המנוח: "לא חשוב מה יגידו הגויים — חשוב מה יעשו היהודים". אני משוכנע שהצבעתנו היום לא תשנה כלל את החלטתנו הנחושה — ירושלים היא בירת ישראל.

הייתי מאושר יותר אילו שר השיכון היה מביא היום הצעת חוק לאשר בניית 3,000 דירות למשפחות במצוקה ולזוגות צעירים בירושלים. לכן אני מציע לחברת-הכנסת גאולה כהן שלאחר קבלת חוק זה עלידי הכנסת נכין יחדיו הצעת חוק למתן עדיפות לבנייה דחופה של דיור עממי בשכירות בירושלים. אני בטוח שחוק זה היה קובע עובדות בשטח, התומכות בעקרונות שבחוק ירושלים. ההיסטוריה של העולם הוכיחה פעם אחר פעם שגגות בנויים תורמים לא פחות לערים מאשר חוקים. תודה.

הי"ר י. ברמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, הנאמת האחרונה בדיון זה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם היו ספקות

הי"ר י. ברמן :

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. יש בקשה להצבעה שמי, חתומה עליי 20 חברי כנסת. ההצבעה תהיה שמי, לפי סעיף 60(ב) של התקנון.

מוזכר הכנסת נ. לורך קורא בשמות חברי הכנסת :

אהרן אבוחצירא	—	אינו נוכח
חמד אבו-רביעה	—	אינו נוכח
אליעזר אבטבי	—	בעד
אבא אבן	—	אינו נוכח
אורי אבנרי	—	נגד
יהודה מאיר אברמוביץ	—	בעד
אהוד אולמרט	—	בעד
מרדכי אלגריבלי	—	בעד
שולמית אלוגי	—	אינה נוכחת
שלמה אליהו	—	בעד
עדיאל אמוראי	—	אינו נוכח
יעקב ז'אק אמיר	—	אינו נוכח
שפיטק אסעד	—	אינו נוכח
שושנה ארבל-אלמולינו	—	בעד
יורם ארידור	—	בעד
שמחה ארליך	—	אינו נוכח
משה ארנס	—	בעד
חמר אשל	—	אינה נוכחת
מנחם בגין	—	בעד
אליקים גוסטב בדיאן	—	בעד
יוסף בורג	—	בעד
צ'רלי ביטון	—	נגד
יהודה בן-מאיר	—	אינו נוכח
חיים בר-לב	—	אינו נוכח
יצחק ברמן	—	בעד
עוזי ברעם	—	בעד
דוד גולומב	—	אינו נוכח
דוד גלס	—	בעד
שלמה יעקב גרוס	—	בעד
חייקה גרוסמן	—	נגד
פסח גרופר	—	בעד
שרה דורון	—	אינה נוכחת
משה דיין	—	בעד
מיכאל דקל	—	בעד
חיים דרוקמן	—	בעד
גדעון האוזנר	—	בעד
עמוס הדרי-הורביץ	—	אינו נוכח
יגאל הורביץ	—	בעד
מנחם כהן	—	אינו נוכח
בנימין הלוי	—	בעד
שלמה הלל	—	בעד
זבולון חמר	—	אינו נוכח
אסתר הרליץ	—	אינה נוכחת
מאיר וילנר	—	נגד
עזר ויצמן	—	אינו נוכח
מרדכי וירשובסקי	—	נגד
זרח ורהפטיג	—	בעד
זאב ורטהיימר	—	בעד
תופיק זיאד	—	נגד
הלל זיידל	—	אינו נוכח
יחזקאל זכאי	—	אינו נוכח
מיכאל חריש	—	בעד

לשלום בחלק זה של העולם ולא, כפי שהתבטאו היום חלק מחברי הכנסת בדיון, שהיא תהווה מחסום לשלום וכמוהו כהכרות מלחמה על העולם הערבי. החלטתו של בן-גוריון להפוך את ירושלים לבירת ישראל, בניגוד לדעת המדינות הידידותיות המסורתיות של ישראל, גם כאשר לא הסכימו להעביר את השגרירויות שלהן עד היום לירושלים, לא מנעה משלטים מצרים אנואר אל-סאדאת, כאשר רצה לכרות חוזה שלום עם ישראל, לבוא לירושלים בירת ישראל, לנאום בכנסת המסמלת את ריבונות מדינת ישראל, לבקר במקומות הקדושים במזרח-ירושלים, וכל חשיבותן של הכרזותיו היום מתבטלת נוכח העובדה ההיסטורית שהוא ביקר בירושלים כבירת מדינת ישראל.

חברי הכנסת, מפלגת העבודה לא נטשה את הערכים שאיפיינו את אבותיה הרוחניים. בן-גוריון וטבנקין, זכרונם-לברכה, אשר ראו בירושלים את בירת ישראל ובירכו על איחוד ירושלים לאחר מלחמת ששת-הימים, ראו בכך התגשמות חלום וחזון של דורות. מפלגת העבודה איננה קובעת את עמדתה לגבי ירושלים מתוך רצון למצוא חן בעיני "העולם המתקדם" או בעיני "דוגלי השלום" באשר הם. מפלגת העבודה, על כל מרכיביה, היא שהחליטה ב-1949 על ירושלים בירת ישראל. ממשלת אשכול, ז"ל, החליטה על איחוד ירושלים לאחר מלחמת ששת-הימים ושיחזור ירושלים. יגאל אלון, ז"ל, כשר החוץ קבע את ביתו בעיר העתיקה במזרח-ירושלים ויצר עובדה שמדינאים התקבלו על-ידו בביתו והכירו דה-פאקטו בנוכחותנו במזרח-ירושלים. החלטתה של מפלגת העבודה להצביע בעד החוק היא המשך לדרכה, היצמדות למצעה ונאמנות לערכיה. זו עמדתה וכל מי שמתנגד לעמדה זו הוא מבטא את דעתו ולא את דעת המפלגה.

אדוני היושב-ראש, חבל ואני מצטערת על כך, שמפלגת העבודה לא יזמה הצעת חוק ירושלים מקיפה יותר כהמשך להחלטה שנתקבלה לאחר מלחמת ששת-הימים. אבל גם הצעת החוק שיוזמה חברת-הכנסת גאולה כהן, אף שהיא מצומצמת, מצלמת מצב קיים, איננה עומדת בסתירה לאותה החלטה שנתקבלה בכנסת אחרי מלחמת ששת-הימים בקימה, בדומיה ובשירת "התקווה", אלא היא חלק ממנה.

אל לנו להסתמך רק על חוק, רק על הכרזות, אלא צריך להגביר את המעשים בבניין ירושלים, ביצירה, באיכלוס מוגבר, בקירוב לבבות, בהגברת האחוזה והשייחוף בין יהודים וערבים. בהזדמנות זו אני מברכת את ראש העיר ירושלים, מר טדי קולק, על מעשיו הרבים והנפלאים לפיתוחה, לקידומה ולאיכלוסה של עיר הבירה ירושלים, להעלאת קרנה ומעמדה בעיני העולם כולו וברכישת ידידים לירושלים.

הממשלה חייבת — ואני מברכת את ראש הממשלה להחלטתו ולנוכחותו היום בכנסת — להושיט את מלוא העזרה, להקצות את האמצעים הדרושים להגברת כוחה של ירושלים, להגברת איכלוסה של ירושלים, להגברת הבנייה והתייעוש בירושלים, להעלאת קרנה של ירושלים לא רק בקרב עם ישראל אלא גם בקרב כל העמים והגוים. על הממשלה לחזק את ידו של ראש עיריית ירושלים, כדי שיוכל להגשים את כל התכניות אשר רקם ולקרב את האחוזה בין היהודים והערבים, וכדי גם לקרב את ירושלים המאוחדת ללבבותיהם של אותם עמים שטרם הכירו בירושלים.

מנחם פרוש	—	אינו נוכח
שמעון פרס	—	בעד
יצחק פרץ	—	בעד
גדעון פת	—	בעד
מרדכי צפורי	—	בעד
חיים קופמן	—	בעד
חיים קורסו	—	בעד
משה קצב	—	אינו נוכח
יצחק רבין	—	אינו נוכח
בן-ציון רובין	—	בעד
אמנון רובינשטיין	—	נגד
דניאל רוזווליו	—	אינו נוכח
יוסף רוב	—	בעד
אמרי רון	—	אינו נוכח
זלמן שובל	—	אינו נוכח
אליעזר שוסטק	—	בעד
משה שחל	—	בעד
דוד שטרן	—	בעד
שרה שטרן-קסן	—	בעד
פנחס שיגמן	—	בעד
דב שילנסקי	—	בעד
יצחק שמיר	—	בעד
משה שמיר	—	בעד
אליהו שפיזר	—	בעד
אריאל שרון	—	בעד
יוסי שריד	—	נגד
אברהם שריר	—	אינו נוכח
מאיר תלמי	—	נגד
יוסף תמיר	—	אינו נוכח
שמואל תמיר	—	בעד

הי"ר י. ברמן :

האם יש משהו מחברי הכנסת ששמו לא נקרא ?
אין.

חברי הכנסת, תוצאות ההצבעה הן : 65 בעד, 12 נגד.
חוק-יסוד : ירושלים בירת ישראל, הועבר לוועדת ה-
חוקה, חוק ומשפט.

יב. הצעה לסדר

יש עוד לפחות שלוש הצעות חוק שעליהן תהיה הצבעה.
הבקשה שלא לקיים הצבעה באה דווקא ממי שמתנגדים
לחוק. הם ביקשו שלא לקיים הצבעה היום, כי היה להם
חשש שחברי כנסת המתנגדים לחוק לא יהיו כאן. לכן
קיבלתי את הבקשה. אינני רואה שום סיבה לדחות את
הדיון. אין זו הפעם הראשונה שקובעים כך ואין בזה שום
פסול. הערב לא תהיה הצבעה.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה) :
האם הדיון יסתיים הערב ?

הי"ר י. ברמן :

הדיון יסתיים הערב, אבל לא תהיה הצבעה. אחרי
זה יש עוד נושאים על סדר-היום.

יהודה חשאי	—	בעד
תופיק טובי	—	אינו נוכח
שמואל טולידאנו	—	נגד
אסף יגורי	—	בעד
יגאל ידין	—	בעד
גד יעקבי	—	בעד
יצחק יצחקי	—	בעד
גאולה כהן	—	בעד
יגאל כהן	—	אינו נוכח
מאיר כהן	—	בעד
יגאל כהן-אורגד	—	בעד
קלמן כהנא	—	בעד
אברהם כץ	—	אינו נוכח
זאב כ"ץ	—	בעד
אברהם כ"ץ-עוז	—	בעד
איתן לבני	—	בעד
דוד לוי	—	בעד
שלמה לורינץ	—	אינו נוכח
אמנון לין	—	בעד
חנא מוויס	—	אינו נוכח
יצחק מודעי	—	אינו נוכח
אליהו מויאל	—	אינו נוכח
רוני מילוא	—	בעד
אברהם מלמד	—	אינו נוכח
משה ל. מרון	—	בעד
סעדיה מרציאנו	—	אינו נוכח
ירוחם משל	—	אינו נוכח
עקיבא נוף	—	אינו נוכח
אורה נמיר	—	אינה נוכחת
משה נסים	—	בעד
אמל נסראלדין	—	בעד
מנחם סבידור	—	בעד
זיידאן עטשי	—	אינו נוכח
משה עמאר	—	נגד
מאיר עמית	—	אינו נוכח
נפתלי פדר	—	נגד
יחזקאל פלומין	—	אינו נוכח
שמואל פלאטו-שרון	—	בעד

הי"ר י. ברמן :

רשות להצעה לסדר לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אדוני היושב-ראש, אני מבין שיש כוונה לפתוח
עכשיו בדיון על החוק המתקרא חוק למניעת טרור, בלי
כוונה לקיים היום הצבעה. אני חושב שזה נוהל פסול
ביותר לקיים דיון בלי הצבעה, כך שחברי הכנסת ילכו
הביתה, לא ישמעו את הדיון ויבואו ביום שני הבא
להרמת ידיים אוטומאטית בלי ששמעו מלה אחת מהדיון.
אני מציע או לקיים היום את הדיון ואת ההצבעה,
או לדחות את הדיון ואת ההצבעה לישיבה הבאה.

הי"ר י. ברמן :

חבר-הכנסת אבנרי, אחרי הדיון על חוק הטרור

יג. חוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2) (תיקון), תש"ס—1980 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ר י. ברמן: "הכנסת המשתלמת בעד עבודה שנעשתה". סעיף 2: תחילתו של חוק זה ביום תחילתו של החוק העיקרי.

הי"ר י. ברמן:

חברי הכנסת, החוק מוגש בלי הסתייגויות. אני מעמיד את סעיפים 1 ו-2 להצבעה בקריאה שנייה.

הצבעה

סעיפים 1 ו-2 נתקבלו.

הי"ר י. ברמן:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

בעד — רוב

נגד — 2

חוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2) (תיקון), תש"ס—1980, נתקבל.

הי"ר י. ברמן:

אנו עוברים לחוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2) (תיקון), תש"ס—1980 — קריאה שנייה וקריאה שלישית. את החוק יביא חבר הכנסת קופמן, בשם ועדת הכספים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

זה טרור נגד הכנסת.

חיים קופמן (בשם ועדת הכספים):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2) (תיקון), תש"ס—1980. חוק זה נדון בכנסת בקריאה ראשונה ביום ב' באב התש"ס, 15 ביולי 1980, והועבר לוועדת הכספים. החוק מוגש ללא הסתייגויות לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

בחוק שני סעיפים. בסעיף 1 נאמר: בסעיף 4 לחוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2), תש"ס—1980 (להלן — החוק העיקרי) במקום "הכנסת עבודה המשתלמת" יבוא

יד. החלטות בדבר אישור הוראות: 1. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה)

על מלאי של טובין — כוספה, חיטים וקמחים (מס' 3), תש"ס—1980;

2. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא)

(מס' 4), תש"ס—1980 **

הי"ר י. ברמן:

אנו עוברים להחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 4), תש"ס—1980. את הצו יביא חבר הכנסת קופמן, בשם ועדת הכספים.

חיים קופמן (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לאישור הכנסת צו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 4), תש"ס—1980. ב"צ ביוני 1980 הועלה מחיר הבשר הקפוא ב-15%. כדי למנוע רווחים בלתי-מוצדקים הוטל בעקבות זאת היטל מלאי על מחזיקי מלאי של בשר קפוא ביום קביעת המחיר החדש.

ועדת הכספים אישרה היטל זה בישיבתה ביום ו' באב תש"ס, 20 ביולי 1980, ואני מביא זאת עתה לאישור הכנסת.

הי"ר י. ברמן:

אני מעמיד את ההחלטה להצבעה.

הצבעה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 4), תש"ס—1980, נתקבלה.

הי"ר י. ברמן:

אנו עוברים להחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — כוספה, חיטים וקמחים) (מס' 3), תש"ס—1980. את הצו יביא חבר הכנסת קופמן, בשם ועדת הכספים.

חיים קופמן (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מביא לאישור הכנסת צו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — כוספה, חיטים וקמחים) (מס' 3), תש"ס—1980. עם העלאת מחיר הכוספה, החיטים והקמחים בשיעור של 13.5%, בעקבות העלאת מחירים בשווקים הבינ-לאומיים, הוטל היטל על מחזיקיהם ביום קביעת מחירם החדש, כדי לספוג רווח ממחזיקי מלאי של מצרכים אלה.

ועדת הכספים אישרה היטל זה בישיבתה מיום ו' באב תש"ס, 20 ביולי 1980, ואני מביא זאת עתה לאישור הכנסת.

הי"ר י. ברמן:

אני מעמיד את ההחלטה להצבעה.

הצבעה

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — כוספה, חיטים וקמחים) (מס' 3), תש"ס—1980, נתקבלה.

פז. חוק מעמד אירגונים בין-לאומיים, תש"ם—1980 *
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ר י. ברמן:

אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי לשם החוק לא נתקבל.

שם החוק, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר-הכנסת א. אבנרי לסעיף 2 לא נתקבל.

התיקון לחלופין של חבר-הכנסת א. אבנרי לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 3 נתקבל.

סעיף 4 נתקבל.

הי"ר י. ברמן:

אני מעמיד את חוק מעמד אירגונים בין-לאומיים, התש"ם—1980, להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק מעמד אירגונים בין-לאומיים, התש"ם—1980, נתקבל.

הי"ר י. ברמן:

אנו עוברים להצעת חוק מעמד אירגונים בין-לאומיים, התש"ם—1980 — קריאה שנייה וקריאה שלישית. את החוק יביא חבר-הכנסת ורהפטיג, בשם ועדת החוץ והבטחון.

זרח ורהפטיג (בשם ועדת החוץ והבטחון):

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי, אני מביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק מעמד אירגונים בין-לאומיים, התש"ם—1980. ועדת החוץ והבטחון הכניסה בו כמה תיקונים הנוגעים בעיקר לסעיף 1, הוא סעיף ההגדרות. היא הכניסה הגדרה המגדירה באופן ברור את החסינויות והזכויות שיכולות להיות מוענקות לנציגות של אירגונים בין-לאומיים, ואלה הן רק חסינויות וזכויות דיפלומטיות כפי שהן מוגדרות באמנות בין-לאומיות שישראל צד להן והתמנה עליהן. בכל יתר הסעיפים אין שינויים.

הסתייגויות יש רק לחבר-הכנסת אבנרי, ואני מבקש מאת היושב-ראש שיבקש מחבר-הכנסת אורי אבנרי לנמק את כל הסתייגויות בבתי-אחת, ואז אשיב.

חיים קורפו (הליכוד):

מותר לו גם לא לנמק, זאת לא חובה.

שושנה ארכלי-אלמוזילינו (המערד):

תעשה ז'סטה ותותר על ההנמקה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

אני מותר על ההנמקה.

פז. חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות, תש"ם—1980 **

(קריאה ראשונה)

גורמי הייצור, התכניות ותכניות-זוטא, לרבות ציוד להשכרה ותשתית; פרק ג' — מינהל השקעות, שיהיה מורכב ממנהל המפעל, מינהלת המינהל ומועצת המינהל. המינהל תכלול שני נציגי משרד החקלאות, נציג משרד התעשייה, המסחר והתיירות, נציג המחלקה להתיישבות ונציג ציבור מבין החקלאים; בפרק ד' קיימים סעיפים הקובעים אפשרות הגשת עררים; בפרק ה' — המענק: המענק הוא על בסיס מחיר מקורי, היינו — בעלות ההשקעה בשיעור 15%, וכן מעמד הישבון בשיעור 5%, בסך-הכול 20%. עלי לציין שהמענק הוא לכל חקלאי ישראל, ללא הבחנה אזוירית, למעט מענק על רכישת מקרקעין; בפרק ו' — מס הכנסה: נושא שהיה שנוי במחלוקת היה קיבוץ כחברה או כיחיד, והוא עבר בהצבעת רוב בוועדת הכספים ונוסח בהתאם, וכך הוגש כאן היום בהצעת החוק. אולם בפרק זה יש צורך לקבוע כללים בדבר הצורה והאופן של ההקלות במס הכנסה ליהידים על-פי כוונת החוק; בפרק ז' — הוראות כלליות בדבר חובה להמציא ידיעות, קיום הוראות, מפעל מעורב וכו'.

הי"ר י. ברמן:

הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות יביא חבר-הכנסת אבטבי.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית):

אני מתכבד בזה להביא לכנסת את הצעת החוק לעידוד השקעות הון בחקלאות לקריאה ראשונה, בתקווה שתוך זמן קצר יובא לקריאה שנייה ושלישית על-ידי ועדת הכספים.

כבוד מיוחד הוא לכנסת ישראל להעניק חוק כזה לחקלאות הישראלית. עם קבלת החוק נהיה בין המדינות הנאורות אשר בראש דאגתן היצוא החקלאי והייצור החקלאי, הן לשיפור מאון התשלומים והן כתרומה לבטחון המזון בעולם.

בחוק שבעה פרקים. פרק א' — במבוא: המטרות הן פיתוח יצוא חקלאי ופיתוח מחלופי יבוא וכן ניצול יעיל של תנאי הטבע, יכולת כלכלית וידע טכני. החשוב מכול הוא עידוד המגזר החקלאי כגורם חלוצי, בטחוני, חברתי, פרק ב' — הגדרות: בהגדרות מופיעים כל

* "דברי הכנסת", חוב' ל"ד, עמ' 3862; נספחות.

** רשומות (הצעות חוק, חוב' 1473).

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית) :
לוועדת הכספים.

הי"ר י. ברמן :

חבר-הכנסת כ"ץ-עוז רשום לדיון בחוק.

אליעזר אבטבי (חזית דתית לאומית) :
הוא מוותר.

הי"ר י. ברמן :

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות, התש"ם-1980, לוועדת הכספים נתקבלה.

יז. חוק לחיקון פקודת מניעת טרור, תש"ם-1980

(המשך הדיון)

שבתוך העטיפה היא רעל טוטאליטארי המוכר משטרים בולשביקים ופאשיסטיים. השר פועל לפי העקרון של package that sells the goods — העטיפה היא המוכרת את הסחורה, ותהיה אשר תהיה.

צאו וראו : קודם בא חוק המפלגות, חוק ליבראלי, כביכול, המסדיר את החיים הדמוקרטיים בתוך המפלגות, דבר רצוי ביותר. אבל מתחת לעטיפה הזאת חוק הבא לחסל את חופש ההתאגדות בארץ הזאת, להחנות את עצם קיומה של מפלגה באישור של פקיד זוטרי במשרד של השר תמיר. עוד במהלך הקריאה הראשונה נאלץ השר תמיר לוותר על כמה מהסעיפים של החוק, הוציא את העז ומצא מצביעים לחוק הזה.

בא אחריו כן חוק הפרטיות, הפרטיות-כביכול. שוב איצטלה נהדרת : להגן על הפרטיות של האדם הקטן, ובתוך זה הרעל של סחימת פה לעתונות, של חיסול חופש העתונות בארץ. ושוב אותו תהליך : עוד במהלך הקריאה הראשונה מוציא השר תמיר כמה עזים, מתקן כמה סעיפים ומוצא את המצביעים לחוק הזה.

לאחר מכן בא חוק נישול הבדואים, ואינני רוצה לבזבז מלים על התועבה הזאת המונעת מהאזרחים לפנות לבית-המשפט בדבר הפקעת אדמותיהם.

עכשיו תועבה חדשה — שוב עטיפה ליבראלית : להעביר דברים משיפוט צבאי לשיפוט אזרחי. מה יותר ליבראלי מזה ? אך מתחת לעטיפה הזאת הענשה על דעות, על מעשים שהם דעות, הענשה על דגל, הענשה על סמל : לא על אלימות, לא על חתירה — על השמעת דעות, ושוב אותו תהליך : עוד במהלך הקריאה הראשונה נה מוציא השר עז, יד או רגל של עז מן החוק, כדי לגייס מצביעים.

האם אין זה מוזר, אדוני היושב-ראש, חוק אחר חוק, וכולם לפי אותה שיטה, כולם בהולים, ואם הכנסת לא תקבל אותם מיד — חורבן לעם ישראל ? כולכם ויתור על סעיפים עוד במהלך הקריאה הראשונה ובכולם צר לי לומר, כניעה של המערך ונכונות של המערך לשחק את המשחק הגלוי.

כללית החוק הוא חשוב וחיוני להגברת היצוא החקלאי כדי שנוכל להתמודד עם בעיות נוספות וחדשות שנוצרו עקב כניסתן של ספרד, פורטוגאל ומארוקו לשוק האירופי המשותף.

לסיכום אני רוצה להודות לה' על שזיכני להביא לבית חוק זה הבא לתקן עיוות של שנים בהשוואה לתעשייה. עם קבלתו יהיה כמעט-דין אחד לשני מגורי הייצור, אם-כי לגבי התעשייה עדיין יש חוק מסים וחוק הקילת המלאי. אני תקווה שההמשך יבוא והוא חיוני להשלמת מערכת החקיקה החקלאית.

ברצוני לציין שהצעת החוק תואמה עם מרבית המשרדים הנוגעים בדבר. אני מבקש להעביר את החוק בקריאה ראשונה.

הי"ר י. ברמן :

לאיוו ועדה אתה מציע להעביר את החוק ?

הי"ר י. ברמן :

חברי הכנסת, אנו עוברים לחוק לחיקון פקודת מניעת טרור, התש"ם-1980 — קריאה ראשונה. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחבר הכנסת עמאר.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני יכול לדבר על הנושא הזה בלי להזכיר ידיעה ששודרה הערב ב"קול ישראל", והיא שאסיר בטחוני, שנאמר הבוקר כי נפטר מדלקת ריאות, נחנק בידי הסוהרים כאשר חוינו אותו בכוח. זאת אומרת שהידיעות שנמסרו מטעם השלטונות כאילו הוא ואחרים לקו בדלקת ריאות וכאילו הוא נפטר מדלקת ריאות הן הודעות שקריות. אין מלים בפי כדי לגנות גם את המעשה עצמו וגם את השקר שנתלה אליו, המעיד לכל היותר על מצפונם הרע של האחרים לכך.

אדוני היושב-ראש, מנוי וגמור עם שר-המשפטים שמואל תמיר, ככל שהוא מתקרב, כך אני מקווה, לסוף הקאריירה הפוליטית שלו, להשאיר בספר החוקים של ישראל כתם שחור שלא יימחה. בניצוחו מביא משרד המשפטים לכנסת הזאת סידרה של חוקים שכל אחד מהם מתועב מקודמו, כולם דחופים, כולם בהולים. כולם מובים אים לכנסת בפרוצדורות גלגולות.

והרי פרוצדורה גלווה היא שהשר הוזמן לעצמו טלוויזיה בפעם שעברה, נאם את נאומו לעיני הטלוויזיה, הפסיק את הדיון, מנע את הדיון, ועכשיו עורכים את הדיון בבית ריק, לאחר שכלי-התקשורת נטשו את הבית, כדי להבטיח שלא יהיה שום סיקור בכלי-התקשורת של הדיון בחוק מכריע זה, וההצבעה תהיה בפעם אחרת, כשהשר תמיר יביא את לגיונות הבוחרים, את הרובוטים שלו, שלא איכפת להם ולא יידעו על מה הם מצביעים, והם יעמדו דום ויציבועו.

אדוני היושב-ראש, כל החוקים האלה שאנחנו עדים להם לאחרונה מצטיינים במה שאני יכול לקרוא "תסמונת תמיר". לכולם יש עטיפה ליבראלית מושכת, אך הסחורה

חוברת ליה, ישיבה ש"ס
— חוק לתקון פקודת מניעת טרור —

שרי המשפטים ש. תמיר :
הטענה — — — היא חסרת שחר. אתה לא תלמד
את התביעה כיצד לנהוג.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
לא במקרה כזה, מעולם לא היה ויתור. אדוני,
אנחנו לא נולדנו אתמול.

כנוניה ברורה ושקופה לחלוטין.
בוצע מעשה טרור נגד ראשי הערים בגדה המבצעים
לא נתפסו עד עצם היום הזה. ביקרתי אתמול אצל ראש
העיר בטאם אלשקעה — עד היום הזה הוא לא נחקר.
אף אחד מבני משפחתו לא נחקר, לא היתה שום חקירה
של עדי הראייה לפשע, לא לגבי איך אירע הפשע, לא
לגבי מה שקרה בלילה לפני הפשע. שום חקירה. אבל
הרב לוינגר, מנהיג גוש-אמונים, אמר למחרת היום:
גם אם יתברר שמבצעי הפעולה הם יהודים, אין לגנותם,
משום ששקעה חיל'אף הם ראשי אירגון המרצחים אש"פ
ביהודה ובשומרון והם שדחתו לאווירת מעשי רצח ביהודי
דום. זוהי הבעת אהדה למעשי טרור, זוהי הודהות עם
אירגון טרור, לפי החוק הזה.

יהודה השאי (המערך) :
אולי תמסור לנו, בבקשה, את מקורות האינפור-
מציה שלך ?

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
קראתי עכשיו קטע מ"הארץ" של אותו יום. אם אתה
מעוניין, למען הפרוטוקול, אציין היכן זה היה: כותרת
ראשית של "הארץ" מה-4 ביוני 1980.

אדוני היושב-ראש, הכוונה של החוק הזה היא גלויה.
יומני החוק הזה הצהירו עליה, הכוונה היא לפעול נגד
סטרונטים ערבים — ואני פוסל את דעותיהם לחלוטין—
ולמנוע מהם להניף דגל פלסטיני, ללבוש חולצות טריקו
מסויימות. אני יכול לגלות לכם שבחוגי העתונות הורה
בארץ נקרא החוק הזה the T-shirt Law — חוק
חולצות ה-T, או חוק חולצות הטריקו.

לאחר שראש הממשלה — בצורה שאינה מובנת לי
לחלוטין — יצא באיו אסיפה פומבית ואמר "מוכרחים
לגרש את הסטרונטים האלה מהאוניברסיטאות", בא השר
תמיר — הטרמפ האחרון שעוד נשאר פתוח לפניו הוא
הטרמפ על תנועת התזירות — ומבצע את כוונתו של
ראש הממשלה.

אדוני היושב-ראש, לחוק הזה יש צד מדיני וצד
מעשי. למעשה מבקש השר תמיר לבנות את המבנה
הלוגי הדק: העם הפלסטיני הוא אש"פ. אש"פ הוא
אירגון טרוריסטי, המודעה עם אש"פ הוא טרוריסט,
טרוריסט מקומו בבית הסוהר. אדוני היושב-ראש, זוהי
משטנות גוראה. על רובספייר בשעתו אמרו בצרפתית:
le terrible simplificateur — הפשטן האינסוף. ופה
היתה משטנות איומה.

יש עם פלשתיני שאנחנו מצויים עמו במלחמה.
במלחמה הזאת מבוצעים דברים גוראים, אך ראש הממ-
שלה הכיר בהסכמי קמפ-דייוויד בקיומו של the
Palestinian people, ובכל מכתביהם הלוחי הזכר שיש
עם כזה ויש לו זכויות לגיטימיות. לעם הזה יש דגל,
דגל לאומי. הוא לא נולד היום, הוא לא נולד אתמול.
מי שמתעניין יכול למצוא בארכיונים תמונות של הפגנות
פלסטיניות ב-1917, וב-1918 עם הדגל הזה. עכשיו רוצים

הדילמה של השר תמיר, שהתבטאה היטב בדברי
ההקדמה שלו, היא זאת: או שאין בתקין הזה משהו
חדש, ואז הוא מיותר — ולמה מביאים אותו בכלל, ועוד
בבהלה עצומה כזאת? או שהחוק משנה את המצב
ומשנה את החוק החמור מאוד שהיה קיים גם קודם, ואז
התקין הזה עובר את הקו האדום בין משטר דמוקרטי
המגן על עצמו ובין הריסת המשטר הדמוקרטי עצמו.

יש חוק משנת 1948. החוק נתקבל כדי לדכא את
אירגון הוואמי חירות ישראל, הלח"י, שבראשו עמד שר-
החוק הנוכחי יצחק שמיר, שנחשד אז ברצח ברנאדוט;
החוק נתקבל כדי לדכא את השרידים האחרונים של
האירגון הצבאי הלאומי, האצ"ל, שבראשו עמד ראש-
הממשלה דהיום מנחם בגין. מזה דור שלא הופעל החוק
הזה. מעולם לא הופעל נגד ערבים, כי הוא נתכוון דווקא
למחתרת יהודית, ולכן לא הופעל כאשר המשטר
עצמו עמד על חוסר הדמוקרטיות המופלגת של החוק
המקורי, ולא היה שר במדינת ישראל שהיה מוכן
להפעיל את החוק אחרי ימי הראשית הנסערים של
המדינה, כאשר חוסלו שרידי המחתרת של א.ו. לא חסרו
מעשי טרור במדינת ישראל, לא של ערבים ולא של
יהודים. מעולם לא הופעל החוק הזה. גם כאשר קם
נציג שירות הבטחון הכללי, השב"כ, ונשבע בבית-
המשפט שיש יסוד להניח כי "הרב" מאיר כהנא, הוא
ואירגונו עומדים לבצע פשעים גוראים ויש לעצור אותם
מעצר מינהלי, לא הופעל החוק הזה למניעת טרור, לאחר
שנציג שירות הבטחון הכללי הצהיר בשבועה בבית-
המשפט הצהרה שעיקרה הוא שזה אירגון טרוריסטי.
כאשר הובאו לבית-המשפט שני חיילים באישום כפול:
אחד, שגנבו חומר-נפץ ממחנות צה"ל, והשני, שקשרו
קשר לפוצץ מסגדים ערביים — פשע גורא שהיה ממיט
אסון על מדינת ישראל אילו התבצע — לא הופעל
החוק הזה נגד השניים, שלפי האישום היו שייכים ללא
ספק לאירגון טרוריסטי. ולא זו בלבד כיהאם אנשיו של
השר תמיר הלכו ועשו כנוניה, הסכם עם הנאשמים לוותר
על האישום השני ולקבל את ההוראה לגבי האישום
הראשון, כדי למנוע בירור משפטי של מה היתה
המחתרת, מי עמד מאחוריה, מה עמדו לבצע — הסכם
מהסוג שמפעילים כלפי פושעים פוליטיים קטנים — והחוק
הזה של מניעת טרור לא הופעל נגדם.

שרי המשפטים ש. תמיר :
אתה עוד פעם משקר ויודע שאתה משקר.

היירי י. ברמן :
אדוני שר המשפטים, אני מבקש שתחזור בך מדב-
ריך.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
זה סגנונו הרגיל, וכידוע הסגנון הוא האדם.

שרי המשפטים ש. תמיר :
אלה הם דברים חסרי שחר.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
התביעה ויתרה על סעיף האישום.

שרי המשפטים ש. תמיר :
זה מעשה בכל יום בבית-המשפט.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :
לא במקרה כזה.

שחוקים מסוג זה השפעתם המעשית היחידה היא לרחוף אנשים לזרועות הטרוריסטים, להביא להקצנה, ליצור את האקלים הציבורי המקדם את המטרות של הקיצוניים שבאירגונים הטרוריסטיים.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, להחזיר את החוק הזה לממשלה. לא יכירנו מקומו בספר החוקים של ישראל.

הי"ר י. ברמן :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת עמאר, ואחריו — לחבר-הכנסת שילנסקי.

משה עמאר (המערך) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק הזה הובא בדרך של חקיקה חפוזה. נראה שהפקודה הזאת, פקודת מניעת טרור, יש לה מול מיוחד שהיא באה בדרך חפוזה. גם כאשר הפקודה עצמה חוקקה ב־23 בספטמבר 1948 היא הובאה בדרך חפוזה בגלל הצורך וההכרח או לפעול נגד אירגון לח"י. אמר ראש-הממשלה דאז, דוד בן גוריון, כפי שמופיע בפרוטוקול של המועצה הומנית במדינה: "לאחר התייעצויות עם חברים אחדים של הממשלה, אותם החברים שיכולתי להשיג בליל שבת ובשבת בבוקר, פניתי למשרד המשפטים שיכין מיד תקנות-שעת-חירום נגד אירגונים טרוריסטיים. שעל-פיהם אפשר יהיה להעניש לא רק מבצעי הטרור, לכך מספיק קים החוקים הקיימים, אלא גם את חברי האירגון הזה." כך במצאי שבת נתכנסה הממשלה ולמחרת, ב־23 בספטמבר, קיבלה המועצה את החוק.

אותו הדבר גם כאן. אינני יודע מה דחק לו לשר המשפטים להביא את החוק במהירות ובדחיפות כאלה. הוא חושש, כנראה, שאם ההצעה הזאת לא תעבור בכנסת והחוק לא יחוקק ותעמוד, אולי, המדינה בסני סכנה חמורה של מעשה טרור שאי-אפשר להתגבר עליו. רק כך אפשר להבין דרך זו של חקיקה.

כאשר נחקקה הפקודה בשנת 1948 אמרו חברי מועצת המדינה וחזרו ואמרו, כפי שזה מופיע בפרוטוקולים, שהעבירות הן חמורות ושהחוק חמור. החוק חמור ונחקק בדרך חפוזה כדי לענות על אותו צורך שהתעורר אז. אבל בחוקים חמורים אלה אי-אפשר לסטל בבעיות המצי-ריכות טיפול בסיבות המצמיחות את המציאות הזאת ולא רק את התוצאה שלהן. אם יש לשר המשפטים חשש שהוא לא יוכל לעמוד בסני מציאות מסוימת, הרי לא בדרך של חקיקת-חירום מהירה, דחופה ותפוחה מטפלים בדבר.

יש לנו חוקים, גם סעיף 4 של הפקודה קיים, ויש להוסיף עליו את סעיף 10 של הפקודה, הקובע: לשם הרשעתו של נאשם לפי פקודה זו מותר לקבל כל דבר שנראה מתוכו כי פורסם על-ידי אירגון טרוריסטי או מטעמו, בכתב או בעל-פה, כראיה לעובדות שהובאו בו. כתוב בפירוש "בכתב או בעל-פה", וכאשר מדברים על מפרסם בכתב או בעל-פה דברי שבת, אהדה וכדומה, הרי הוא מגלה כאן בפועל, במעשה גלוי, אותם דברי אהדה ושבת, גם בעל-פה, וזה מהווה עבירה, כמפורט בסעיף 4(א) ו-4(ב) וכן הלאה. יש לנו גם סעיפים 84 ו-85 של תקנות ההגנה, שהם חמורים לא פחות. בסעיף 84 נאמר: ממליץ, מסית ומעודד בתעמולתו אתה מהפ-עולות האלה. בסעיף 85 נאמר: נוכח בכל אסיפות של התאחדות בלתי-מותרת, נמצאו בתחוקתו ובשליטתו סמים

לומר שהנפת הדגל הזה היא הודחות עם אירגון טרור. רוצים למנוע מאנשים להניף דגל, דגל שהם חושבים אותו לדגלם הלאומי.

אני מתחיק בידי ספר של פאטרייט ישראלי גדול — אליהו אלישר — שפורסם בעברית בארץ, בתרגום ערבי במצרים וגם בארץ. יש עליו דגל פלסטיני ויש בו הודחות עם המטרה של הקמת מדינה פלסטינית. על-פי החוק הזה האיש הזה הוא פושע פלילי, דינו שלוש שנות מאסר.

הי"ר י. ברמן :

חבר-הכנסת אבנרי, אתה חייב לסיים.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אני מתכוון לסיים, אדוני היושב-ראש, ממילא מי שלא רוצה לשמוע כבר הלך. מה הטעם עכשיו לקצר ?

הי"ר י. ברמן :

יש חברים רבים הרשומים לרשות הדיבור והם ממתינים לתורם.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

יש לנו סבינות לשמוע את כולם, אני מקווה.

הי"ר י. ברמן :

יש לך זמן קבוע — עשר דקות.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

אני מתכוון לסיים.

יש אירגון ושמו אש"פ. הוא אירגון רבגוני מאוד. יש בו קיצוניים ומתונים, טרוריסטים והמתנגדים לטרור. יש בו אנשים שמסרו את חייהם בשורותיו כדי למנוע טרור, תוך גינוי טרור. סיד חממי, שנרצח בידי הקי-צוניים, נרצח מפני שהוא כפומבי דגל גם בשלום עם ישראל וגם בהפסקת הטרור. מי שמזדהה עם אש"פ — עם מי הוא מזדהה, ריבונות-של-עולם ? הוא יכול להודות עם אלה, הוא יכול להודות עם אלה. לומר שכל מי שמזדהה עם אש"פ, לא חשוב עם איזו גמגמה של אש"פ, הוא טרוריסט, ודינו בית-סוהר — זה דבר גורא.

אדוני היושב-ראש, השר אריאל שרון, השר לשעבר עזר ויצמן, בהודמנויות שונות אמרו שהם רוצים להיפ-גש עם יאסר עראפאת. אני יכול לגלות לכנסת שפעם השר אריק שרון ביקש ממני לסדר לו פגישה עם יאסר עראפאת.

שלמה הלל (המערך) :

אלה סודות.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

זה לא סוד. סוד מה שהם אמרו על זה.

האם זו הודחות עם טרור ? הודחות עם טרוריסט ? חברת-הכנסת שולמית אלוגי רצתה השבוע להיפגש עם אחת הדוברות הקיצוניות ביותר של האירגון הקיצוני ביותר באש"פ — החזית העממית לשיחרור פלסטין. טרוריסטית מושבעת, ליילה חאלד. האם כתוצאה מכך היא אשמה על-פי החוק הזה ?

אדוני היושב-ראש, החוק הזה הוא חוקית-ועבה מבחי-נה דמוקרטית. הוא חוק שיביא לכך שאולי הפלסטינים בכוא היום יקימו אנדרטה לשר שמואל תמיר, מפני

הי"ד י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת שילנסקי.

שלמה הלל (המערך):
יש לי הצעה לסדר. אני מציע להעמיד להצבעה את הצעתו להפסיק את הישיבה. זה כבר גובל בחוסר יכלותם של אנשים לעמוד בכך. אנחנו נמצאים פה יותר 12 שעות. אני מבקש מהיושב-ראש להעמיד להצבעה את הצעתו.

הי"ד י. מ. אברמוביץ:
ברגע זה עליתי. אני יודע שיושב-ראש הכנסת החליט קודם לכן שאנחנו ממשיכים בדיון. נדמה לי שהוא חוזר מייד. נשמע את דעתו.

גרעין האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, תראה מה קורה כאן באולם.

הי"ד י. מ. אברמוביץ:
אני זוכר הרבה ישיבות בכנסת שנאמרים דיבור ובמליאה לא היו אפילו כדי מחצית חברי הכנסת שישנם עכשיו.

שלמה הלל (המערך):
יש נהלים בכנסת. כאשר חבר כנסת מציע הצעה לסדר יש להעמיד אותה להצבעה. מותר לי לבקש שיעמי"ד את הצעתו להצבעה.

שרי-המשפטים ש. תמיר:
לפני שהחל הדיון עלה חבר-הכנסת אבנרי על הדופן והציע הצעה לסדר להפסיק את הדיון. העניין הוכרע.

שלמה הלל (המערך):
אינני מקבל זאת.

שרי-המשפטים ש. תמיר:
היושב-ראש פסק, ופסקתו מחייבת.

הי"ד י. מ. אברמוביץ:
תרשה לי לענות לך, חבר-הכנסת הלל.

שלמה הלל (המערך):
אנו נמצאים בכנסת שיש לה חוקים ותקנות. קודם היתה פנייה של חבר-הכנסת אבנרי אל היושב-ראש, והיושב-ראש לא קיבל אותה. אני כחבר כנסת מעלה הצעה לסדר והיושב-ראש מתבקש להעמיד אותה להצבעה כדי שיוחלט אם לקיים את הישיבה או להפסיק אותה.

רב שילנסקי (הליכוד):
אין מביאים הצעה כזו לאחר שחבר כנסת עלה על הדוכן לגאום.

גרעין האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
לאחר שתגמור את נאומך.

הי"ד י. מ. אברמוביץ:
אמרתי שהכנסת איננה מצביעה על סדר-היום. את סדר-היום קובע היושב-ראש, והוא קבע זאת קודם. הכנסת לעולם איננה מצביעה על סדר-היום.

שלמה הלל (המערך):
על הפסקת הישיבה.

או רכוש כלשהו השייכים להתאחדות או מתייחסים אליה וכו', כותב או בדרך אחרת מכין, מייצר, כותב במכונת כתיבה, מציע, מוכר או מציג למכירה, מפץ, מעביר ומטפל בכל דבר, וכן הלאה. עלי-פ החוק הקיים יש אפשרות להביא לדיון אדם המנסה לעשות מעשה עבירה שהיא בגדר טרור, או נותן עזרה או עידוד או אפילו אומר דברי שבח למעשי טרור. אפשר לעשות זאת על-פי החוקים הקיימים. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת סעיף 2 של חוק העונשין, שנתקבל בכנסת בשנת תשל"ז, ושם יש הגדרה של פירסום. נאמר שם: פירסום — כתב או דבר-דפוס וכל מוצג העשוי לפי צורתו, תבניתו או כל בחינה אחרת להעלות מלים או רעיונות. כשמדברים על מלים או רעיונות הרי זה כולל, כמובן, גם סמל, סיסמה, הימנון וכדומה, בין שבמהותו הוא דומה לכתב או דבר-דפוס ובין שאינו דומה, לרבות העתק וכו'.

כל האלמנטים שיש בסעיף 4(ז) המוצע — סעיף 1 להצעת החוק. — יש בחוקים הקיימים, ואין צורך בחוק הזה. וכיוון שכך, על שום מה בא החוק המוצע? החוק המוצע בא, לדעתי, משני טעמים. אבל לפני שאכנס לזה אני רוצה עוד להבין מה פירושה של המלה "הודחות", כפי שהיא מופיעה בפסקה (ז). מה פירושו "מגלה הודחות"? מה היא הודחות? המושג "הודחות" איננו קיים במשפט הפלילי. אין עבירה של גילוי הודחות. הודחות היא מין עניין סובייקטיבי שאדם מרגיש בתוך תוכו שהוא מקודה עם אזה. רעיון. זה לא עניין אובייקטיבי. יש אמרה בלאטינית בקשר לזהות — — —

הי"ד י. ברמן:
חבר-הכנסת עמאר, אתה צריך לסיים.

משע עמאר (המערך):
לא אלאה אתכם עכשיו במשפטים לאטיניים. חזקה עלי מצוותו של היושב-ראש. אני רוצה רק לומר שגדולה הסכנה הנשקפת לאזרח ולציבור ממציאותה של עבירה סתומה ובלתי-מוגדרת, וגדולה הסכנה שבצדדים כאשר מדובר במושגים מופשטים ובלתי-מוגבלים, בייחוד בתנאים הפוליטיים המסובכים הקיימים בארץ הזאת. המושגים "הודחות" ו"אהדה" כפי שמופיעים בפסקה (ז) אינם ברורים. אין אחידות דעים בין שכבות אתניות שונות באוכלוסיית הארץ לגבי דברים אלה. לחלק מהם זה ייראה כאהדה, בעוד שלחלק אחר זה לא ייראה כך. מה גדולה תהיה העיריבוביה ומה גדול שיעור המקריות כשיבואו ציגיי. התביעה לשקול ולהחליט אם מעשה מסוים יש בו משום הודחות או אין בו משום הודחות.

משום כך אני סבור שההצעה הזאת, כפי שהיא מונחת לפנינו, איננה תואמת את החוק הפלילי שלנו, אינה תואמת את העניין עצמו. יש לנו די חוקים. בנושא הזה, יש כנראה עניין אחר בחוק למי שהגיש אותו, והעניין הוא פוליטי. יש אירועים מסויימים, והממשלה או אחד משריה או כמה משריה היו חייבים להראות שיש כוח תגובה. לאחר שבקאמפוסים באוניברסיטה היו הפגנות צריך, לדעתם, להראות כוח נגדי. צריך להראות שהנה אנו, עלי-פ דין ועלי-פ חוק, נחוקק מייד חוק, ונעשה זאת במהירות, כדי להפחיד ולהבהיל, כדי למנוע, אולי, מעשי הפגנות אלה. המגמה של ההצעה היא יותר פוליטית, היא יותר בבחינת הפגנת כוח ממה שהיא משפטית, פלילית, עונשית. ואם אנו רואים זאת כהפגנת כוח פוליטית, הרי ברור שאין מקומה של הצעת חוק זו בספר החוקים, ויש להחזירה לממשלה.

הצעת החוק של היום, כשיצר אופוזיציוני חסר אחריות מנחה אותם — — —

מושה שחל (המערך):
של מי?

רב שילנסקי (הליכוד):

אני חוזר: מי שטוענים נגד הצעת החוק של היום, כשיצר אופוזיציוני חסר אחריות מנחה אותם, ושדומים הם לאותם יהודים שרעדו מפחד וחששו מנקיטת עמדה חד-משמעית נגד הנאצים, אותם שואל אני: היאך? הכיצד? ומפנה פנייה אליהם: הפסיקו.

גם אנו, תנועת החירות, היינו באופוזיציה, אך כש-עמדה השאלה הלאומית והגורלית על כף המאזניים הכרי-עה תמיד אצלנו את הכף האחריות הלאומית והממלכתית. ואני פונה מעל במה זו לאנשי המערך: אתם הרי תנועה ציונית — — —

שלמה הלל (המערך):

אינך יכול לפנות אל הליכוד. אין כאן אף אחד מחבריו.

רב שילנסקי (הליכוד):

בפנייה זו אין לי מה לפנות לליכוד, כי במקרה זה הליכוד הוא בעל אחריות לאומית. אתם נמצאים כאן, אני פונה אליכם. אני אומר לכם: אתם תנועה ציונית, ואפילו מפ"ם שבתוכם היא ציונית.

מושה שחל (המערך):

אינך יודע את העובדות.

רב שילנסקי (הליכוד):

אני מודה לך, חבר-הכנסת שחל, על המחמאה. כל ידיעת העובדות טמונה אצלך ורק אתה יודע על מה אתה מדבר. אתה דמוקראט גדול. כאשר אתה שומע דעה הנוגדת את דעתך אתה אומר: אינך יודע על מה אתה מדבר. בכל-אופן תרשה לי לפנות אליכם באותה פנייה ולהזכיר לכם כי אתם תנועה ציונית. אני רוצה לציין שמפ"ם היא ציונית. אל תיגררו אחרי היהודים שביניכם — ודווקא אתם הנוכחים כאן, אני חושב שאתם נגזרים ולא גוררים בנקודה זו — אל תיגררו אחרי אלה מביניכם שמתוך להטות להיראות כ"פיי-נפס" מובילים אתכם למקום שבעיני הוא מדרון.

מתן אפשרות לכל אחד להשמיע את קולו הוא דמוקראטיה. התמיכה בדמוקראטיה היא אחד הקווים המאפיינים את העם היהודי. אך אין מתן אפשרות להש-מיע דעה פוליטית דומה למתן אפשרות להטיף להשמדת עם — ואש"פ לא רק מטיף להשמדת עם אלא גם פועל בשטח זה. אמנם אין הוא מצליח, אבל מומן לזמן הוא כן מצליח לרצות אשה, ילד או זקן. אך למולנו יש לנו היום מדינה, יש לנו בסיס לקיומנו, ואין ההיטלרים החדשים שבמזרח-התיכון יכולים להצליח בתגשמת מוימ-תם השפלה. אולם הסכנה קיימת, ואל נטמין ראשינו בחול.

חברי הכנסת, אני פונה דווקא למי שהם בעלי תחושה ציונית והם מדברים היום נגד החוק, ואומר להם: המרצחים אינם מבחינים בין ילד יהודי לבין ילד יהודי, בין אשה יהודיה לאשה יהודיה. לכדוריהם אין כתובת פרטית. עליהם חרותה כתובת אחת — יהודים. ולא רק

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

את ההצעה על הפסקת הישיבה — אינני מקבל. אתה מבקש שאעמיד להצבעה את סדר-היום. הכנסת לעולם איננה מצביעה על סדר-היום.

שלמה הלל (המערך):

אינני מבקש להצביע על סדר-היום אלא על הפסקת הישיבה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

אינני מקבל.

שלמה הלל (המערך):

למה?

שר-המשפטים ש. תמיר:

סעיף 52 (א) לתקנון אומר: "ביקש חבר הכנסת מיושב-ראש הישיבה רשות להציע הצעה לסדר גיהול הישיבה או הצבעה — — יחליט היושב-ראש אם להיענות לבקשה." סעיף 52 (ג) לתקנון אומר: "נתן יושב-ראש הישיבה לחבר הכנסת רשות להציע הצעה לסדר, רשאי חבר הכנסת להציע הצעתו ולנמקה במשך לא יותר מדקה אחת." סעיף 52 (ד) אומר: "יושב-ראש הישיבה יכריע אם לקבל את ההצעה לסדר או לדחותה." זה לא עניין להצבעה.

ואב כ"ץ (המערך):

אנו מציעים שהיושב-ראש ישקול בחיוב את ההצעה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

לאחר שחבר-הכנסת הלל ביקש ממני להפסיק את הישיבה אמרתי לו שאינני מקבל את ההצעה. נהגתי בהתאם לתקנון. ידעתי מה אומר התקנון.

ואב כ"ץ (המערך):

האם אתה מוכן לשקול את ההצעה שלא בהתחשב בזמנם של חברי הכנסת אלא בהתחשב בכך שהדיון חסר ערך בצורה כזו?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

אתה קובע שהוא חסר ערך. אבקש מאת חבר-הכנסת שילנסקי לשאת את דבריו.

רב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין כל הבדל בין אירגוני אש"פ לבין התנועה הנאצית בכמיהתם לרצוח יהודים ולהפקיר את דמנו. יש חברי כנסת שקוראים להם, או שהם קוראים לעצמם, "פיי-נפס", המשתדלים לשאת חן בעיני אירגוני המרצחים. להם אוכזר שגם אז — ואני מדגיש את המלה "אז" — היו יהודים כאלה, אך לאחר שהנאצים השתמשו בהם וניצלו אותם נגד בני עם, רצחו גם אותם ביחד עם אחיהם היהודים שנשאו את יהדותם בגאווה. גם בכנסת ישראל יש, לצערי, אחדים כאלה, אמנם יחידים, אבל יש. כאשר העולם היהודי התחיל לחשוף את פרצופם של הנאצים ולאגור תמיכה למלחמה בהם היו יהודים שסברו כי התעמולה נגד הנאצים היא מוגזמת. ושוב אני שומע צליל דומה: "הצעדים שעומדים אתם לנקוט נגד אירגוני הטרור", שבעיני הם דומים לנאצים, "הם מוגזמים." לאותם יהו-דים שהתרפסו בפני הנאצים, לאותם שאני חושב שהם דומים להם, אינני מתייחס כלל. אך למי שטוענים נגד

דב. שילנסקי (הליכוד) :

אוי ואבוי לך שמי שמזדהה אתך הוא חבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

צריך לעשות ועדת חקירה מדוע לא קיבלנו תשובה.

היח"ר י. מ. אברמוביץ :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האוזנר, ואחריו — לחבר-הכנסת וילנר.

גרעין האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בתחילת דברי — הערה ובקשה אל שר המשפטים. בזמן האחרון קורה לעתים קרובות מדי שאנחנו מצביעים כבר בקריאה ראשונה לאו דווקא על מה שפורסם בדפים הכחולים כהצעת חוק אלא על דברים שמשנים באופן רציני את האמור שם. מצביעים בעצם על דברים שאנחנו שומעים בפתיחת הדיון. כאשר זה קרה פעם אחת — גם הצדקתי זאת בטומכי מעל במת הכנסת, כאשר זה קורה פעם אחר פעם, אני בא לבקש שההתעמקות, השיקולים והדיונים ייעשו לפני שיוגש לנו החוק, כדי שנדע בבירור מה הצעת הממשלה, ולא שנצטרך לעשות שעטנו בין ההצעות המוגשות לבין הסטנוגרמות של הנאומים.

שר-המשפטים ש. תמיר :

הממשלה הגישה הצעת חוק. באה סיעה גדולה ונכבד — דה ומפרשת את ההצעה באופן מסוים. בתגובה איננו אומרים כזה ראה וקדש אלא אומרים : כאשר יהיה דיון בוועדה אנחנו מוכנים להמיר את הניסוח הקיים בניסוח קביל, שתכנו זהה אבל מילותיו שונות כלשהו. הניסוח הזה מוגש לחברים להנחת דעתם, כדי להקל עליהם להציע בעד חוק בנושא כלל-לאומי. זה חטא, או הליכה לקראת חברים ? אם תשווה את הניסוח שהשמעתי בפומבי בהשוואה לניסוח המקורי, כאשר במקור היה "המגלה הודעות או אהדה" ואני אמרתי שאני מוכן לומר "העושה מעשה שיש בו גילוי הודעות או אהדה" — מה ההבדל ?

גרעין האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

ההבדל לדעתי הבדל מוחשי.

שר-המשפטים ש. תמיר :

זה לא חיובי ללכת לקראת חברים ?

גרעין האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אני שמח שאתה מוכן להאזין לדברי חברים ובפרט מהאופוזיציה. אבל מוטב שנשתדל לראות מראש את התקלות שיש בחוק. מייד אסביר מדוע היתה כאן, לצערי, תקלה בחוק כפי שהוא פורסם ומדוע בא תיקון בדבריו. התיקון רב וחשוב. בעוד שקודם אפשר היה להעניש אנשים על השקפות — דבר שהוא פסול — עכשיו אפשר יהיה להעניש אנשים רק על מעשים — דבר שהוא סביר. בדבר הזה הבדל מוחשי ומעשי מאוד. אני חוזר ומבקש לשקול את כל השיקולים הדרושים לפני הגשת החוק.

אכן יש להילחם בטרור, יש להילחם בו — — —

שר-המשפטים ש. תמיר :

כאשר נאמר "המגלה הודעות או אהדה" — — — על-ידי הנפת דגל" — זה לא מעשה ?

כדורים כשרים אלא כל דרך כשרה בעיניהם כדי לרצות, עד כדי כך שהם מוכנים לקחת ילדה יהודיה ולזרוק אותה לתוך האש, כפי שקרה באוטובוס הדמים, כאשר מרצחת ערבית לקחה ילדה יהודיה, שאמה זרקה אותה מהחלון מתוך האוטובוס שכבר בער, וזרקה אותה חזרה לתוך האש. האם אין זה מוכיר לכם שום דבר ? על כך אפשר להתפלמס בלי כל אחריות ?

הפיצו שמועות ודון שהנה לפי חוק זה מענישים על מחשבה. היאך ? כתוב במפורש : "או המגלה הודעות עם אירגון טרוריסטי או אהדה אליו" להביע הודעות — זה מחשבה ? להביע אהדה — זה מחשבה ? להביע הודעות זה מתפרש, פשוטו כמשמעו, שאדם מזדהה עם רצח יהודים כאשר הם יהודים, הן בארץ-ישראל והן בכל העולם. כי זרוע מרצחים זו רוצחת יהודים בכל מקום רק בגלל דבר אחד, בגלל היותם יהודים. אם מישהו אומר "אני מזדהה עם רצח זה" — האין זו עבירה ? או אהדה ? אם מישהו אומר שהוא אהד אותה ?

אדוני השר, אתה אולי הרחקת לכת בליברליזציה. אני אומר "אולי", כי אתה מדגיש "במקום ציבורי" — — —

גרעין האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

או האחרת.

דב. שילנסקי (הליכוד) :

"או בדרך שבה ההודעות או האהדה עשויה באופן סביר להיראות או להישמע במקום ציבורי."

שר-המשפטים ש. תמיר :

במקום ציבורי, או שאפשר לראות.

דב. שילנסקי (הליכוד) :

או להישמע במקום ציבורי.

(חבר-הכנסת י. ז'. אמיר קורא קריאת-ביניים.)

אני מקבל איתותים מהיושב-ראש. אני חייב לגמור. חברי-הכנסת כ"ץ, אתה יכול להירשם לרשות הדיבור. אתם לא יכולים לסתום את הפיות שלנו, היושב-ראש מאותת לי ללא הפסק שאני צריך לגמור, ואני עוד לא התחלתי לדבר.

"והכול — בין בהנפת דגל או הצגת סמל או סימנה — — — תארו לעצמכם, אם הדגל הנאצי, שמשמעותו רצח יהודים, יונף פה, כלום אין בכך עבירה ?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

איוו השוואה היא זו ?

דב. שילנסקי (הליכוד) :

אתה דמוקרט גדול, יש לך רשות דיבור ואתה מנצל אותה כדי להפריע לי לדבר.

זאב מ"ץ (המערך) :

מדוע לא תענה לי ?

דב. שילנסקי (הליכוד) :

אני מצטער, בגלל ההפרעות שלכם לא יכולתי לגמור את דברי. אדון כ"ץ, חבר המערך, הצלחת למנוע השמעת קול נגד המרצחים. תשמח, יש לך הישג גדול.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

הוא שאל אותך שאלה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אמריקה מזדהה עם מעשים יותר גרועים.

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
בעיניך. בעיני — לא.

ובכן אין להתיר הנפת הדגל הזה במידה שהוא
היום אות ומופת למלחמה נגד ישראל וקורא הוא אל
הדגל אנשים שבאים להילחם נגד ישראל.

אף-על-פי-כן עוררה הצעת החוק הזאת התנגדות
בלבי כאשר קראתי אותה לראשונה, מפני שמדובר בה
גם על גילוי ברור של אהדה. אם אדם הולך לבקר פצוע
של אש"פ בבית-חולים הוא מגלה אהדה. האם נעמיד
אותו לדין על זה? אין הדעת טובלת זאת. פירושו של
דבר שנעניש אנשים על השקפות, אם הם נותנים ביטוי
לשלוויה להשקפות אלה. מה זה "מגלה בבירור אהדה"?
אדם הולך לבקר פצוע השוכב בבית-החולים, או אסיר
היושב בבית-כלא, עקב פעולת טרור. הוא לא הכיר אותו
מקודם. אני חושב שאפשר לומר שהוא מגלה "בבירור
אהדה", אך יהיה משגה חמור לקבוע שמעשה זה הוא
עבירה, מפני שפירושו של דבר יהיה בדיוק מנוגד למה
שאמרת בתחילת דבריך, אדוני השר — שלא תהיה עני-
שה על השקפות אלא על מעשים בלבד. מפני כך ה-
נוסח שבחוקת הכחולה איננו סביר.

לאחר שתקנת, אדוני שר המשפטים, וטוב שתקנת.
אני מבקש תשובה על השאלה המשפטית. בדיני העונשין
יש סעיפים הקרויים "עבירת המרדה". הסעיפים 133 עד
136 של דיני העונשין הם די רחבים. מי שמסית, מי
שעושה דברים שיש בהם כדי להביא לידי שנאה למדינה
או אי-נאמנות למדינה, מי שעושה דברים אפילו כדי
לעורר מרדנים אויבה — עובר עבירה חמורה. לאחר ש-
תיקנת זאת — אני חוזר ואומר: טוב שתקנת את ה-
צעתך הראשונה — מה עכשיו ההבדל מבחינת הגדרת
העבירה, לא מבחינת שינוי מנגנון השפיטה אלא מבחינת
הגדרת העבירה? מה יהיה עכשיו ההבדל בין סעיף
המגדיר עבירה, לאמור פסקה (ז) בסעיף 1, בחוק ה-
מוצע, לבין הסעיפים 133 עד 136 בכלל לדיני העונ-
שין? לפי תשובתך, אדוני השר, אקבע אם אתמוך בחוק
או שמא אחשוב אותו, כפי שנראה לי לכאורה, למיותר,
ואז אצביע נגדו.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחברת-הכנסת וילנר, ואחריו — לחבר-
הכנסת ליין.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נזרקות כאן מלים
בלתי-אחריות, עושים פרופאגאנדה ממה שקרה בתקופה
האיומה ביותר לעמנו ולאנושות, בתקופת הנאצים. מדב-
רים על רצח ועל טרור ולא מוצאים לנכון, ולוא במלה
אחת, להביע צער או לגנות את הרצח השפל אשר בוצע
לגבי אדם אסיר, שובת-רעב. רצחו אותו בדם קר. כמו
במקרים אחרים שיקרו בידעין, במצב נחושה, וניסו
להסתיר את עובדת הרצח של שובת-רעב בכלא. אבל
לא רק אותו רצחו. כל האסירים האלה, כפי שהם התי-
בטאו, הם במצב של גסיסה איטית. בית-הכלא במדבר.
בכתי-כלא אחרים יש התעללות באנשים. זה משע. אם
מדברים על מושעים, מי שעושה דברים כאלה הוא מושע.
אני רוצה להביע גם את מחאתי על כך שכאשר יצאו
נשים של האסירים ואנשים נוספים ביום-ירושלים כדי

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
תרשה לי, אנמק את דברי. אתן לך דוגמאות שאינו
מעשה. קצת סבלנות.

שר-המשפטים ש. תמיר:
תתחיל בהצעה.

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
מייד, אבל אדבר לפי הסדר שקבעתי לי. יש להילחם
בטרור, ביעילות, בכוח ובהתמדה. ככל שהטרור מתחזק
כן יש להגביר את המאבק בו. אבל חוקה על ממשלת
הליכוד, שראשיה היו במחתרת, שהם צריכים לדעת את
דרכי המאבק היעיל בפעולות חתירה. את המאבק יש
לנהל במגזר המשפטי לפי הכללים המקובלים עלינו.
תחילה מלה לפי כתובתו של חברת-הכנסת אבנרי.
הנפת דגל של גוף אויב — ואש"פ הכריז מלחמה על
ישראל, מלחמת חורמה — הנפת דגלו של אויב היא דבר
בלתי-נסבל. מי שהיה בזמן מלחמת העולם השנייה מנהיג
דגל גרמני, איטלקי או יאפאני באיווה שהוא מקום
בארצות הולותמות במעצמות-הציר היה הולך לבית-הסוהר.
זה היה גילוי הודאה מעל האויב עליידי מעשה. ואם
הדגל, דגל של אירגון טרוריסטי — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):
דגל לאומי, לא דגל אש"פ.

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אש"פ הוא זה שמשתמש בו. ובמידה שהוא נהפך
לדגל ולסמל — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לעם הפלשתינאי יש דגל שלו, הוא משתמש בדגל
שלו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
בכל בית בגדה המערבית יש דגל אש"פ.

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אז מוטב שלא יהיה, ומותר לנו לדרוש שדגל זה,
שהיום אש"פ הפך אותו לדגלו, לא יתנוסס בגדה. מותר
לנו לדרוש את זה. אל-נא תשכח שגם הדגלים של
גרמניה, יאפאן או איטאליה היו דגלים חוקיים עד פרוץ
המלחמה והתנוססו מעל כל קונסוליה ומעל כל בית
בשרונה או בוויילהלמה. מאז פרצה המלחמה זה היה,
למעשה, עבירה. ומאז אש"פ הכריז עלינו מלחמה, הנפת
הדגל קוראת למלחמה בישראל.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אנחנו הכרזנו מלחמה.

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
עוזב את הוויכוח הזה. היום יש מלחמה בין אש"פ
לישראל. הנפת דגל של אויב היא מעשה עוין ומתגרה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
נניח שמחר גוף אנטישמי אמריקני פותח בפעולות
חבלה נגד ישראל ומנהיג את הדגל האמריקני. האם יהיה
ססול?

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אילו השוואות אלה? אמריקה איננה מזדהה עם
מעשים כאלה ואילו אש"פ כן מזדהה עם המעשים האלה,
וזה דגלו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אם הם מקוממים אותך, אתה יכול לצאת מפה.

זאב כ"ץ (המערך):
אני רוצה לשמוע את דבריך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תן לי לדבר.

זאב כ"ץ (המערך):
אני אגיד.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איך תגיב? אתה מאיים?

זאב כ"ץ (המערך):
אני אגיד בקריאת-ביניים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חברי הכנסת, מה התוספת החדשה בהצעת החוק —
"הנפת דגל", הנפת הדגל הפלשתינאי? אני אגיד לכם
מה זה. אני מתייחס בכבוד למי שמניף את הדגל הפל-
שתינאי בשכם, בג'נין, בירושלים המזרחית. כל הכבוד
לו. זה איננו מעשה נגד מדינת ישראל, כי אם מדינת
ישראל תכיר בדגל הזה הם יכירו בדגל של מדינת יש-
ראל.

זאב כ"ץ (המערך):
אנו מכירים בדגל הרוסי. הם אינם מכירים בנו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני לא מתייחס ברצינות לקריאות-הביניים שלך.

שושנה ארכלי-אלמוזילינו (המערך):
אתה יודע בשביל מה יושבת אידה נודל בסיביר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני יודע. אתם מפיצים שקרים גם בעניין זה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
למה נעשה אותו דבר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו הסתת-דעת. אתם אינכם רוצים לתת לי לדבר.
אתם מאשימים את הליכוד. מה אתם עושים עכשיו? לא
נותנים לדבר. זו אובסטרקציה. אתם רוצים להצביע בעד
החוק הטרוריסטי הזה. לכן אתם קוראים לי קריאות-
ביניים. קודם החלטתם להצביע נגד החוק. עכשיו הח-
לטתם להצביע בעד החוק.

שושנה ארכלי-אלמוזילינו (המערך):
מי הזמין את ראש אש"פ לאולימפיאדה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא מוכן להכיר במדינת ישראל אם אתם תכירו
במדינה פלשתינאית.

שושנה ארכלי-אלמוזילינו (המערך):
ברית-המועצות שוחרת השלום מומינה את ראש
אירגון המרצחים לאולימפיאדה.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
— — — תתביישו.

להביע את זעמם על הרצח של אסיר בבית-הכלא ועל
ההתעללות בשובתי-הרעב, התקיפו אותם באכזריות. אני
שים שוכבים בבית-החולים. לא איכפת כאן לרבים.

החוק שמובא לפנינו הוא חוק פוליטי מובהק. בענ-
ינים פליליים יש חוקים די והותר. זהו חוק נגד העם
הפלשתיני, לא נגד אירגון מרצחים. זהו חוק נגד הכוחות
הדמוקרטיים בתוך ישראל, היהודיים והערביים. מה פה
הפילסוף על מחשבות או השקפות? מדובר בעונש בעד
השקפות. ולא — יש חוקים אחרים. מה זו אהדה, מה זו
הזדהות עם אש"פ? מי אומר שזו הזדהות עם רצח?
העם הפלשתיני רואה באש"פ, קודם-כול, אירגון המייצג
אותו בשאלה הלאומית הגדולה הכאובה עכשיו לעולם
כולו. אם אדם אומר שהוא רואה באש"פ את מייצגו,
הוא אומר את זה בשכם או במקום אחר, מה זה שייך
לרצח? הוא תחת כיבוש. המשפחה שלו בלבנון ובירדן.
במשך שלושים שנה הם טובלים. מי רוצח את מי? אולי
אתם, במדיניות שלכם, רוצחים את העם הפלשתיני ומש-
וים אותם עם נאצים.

(קריאה: מה?)

אתם משווים את הפלשתינאים עם נאצים. הנאצים
היו כובשים, משעבדים, מענים. מי פה הכובש?

שושנה ארכלי-אלמוזילינו (המערך):
חברי-הכנסת וילנר, למה ליהודים בברית-המועצות
אסור להזדהות עם בני עמם?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אסביר לך אחר כך. קודם-כול מותר להזדהות.

שושנה ארכלי-אלמוזילינו (המערך):
איפה מותר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש לי רק עשר דקות. לא אגור אחרי קריאות-בינ-
יים כאלה.

(חברי-הכנסת ז. כ"ץ קורא קריאת-
ביניים)

מוקצבות לי עשר דקות, ואתם רוצים להוריד אותי
מהפסים.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תן לו עשר דקות מומנך והוא ירצה לך על ברית-
המועצות. גם אני רוצה לשמוע על ברית-המועצות.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
נגיח שעושים כך ברוסיה. האם אנחנו נעשה זאת
בעצמנו? מה שאחרים עושים ואינו נכון, אנחנו צריכים
לעשות?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חברי הכנסת, הנפת דגל — — —

(חברי-הכנסת ז. כ"ץ קורא קריאת-
ביניים)

היור' י. מ. אברמוביץ:
חברי-הכנסת כ"ץ, אני קורא אותך לסדר. אתה מפ-
ריע כל הזמן.

זאב כ"ץ (המערך):
הדברים מקוממים אותי.

חוק זה איננו נגד אלימות. להיפך, ממשלה זו היא המסייעת לאלימות. אני חושב שהיא גם מבצעת אלימות. היא לא פועלת נגד אלימות כאשר אירגון הטרור-נגד-טרור עושה את מעשיו ושולח איומי רצח לחברי כנסת. אתם אפילו לא חוקרים במקרים כאלה. ואינני רוצה לחזור על הדוגמאות שכבר הושמעו כאן. כאשר סטור נדטים ימניים באים עם שרשראות לפוצץ אסיפה חוקית באוניברסיטה, או התערבתם. אז היה איכפת לכם. אתם מגינים על טרור. אתם מעודדים את כוחות הטרור. חוק זה הובא לכנסת לאחר ששני מנהיגים של הסטודנטים מהימין הקיצוני דיברו עם ראש הממשלה והציעו לו להביא חוק כזה לכנסת, וראש הממשלה הבטיח להם שחוק כזה יובא לכנסת.

גוש-אמונים הוא אירגון טרוריסטי או לא? קבוצת-כהנא — אירגון טרוריסטי או לא? הכנופיות של המייגור חדאד — אירגון טרוריסטי או לא?

היח"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת וילנר, אני מבקש ממך לסיים. השעה מאוחרת, אתה מדבר כבר רבע-שעה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
נגד אלה מכניסים את החוק. שרשרת של חוקים מקארתיסטיים, פאשיסטיים, אתם מכניסים לכנסת.

(חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוז-לינו קוראת קריאת-ביניים)

וזה לא עניין של ציונות או לא ציונות שרוצים להכניס כאן. מה פה עניין של ציונות? גולדמן הוא ציוני, לפחות את זה לא תגידו עליו — — —

היח"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת וילנר, אני מבקש.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני גומר.

היח"ר י. מ. אברמוביץ:
אתה לא גומר, אתה דיברת רבע-שעה.

שרי-המשפטים ש. תמיר:
למשמיצים יש זמן כפול?

עושנה ארבל-אלמוזילינו (המערך):
אתה מדבר כבר חצי-שעה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
נחום גולדמן הוא ציוני, אבל יש לו פתחון והוא רואה מה נעשה בעולם. הוא מזהיר אתכם שעל-ידי המדיניות שלכם והפאשיזם-שאתם מכניסים למדינת ישראל אתם הורסים את ישראל, ולכן זה לא עניין של אידיאולוגיה זו או זו.

היח"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת וילנר, אני מבקש שתגמור, השעה מאוחרת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מסיים.

היח"ר י. מ. אברמוביץ:
אתה לא מסיים.

היח"ר י. מ. אברמוביץ:

חבר-הכנסת כ"ץ, אני קורא אותך בסדר בפעם השנייה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חוק זה הוא חוק נגד דעות, נגד הבעת דעות בין בצורה של הנפת דגל, בין בצורה של השמעת הימנון או סיסמה ובין בכל מעשה אחר. אם שרים הימנון או מניפים דגל, זה לא מעשה-פוליטי, זה צעד פוליטי. לכן חוק זה הוא חוק פאשיסטי נגד הכוחות הדמוקראטיים במדינת ישראל הלוחמים לשלום עם העם הפלשתינאי על בסיס הכרה הדדית ושלום הדדי.

על השר, שהביא הצעת חוק זו, אינני רוצה לדבר. דיבר על כך הרבה חבר-הכנסת אבנרי. אבל אני רוצה להגיד לשר: מה שאתה עושה, — אני יודע זאת מתוך הקאריירה הפוליטית שלך — אתה עושה כדי לשחות על פני המים, כי הספינה שלך טובעת. אבל אתה תיכנס להיסטוריה, אם בכלל, כשר שהביא חרפה על מדינת ישראל, הוריד את המוראל בתוך מדינת ישראל, הניף את הגרון על החירויות הדמוקראטיות במדינת ישראל.

שרי-המשפטים ש. תמיר:
זו אחת המחמאות הגדולות ביותר שקיבלתי בדרכי הפוליטית, כאשר זה בא מפיו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היה זמן שהגננת בבית-המשפט על קומוניסטים. עכשיו הפכת לפאשיסט מובהק, יחד עם שרון ודמיון.

שרי-המשפטים ש. תמיר:
לא הגננת על קומוניסטים, אבל גם היום לא אהסס להגן על קומוניסטים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חברי הכנסת, גם על אנשי שלום-עכשיו אומרים שהם תומכי אש"ף, גם על השר לשעבר, חבר-הכנסת ברילב אמרו שזעל פועל בשירות אירגון טרוריסטי משום שנתן חוות-דעת מקצועית-בטחונית ובגלל עמדתו בשאלת ההתנהלות במרכז-חברון. הכרה באש"ף כנציגות הבלעדית של העם הפלשתינאי היא עבירה פלילית?

מחמירים בכל התחומים. צווי הריתוק שהוצאו לאחרונה הם אחת הצורות, והפעם מחמירים בצורה אכזרית. טטונגט שצריך לצאת לחוץ-לארץ, מוכר הנוער הקומוניסטי שלנו בחיפה, לא נותנים לו לנסוע — — —

היח"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת וילנר, השעה מאוחרת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה זה "השעה מאוחרת"? הצענו לדחות את הדיון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה זאת אומרת "השעה מאוחרת"? תגיד לשר.

היח"ר י. מ. אברמוביץ:
שב בשקט. זה לא עניינך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עושים עכשיו דברים קיצוניים אפילו יותר מאלה שנעשו בזמן הממשל הצבאי. אז לא הטילו ריתוק תוך מניעת יציאתו של אדם לחוץ-לארץ, תוך הריסת התכניות שלו, בלי משפט, סתם כך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

אני מסיים ורוצה להגיד — אלא לא נותנים לי לסיים. בכל הצעד הזה לא תפחידו שום איש. שר-המש- פטים תמיר, בחוקים הפאשיסטיים שלך לא תפחיד לא את הכוחות הדמוקרטיים בישראל, לא את האוכלוסיה הערבית בישראל ולא את העם הפלישתינאי. החוקים האלה שאתם מכניסים אחד אחרי השני הם סימן של חולשת הממשלה, של התפוררות הממשלה. אתם רוצים למנוע, לקראת הבחירות הבאות, סדרים דמוקראטיים במדינת ישראל. אתם רוצים להכין גם מעשים אכזריים בתוך ישראל ואתם גם מכניסים פעולות כלפי חוץ, כדי ליצור מצב כזה שתוכלו להישאר בשלטון או אפילו למ- נוע את הבחירות.

עושה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

אדוני היושב-ראש, מדוע לא מפסיקים אותו? הוא מדבר כבר חצי-שעה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת וילנר, אתה צריך לגמור.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אני גומר.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

אתה לא גומר. כשגומרים יורדים מעל הבמה. אתה מדבר כבר 20 דקות.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אבל כל הזמן היו הפרעות.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

תסלח לי, אני מבקש שתגמור.

שר-המשפטים ש. תמיר :

אדוני היושב-ראש, לסוכנים סובייטיים יש זמן כפול? מה קורה כאן?

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

אני מבקש ממך לגמור בכבוד.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אתה מדבר בשם צילה?

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת וילנר, אתה גמרת.

שר-המשפטים ש. תמיר :

סוכן סובייטי. אתה עבד כנעני.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אתה יוצר חוקים בשביל משטר כמו בצילה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת וילנר, אני מבקש שתגמור.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

יותר טוב מאשר מחוקק נאצי.

יוסף רום (הליכוד) :

למי התכוונת, חבר-הכנסת אבנרי? אולי תסביר למי התכוונת. אינך יודע להסביר, אין לך האומץ להסביר.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת וילנר, אתה מדבר 20 דקות ומגיע לך לדבר רק 10 דקות.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אני רוצה רק — — —

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

אתה לא גומר, תסלח לי, אתה מתחיל נאום ואני מבקש שתגמור.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אני גומר.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

אתה לא גומר. אתה גומר כבר 10 דקות.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אבל כל פעם מפריעים לי.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

בוודאי, אם תדבר שעה יפריעו לך עוד יותר. אני מבקש שתגמור, חבר-הכנסת וילנר.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
מה אתם מאיימים כל הזמן?

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת וילנר, זה לא לכבוד הכנסת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אני גומר כבר.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

לא, אתה מדבר 20 דקות ותדבר עוד חצי-שעה. כל זמן שתדבר יפריעו לך. אתה דיברת 20 דקות לפי ה- שוען.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
טוב, או תן לי עוד דקה ואני גומר.

עושה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

אם הוא לא יציית לך, אדוני היושב-ראש — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
מה זה, את גם כן יושבת-ראש? עכשיו הוא יושב- ראש.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

את מדברת תמיד פי-שניים.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת וילנר, למה לך? אתה דיברת 20 דקות. יש גבול לדבר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אני הייתי גומר כבר.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

היית גומר. לפני 10 דקות אמרת שאתה גומר. למה אתה מביא את זה לאי-כבוד?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אי-כבוד הוא עצם הדין עכשיו.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

זה אי-כבוד שאני צריך לדבר אליך בצורה כזו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

תסלח לי מאוד, זה אי-כבוד שסיעת הליכוד הולכת הביתה ואומרת: ישחקרנא הנערים —

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

זה לא עניין של הזמן שלך. יש לך 10 דקות ואתה מדבר 20 דקות.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
כך לא מקיימים דיון.

תופיץ זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
זו קנוניה שנעשתה על-ידי הכנסת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
מה החזית המשותפת הזאת של הליכוד עם הימין של המערך ?

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת וילנר, אני מבקש שתגמור.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
חזית חדשה, אתם כבר עושים — — —

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

חבר-הכנסת וילנר, אתה גמרת כבר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
אני רוצה לסיים.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

אתה גמרת כבר, תסלח לי. דיברת 20 דקות, יש גבול.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
רגע אחד, אדוני היושב-ראש, אתה נתת לי, בכל הכבוד, עוד דקה.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

נכון.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
לא נתנו לי לדבר בדקה הזאת.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

מפני שדיברת לעניין אחר, לא לעניין זה. התחלת בוויכוחים עם הימין ועם השמאל. באמת תגמור, אני מבקש ממך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
לא צריכים להיות תחת לחץ של אנשים שמפריעים.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

זה לא לחץ, אני נוהג כלפי כל אחד באופן שווה ואתה דיברת 20 דקות לפי השעון.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :
נתת לי את הדקה.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

ואתה לא מדבר, אתה מתחיל בוויכוחים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

אני לא אתווכח אתם, עם החזית הזאת. אני רוצה רק להזכיר שסגן ראש הממשלה ארליך הוא שהזכיר — משום-מה היום הוא איננו כאן — שעלול להיות מצב ששר שני בממשלה, השר שרון, יקים מחנות-ריכוז, והוא — השר ארליך — יהיה אחד הראשונים שייכנס לשם. האם זה לא קשור עם החוקים שאתה מביא כאן ?

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

עברת כבר על הדקה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

אולי אתה מתכוון לא רק לשרון אלא גם לתמיר.

הי"ר י. מ. אברמוביץ :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין, ואחריו — לחבר-הכנסת ורהפטיג.

אמנון לין (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא בשמחה ולא מתוך ששון אנחנו באים לחוקק את החוק הזה אלא מתוך הרגשת חובה שנכפתה עלינו, כורח שנכפה עלינו על-ידי אירגוני החבלה ועל-ידי חוגים קיצוניים בישראל המזדהים בגלוי ובפומבי עם אירגוני החבלה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

ואתה חושב באמת שתפסיק את ההזדהות ואף אחד כבר לא ירים את הדגל, אף אחד לא ישיר את ההימנון ואף אחד לא יודהה עם אש"פ ? אתה חושב שברגע שה חוק הזה יתקבל בכנסת כל זה ייפסק ?

אמנון לין (הליכוד) :

לפני כמה שנים עמדה כאן גולדה מאיר, ז"ל, ואמ"ר : אם יש דבר שאנחנו לעולם לא נשכח לעולם הערבי הוא שהם הכריחו אותנו ללמד את בנינו להשתמש בנשק ולהרוג, במקום להקדיש את שנות חייהם הצעירות ל-להבה. כך אמרה גולדה מאיר, זכרונה-לברכה. אני אומר לכם עכשיו שאם יש דבר שהכנסת כולה לא תסלח לחוגים הקיצוניים בישראל אוהדי אש"פ הוא שהם הכ-ריחו אותנו לחוקק את החוק הזה, שכולנו היינו מעדיפים שלא יהיה צורך בו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

מבחינת הדיקדוק צריך להגיד "חיהם הצעירים".

אמנון לין (הליכוד) :

אם אנחנו באים לחוקק חוק כזה, אני יכול לומר שאם יש דבר שפה רבים מאתנו, גם מי שיושבים כאן ושתגדירו אותם כפי שתגדירו אותם, לעולם לא נשכח לחוגים הקיצוניים אשר בישראל הודהה עם אירגוני החבלה, את העובדה שנאלצנו לחוקק חוק שמעולם לא חשבנו שנצטרך לחוקק אותו במדינת ישראל. אבל מדוע אנחנו נאלצים לחוקק אותו ? מה הוא הכורח שנכפה עלינו לחוקק את החוק הזה ? יש שתי סיבות עיקריות.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

הכיבוש.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

צעד אחרי צעד הכיבוש הזה משחית.

אמננו לין (הליכוד) :

בדעיכה, העולם הערבי נמצא בעלייה, העולם כולו מנדה את ישראל ותומך בהקמת מדינה פלשתינאית. אלה סיבות ברורות, וכתוצאה מהן גדל מספר הערבים המזדהים עם אירגוני חבלה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

בלי קשר למעשים שלנו ?

אמננו לין (הליכוד) :

אמרתי : המעשה הגדול ביותר שלנו היה שכך נפלנו במלכודת של מלחמת יום-הכיפורים וכתוצאה ממנה התחילה ההתדרדרות.

אבל, רבותי, יש גם שגיאות שלנו, ועליהן אדבר בסוף. אתם חייבים לדעת — מדינתנו משולה לשדה תבואה שיש בו סוגים שונים של דגן, אבל אנשי בליעל מנסים להצית את התבואה. החוק הזה נותן מכשיר בידיו שומרי השדה כדי שלא לאפשר לאותם אנשי בליעל להצית בערה בשדה הזה שכולנו מתגאים בו. וזאת עליכם לדעת, חברי הכנסת, קל יותר למנוע בערה מאשר לכבותה. המטרה העיקרית העומדת לנגד עיני מי שמחוקקים את החוק היא למנוע משבר חמור מאוד שיכול לקרות בין יהודים לערבים. אם החוקים הקיצוניים יצליחו לגרור אחריהם את כל הציבור הערבי בארץ להתייבשות לימין אירגוני החבלה, אריאז כל יהודי יהיה נגד כל ערבי, כל ערבי יהיה נגד כל יהודי. משבר כזה — יכולים לדעת רק איך הוא מתחיל ; לעולם אי-אפשר לדעת איך הוא יתפתח ומה יהיו תוצאותיו. החוק הזה בא למנוע את ההתפתחות הזאת, החוק הזה בא למנוע פעולה כזאת מאותם חוגים קיצוניים, שוליים אולי, אשר שמו להם למטרה לגרור אחריהם את כל הציבור הערבי. מתוך ידיעה ברורה שאם אמנם כך יקרה התוצאה תהיה חמורה מאוד לשני העמים.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

התוצאה תהיה בדיקת הפוכה.

אמננו לין (הליכוד) :

אבל, חברים יקרים, נאמרו כאן דברים קשים מאוד, בעיקר עליידי חברי-הכנסת וילנר. הוא דיבר על המציאות המשפטית כעל פאשיסט, מקארטיסט. כל מה שרק אפשר להגיד נאמר עליידי וילנר. אני רוצה להתייחס לדברים האלה בקצרה. אנחנו גינינו, בצדק, את המאקרתיסם בארצות-הברית. ומדוע ? מה ההבדל ? מה קרה בארצות-הברית ? בארצות-הברית קמו צעירי, רבים, אנשי תרבות ואנשי-עט, סופרים ואנשי-רובה-קו שם כדי ליצור אמריקה טובה יותר. אלה הם אנשים שאהבו את אמריקה, הם חיפשו דרכים כדי שתהיה אמריקה טובה יותר, הם נלחמו למען משטר טוב יותר, הם נלחמו למען אמריקה כי הם אהבו אותה. לכן הרי דיפות שרדפו אותם היו בעינינו מגונות. קחו לדוגמה את לוחמי החופש ברוסיה הסובייטית, לא רק אסירי-ציון, גם אנשי-רוח. מה ההבדל בינם לבין המקרה הזה ? הם באמת רוצים רוסיה יותר טובה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

מה על אנשי שלום-עכשיו ?

אמננו לין (הליכוד) :

מייד אדבר על כך.

אסירי-ציון רוצים לצאת מרוסיה. מי שרוצים להי-

סביבה הראשונה היא סביבה שאנחנו נקרא לה, לצור רך ההסכרה, צעד מונע. יש בארץ הזאת חוגים רחבים מאוד בקרב ערביי ישראל שאינם מזדהים עם אירגוני החבלה.

יכול להיות שבלבם הם רואים באש"פ את הנציג החוקי של העם הפלשתינאי. אבל מכאן ועד להזדהות עם מעשי אירגוני החבלה — המרחק גדול. יותר מזה : החוגים החיוביים האלה בקרב ערביי ישראל אינם מזדהים עם הפעולות של החוגים בישראל המזדהים עם אירגוני החבלה. מדוע ? — מכיוון שהם רוצים להמשיך בחיים. של דו-קיום והבנה בין יהודים לערבים, שאנחנו יצרנו במשך 32 שנה של קיום מדינת ישראל. לעומת החוגים האלה פועלים חוגים, הייתי אומר, ברוטאליים, בשם רעיונות שאולי הם מאמינים בהם, ומשליטים אותם רת טרור, פחדים ורדיפות בכל כפר, בקאמפוסים, עד כדי כך שאנחנו רואים לנגד עינינו כיצד נרמסים החוגים האלה, כיצד נרמסות זכויותיהם, זכויות האזרח, חופש הפרט וחופש הביטוי. ואדם שהדמוקראטיה בישראל יקרה לו, אדם שכל אותן זכויות יקרות לו, שואל את עצמו : כיצד המדינה יכולה להבליג באפס מעשה ? כיצד המדינה יכולה להגדיל מהצד ולראות כיצד החוגים החיוביים, המתנגדים לפעולת החוגים הקיצוניים, נודפים באווירת טרור, אימים ופחדים, זכויות האזרח שלהם נרמסות, זכויות הפרט לגמרי נרמסות, חופש הפרט לא קיים ? מדוע אנו, חברה דמוקראטית, מדינה הרוצה וחיבת לשמור על זכויות הפרט, על חופש הביטוי, על ההגנה על הפרט, מדוע איננו חייבים לחוקק חוק כזה שימנע מהחוגים הקיצוניים להצליח לרמס את כל היקר לנו, היינו את חופש הפרט, את זכויות האזרח של מי שאינם מזדהים אתם, של מי שאינם מקבלים את ההזדהות עם אירגוני החבלה ? אלה שתי הסיבות שבגללן נאלצנו לחוקק את החוק הזה.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

חבר-הכנסת לין, אתה הרי מצוי בסוגיה הזאת. איך, בכל-זאת, אתה מסביר ש-32 שנה אחר קום המדינה צעירים ערבים, שהם תלמידי המדינה, עברו בית-ספר עברי בלבד, הפכו לקיצוניים עד כדי כך שצריך לחוקק חוק כזה ?

אמננו לין (הליכוד) :

זה לא שייך לנושא, אבל אומר על כך מלה אחת. רבותי, זו שיחה ארוכה מאוד. אין ספק, חברי-הכנסת אבנרי, שתרמו לכך האירועים האחרונים במזרח, הנסיבות בעולם, דעיכת מעמד ישראל בעולם ובארץ — דבר ידוע ונראה לעין — ההופעה של יאסר עראפאת בארץ וכניעת כל מדינות העולם לאש"פ ולטרור.

אורי אבנרי (מחנה שלי) :

האם מעשים שלנו לא תרמו לזה ?

אמננו לין (הליכוד) :

כתוצאה מהשתנות הנסיבות אין זו עוד אותה מדינת ישראל שנגלתה בעבר לעיני הערבים בישראל כמדינה חזקה, מדינה שהעולם כולו מקבל אותה, גם בארץ וגם בקרב כל אומות העולם. סיבות שלא אכנס אליהן, בי עיקר אחרי מלחמת יום-הכיפורים, גרמו לכך שכיגע נראה לחלק מערביי ישראל שמדינת ישראל נמצאת

שמואל פלאטוֹ-שרון (פיתוח ושלום):
או צ'רלי ביטון, אני רק מתחיל.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
על תמיכה של גאנגסטרים ושוודים.

שמואל פלאטוֹ-שרון (פיתוח ושלום):
אני רק מתחיל.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה רוצה להביע תמיכה של אנשי ציבור —

שמואל פלאטוֹ-שרון (פיתוח ושלום):
"ווארף אים ארויס." מה זה?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת צ'רלי ביטון, אני מבקש שתשב בשקט.

שמואל פלאטוֹ-שרון (פיתוח ושלום):
כשאני נשען על חתימתם של כ-450,000 ישראלים
שחתמו על עצומה הדורשת שרק"ח תוצא מחוץ לחוק.

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קרי-
את ב"ני ים)
עכשיו אתה יכול לדבר.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה לא מבין אפילו מה שאתה קורא.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת צ'רלי ביטון.

שמואל פלאטוֹ-שרון (פיתוח ושלום):
מה אתה מבין, אידיוט? מה אתה מבין פה?

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת צ'רלי ביטון, אני קורא אותך לסדר.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תרצה בבית-הסוהר את העונש שלך, אחר כך תבוא
הנה להטיף מוסר. שודר, גאנגסטר.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת צ'רלי ביטון, אני קורא אותך לסדר
בפעם השנייה. קראתי אותך לסדר בפעם השנייה.

שמואל פלאטוֹ-שרון (פיתוח ושלום):
בפעם השנייה, "ארויסווארפן".

דרישה זו לא באה בגלל אי-הסכמה עם אידיאולוגיה פוליטית של מפלגה זו אלא בגלל תמיכתה ב"אש"פ וייצוגה בכנסת. ממשלוחינו פנו ופעלו בכל מדינות המערב כדי לנסות למנוע פתיחת משרדי אש"פ, בעוד שכל העולם יודע שרק"ח היא הנציגה והזרוע של אש"פ בישראל. כולם יודעים שהרשויות המוסמכות בישראל אספו — — —

אורי אבנרי (מתנה שלי):
כולם יודעים שאתה נציג המאפיה.

שמואל פלאטוֹ-שרון (פיתוח ושלום):
מספיק.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
חבר-הכנסת אבנרי, אל תענה לו.

שאר ברוסיה ונאבקים על רוסיה דמוקרטית יותר, הם באמת אוהבים את רוסיה. אסירי-ציון נאבקו, נלחמו והקריבו את חייהם למען רוסיה. ואם הם נאבקים כדי לצאת מרוסיה הם עושים זאת למען מטרה שהם מאמינים בה. אבל בשום אופן אין מטרתם להרוס את רוסיה.

במקרה שלנו יש לנו עניין עם אנשים שאינם ארזים את מדינת ישראל. ולא רק שאינם אוהבים את מדינת ישראל, הם מזדהים עם מי שהאידיאולוגיה של-הם מדברת על השמדת ישראל. ממה נפשכם? אנחנו, מתוך אהבת ישראל, מדינת ישראל והדמוקרטיה הישראלית, בשם הדמוקרטיה מאפשרים לחוגים הרומסים את זכויות האזרח והפרט של אותם מבין הערבים שאינם מזדהים אתם לגרור את כולם למאבק נגדנו, בעוד שאנחנו רואים מחובתנו להעמיד סכר מונע כדי להציל את הדמוקרטיה, את זכויות הפרט וזכויות האזרח של מי שרוצים לחיות יחד אתנו בתחבה משרתת של יהודים וערבים במדינת ישראל. לכן כל מי שמנסה לעשות את ההקבלה הזאת עם פאשיסטים ומקאר-טיסם — טועה.

לסיום דברי אני רוצה לומר, אדוני השר, גם בבואי להגן על הצעת חוק זו אני עושה זאת בצער רב, כי הייתי רוצה שנוכל לחיות כאן בלי הצורך בחוק הזה. אני מאמין שגם אתה רוצה בזה באותה מידה. אבל דע לך, אף שאנחנו משוכנעים שאנחנו צודקים במאה אחוז כאשר אנחנו מחוקקים את החוק הזה, למען זכויות האזרח ולמען הצלת אותם ערבים הרוצים לחיות אתנו יחד, אל נשלה את עצמנו. הממשלה הזאת הפסידה שלוש שנים יקרות. אני עומד כאן כמעט שלוש שנים ואומר שיש לפתוח בפעולה קונסטרוקטיבית, חיובית, לקידום החברה הערבית, לעידוד האלמנטים החיוביים הפעילים בקירבה. אם אתה עושה רק פעולה נגאטיבית משום שאין ברירה וחייבים לעשות אותה, ואינך עושה מצד שני פעולה פוזיטיבית, אתה יכול להיות צודק, אבל למעשה אינך צודק. ואני רוצה לומר לממשלה הזאת: עדיין לא מאוחר, אולי אפשר עוד להתחיל בפעולה הזאת. יש לפתח פעולה גדולה בהרבה מישורים, שלא אפשר אותם כרגע, ובעיקר להיות מוגנים על-ידי המטרה העיקרית: לעודד את החוגים החיוביים המזדהים עם המדינה. הם נמצאים בכל העדות, בכל כפר, בכל מקום. יש אלפי אזרחים הרוצים לחיות אתנו יחד.

בצד הפעולה הזאת שאנחנו עושים, כדי למנוע מהמסיתים ומאויבי המדינה לפעול בחפזיות ולגרור את הציבור הערבי כולו נגד המדינה, חייבים לצאת בפעולה קונסטרוקטיבית לעידוד החוגים החיוביים. או נמצא את עצמנו צודקים ללא עוררין.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורהפטיג. אינגו. רשות הדיבור לחבר-הכנסת פלאטוֹ-שרון, ואחריו — לחברת הכנסת גרוסמן.

שמואל פלאטוֹ-שרון (פיתוח ושלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כשנה וחצי התייצבתי בפני אסיפה זו כשאני נשען על חתימתם של 450,000 ישראלים — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
על תמיכה של גאנגסטרים, על תמיכה של שוודים.

מחוץ לחוק מפלגה הנחשבת עוינת לבטחון המדינה. בארצות-הברית, הנחשבת למדינה בעלת המשטר הדמוקרטי ביותר בעולם, הראו שהם מסוגלים לפעול באומץ נגד מפלגה קומוניסטית כשזו מסכנת את חירותה.

במסווה של חופש ביטוי או מרשים לסטודנטים, יהודים כערבים, סטודנטים אשר הוצאותיהם מכוסות על-ידי כלל הישוב, להביע רשמית בציבור אידיאולוגיה הדוגלת בשהמדת מדינתנו.

ואב כ"ץ (המערך):

קשה להבין מה אתה אומר, חבר-הכנסת פלאטו שרון. הקשר בין הדברים לא ברור.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):
אחר כך אני אסביר לך.

ואב כ"ץ (המערך):

אין קשר בין הדברים.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):
אתה נגדי?

ואב כ"ץ (המערך):

קשה להבין.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):
כחבר בכנסת זו אני מרשה לעצמי לבקש משר המשפטים לבחון מחדש אילו תיקונים חדשים לחוקים קיימים או אילו חקיקה חדשה יש להביא לאישור הכנסת כדי להבטיח שיעמדו המחסומים הדרושים בדרכם של מי שרוצים לפגוע בנו.

היום אתמוך בהצעת הממשלה בתקווה שמר שמואל תמיר, המוכר כאדם אמיץ, יידע להציע לנו בקרוב —

אורי אבנרי (מחנה שלי):
צמד-חמד באמת.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):

— אותה תחיקה יעילה ונמרצת ונדרשה כדי להבטיח שאויבי מדינתנו לא יוכלו לפעול, מחשש של ענישה.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן — איננה; לחברת-הכנסת יגאל כהן — איננו.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אולי מטעמים הומאניים תפסיק את הישיבה?

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת רובינשטיין. רשות הדיבור לחברת-הכנסת וירשובסקי. רשות הדיבור לחברת-הכנסת פדר. אינם. רשות הדיבור לחברת-הכנסת רום. ואחריו — לחברת-הכנסת גאולה כהן.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, אמנם השעה מאוחרת, אבל הנושא הוא חשוב ונאמרו פה דברים חשובים על-ידי חברי כנסת מספר וגם דברים קשים וחמורים על-ידי כמה חברי כנסת אחרים. החוק

(חברת-הכנסת צ'. ביטון קורא קריאת-אמת ביניים)

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):
זה רק אש"פ, מה אתה רוצה? אתה קומוניסט.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה גאנגסטר, גנב.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):
I have nothing to do with you.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
חברת-הכנסת צ'רלי ביטון, קראתי אותך לסדר פעמיים.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):
זה כבר שלוש פעמים.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גאנגסטר, גנב, שודד.

משה עמאר (המערך):
צ'רלי, די.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
חברת-הכנסת צ'רלי ביטון, אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית, אני קורא אותך לסדר בפעם השלישית.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה גנב, אתה שודד.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):
אתה יודע מה זה גאנגסטר, אני בטוח.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה גנב, אתה שודד.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
הוא יצא. תכה רגל.

(חברת-הכנסת צ'רלי ביטון יוצא מאולם המליאה)

ואב כ"ץ (המערך):
כבוד היושב-ראש, כמדומני אחרי הקריאה השלישית צריך להוציא, לא בזמן הקריאה השלישית.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:
הוא אמר מלים שלא יפה לומר אותן בכנסת. כך לא מדברים בכנסת.
תמשיך, חברת-הכנסת פלאטו-שרון.

שמואל פלאטו-שרון (פיתוח ושלום):
כולם יודעים שהרשויות המוסמכות בישראל אספו חומר מספיק כדי להוכיח את הקשר ואת שיתוף הפעולה שבין ר"ח וברית-המועצות וכן בין ר"ח ואירגוני הפושעים, המרצחים. אני חושב שהצעת התיקון המוגשת לכנסת על-ידי שר-המשפטים מר שמואל תמיר אינה חוקה דייה ביחס לצרכי בטחוננו. האם יהיה עלינו להתחין עד שבנים נוספים יפלו קרבן? פיגועים רבים מבין האחרונים שפקדו אותנו לא היו מתבצעים אילו נקטנו בזמן את הצעדים שנדרשו. כל המדינות הדמוקרטיות בעולם חוקקו חוקים המאפשרים להוציא

הציונית ממדינת ישראל, וזאת כדי לחסל את מדינת ישראל.

אדוני שר המשפטים, אנחנו דנים בתיקון להצעת החוק שאני מברך עליה ומכיר בחשיבותה. לפיכך חשוב להוסיף להגדרה של "אירגון טרוריסטי", כפי שמופיעה בסעיף 1 של החוק ובו מוגדר "אירגון טרוריסטי" "צוות אנשים המשתמשים באלימות שיכולה לגרום למות אדם או חבלה בו, או לאיומים במעשי אלימות כאלה." יוצא שרק המזדהה עם אירגון טרוריסטי כזה, רק הוא יואשם בעבירה לפי פקודה זו. לפיכך יש לתקן גם את הגדרת "האירגון הטרוריסטי" המופיעה בסעיף 1 ולומר ש"אירגון טרוריסטי הוא גם אירגון שבאמנתו שולל את עצם קיומה של מדינת ישראל ופועל להשחתתה, שואף לגרש את העם היהודי כולו או חלקו ממדינת ישראל, פועל להוציא את התנועה הציונית אל מחוץ לחוק." אלה פעולות, אלה אינן מחשבות ולא הספות. אירגון הפועל למען ביצוע מטרות אלה, אין לי ספק שהוא אירגון טרוריסטי, ויש לעשות זאת כדי לאפשר בצורה ברורה לבתי המשפט לפעול נגד החוגים הפועלים ומשתמשים פעולה עם אירגונים אלה. שלם כך, אדוני השר, יש גם לתקן את סעיף 7 בחוק אשר במתכונתו הנוכחית קובע מה הן ההוכחות שיש להביא לפני בית המשפט כדי לקבוע אם חבר בנ"א אדם הוא אירגון טרוריסטי או לא. להלכתי יש לתקן את סעיף 7 ולהוסיף בו שניתן להגדיר או להוכיח ש"אירגון הוא טרוריסטי אם ייקבע כי די בהוכחה כי אחד או יותר מתוך חברי בנ"א עשו אחת הפעילויות הללו כדי לעמוד בנטל ההוכחה לעניין הפקודה בנושא אירגון טרוריסטי, דהיינו שהאירגון הוא אירגון כזה השולל את עצם קיומה של מדינת ישראל ופועל להשחתתה, שואף לגרש את העם היהודי כולו או חלקו ממדינת ישראל, ופועל להוציא את התנועה הציונית אל מחוץ לחוק.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

מה על גירוש מי שמטיף לגירוש העם הערבי מ"ארץ ישראל?"

יוסף רום (הליכוד):

אני עדיין לא שמעתי שמישהו מטיף לגירוש.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הרב כהנא בהופעות פומביות — תנועת "כך".

יוסף רום (הליכוד):

השאלה היא לא שואף אלא פועל. מדובר כאן ב"החלט על פעולות.

אדוני השר, נראה לי שיש חשיבות רבה להעביר את החוק, בתוספת התיקונים האלה, כדי שנוכל להגן על הדמוקרטיה הישראלית. אני מברך אותך על הגשת החוק ואני בטוח שהכנסת תתמוך בחקיקת חוקים ש"נוכל בעזרתם להגן על הדמוקרטיה הישראלית.

היח"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחברת הכנסת זיאד.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, החוק הזה בא, בעצם, לענות על שאלה שריחפה כל הזמן באוויר ולא

שאנחנו באים לדון בו בא לסתום פירצה, פירצה הקר" ראת לגנב או לגנבים המנסים לפגוע בדמוקרטיה הישראלית ובזכותה של הדמוקרטיה הישראלית להגן על עצמה. לא פלא שמי שתוקפים בחריפות את התיקון על אותם המעוניינים והפועלים להריסת הדמוקרטיה הישראלית ואולי גם להריסתה של המדינה עצמה.

אדוני היושב ראש, אני רוצה להזכיר לכנסת שחוקים הבאים להגן על הדמוקרטיה חוקקו ונמצאים ב"ספרים של מספר לא קטן של מדינות בעולם, המדינות הדמוקרטיות, גם בבריטניה, גם בשווייץ, וכל"ל לים גם בקונסטיטוציה החדשה של הרפובליקה הפדרלית של גרמניה המערבית. כל החוקים האלה באים להגן על העובדה שהדמוקרטיה היא הזקוקה להגנה מפני הגורמים והחוגים הקיצוניים אשר השתמשו בחופש הדיבור, בחופש ההתארגנות, כדי להרוס את המשטר הדמוקרטי מבפנים, כפי שהיה ברפובליקה של ויימאר, אשר על הריסותיה קימו את הדיקטטורה הנאצית יונאליסטיקאליסטית. אין פלא שהחוגים המתאגדים סביב האירגון אש"פ, ה-P.L.O., המכין את עצמו להריסת מדינת ישראל, חוגים אלה קוראים לעצמם "חוגים סוציאליסטיים לאומיים". במלים אחרות — נאציאליסטי סוציאליסטיים.

אש"פ עצמו אומר במפורש שהוא פועל להפעיל את ההמונים, בהחלטת ועידת ה"פתח" בדמשק נאמר שיש להפעיל את ההמונים הפלשתינאים, "את עמנו הפלשתיני באדמות הכבושות שנכבשו מאז 1948 כדי לאפשר להם לפעול נגד המזימות לפצל את אחדותם ולשטש את אופיים הערבי." זו החלטה שבאה לעורר חוגים קיצוניים בקרב האוכלוסיה הערבית של ארץ ישראל לפעול לתמיכה בפעולת אש"פ להריסת מדינת ישראל. אבל לא רק חוגים אלה, גם חוגים של אוהדים בארץ ובהול — כפי שבוסא בהחלטת "פתח" בדמשק: "חיזוק הקשרים הקיצוניים של תנועתנו והגברת פעילותה המדינית על יסוד עקרונות תנועתנו והפרוגרמה שלה, תוך כינון בריתות עם הכוחות המדיניים הדמוקרטיים והפרוגרסיביים הניצבים לצד מאבקנו הצודק וזכויותנו הלגיטימיות." החוגים האלה, ששמענו אותם או את דובריהם כאן בכנסת, כשהם מנסים להגן על הנפת הדגל של אש"פ בארץ ישראל ומנסים להגן על השמעת ההימנון של אש"פ — הם המנסים היום להטיל דופי במטרות הצעת החוק הזאת.

אני רוצה להזכיר לחבר הכנסת מטעם רק"ח, חבר הכנסת וילנר, שאולי שמע מה שאמר הידיד של רק"ח ראש עיריית חברון לשעבר קואסמה כאשר שאלו אותו על המגעים בין אש"פ לרק"ח: "מהי עדת על רק"ח הקומוניסטית?" התשובה שלו היא: "האמת היא שרק"ח מפלגה קומוניסטית ועד עתה היא מייצגת אחוז קטן מכלל החברה הישראלית. ואולם היא מהקבוצות הדור"שות לתת לפלשתינאים את זכויותיהם ולהגשים את חזרתם למולדתם ולאפשר להם לחיות כשוויים בחברה אחת שבה לא יהיה הבדל בין יהודי, נוצרי ומוסלמי. אפשר שאנו חלוקים בדעותינו, אך אין זה מונע מל"עודד את המחשבה בתוך ישראל, כדי שתהיה מכשול לביצוע הדרך הציונית." אין ספק שרק"ח פועלת במ"טרה לפגוע בדרך הציונית. זה אולי המכנה המשותף בין ההתבטאויות שנשמעו כאן על-ידי אנשי רק"ח ובין המגמה של אנשי רק"ח ואש"פ הפועלים להוציא את

חוברת ל"ה, ישיבה ש"ס
— חוק לתיקון פקודת מגיעת טרור —

חברת-הכנסת אלוני. דרך-אגב, היתה זו בקשה מאוד מכוערת. אינני מתכוונת דווקא לעובדה שהיא קיבלה סטירת-לחי כצד ליילה חאלד אלא אני מתכוונת לתירוץ שנתנה חברת-הכנסת אלוני: שהיתה זו מצדה פרו-בוקאציה. האם זה מכובד? אינני מדברת על אנשי אש"פ, שאינני מכבדת אותם ולא איכפת לי איך הם מקבלים זאת. אבל אני רואה זאת כאי-כבוד מצדנו, שהיא כאילו עשתה זאת לצרכי פרובוקאציה. מה זה? איזה מין תיחכומים מבטישים ומבטישים הם אלה? זאת היא שאלה שצריכה תשובה, והחוק אינו משיב עליה. אני אומרת זאת לתשומת לבך, אדוני שר המשפטים.

שר-המשפטים ש. תמיר:

חברת-הכנסת גאולה כהן, החוק עונה ויש פסיקה. לא אסביר זאת בקריאת-ביניים. אבל יש חוק ברור הקובע מתי אסור ומתי מותר מגע כזה עם סוכן כזה.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):
ובכן, האם זה מותר לדעתך?

שר-המשפטים ש. תמיר:

לא אתן לך עכשיו תשובה על כך, בפגישה אישית אענה לך ברצון.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אנחנו לא נוכל להרים קולנו כאשר קרייסקי או מישהו אחר נפגש עם איש אש"פ.

שר-המשפטים ש. תמיר:

בדברי התשובה אתייחס גם בקצרה לנושא זה. היתה פסיקה של בית-הדין העליון — — —

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אדוני שר המשפטים, רחם עלינו. כבר קרוב לשעה 23:00.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

אינני רוצה להתייחס עכשיו לתירוצים. אני רוצה לדבר על מפ"ם. אינני יודעת כיצד מפ"ם גורת את המערך לעמדות שעליי מסורת הבטחון המפוארת של המערך הוא לא צריך היה להיגרר אחריה. אין ספק שהיתה לכם רגישות לעניין הבטחוני, ולכן אינני מבינה זאת. אצל מפ"ם זה טבעי. שהרי מר שם-טוב היה ה' איש שנתן תעודת הכשר לקוואסמה בבג"צ ואמר עליו שהוא איש מתון ורוצה בשלום. דברים אלה הוא אמר על אותו קוואסמה שבקשר אליו אקרא אחר כך כמה משפטים. ובכן ברור שמר שם-טוב הוא נגד חוק זה, כי הוא לא רואה באש"פ את מה שאפילו אתם ואת מה שכולנו רואים בו: אייגון ניאורנאצי. ולא חשוב לי באיזה שם תקראו לו. ברור שהוא נגד זה והוא גורר אחריו את המערך.

אינני מקבלת את הטענות הן שכאילו החוק הקיים מספיק. אם אמנם הוא היה מספיק, מדוע זה לא שמעתי בבית הזה מצד האופוזיציה את השאלה: מדוע לא מפעילים את החוק? הרי היו מקרים שבהם צריך היה להפעיל אותו, ואיך זה לא שאלה האופוזיציה מדוע אין הממשלה מפעילה חוק זה? היו כמה סעיפים שיכלו לתת תשובה למצבים מסויימים, אבל הם לא הופעלו.

אורי אבנרי (מחנה שלי):
הם הופעלו נגד לחי"י.

קיבלה תשובה: האם יש לנו מלחמה עם אש"פ או אין לנו מלחמה עם אש"פ? זאת השאלה. ממשלת ישראל לא ענתה על השאלה הזאת. "מפי עוללים ויונקים ייס" דת עו"י" — כמו שנאמר — ונגרם כך שדווקא הסטור דנטים שעמדו ממש בעימות קרוב עם הבעיה הזאת היו מוכרחים לקבל תשובה על השאלה הזאת. לא היתה תשובה. כבר מזמן אני יודעת ששר המשפטים הכין או ניסה להכין הצעה כזאת. על-כל-פנים צריך היה, לדעתי, להיות חוק לעשיית דין באירגוני הטרור ועוד רבים משתפי הפעולה, במקביל לחוק הקיים לגבי ה' נאצים. — —

אורי אבנרי (מחנה שלי):

מקודם היה "חוק גאולה כהן"; היום — "חוק צחי הנגבי".

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

זכיתי. אני גאה. אם אתה כבר מזכיר זאת. אתה תקפת הרבה מאוד את הבן של גאולה כהן, אני שמחה מאוד לומר גם לפרוטוקול שגם כאם וגם, כמו שאומרים אצלנו, כאשה ואם בישראל אני מאוד גאה בבני וברעי, שהם בעצם דחפו להחיקת חוק זה מתוך מצוקה של המציאות. תיכף אומר מלה גם על העיתוי וגם על החינויות, וגם על האפקטיביות של החוק.

— — החוק בא לענות על השאלה הזאת. יש לנו מלחמה עם אש"פ. אני רוצה לשאול לא על מה שיש בחוק אלא על מה שאין בו. אני חושבת שאין בו יתר אלא יש בו חסר. אני מתייחסת לנושא של מגע עם אש"פ. אני רוצה לשאול: האם מותר היה לחברת-הכנסת שולמית אלוני לבקש פגישה עם ליילה חאלד, שהיא חברת אש"פ מוצהרת ונמנית עם מפקדיו, שהיא רוצחת וחוטפת מטוסים? אבל בלי קשר לזה שהיא רוצחת, האם מותר היה לחברת-הכנסת שולמית אלוני לבקש פגישה אתה? ואם מותר לה, מדוע הצעקה על כך שקארטר ייפגש מחר עם עראפאת? למה הוא לא ייפגש? מה נוכל לומר לו או, כאשר הוא יכול להשיב לנו: לחברת כנסת שלכם מותר להיפגש עם ליילה חאלד, ולי אסור להיפגש עם עראפאת? אני רוצה לד-עת: מותר או אסור? אני רוצה לדעת זאת עוד לפני שאני אומרת את עמדתי בעניין זה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

מותר לפי החוק.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

למה נדבר על מה שמותר עליי החוק? הרי יש גם עמדה בעניין הוה למדינה הזאת. אני רוצה לשאול מה אומר החוק בעניין זה. אם מדובר באויב, האם מותר או אסור מגע איתו? מה הגבול בדברים האלה? כאשר איש הממשל המבוא, למשל, נפגש עם ראש עיריה שהוא מחליט שהוא איש אש"פ, האם זה מותר, אבל אדם שאינו בתפקיד, לו אסור להיפגש עם איש כזה? ולא חשוב אם זה חברת-הכנסת דיין או חברות הכנסת אלוני או, כמובן, חברת-הכנסת אבנרי. אם הם יידעו שהם עלולים להיענש על כך, הם לא ייפגשו, ולא תהיה עוד תופעה כזאת. החוק הזה צריך לומר שאם הם נפגשים הרי זו עבירה פלילית.

אני רוצה לשאול את שר המשפטים מה הוא מתכוון לעשות בעניין הוה של בקשת הפגישה מצד

שייכת לתושביה, וכן יפו שוב תשוב לידיהם, וכן עזה וח'פה, כולן תשובנה לידי בעליהן." לעתון "אל-הדה" אמר ראש עיריית חלחול, מילחם, ב-10 במאי 1980: "ואנחנו, ראשי העיריות, איננו גוף נפרד מהאירגונים הפלשתיניים. אנחנו חלק מהם והם חלק מאתנו, אלא שאנחנו — פעולתנו היא פומבית, בעוד שפעולתם היא פעולה סודית." לעתון "אל-נהר" הביירותי אמר קוואס-מה ביום 10 במאי 1980 למראייניו: "הרובה הוא שייש-אר בן-ברית שלנו, הידיד והאח, עד אשר נזכה בעצ-מאות ובחופש. חברון מהווה סמל, היא עיר ואם של המורדים והעם הפלשטיני לאורך כל ההיסטוריה. אזור חברון הוא אזור של בני-חיל, ותמיד היה מזון של המהפכה הפלשטינית. וזה איננו חדש. אתה יכול לחקור את התפקיד שמילאו בני חברון במהפכה הפלשטינית בשנים 1920, 1921, 1929, 1936. לעתון "אל-ווחדה" אומר מילחם, ראש עיריית חלחול, ב-15 במאי 1980: "ההסלמה בטרור תימשך — — —"

אורי אבנרי (מחנה שלי):

הוא אמר: "טרור"? זה אבסורד מה שאת קוראת. ראית ערבי המשתמש במלה זו?

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

"— וגם מאבק תושבי השטחים, וזה ישפיע על כל העולם, כי הרי הציונים — אין מקום להמשך קיומם במצב של שלום אמיתי. הם אינם מסוגלים להתקיים אלא אם יש מצב של מתיחות ומלחמה. וזה חל על כל המפלגות, מן הליכוד ועד מפלגות הפרעלים." כאן שואל המראייני: "כלומר, אין ביניהם לא נצים ולא יונים?" ומשיב מילחם: "בדיוק כך. אין ביניהם לא נצים ולא יונים אלא רק חוזרים." מר שטייטוב, אם הוא איננו יודע מה הוא, נץ או יונה, אומר לו מילחם: לא נץ ולא יונה אלא חזיר.

אקרא ציטטה אחרונה. ב-Time Magazine ביום 4 ביולי 1980 הופיע מאמר בשם The Anger of the Palestinians — "זעם הפלשתינים". אני דורשת ממך פעולה, אדוני שר המשפטים. במאמר זה מעיד מנהל העתון הזה בירושלים, מר דייוויד אייקמן, שבשיחה אתו אמר ראשד אשאוה, ראש עיריית עזה: "אנחנו נגד טרור, אך אני חושש שבמצב התיסכולים הנוכחי של הפלשתינים חובה להשתמש באלימות." במקור נאמרו המלים: Violence must be used. אני פונה אליך, אדוני שר המשפטים, עם חוק או בלי חוק, אם ראש עירייה שיש עמו שיתוף פעולה אומר כדברים אלה — Violence must be used — שחש-על בהתאם.

אדוני השר, אני מברכת אותך על הגשת החוק ומקווה שהוא יאושר עליידי הכנסת.

הי"ר י. ברמן:

רשומים עוד שני חברי כנסת לדיון, חברי-הכנסת זיאד ושחל. הם יקבלו את רשות הדיבור בשבוע הבא ביום ב', כאשר נשמע את תשובת השר ונצביע.

שר-המשפטים ש. תמיר:
אני מבין שחם שני חברי הכנסת האחרונים שגר-שמו לדיון ואין אחרים.

הי"ר י. ברמן:

הם יהיו חברי הכנסת האחרונים שישתתפו בדיון ולא יהיו נוספים.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

כאשר הרגישו מה זה אש"פ הצביעו בעד רשימת קסט"ל. זה לא היה רק בזכות מנהיג זה או יושב-ראש זה אלא שהבעיה היא אמיתית, היא קיימת בשטח וצריך היה לשמוע את קול ההמון כקול שדי בנושא הזה.

החוק הזה בא קצת באיחור, ואני מקווה שלא מאו-חר מדי. עד כמה הוא בא בעתו, זאת אנחנו למדים מהעובדה שהאוניברסיטאות נמצאות על סף פיצוץ. כי תוצאה מכך קמו גם באופן ספונטאני כל התנועות ה-אלה, גם באוניברסיטת חיפה. שם קמה תנועת "יש", וכל יהודי צריך להתגאות בתנועות האלה. תמיד חשבנו וראינו את הסטודנטים כאדישים, כאגואיסטים, והנה קמה כאן תנועה הנוגעת בחיים ובקיום. אין זה עניין של חופש דיבור. זה עניין של חופש הסתה מובהק. הם קמו כאשר הם ראו מה שהממשלה הזאת ומה שה-מדינה הזאת לא עשו. כל הכבוד לתנועת "יש" בחיפה ולתנועות קסט"ל בירושלים, בתל-אביב ובכל האוני-ברסיטאות האחרות. ידוע שהן עומדות היום על סף פיצוץ, והחוק בא במועד הנכון. טוב עשתה הממשלה כאשר עמדה על כך שהחוק יאושר, ואני מקווה שאכן יאושר, עוד במושב הזה.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

את החוק הזה אפשר להפעיל גם נגדם.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

עד כמה החוק הזה הוא אפקטיבי תעיד העובדה הזאת: כולנו שמענו במוראינו בטלוויזיה את הראיון עם ראש הוועד של הסטודנטים הערבים. כאשר הוא בשאל אם נזכה החוק הזה הוא ימשיך בפעולותיו, כולנו זוכרים מה הוא השיב. הוא אמר: אני לא מתכוון לה-עלות את עצמי לגרדום מרצוני החפשי. והדבר ברור: החוק טרם אושר, אבל הוא כבר עשה את שלו. אני אומרת שכל פירצה קוראת, בעצם, לגנב. לא אני אומר רת זאת אלא זאת אימרה. אנחנו רואים עד כמה היא מיושמת במקרה זה. הכשלו גם את המתונים, כמו ביהודה ובשומרון, על-ידי שיתוף פעולה עם אש"פ-טים.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

את לא מבינה שכולם יירדו למחתרת?

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

איפה יירדו למחתרת? נוכל להם גם במחתרת. נוכל להם היכן שיהיו. יש לנו די כוח ותושיה. גם בזה אנחנו יותר טובים מהם.

בכנס בעיריית חברון, ב-24 במארס 1980, אמר קוואסמה, ראש עיריית חברון: "יבוא היום שבו יתנוסס דגלנו מעל הערים יפו, חיפה ועכו, ואנו ניאבק עד שאתם, היהודים, תיכחדו."

אורי אבנרי (מחנה שלי):

וזאת לא אמר קוואסמה.

גאולה כהן (התחיה — בנא"י):

בראיון לבטאון החזית העממית של חבש, ביום 10 במאי 1980, אמר אלה-תמימי, הקאדי של חברון: "אני קראתי לאנשים, בהסתם של ימי שישי, שיחזקו את נחישותם וקראתי להם לג'יהאד. כאשר החליטו היהודים להתיישב בחברון התגריתי בהם ואמרתי: פלשתינים

ית. חוק לתיקון פקודת קביעת הזמן, תש"ם—1980 *
(הצעתו של חבר-הכנסת י. מ. אברמוביץ)

היו"ר י. כרמון:

הכנסת העבור להצעת חוק לתיקון פקודת קביעת הזמן, תש"ם—1980 — הצעתו של חבר-הכנסת אברמוביץ. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברמוביץ.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני זמן קצר הוציא מי שהוציא מנכבי העבר פקודה מאנדאטורית ולפיה חייב שר הפנים להנהיג שעון-קץ בישראל של שנה חודשים מדי שנה בשנה. בפסק-דין שנתן ביום כ"ט בתמוז שנה זו קבע בית-המשפט העליון ברוב דעות כי על-פי משמעות לשון הפקודה יש חובה על שר הפנים להנהיג שעון-קץ בכל שנה ושנה ואין הדבר ניתן לשיקול-דעתו של השר. אין זה, איפוא, מתקבל על הדעת שפקודה מעין זו, שנקבעה לפני חצי-מאה, לפני יובל שנים, תעמוד בקוצה, מבלי שמי שצריך להפעילה לא יכול אפילו לשקול אם יש מקום להנהיגה או לא. בהצעת החוק שאני מציע עתה מוצע לחקן את לשון הפקודה באופן של שר הפנים תהיה סמכות מלאה להפעיל את שיקול-דעתו ולהחליט אם יש מקום להגות שיקול-דעתו או לא. שר הפנים יוכל להשתמש בתנאי, איננו מציע את ביטול החוק אלא העברתו לסמכות של שיקול-הדעת לשר הנוגע בדבר.

כבוד היושב-ראש, נכון, עם ישראל צריך לחסוך באנרגיה. אך מי שעקב אחר כמות האנרגיה הנפנית שהשקיעו אנשים מסוימים, שכל כוונתם בהנהגת שעון-הקץ לפגוע בציבור הדתי, איננו יכול להתעלם מהמצב שבו מושקעת אנרגיה רבה באפיקים הלא-נכונים. מהתבטאויותיהם של כל אלה בעתונות ובכלי התקשורת מתקבל הרושם כי הישועה לעם ישראל תבוא מהנהגת שעון-הקץ, וזה פשוט מגוחך, כי אילו היינו מקבלים את ההצעות והדרישות של משרד האנרגיה שכל אחד ישבית את כלי-הרכב שלו ליום אחד בשבוע, היה יום אחד ויחיד כזה עולה בחסכוניותו על כל מה שאולי ייחסך בהנהגת שעון-קץ במשך שלושה חודשים בשנה, וגם היה מפחית בשיעור ניכר את מספר תאונות הדרכים והנפגעים בהן. שר האוצר אמר לפני זמן לא רב שמהיבזבוזים בארץ ניתן לפרנס מדינה שלמה. ואכן כמה אנרגיה אנו מבזבזים מבלי לחסוך, ואין סופה פה ומצפץ.

רוצים בחסכון באנרגיה — אדרבה ואדרבה, בבקשה, נקבל ונחליט על הצעות משרד האנרגיה: באו וגבילו את מחירי הנסיעה ל-80 קמ"ש; הבה נרחיב את השימוש במערכות סולאריות בהיקף ארצי לחסכון באנרגיה לצרכי חימום; באו נסגור את תחנות-הדלק בלילות ובסופי-השבוע; ניתן יד למעבר לשימוש בחם; נקצץ בהפעלת התחבורה הציבורית תוך איחוד קווים; נשבית נסיעת משאיות בשבת; נקבע שבתון רכב. כל ההצעות שפירטתי הן הצעות של משרד התחבורה ומשרד האנרגיה, ולוא הן היו מופעלות היו מביאים באמת לחסכון אמיתי באנרגיה. אך, לצער, מי שהציע אותן, משרד התחבורה ומשרד האנרגיה, אינם פועלים ליישומן. אילו היו עושים זאת היו משי-

גים ביום אחד של ההפעלה יותר חסכון ממה שחושבים לחסוך בשלושה חודשים של הפעלת שעון-קץ. תחת כל אלה מנסים בסעם המימיוני-כמה ליטול את כבשת הרש ולהציל, כביכול, את משק האנרגיה הבזבזי על-ידי הנהגת שעון-קץ. מבלי להתחשב כלל בפגיעה החמורה שייפגע המשק הישראלי כולו, והאנדרלמוסיה המיותרת שתיווצר בחברה בישראל שמדי חודשים מספר תיאלץ לסגל עצמה למערכת שעות חדשה, על כל המשמעויות של קשיי הסתגלות.

חברי הכנסת, יש לי יסוד איתן להאמין כי הנהגת שעון-קץ תעלה בתקופה זו את כמות האנרגיה שהציבור יצרוך. כי יום ארוך יותר, פירושו יותר כלי-רכב בכבישים עד רדת החשכה. פירושו יותר ילדים המשיקים בכבישים ומסכנים חייהם. פירושו טיולים ארוכים יותר. וכבר אמר זאת שופט בית-המשפט העליון, מר מאיר שמגר, בעת הדיון על הנהגת שעון-קץ בבית-המשפט.

בית-המשפט העליון פסק מה שפסק כתוצאה מעתירת אזרח מחיפה ובהתחשב בחוק המאנדאטורי שהיה לפניו. אך מעניין הוא שלא מתייחסים לעשרות החוקים, ולא דווקא מאנדאטוריים, בתחום המוסר ובתחומים אחרים, שאינם מופעלים במדינה. והייתי יכול לפרט שורה ארוכה של חוקים, חוקים חשובים שאינם מופעלים. ומני המוגבל איננו מאפשר לי לעשות זאת. ועל כך אין תגובות, אין עתירות, אין משפטים בבית-המשפט, ורק לתיקון שעון-הקץ הוא בראש דאגותינו.

הנהגת שעון-קץ תפגע פגיעה חמורה בשבת קדש. שנו. ההצעות בבתי-הקולנוע ייפתחו בשעה שבע, שעות לפני יציאת השבת. האוטובוסים יתחילו עוד שעה קודם, כדי להביא את האנשים למקומות הבידור. גם ה"קוסקים ייפתחו, והשבת תהיה בסגור כל קהל עדת ישראל. כן, זה יגרום שרבות פועלים שומרי תורה ומצוות לא יוכלו להתפלל תפילת שחרית לפני צאתם לעבודה.

אבל אינני רואה כלל בנושא כולו נושא דתי. זה הוא נושא כלל-ארצי, הנוגע לכל אזרח ואזרח במדינה. כבר בשנת 1951, כאשר שר הפנים של היום כיהן כשר הבריאות, דובר בהנהגת שעון-קץ, נערך משאל-עם בין רופאים, אירגוני נשים ופועלים והושמעו דעות רבות נגד. במדינה מסודרת כמו שווייץ נערך משאל-עם אם להנהיג שעון-קץ, והרוב החליט נגד. אזרחי שווייץ, הידועים בחריצותם ובחסכנותם, בכל-זאת החליטו שהתועלת של שעון-קץ אינה מפצה על החסרונות שלו. האמהות התנגדו והביעו את חרדתן שמה הנהגת שעון-הקץ תביא לכך שילדיהן יתרוצצו ברחוב עוד שעה וכל סדרי החיים ישתבשו. אצלנו לא נערך משאל-עם ואף לא הותירו לשר האחראי על ביצוע החוק את שיקול-הדעת בקשר לכדאיות ההפעלה, וזאת אני מציע לשנות בתיקון לחוק שאני מציע.

האופטימיסטים מעריכים שהנהגת שעון-הקץ תחסוך למדינה מיליון דולר, דבר שהוא בספק גדול, אבל

הפנים, כאשר הצעת חוק פרטית מגולגלת על-ידי שני חברי כנסת בשבוע האחרון לפני הפגרה, הצעת חוק של ריאקציה, המונע חסכון של לפחות 25 מיליון דולר, לדעת הממעיטים, אינו יכול להתנהל בצורה חשוכה כזו בשעה 11 בלילה, אחרי 12 שעות דיונים, בחצי-הטעיה בהפעלת סדר-היום.

מנחם פרוש (אגודת ישראל) :
אפילו 10 בלילה.

זאב כ"ץ (המערך) :
אני מבקש שהחוק יוסר מסדר-היום.

היו"ר י. ברמן :
לפנינו שתי הצעות, נצביע עליהן זו מול זו.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה — 8
בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום — 7
ההצעה להעביר את הצעת חוק לתיקון פקודת קביעת הזמן, התש"ם—1980, לדיון מוקדם בוועדה נתקבלה.

יט. חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 2), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה)

אותו. היום לקריאה ראשונה. אני מבקש לאשר את החוק בקריאה ראשונה ולהעביר אותו לוועדת הכספים, לשם הכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 2), התש"ם—1980, לוועדת הכספים, נתקבלה.

כ. חוק לתיקון דיני הראיות (אזהרת עדים וביטול שבועה), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה)

החוק המוצע הולך בעקבות הצעת חוק הראיות, שפירסם משרד המשפטים בשנת התשי"ג—1952, סעיפים 19 ו-111. או הציע שופט בית-המשפט העליון דהיום מר חיים כהן לבטל את השבועה. כידוע השבועה המ-קובלת עכשיו בבתי-המשפט לפי החוק הקיים אינה שווה לכל נפש. יהודים מאמינים המדקדקים במצוות פוטרם את עצמם, בדרך-כלל, מן השבועה ומוסרים הצהרת "הן צדק". כך עושים גם מי שמגדירים את עצמם כמחוסרי אמונה. בגלל סירובו של אחד העדים להישבע בבית-משפט השלום, בהצהירו שהוא אגנוסטי, טימן, הגיעה סוגיה זו של השבעת עדים לבית-המשפט

מיליון דולר אינם שווים את הרס השבת וסיכון חיילי, אינם שווים את הקשיים שייגרמו לאזרחי המדינה והקשיים שייגרמו לרובות פועלים שלא יוכלו להתפלל תפילת שחרית לפני זמן התחלת העבודה, כי שאין לי ספק שגם העבודה תיפגע על-ידי כך. החסכון איננו כדאי אם יגרם לפגיעה בבריאותם של אמהות וילדים המורגלים זה שנים לקום בשעה מסוימת, ועתה יטולטלו הלך וחזור בשעות היממה. החסכון גם לא כדאי אם יש בו פגיעה כה קשה בציבור כל כך גדול, ציבור שומרי תורה ומצווה במדינה ופגיעה בציבור נפשה של אומתנו — השבת-קודש.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדה, להכ-נתה לקריאה ראשונה.

היו"ר י. ברמן :
רשות הדיבור לחבר-הכנסת זאב כ"ץ, להצעה.

זאב כ"ץ (המערך) :
כבוד היושב-ראש, אני הייתי רוצה מאוד לוותר על ההנמקה, אבל לא ייתכן שבפרוטוקול תישאר רק ההנ-מקה של חבר-הכנסת אברמוביץ. אני חושב שהנסיון לחלץ את שר הפנים מהחובה המוטלת עליו, לפי ה-בג"צ הקיים, להנהיג שעון-קיץ, באיחור של שלוש שנים — הנסיון הזה לשחרר, על-ידי חקיקה, את שר

היו"ר י. ברמן :
אנחנו עוברים לחוק מימון מפלגות (תיקון מס' 2), התש"ם—1980 — הצעה של קבוצת חברי כנסת. יביא אותה חבר-הכנסת חשאי.

יהודה חשאי (המערך) :
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא לפניכם את חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 2), התש"ם—1980. מאחר שהצגתי את הנדון בקריאה הט-רומית, והחוק הועבר לוועדת הכספים, הנני מעלה

היו"ר י. ברמן :
אנחנו עוברים לחוק לתיקון דיני הראיות (אזהרת עדים וביטול שבועה), התש"ם—1980. רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מי שנקלע פעם לבית-המשפט וראה איך עדים עולים על הדוכן, שמים כסם על התנ"ך ונשבעים במילמול, ללא מחשבה, ידע להעריך את תכנו ורוחו של החוק שאני מציע. אני ר-ק שני משפטים, בגלל השעה המאוחרת.

חוברת ל"ה, ישיבה ש"ס, י"א אב תש"ם (23 יולי 1980)
— חוק לתיקון דיני הראיות (אזהרת עדים וביטול שבועה) —

הי"ר י. ברמן :
אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון
דיני הראיות (אזהרת עדים וביטול שבועה),
התש"ם—1980, לוועדת החוקה, חוק ומשפט
נתקבלה.

הי"ר י. ברמן :
חברי הכנסת, הישיבה הבאה תתקיים ביום שני
הבא, בשעה ארבע אחרי-הצהריים. ישיבה זו נעולה.

העליון, בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק, וכך פסק
בית-המשפט: "מסכים אני שזוהי המדיניות הרצויה
וכך ראינו שזוהי דעתו של המחוקק, שמצפה הוא ליום
שיבוא ויהא ניתן לבטל כליל את הצורך בשבועה. ול-
דידי קיים נימוק נוסף למדיניות רצויה זו. גדול הוא
הזילזול וקשה הוא העלבון בראותנו יום יום כיצד
מעשה השבועה, אשר לו משמעות עמוקה דווקא לאדם
המאמין, הופך לדבר שהשיגרה אוכלת בו בכל פה,
למילמול ולזילזול בעלמא."

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את
החוק לוועדה ולהכינו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הישיבה ננעלה בשעה 23:10.

נספחות

א. מדרגה-היום לשיבות שני"ט, ש"ס

- א. שאלות ותשובות.
- ב. חוק יום הזכרון לחללי מלחמת הקוממיות וצבא-הגנה לישראל (תיקון מס' 2), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- ג. חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושי-קום) (תיקון מס' 14), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- ד. חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 12), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- ה. חוק הנכים (תגמולים ושיקים) (תיקון מס' 11), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- ו. חוק לעריכת קובץ דיני ממונות, תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- ז. חוק השופטים (תיקון מס' 5), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- ח. חוק השופטים (תיקון מס' 6), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- ט. חוק לתיקון פקודת מניעת טרור, תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- י. חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל (קריאה ראשונה).
- יא. הטלוויזיה במשכן הכנסת — הצעתו של חבר-הכנסת א. ג. בדיאן.
- יב. חוק התיכנון והבנייה (תיקון מס' 13), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- יג. חוק שיפוץ בתים ואחזקתם, תש"ס—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יד. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 14), תש"ס—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- טו. חוק לימוד חובה (תיקון מס' 11) (תיקון), תש"ס—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- טז. חוק הגנת הדייר (נוסח משולב) (תיקון), תש"ס—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יז. סקירת שר האנרגיה והתשתית ושר התקשורת על פעולות משרדיו ודיון — גמר הדיון.
- יח. סקירת שר האוצר על פעולות משרדו — גמר הדיון.
- יט. סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו — גמר הדיון.
- כ. סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו — גמר הדיון.
- כא. סקירת שר התחבורה על פעולות משרדו — טיכום הדיון.
- כב. חוק הספנות (ימאים) (תיקון מס' 3), תשל"ט—1979 (קריאה ראשונה).
- כג. חוק לתיקון פקודת הדיג, תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- כד. חוק המכר (דירות) (הבטחת השקעות של רוכשי דירות) (תיקון מס' 2), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- כה. חוק תקנת השבים, תשל"ט—1979 (קריאה ראשונה).
- כו. חוק דיני עבודה (הסכם להקמת שדות-תעופה בנגב), תשל"ט—1979 (קריאה ראשונה).
- כז. חוק-יסוד: החקיקה (קריאה ראשונה).
- כח. חוק החקיקה (הוראות מעבר), תשל"ח—1978 (קריאה ראשונה).
- כט. חוק שדות-התעופה (תיקון), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- ל. חוק הארכיונים (תיקון מס' 2), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- לא. חוק חשבונות שיקים (שיקים ללא כיסוי), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- לב. חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות) (תיקון מס' 2), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- לג. חוק לתיקון פקודת רישום שמות עסק (מס' 2), תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- לד. חוק הנצחת זכרם של נשיאי ישראל וראשי ממשלה לותיה, תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- לה. חוק הגנת הצרכן, תש"ס—1980 (קריאה ראשונה).
- לו. סקירת שר החינוך והתרבות על פעולות משרדו — גמר הדיון.
- לז. סקירת שר התעשייה, המסחר והתיירות על פעולות משרדו — דיון.
- לח. סקירת שר הבריאות על פעולות משרדו — גמר הדיון.
- לט. הצורך בייעול בגביית מס הכנסה ומס ערך מוסף — הצעתם של חברי-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו, ג. האונגר, ד. גולומב וז. אליהו.
- מ. הקמת רשות לפיתוח הגליל — הצעתו של חבר-הכנסת י. כהן.
- מא. הצורך בתיאום פעולות הממשלה בגליל — הצעתו של חבר-הכנסת ד. רוזיליו.
- מב. מגמה להעלאת תעריפי פרמיות הביטוח — הצעתם של חברי-הכנסת מ. עמאר, מ. פעיל ומ. וירשובסקי.
- מג. מעמדם של עובדי מדינה — הצעתם של חברי-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו, זא. מלמד.
- מד. כינון המטה למלחמה באינפלציה — הצעתו של חבר-הכנסת ע. אמורי.
- מה. החלטת הממשלה על הקפאת המחירים — הצעתו של חבר-הכנסת ד. גולומב.

נט. חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 39), תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ס. חוק יסודות המשפט, תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

סא. חוק העמותות, תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

סב. חוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2) (תיקון), תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

סג. חוק הרשויות המקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם) (תיקון מס' 3), תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

סד. חוק המועצות החקלאיות (עונשין), תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

סה. חוק לתיקון דיני הראיות (אזהרת עדים וביטול שבו-עה), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).

סו. החלטות בדבר אישור הוראות בצווים :

1. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — כוספה, חיטים וקמחים) (מס' 3), תש"ם—1980 ;

2. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — בשר קפוא) (מס' 4), תש"ם—1980.

סז. חוק מעמד אירגונים בין-לאומיים, תש"ם—1980 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

סח. חוק לעידוד השקעות הון בחקלאות, תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).

סט. חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 2), תש"ם—1980 (קריאה ראשונה).

ע. הצעות לסדר-היום.

עא. הצעות חוק של חברי כנסת.

מו. שינוי שיטת הסובסידיות מסיבסוד המצרך לסיבסוד הנצרך — הצעתם של חברי-הכנסת מ. פעיל וח. ברילב.

מו. עתידן של קיבוצאות הילד הראשון והשני — הצעתה של חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו.

מח. התגברות האנטישמיות במערב אירופה — הצעתו של חברת-הכנסת מ. קצב.

מט. השביתה בצי הסוחר — הצעתם של חברי-הכנסת מ. אלגרבל י. ז', אמיר, מ. כהן, מ. פעיל וש. שטרן-קטן.

נ. המדיניות הכלכלית של הממשלה והסקטור היצרני בארץ — הצעתו של חברת-הכנסת ע. הדר.

נא. הצורך בהוזלת מחירי הנפט והסולר להסקה ביתית בכל אזור ההר לרבות ירושלים וצפת — הצעתו של חברת-הכנסת ע. ברעם.

נב. העדר רופאים בירוחם — הצעתו של חברת-הכנסת י. ז'. אמיר, ת. טובי, ר. מילוא וש. שטרן-קטן.

נג. רמת הוויכוח הציבורי — הצעתו של חברת-הכנסת ג. האוונר.

נד. אזהרת דעת-הקהל העולמית נגד השמדת הכפר הלב-נוני קנת — הצעתו של חברת-הכנסת ע. גוף.

נה. מצב החקלאות והחקלאים בישראל — הצעתו של חברת-הכנסת א. כ"ץ-עוז.

נו. מעמד הספר העברי והעדפתו — הצעתו של חברת-הכנסת מ. הכהן.

נז. התנחלות אוהל מורה בקטמונים — הצעתם של חברי-הכנסת מ. אלגרבל, ג. כהן, ש. פלאטוריון, ח. גרוסמן, ז. עטשי, ס. מרציאנו, א. בדיאן, צ'. ביטון, י. אלוני וש. שטרן-קטן.

נח. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 21), תשל"ז—1978 (קריאה ראשונה).

ב. הצעה לסדר-היום לישיבה שנייה

981. ח. אבו-רביעה (הרשימה הערבית המאוחדת) : מעמדם ותנאי שכרם של אנשי הדת המוסלמים.

ג. הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 14), תש"ם—1980

"לגבות תשלומים והחזר הוצאות, בשיעורים שהשר יקבע" ובמקום "יקביעת שיעור התשלומים" יבוא "יקביעת שיעור התשלומים והחזר ההוצאות."

1. תיקון סעיף 6 בסעיף 6(ד) לחוק לימוד חובה, תש"ם—1949¹, במ-קום "לגבות תשלומים, בשיעור שהשר יקבע" יבוא

¹ ס"ח תש"ט, עמ' 287 ; חשל"ח, עמ' 146.

ד. הצעת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 11) (תיקון), תש"ם—1980

(1) במקום סעיף קטן (ז) יבוא :
"(ז) תחילתו של סעיף זה —

(1) לגבי עובד ומעביד — ביום כ"ט

1. תיקון סעיף 8 בסעיף 8 לחוק לימוד חובה (תיקון מס' 11), תשל"ח—1978—

¹ ס"ח תשל"ח, עמ' 128.

- (2) בסעיף קטן (ח), פסקה (2) — בטלה.
2. **פירסום**
- חוק זה יפורסם ברשומות תוך שלושים ימים מיום קבלתו בכנסת.
- (2) לגבי מי שאינו עובד — ביום ד'
בניסן תשמ"ג (1 באפריל 1979) ות'
חולתו עד י"ז בניסן תשמ"ג (31
במארס 1983).";

הסתייגויות לחוק הנ"ל

- לסעיף 1
- ש. ארכי-אלמוזילינו וח. גרופמן מציעות :
- האמור בפסקה (1) יסומן (א1) ולפניו יבוא :
- "(1) בסעיף קטן (ג), במקום "0.4%" יבוא "0.3%"
לגבי עובד ו-"0.4% לגבי מי שאינו עובד", וב-
סעיף קטן (ד), במקום "0.3%" יבוא "0.2%".
- לחלופין
- אם ההצעה הנ"ל לא תתקבל :
- "(1) בסעיף קטן (ד), במקום "0.3%" יבוא "0.2%".
- אחרי סעיף 1
- ש. ארכי-אלמוזילינו וח. גרופמן מציעות :
- אחרי סעיף 1 יבוא :
- "2. תיקון סעיף 9
בסעיף 9, במקום "רשאים להתקין תקנות" יבוא
"תקינתו תקנות".
- לסעיף 1
- ש. ארכי-אלמוזילינו וח. גרופמן מציעות :
1. תיקון סעיף 6
בסעיף 6(א) לחוק לימוד חובה, תש"ט—1949,
אחרי פסקה (2) יבוא :
- "(3) ילד שבאחד הגילים 3 או 4, שמקום מגוריו
הוא באזורי פיתוח או מצוקה כפי שיוגדרו
בתקנות."
1. תיקון סעיף 6
בסעיף 6(א) לחוק לימוד חובה, תש"ט—1949,
אחרי פסקה (2) יבוא :
- "(3) ילד שבאחד הגילים 3 או 4, שמקום מגוריו
הוא באזורי פיתוח או מצוקה כפי שיוגדרו
בתקנות."

ה. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 39), תש"ם—1980

1. תיקון סעיף 120ב
בסעיף 120ב לפקודת מס הכנסה¹, בסופו יבוא :
- "(4) על-אף האמור בחלק זה רשאי שר האוצר,
באישור ועדת הכספים של הכנסת, לקבוע כי
בשנת מס פלונית יותאמו סכומי תקרות ההכנסה
ארבע פעמים, החל בימים 1 באפריל, 1 ביולי,
דיני מדינת ישראל, נוסח חדש, עמ' 120 ; ס"ח תש"ם, עמ' 101.
2. תחילה
תחילתו של חוק זה משנת המס 1980.

ו. הצעת חוק יסודות המשפט, תש"ם—1980

1. מקורות משפט משלימים
ראה בית-המשפט שאלה משפטית הטעונה הכרעה,
ולא מצא לה תשובה בדבר חקיקה, בהלכה פסוקה או
בדרך של היקש, יכריע בה לאור עקרונות החירות,
הצדק, היושר והשלום של מורשת ישראל.
2. ביטול סימן 46 לדבר המלך במועצתו ושמירת דינים
(א) סימן 46 לדבר המלך במועצתו לארץ-ישראל,
1947—1947¹ — בטל.
- (ב) אין בהוראת סעיף קטן (א) כדי לפגוע במשפט
שנקלט בארץ לפני תחילת חוק זה.
- 1 חוקי א", כרך ג', עמ' 2738.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

- לסעיף 1
- מ. שחל מציע :
- במקום המלים "של מורשת ישראל" יבוא "ברוח
מגילת העצמאות ומורשת ישראל".
- מ. וירשובסקי מציע :
- במקום המלים "של מורשת ישראל" יבוא "וברוח
מגילת העצמאות."
- ש. אלוני מציעה :
- במקום המלים "של מורשת ישראל" יבוא "וברוח
מגילת העצמאות והמשפט העברי".
- ת. טובי מציע :
- במקום המלים "של מורשת ישראל" יבוא "המורשת
האוניברסאלית הכלל אנושית".
- מ. עמאר מציע :
- במקום המלים "של מורשת ישראל" יבוא "המקובלים
בישראל".

ז. הצעת חוק הגנת הדייר (תיקון), תש"ם—1980

1. תיקון סעיף 45 בסעיף 45 לחוק הגנת הדייר (נוסח משולב), תשל"ב 1972¹ (להלן — החוק העיקרי) —
 - (1) במקום סעיף קטן (א) יבוא:

"(א) הממשלה תתקין אחת לשנה תקנות לשינוי דמי השכירות היסודיים."
 - (2) במקום סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ג) (1) התקנות הממשליות יכול שיקבעו חוספת לדמי השכירות היסודיים שלא תעלה על שיעור עליית המדד ולא תפחת מ-70% מעליית המדד; תקנות אלה תחילתן ב-1 בחודש שלאחר תום שלוש ימים מיום פירסומן ברשומות, אם לא בוטלו לפני כן בהחלטת הכנסת."
2. ביטול סעיף 46 בסעיף 46 לחוק העיקרי — בטל.
3. החלפת סעיף 47 במקום סעיף 47 לחוק העיקרי יבוא:

"47. חלוקת העלאה הממשלה רשאית לקבוע כי ההעלאה בדמי השכירות לפי סעיף 45 תחולק כך שדייר לא יוסיף בשנה אחת יותר מן השיעור שקבעה."

¹ ס"ח תשל"ב, עמ' 176.

הסתייגויות לחוק הג"ל

ת. טובי מציע:

במקום סעיף קטן (ג) (1) יבוא:

"(ג) (1) התקנות הממשליות יכול שיקבעו תוספת לדמי השכירות היסודיים שלא תעלה על 30% מעליית המדד."

לסעיף 2

מ. שחל, מ. עמאר, מ. וירשובסקי ות. טובי מציעים: למחוק סעיף זה.

לסעיף 3

מ. שחל, מ. עמאר, מ. וירשובסקי, ג. האזנר ות. טובי מציעים: למחוק את הסעיף.

הוספת סעיף 3

מ. שחל, מ. עמאר ומ. וירשובסקי מציעים:

אחרי סעיף 3 יבוא:

4. תחולה

תחולתו של חוק זה שנה אחת מיום תחילתו."

ח. הצעת חוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2) (תיקון), תש"ם—1980

1. תיקון סעיף 4 בסעיף 4 לחוק מס מעסיקים (תיקון מס' 2), תש"ם—1980¹ (להלן — החוק העיקרי), במקום "הכנסת תחילה
2. תחילתו של חוק זה ביום תחילתו של החוק העיקרי.

¹ ס"ח תש"ם, עמ' 68.

ט. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות היטלים

בהתאם לתקנה 3 לתקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), תשי"ח—1958¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של

¹ ס"ח תשכ"ד, עמ' 175; תשל"ח, עמ' 48.² ק"ת תש"ם, שיעורי מק"ח 318, עמ' 200.

1. החלטה בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות היטלים

טובין — (בשר קפוא) (מס' 4), תש"ס—1980², שכתוצאה מהן מוגדל היטל או מוטל היטל על טובין שהיו פטורים ממנו.

בהתאם לתקנה 3 לתקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תש"ח—1958¹, מחליטה הכנסת לאשר אותן הוראות בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של

¹ ס"ח תשכ"ד, עמ' 175; תשל"ח, עמ' 48.

² ק"ת תש"ס, שיעורי מק"ח 318, עמ' 198.

יא. הצעת חוק מעמד אירגונים בין-לאומיים, תש"ס—1980

בין-לאומי פלוני שישראל חברה בו או שהוא צד לאמנה בין-לאומית עם ישראל.

3. תאגיד

אירגון בין-לאומי שניתן לגביו צו לפי סעיף 2 יהיה תאגיד כשר לכל זכות, חובה ופעולה משפטית ביש-ראל.

4. ביצוע ותקנות

שר החוץ ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להת-קין תקנות בכל עניין הנוגע לביצועו.

1. הגדרה

בחוק זה, "חסינויות וזכויות" — חסינויות וזכויות דיפלומטיות וכן חסינויות וזכויות המוענקות לנציגויות של אירגונים בין-לאומיים, לעובדיהם, לבני ביתם ולנכסיהם על-פי אמנות בין-לאומיות שישראל צד להן, לרבות המגבלות שבאותן אמנות.

2. צו בדבר חסינויות וזכויות

שר החוץ, באישור הממשלה, רשאי לקבוע בצו אלו חסינויות וזכויות יוענקו בישראל לנציגות של אירגון

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 2

א. אבנרי מציע:

אחרי "באישור הממשלה" יבוא "וועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת".

ולחלופין: "וועדת החוץ והבטחון של הכנסת".

לשם החוק

א. אבנרי מציע:

השם יהיה "חוק מעמד נציגיהם של אירגונים בין-לאומיים".

לסעיף 1

א. אבנרי מציע:

במקום "לאירגונים" יבוא "נציגיהם של אירגונים".

יב. הצעת חוק לתיקון פקודת קביעת הזמן, תש"ס—1980

(הצעתו של חבר-הכנסת י. מ. אברמוביץ)

1. תיקון סעיף 2
"ששר הפנים יקבענה בצו" יבוא "רשאי שר הפנים לקבוע בצו כי".

1. תיקון סעיף 2
לפקודת קביעת הזמן, 1940¹, במקום

¹ ע"ר 1940, חוס' 1, עמ' 17.

דבר ה ס ב ר

ברוב דעות, כי על-פי משמעות לשון הפקודה יש חובה על שר הפנים להנהיג שרון קיץ בכל שנה ושנה, ואין הדבר ניתן לשיקול דעתו של השר (דעת המיעוט היתה, כי הפקודה מאפשרת לשר לפעול בהתאם לשיקול דעתו). מוצע, איפוא, בזה לתקן את לשון הפקודה כך שלשר הפנים תהיה סמכות מלאה להפעיל את שיקול דעתו ול-חליט אם יש מקום להנהיג שרון קיץ או לא.

בסעיף 1(2) לפקודת קביעת הזמן, 1940, נאמר: "במשך תקופה מסוימת בכל שנה, ששר הפנים יקבענה בצו, יוקדם השרון לצרכי חוק ולמטרות אחרות בישראל, באופן שיקדים את הזמן שלפי שרון גריניץ' כשלוש שעות, או בכל פרק זמן אחר אשר יקבע בצו".

בפסק-דין שניתן על-ידי בית-המשפט העליון ביום כ"ט בתמוז תש"ס (13 ביולי 1980) קבע בית-המשפט

יג. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא

כללי ההתקבלות למוסדות להשכלה גבוהה

גבוהה המופקדים על קבלת תלמידים ואנשי המועצה להשכלה גבוהה.

הוועדה מציינת בסיפוק את העובדה כי המוסדות להשכלה הגבוהה מודעים לצורך יבקביעת מסלולי קבלה לסטודנטים מכל השכבות אשר מסיבות שונות לא ניתנה

ביום י"ג באדר ב' תשל"ח (22 במארכ 1978) העבירה מליאת הכנסת לוועדת החינוך והתרבות הצעה לסדר-היום שהגיש חבר-הכנסת ד. רוזוולי בנושא הנ"ל.

ועדת החינוך והתרבות קיימה בנושא זה ארבע ישי-בות ובמהלכן שמעה דברים מפי נציגי המוסדות להשכלה

- להם ההזדמנות לסיים בית-ספר תיכון ולקבל תעודות בגרות. נציגי המוסדות להשכלה גבוהה מסרו לוועדה על המאמצים הנעשים על-ידי המוסדות להשכלה גבוהה כדי להגדיל את מספר הסטודנטים מאוכלוסיות המצוקה.
- הוועדה שמעה על המאמצים הנעשים עתה בקרב המוסדות להשכלה גבוהה לקיים מבחן כניסה כללי ואחיד לכל האוניברסיטאות.
- הוועדה מציינת במיוחד את המאמץ הנעשה על-ידי המכינות הקדם-אקדמיות.
- ועדת החינוך והתרבות באה לידי ההמלצות הבאות:
- א. לתגבר ולפתח את המכינות הקדם-אקדמיות, תוך הדגשה מיוחדת על מקצועות מדעי הטבע.
 - ב. הוועדה מציינת בהערכה את הפעולות הנעשות באוניברסיטאות חיפה, בן-גוריון ובר-אילן במסגרת היחידות השונות לגישור פערם ולקידום שכבות שונות באוכלוסיה וממליצה בפני האוניברסיטאות האחרות לאמץ תחום פעולה זה.

יד. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא שנת הילד הבין-לאומית

- עבודה
חוק החניכות, תשי"ג—1953; חוק עבודת הנוער, תשי"ג—1953; חוק שירות התעסוקה, תשי"ט—1959.
- יחסי הורים וילדים
חוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), תשי"ט—1959; חוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ד—1960; חוק אימוץ ילדים, תש"ד—1960; חוק העונשין, תשל"ו—1977.
- רווחה ובריאות
חוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים), תשט"ו—1955; חוק הסעד (סדרי דין בענייני קטינים, חולי-נפש ונעדרים), תשט"ו—1955; חוק הפיקוח על מעונות, תשכ"ה—1965; חוק ההגנה על חוסים, תשכ"ו—1966; חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), תשכ"ח—1968 (ביטוח נכות וקיצבת ילדים); חוק הסעד (טיפול במפגרים), תשכ"ט—1969; חוק המזון נות (הבטחת תשלום), תשל"ב—1972.
- מעמד וכשרות משפטית
חוק גיל הנישואין, תשי"ב—1950; חוק הכשרות המשפטית והאפוסטרופוסות, תשכ"ב—1962.
- שיפוט וענישה
פקודת מבחן (נוסח חדש), תשכ"ט—1969; חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשל"א—1971.
- להלן מסקנות ועדת החינוך והתרבות והמלצותיה:
1. החקיקה הנוגעת לילדים בישראל מחייבת בדיקה במגמה להבטיח את השיטתיות והאחידות בה.
 2. הוועדה ממליצה להקים רשות מתאמת בין כל הרשויות המטפלות בילדים לבדיקה שוטפת של מערכת החקיקה הנוגעת לילדים ואופן אכיפתה ויישומה.
 3. הוועדה ממליצה לשתף את הגורמים הציבוריים המטפלים בילדים ואת המוסדות להשכלה גבוהה בשלבי ההכנה של הצעות חקיקה הנוגעות לילדים.
- בישיבת הכנסת ביום כ"ג בשבט תשל"ט (20 בפברואר 1979) הוחלט להעביר לוועדה ארבע הצעות לסדר-היום שהגישו חברי-הכנסת י. צחקי, א. גמיר, ש. שטרן-קטן ות. טובי בנושא הנ"ל.
- בישיבת ועדת הכנסת ביום ח' באדר תשל"ט (7 במארכ 1979) הוחלט להעביר את הדיון בהצעות הנ"ל לוועדת החינוך והתרבות.
- הוועדה קיימה ארבע ישיבות בנושא ובמהלכן שמעה דברים מפי הגברת ז. הרמן, יושבת-ראש הוועדה הישראלית לשנת הילד הבין-לאומית, מפי הד"ר רחל דרור, מבית-הספר לחינוך באוניברסיטה העברית, וכן מפי השופט מ. עצינג, נציג משרד החינוך והתרבות ונציג משרד העבודה והרווחה.
- שנת 1979 הוכרזה על-ידי העצרת הכללית של האו"ם כשנת הילד והושם דגש על שיפור רווחתו של הילד בעולם.
- בוועדת החינוך והתרבות נדונו גישתה ותרומתה של הכנסת, כרשות המחוקקת, לילדים ולנערים בישראל.
- מספר חודשים בלבד לאחר כינוסה של הכנסת הראשונה בט"ו בשבט תש"ט, חוקקה הכנסת את חוק לימוד חובה, תש"ט—1949 אשר הנהיג לימוד חובה חינוכי של חמש שנות לימוד. לאחר חקיקת חוק זה ניתן מנוף לחקיקה נרחבת בשטחים שונים הנוגעים לחיי הילד, מעמדו במשפחה ודאגתה של התורה לחינוכו, בריאותו, התפתחותו והגנה עליו. חקיקה זו היתה מושתתת על ערכי תרבות וחברה, מורשת ישראל ונאמנות למדינת ישראל ולעם ישראל. הצורך בהתאמתה של החקיקה לנסיבות המשתנות מצא ביטוי בשורה ארוכה של תיקונים לחוקים שחוקקה הכנסת בענייני ילדים.
- בתחומים הבאים חוקקה הכנסת חוקים הנוגעים לילד בישראל:
- חינוך
חוק לימוד חובה, תש"ט—1949; חוק חינוך ממלכתי, תשי"ג—1953.

4. הוועדה ממליצה לפעול למען אכיפת החקיקה הנוגעת לילדים ויישומה.
 5. הוועדה ממליצה להנהיג מתן הדרכה בסיסית ושוטפת בכל הנוגע למערכת החקיקה המתמייחת לילדים, למורים, למחנכים, לעובדים סוציאליים ולגופים אחרים.
 6. הוועדה ממליצה להרחיב ולהעמיק את השירותים הניתנים על-ידי רשויות המדינה בתחומים הבאים:
 - א. טיפול באוכלוסיות ילדים הטעונות טיפוח;
 - ב. טיפול בילדים חריגים, חולים ומפגרים;
 - ג. חינוך חינוך לגילאי 3—4;
 - ד. פתיחת מסגרות בתי-הספר לשהות חינוכית ליום שלם;
 - ה. הרחבת רשת מעונות היום;
 7. הוועדה מציינת בהערכה את פעולותיהם של אירגוני הנשים, אירגוני ההורים וכן של הגופים המתנדבים האחרים המטפלים בילדים בישראל.
 8. הוועדה מאמצת את יישום יעדי הוועדה הישראלית לשנת הילד הבין-לאומית, שהם:
 - א. היכרות הדדית עם ילדים מעדות ותרבויות שונות;
 - ב. טיפוח הילד כיוצר;
 - ג. הילד, המשפחה ופער הדורות;
 - ד. בטיחות וזהירות בחיי יום-יום;
 - ה. הילד המיוחד והחריג.
- הוועדה מבקשת משר החינוך והתרבות לדווח לה תוך שישה חודשים על ההתקדמות בביצוע המלצות אלה.

טו. מסקנות ועדת הכלכלה על המצב בענף השיכון ומדיניות הבנייה והשיכון

- א. כללי
 1. ענף הבנייה והשיכון הינו רב משקל בכלכלת הישראלית. השפעת רמת פעילותו חורגת מתחום עצמו ומשפיעה על רמת תפוקתם של ענפים אחרים והתעסוקה בהם.
 2. הפעילות בענף אינה יציבה, והיא נתונה לתה-פוכות חריפות של גאות ושפל. כך, למשל, היה שטח התחלות הבנייה למגורים בשנת 1971 — 5.1 מיליון מ"ר שהם כ-52 אלף דירות; ב-1974 — 5.5 מיליון מ"ר שהם כ-59 אלף דירות; בשנים 1976—1979 — 3—4.2 מיליון מ"ר שהם כ-27—38 אלף דירות.
 - ב. הביקוש וההיצע לדירות ומחיריהן
 1. הוועדה סבורה כי יש להגיע, ככל האפשר, לאיזון רב שנתי בין משאבי הענף, והשלכותיו על הפעילות הכלכלית במשק מחד גיסא, וצרכי הדיור מאידך גיסא, תוך ויסות נאות בין בנייה למגורים ובנייה שלא למגורים.
 2. לפי אומדנים שונים זקוקה מדינת ישראל לכ- 40—50 אלף יחידות דיור חדשות לשנה. עקב תהליך בנייה איטי משמעות הדבר היא כי יש צורך במלאי של כ-90 אלף דירות.
 3. הוועדה סבורה כי אין כל אפשרות להתאים באורח מוחלט מדי שנה, את הכמות המבוקשת של דירות לכמות המוצעת.
 4. הוועדה סבורה כי זירוז מלאכותי של התחלות
- הכנסת החליטה במספר ישיבות להעביר לוועדת הכל-כלה הצעות לסדר-היום בנושאים מספר*.
- תמצית ההצעות היו:
 - א. בארץ קיימת מצוקת דיור בעיקר בקרב הווגות הצע-רים, שכבות מצוקה, עולים חדשים ויחידים.
 - ב. מחירי הדירות עולים במהירות ומתרחקים מהישג-ידם של הנזקקים להן במונחים של שנות עבודה. תופעה זו גורמת בין היתר לתסיסה חברתית ואף לירידה מן הארץ.
 - ג. יש מחסור בקרקע זמינה לבנייה למגורים.
 - ד. משך הזמן הדרוש להיכנסו ובנייה בישראל הוא ארוך מדי, הן בהשוואה למדינות אחרות, הן נוכח לחצי הביקוש, והמשמעות שיש לעובדה זו בתקופת אינפ-לאציה מואצת.
 - ה. בירושלים, הרגשת המחסור והיוקר מורגשת יותר.
 - ו. לא נעשה די לפיתוח הבנייה לשכירות.
 - ז. שיטת המשכנתאות הצמודות עלולה לפגוע בנוקשים לה.
- הוועדה, בדונה בנושא זה, שמעה את שר הבינוי והשיכון ואנשי משרדו וכן את נציגי משרד האוצר, נציגי מינהל מקרקעי ישראל, נציגי חברות בנייה ושיכון ונציגי קבוצות המתקשות בהשגת פתרונות דיור.
- לוועדה אף הוגש חומר בכתב.
- להלן מסקנות הוועדה והמלצותיה:

* שינוי בתנאי המשכנתאות — הצעתו של חברי-הכנסת י. ז'. אמיר מיום 2 באוגוסט 1977; האמרת מחירי הדיור בירושלים — הצעתו של חברי-הכנסת מ. אלגרבלי מיום 8 במארס 1978; המצב בשוק הדירות — הצעתם של חברי-הכנסת ח. קופמן, מ. אלגרבלי, א. אבטבי, ש. ארבל-אלמוזלני, ש. פלאט-שרון ומ. פעיל מיום 5 בדצמבר 1978; עידוד בנייה להשכרה — הצעתם של חברי-הכנסת א. רובינשטיין וד. גולומב מיום 27 במארס 1979; הצמדת המשכנתאות למדד המחירים — הצעתם של חברי-הכנסת מ. עמאר ומ. פעיל מיום 27 במארס 1979.

כמו כן קיימה הוועדה דיון ביזמתה והגיש המלצות ביום 20 בדצמבר 1977, שחלקן מובא שנית כאן.

2. הוועדה שמעה את סקירתו של שר הבינוי וה-
שיכון על שיטת המשכנתאות והשינויים שחלו
בה.

מומלץ:

1. לעדכן את תכניות החסכון לעתים
תכופות. יש לשקול אף את הצמד-
תם המלאה והאוטומאטית למדד
מחירי הדיור.
2. יש לבחון לעתים קרובות יותר
את שיטת המשכנתאות, כדי לק-
בוע אם היא מאפשרת רכישת
דירה על-ידי אותם אורחים הזק-
קים לכך ולמנוע שחיקת המשכנתה
עקב האינפלציה.
3. לבחון את האפשרות לנתק את
הקשר בין שיעור המשכנתה וגודל
הדירה ולהצמידה למחיר הדירה
בלבד.

קרקע

ה. בפני הוועדה הוצגו דעות מנוגדות אודות זמינות
קרקע לבנייה, וההשלכות שיש לכך על היצע הדירות
ומחיריהן.

מומלץ:

1. לערוך סקר, על דעת מינהל מקר-
קעי ישראל ומשרד הבינוי וה-
שיכון, בדבר היקפי קרקע זמינים
לבנייה.
2. אם יוברר כי קיים מחסור בקרקע
לבנייה יעשה לשיחרור קרקעות
לבנייה באזורים ובכמויות שיש-
פיעו על שוק הדירות מבחינת
ההיקף והמחיר, תוך הימנעות ככל
הניתן מסגיעה בקרקע חקלאית.

ו. בעיות הדיור בירושלים

1. הובהר לוועדה כי בעיית הדיור בירושלים תמורה
מאשר במקומות אחרים. תופעה זו מתבטאת
במחסור, בהמתנה ממושכת לפתרון בעיית דיור,
במחירים גבוהים יחסית. כך, למשל, היה מחיר
דירה ממוצעת בירושלים ברבע הראשון של 1980
גבוה בכ- 25% ממחיר ממוצע של דירה דומה
בארץ.
2. הוועדה סבורה כי עקב הרגישות הדמוגרפית
בעיר, והיות וירושלים היא יעד מעדף אצל
עולים חדשים, יש לעודד בה את הבינוי לשיכון
במיוחד.

מומלץ:

1. לבחון התלת "בנה ביתך" בירוש-
לים.
2. לעודד את הבנייה להשכרה המת-
אימה גם למעוטי-היכולת וגם ל-
הרגליהם של העולים החדשים.
3. נוכח היוקרה היחסית של הדירות יש
להקפיד על התאמת המשכנתאות

בנייה כפי שהיה לקראת סוף שנת התקציב 1979
מעלה באופן מלאכותי ולא רצוי את מחירי
הבנייה והדירות.

מומלץ:

1. כי ענף הבנייה ובכלל זה הבנייה
לדיור יתוכננו ויתוקצבו במתכונת
רב-שנתית (תוכניות חומש). ולג-
בי כל אחת מהשנים יישמר עודף
מסויים של היצע להשפעה מרסנת
על המחירים ולמניעת מחסור.
2. ישוכללו שיטות חיזוי הביקוש
כדי להימנע ממחסורים עונתיים.
4. הוועדה סבורה כי היה זה משגה לסמוך על
מנגנון השוק התופשי שיווסת את הביקוש וההיצע
לדירות. בין היתר גרם הדבר להתייקרות מהירה
של מחירי הדירות.

ג. התיכנון והבנייה

1. הוועדה קובעת כי משך התיכנון והבנייה בארץ
ארוכים מן המקובל במדינות מפותחות אחרות.
בין גיבוש הפרוגרמה לשיכון לבין האיכלוס בפר-
על חולפות כשבע שנים.
תופעה זו הינה תמורה ובלתי-מוצדקת. במיוחד
כאשר כל עיכוב בבנייה מביא להתייקרות משמ-
עותית במחירי הדירות ומכביד את נטל הרכישה.
במיוחד מכביד הדבר על זוגות צעירים ומעוטי
יכולת.

מומלץ:

1. לפשט תהליכי התיכנון ולהכפיפם
לסמכות אחת כדי לנסות ולקדם
שלב זה.
2. להכין "מלאי תכנוני" שניתן ל-
ממש בכל עת.
3. לבדוק את תכניות הבנייה וטכנו-
לוגיות הבנייה, המקובלות היום
במשרד הבינוי ואשר לדעת מומ-
חים רבים הן מיושנות וגורמות
לעיוכובים בבנייה.
4. לתעש את ענף הבנייה בקצב נמ-
רץ, תוך גיצול טכנולוגיות של
בנייה מתקדמות, וניצול יתרונות
לגודל הקיימים בענף וכן על-ידי
"אגירת" שלבי בניין (יסודות, מק-
לטים וכו') וכן רכיבי שלד וקירות.
5. יש לפתח את הבנייה העצמית
ועל-ידי המשתכנים עצמם ולעו-
דה.
6. בתהליך התיכנון יכללו מוסדות
ומבני ציבור כחלק בלתי-נפרד
מפיתוחם של רובעי מגורים.

ד. תכנון וחסכון ומשכנתאות

1. הובהר לוועדה כי תכניות החסכון המיועדות לר-
כישת דירות מפגרות במידה רבה אחר עליית
המחירים ואין הן מאפשרות רכישת דירה, אן,
אפילו חלק משמעותי ממנה.

- (ג) מיסוי על חומר בנייה ;
(ד) דמי רישוי.
2. לבחון דרכים למשיכת משקיעי חוץ.
3. לחתור לתשואה סבירה למשקיע, מול התצאה של 20%—25% מן ההכנסה של הדייר.
- ט. דירות ריקות ובניית קומות נוספות במבניי-קומות
1. הובהר לוועדה כי מצויות דירות רבות ריקות. הוועדה קובעת כי יש בכך הון לאומי מבוזבז.
2. הוועדה סבורה כי באזורי מגורים רבים נבנו בתים לפני שנים רבות וסביבתם תשתית תברתית מפותחת, אשר ניתן לבנות עליהם קומה נוספת בהוצאה קטנה יחסית וללא צורך בבניית התשתית האמורה.
- מומלץ :
1. לבחון את האפשרויות התיכנוניות והאחרות לבניית קומות נוספות על מבנים קיימים.
2. לקבוע דרכים ואמצעים שיעודדו את השכרתן או מכירתן של דירות ריקות. בין השאר על-ידי העלאת המיסוי עליהן והקלת המיסוי על השכרתן.
- י. הדיור בשכונות המצוקה
1. מצוקת הדיור בשכונות, ובכלל זה מבנים שיש להרסם, וכן פתרונות דיור לשיכון של משפחות מרובות ילדים וזוגות צעירים הינו מוקד של תסיסה מתמדת.
2. הובהר לוועדה כי סירבול מינהלי מעכב לא אחת את תהליכי הפינוי, הבינוי ושיקום של שכונות אלה.
3. הוועדה סבורה כי היקף הבנייה למטרות סוציאליות אינו תואם את הביקוש ממגור זה.
- מומלץ :
- להעמיד נושא זה בראש סולם העדיפות בתחום השיכון תוך שיתוף הולם של נציגי השכונות, יחד עם נציגי אגודות מקצועיות ובכלל זה אגודת האדריכלים בישראל.
- יא. הוועדה פונה לשר הבינוי והשיכון לדווח לה, מדי שלשה חודשים, על ההתפתחויות ועל תהליכי מימוש המלצות הוועדה.

ותכניות החסכון לתנאים המיוחדים בעיר זו.

4. להגביר את הבנייה בשכונות החד-שות סביב לירושלים.

- ז. בנייה טרומית ומתועשת
1. הוועדה סבורה כי בנייה טרומית ומתועשת עשויה להחיש את הליכי הבנייה.
2. הובהר לוועדה כי קיים פוטנציאל ישראלי מקומי לא מנוצל של בנייה טרומית, שניתן להרחיבה באורח ניכר.
- הוועדה סבורה לכן כי ההתקשרות עם חברות הבנייה הזרות היתה מיותרת.
- מומלץ :
1. לבחון בהקדם את האפשרויות לשי-תוף הפעולה בין החברות הזרות ותברות מקומיות.
2. התקשרויות עם גורמי חוץ תיעש-נה רק לאחר שיובטח כי כושר הייצור המקומי מוצה באורח נאות ובמחירים סבירים.

ח. דיור בשכירות

1. הוועדה מציינת כי היקף השכירות הכלכלית הינו שולי למדי, וחלקו היחסי בדיור קטן.
2. הובהר לוועדה כי במערכת מחירי ההשכרה הקיימים אין סיכוי להגיע לתמורה נאותה למש-קיע, אלא אם כן תסבסד הממשלה את ההפרש.
3. הוועדה קובעת כי יש מקום להרחיב את היקף שיטת הדיור בשכירות כדי :
- (א) לצמצם במידת האפשר שימוש במשאבי ה-תקציב הממלכתי תוך משיכת הון פרטי לענף ;
- (ב) להגביר את ניידות כוח העבודה ;
- (ג) להקל פתרונות דיור על זוגות צעירים ומ-עוטי-יכולת.

מומלץ :

1. כדי לאפשר פתיחת שוק שכירות יש לבדוק את אותם גורמים המוג-עים זאת, ובמידת האפשר להסירם. בין היתר :
- (א) מערכת מיסוי המפלה לרעה שכירות מול רכישת ;
- (ב) מחיר קרקע גבוה לבנייה ;

